

**Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Академія економічних наук,
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
Академічне товариство ім. М. Балудянського
м. Кошице (Словаччина)**

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

**«МЕХАНІЗМИ, СТРАТЕГИ, МОДЕЛ ТА
ТЕХНОЛОГІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ
ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»**

6-8 жовтня 2016 року

Хмельницький - Кам'янець-Подільський

УДК 330.342
ББК 66.01
МЗЗ

Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов ішеїрадійних процесів: теорія, методологія, практика / Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (6-8 жовтня 2016р., м. Хмельницький-Кам'янець-Подільський). - Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2016. - 216 с.

ISBN

Дане видання містить матеріали доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика», що відбулася 6-8 жовтня 2016 р. у м.м. Хмельницький та Кам'янець-Подільський. Із надісланих матеріалів редакційним комітетом конференції до друку рекомендовано 135 тез від авторів із 60 установ, організацій, компаній та вищих навчальних закладів України та зарубіжжя. Набір здійснено з готових оригіналів-макетів, які були надані авторами доповідей в електронному вигляді. Відповідальність за зміст окремих публікацій, їх орфографію та якість рисунків несуть автори тез.

Редакційний комітет конференції:

Відповідальний редактор:

Хруц Ніла Анатоліївна - завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України.

Члени редакційного комітету:

Кеасницька Райса Степанівна - професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Форкун Ірина Валеріїта - заступник декана факультету заочно-дистанційного навчання; доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат технічних наук, доцент;

Ларіонова Катерина Леонідівна - доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Матвійчук Леся Олексіївна - доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Доценко Інна Олексіївна - доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Пристипу Людмила Анатоліївна - доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук, доцент;

Олійник Андрій Володимирович - старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету.

Технічний секретар редакційного комітету:

Антонюк Павло Петрович - старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, кандидат економічних наук.

ISBN

**ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ТА ПІДПРИЄМСТВ,
СПІВРОБІТНИКИ ЯКИХ БРАЛИ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ:**

1. Академічне товариство ім. М. Балудянського (м. Кошице, Словаччина)
2. Академія муніципального управління (м. Київ)
3. Белорусский государственный экономический университет (м. Мінск)
4. Вінницький кооперативний інститут
5. Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
6. Вінницький фінансово-економічний університет
7. ГУ ДФС у Хмельницькій області
8. Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ)
9. Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи» (м. Київ)
10. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
11. Донецький національний університет
12. Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
13. Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
14. Запорізький національний університет
15. Інститут економіки НАН Білорусі (м. Мінск)
16. Інститут аграрної економіки (м. Київ)
17. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України (м. Київ)
18. Інститут державного управління у сфері цивільного захисту (м. Київ)
19. Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України (м. Київ)
20. Інститут зеленої економіки (м. Київ)
21. Інститут інформаційних та соціальних технологій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
22. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
23. Київський національний торговельно-економічний університет
24. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
25. Київський національний університет технологій та дизайну
26. Кіровоградський національний технічний університет
27. Луганський національний аграрний університет
28. Львівський національний університет імені Івана Франка
29. Львівський торговельно-економічний університет

30. Маріупольський морський торговельний порт
31. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
32. Моторне (транспортне) страхове бюро України
33. Національний дослідницький університет Вища школа економіки (м. Санкт-Петербург, Росія)
34. Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)
35. Національний авіаційний університет (м. Київ)
36. Національний університет "Києво-Могилянська Академія"
37. Національний університет "Львівська політехніка"
38. Національний університет "Одеська юридична академія"
39. Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)
40. Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне)
41. Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова
42. Одеський національний економічний університет
43. Одеський національний політехнічний університет
44. Одеський торговельно-економічний інституту КНТЕУ
45. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
46. Полтавський університет економіки і торгівлі
47. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
48. Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області
49. Російський економічний університет (м. Москва)
50. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)
51. Тернопільський національний економічний університет
52. Товариство з обмеженою відповідальністю «СММ» (м. Київ)
53. Університет економіки і гуманітарних наук (м. Лодзь, Польща)
54. Ужгородський національний університет
55. Харківський національний автомобільно-дорожній університет
56. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
57. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
58. Хмельницький національний університет
59. Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України ПАТ "ВНЗ "МАУП"
60. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

1

В

*Розвиток
фінансового ринку:
світові та вітчизняні
тенденції*

**М
О**

Kvasnitska R.S.
Khmelnitskyi National University,
professor of the finance, banking and insurance department,
PhD (Economics), Associated Professor

THE DEVELOPMENT OF APPROACHES TO THE CHOICE OF SPECIES AND TYPE OF INVESTMENT STRATEGY OF INSTITUTIONS-INVESTORS ON THE FINANCIAL MARKET

Traditionally, investment strategies share on two generalized species: active and passive. This division is appropriate, because reflects the desire and income opportunities through various actions (or inaction) on the part of investors. Thus, for corporate and institutional investors will be as active investment strategy, which provides various tools, investment projects, which characterized by a significant growth of profitability of the investment.

For individual investors, strategy of active investment behavior characterized by the definition of directions of exercise of an organized form of savings (deposit investments, investments in ISI, NPF pension contributions, insurance premiums). Passive investment strategy for corporate and institutional investors ensures the preservation of the already achieved their level of development through investment; for individual investors provides a complete rejection of savings in an organized form.

The choice of the type of investment strategy depends precisely on the investment of possibilities of the institutions of financial market, which characterized by level of their investment potential. After all, only a real or potential availability of components investment potential that form its certain level gives grounds to consider the issue of investment in general. Therefore, the assessment of investment potential is the "starting item" which allows you to define the landmark for the elaboration a specific species (active or passive) investment strategy. In addition, the resulting value evaluation of formation and use of investment potential of institutes-investors, which belongs to a group of investors on the financial market, make it possible to determine not only the species, but also the type of investment strategy of a particular institution.

So, speaking of individual investors on the financial market (households), it should be noted that their investment opportunities the future may be outlined in the various types of investment strategies:

- development strategy, which involves the primary providing current needs of households with minor formation of investment resources, which are, or are in the unorganized form of savings or, at best, invested as short-term bank deposits and in bonds;

- strategy of accumulation which suggests targeted investments: investments in private pension funds, long-term life insurance, etc;

- strategy investment activity, which involves investments in the stock market - direct investment in shares or investing in the ISI, what also characterized by high yield and high risk.

Of course, practice shows that individual investors for forming of investment strategy, the choice of it species or type is «spontaneous» process, which is carried out not as the strategy, but as a motivated the adoption of a decision on the investment.

And that is why, consideration features of elaboration investment strategy of individual investors in the financial market is really difficult at the level of individual households. Specification of the approaches to strategic development of the investment activities of the investment and corporate investors on the financial market is widely investigated in the specialized literature.

Thus, depending on the mentality and behavior of institutions-investors types of investment strategies for corporate and institutional investors have such special variants:

- a compromise strategy that provides for maximum reduction of investment risks, which accompanied by stable and low profitability of investments;
- moderate strategy, which supposes obtaining the average profit with a moderate level of risk of investing;
- aggressive strategy, which involves obtaining maximum profitability of investments with adopting a high level of risk of their losses.

Thus, the choice of the species and types of investment strategy closely linked to the search, evaluation and adoption of alternative investment solutions that fully meet the aim of the investor.

Кізима Т.О.

*Тернопільський національний економічний університет,
професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія,
доктор економічних наук, професор*

Єлчів В. С.

*Тернопільський національний економічний університет,
аспірант кафедри фінансів імені С.І. Юрія*

МОТИВАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Кредитна поведінка домогосподарств не є відносно новим явищем для українського суспільства, адже її первинні форми мали місце ще в радянській економіці. Однак в сучасних умовах суттєво змінилися не лише фінансові аспекти надання кредитів, але і їх мотиваційно-поведінкове сприйняття. До того ж, поступово відбувається зміна статусу кредиту в суспільстві. По-перше, кредити все активніше надаються саме на купівлю предметів розкоші, а не лише необхідних речей. По-друге, користуватись кредитом стає модно та престижно, відтак він перетворюється у своєрідний привілей середнього класу. По-третє, кредитна картка стає показником високого фінансового та соціального статусу її власника, адже отримати її може не кожен бажачий. В той же час, цілком очевидно, що кредитні ресурси здійснюють подвійний вплив на середній клас: з одного боку - як безпосередній поведінковий зразок західного типового способу життя, з іншого - як швидкий і ефективний спосіб досягнення бажаного високого рівня життя [1, с. 94]. А події останніх років переконливо свідчать про те, що становлення кредитної культури населення сприяє виникненню нової норми - норми випереджувального споживання [2, с. 19].

Кредитна поведінка українських домогосподарств є вкрай неоднорідною: існують групи індивідів, які охоче беруть гроші в борг для вирішення своїх

поточних матеріальних проблем. Ці громадяни позитивно ставляться до боргових зобов'язань, мають відносно високу схильність до ризику, прагнуть до досить швидкого покращення рівня свого добробуту [1, с. 94]. Інші, ймовірно, хотіли б узяти кредит, проте побоюються, що не зможуть повернути його вчасно або вважають процентні ставки занадто високими. Проте є й такі, які принципово ніколи не беруть грошей в борг лише тому, що вважають, що мати борги - це погано, а боргові зобов'язання призводять до відчуття економічної нестабільності, відчуття тривоги, вразливості сімейного бюджету [3, с. 72]. Цілком зрозуміло, що кожна з перелічених груп має свої специфічні мотиви запозичень або, навпаки, причини, відповідно до яких особи не бажають брати гроші в борг.

А важливими "симптомами" кредитної залежності, на нашу думку, є відсутність критичного аналізу своїх фінансових можливостей та бажання "жити добре" вже зараз.

Однак зазначимо, що кредитна поведінка домогосподарств продовжує залишатися одним із дієвих механізмів ринкової економіки, який дозволяє залучати кошти громадян в активний економічний обіг і стимулювати їхню споживчу активність. Водночас для домогосподарств кредитування є дієвим механізмом покращення їх життєвого рівня та зміни стандартів життя.

Література

1. Шаманська О.С. Сучасні мотиви та тенденції реалізації кредитної поведінки домогосподарствами в Україні / О. С. Шаманська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". - 2013. - Вип. 22. - С. 94-96.

2. Іващенко М.В. Інституціональний аналіз видів фінансової поведінки українських домогосподарств / М.В. Іващенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - № 1(10). - С. 17-21.

3. Піголенко І.В. Кредитна залежність - хвороба сучасного суспільства / І.В. Піголенко, О.М. Раптова // Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право: Збірник наукових праць. - 2010. - № 1 (5). - С. 70-74.

Ковтун О.А.

*Академія муніципального управління (м. Київ),
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат наук з державного управління, доцент*

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

В ситуації, коли фінансовий ринок є складною економічною системою із наявністю великої кількості деривативів та інших складних інструментів, регуляторна функція держави проявляється в розробці «правил гри» на ньому в певних інституціональних рамках, коли повну відповідальність несе або фінансовий консультант, або регулятор, або інвестор. Кожний з цих варіантів призводить до неможливості контролювати опортуністичну поведінку інших гравців.

Тому необхідним є вивчення зарубіжного досвіду провідних країн світу (Великобританія, США), де складність доступних інструментів інвестування

максимальна, а також досвіду Австралії, яка займає передові позиції в розвитку фінансової грамотності населення при високому рівні залучення держави до встановленні стандартів на фінансових ринках.

Здійснивши аналіз джерел [1-4], виявили такі спільні риси принципів регулювання діяльності фінансових консультантів, як: захист інвесторів від загроз, що виникають внаслідок складності інвестиційних продуктів; зниження ймовірності їх опортуністичної поведінки; наявність системи ліцензування (сертифікації), яка дозволяє підтримувати високий освітній рівень консультантів шляхом розробки стандартів; обмеження доступних альтернатив консультанта при виборі стратегії інвестування клієнтів (наприклад, виключення можливості виникнення конфлікту інтересів, обмеження залежності консультантів від фінансових компаній); наявність етичних норм та контроль з боку державних органів за їх дотриманням.

Однак, не всі інструменти державного регулювання, що наведені вище, можуть бути застосовані до українського ринку, а саме формування системи компенсації за неякісні рішення (такий механізм вимагає наявності сформованого ринку фінансового консультування, де діють фахівці, які створили й оберігають свою репутацію). В Україні на сьогодні він не сформований, відсутній законодавчий базис його розвитку. Наступним бар'єром є великий рівень невизначеності в економіці, нестабільність законодавчої бази. І наостаннє, послуги фінансового консультанта необхідні на такому ринку, де існують складні інвестиційні продукти, можливість страхування валютних ризиків, через фондові інструменти забезпечити надійні надпенсійні накопичення тощо, а вітчизняний ринок має тренд спаду.

Однак, такі елементи регулювання, як розвиток саморегулюючих установ (через систему ліцензування та сертифікації); запозичення правил взаємовідносин клієнтів і консультантів, що забезпечать максимальну відкритість у процесі формування інвестиційної стратегії, можуть бути впроваджені у вітчизняну практику. Подібні законодавчо оформлені умови дозволять вирішувати конфліктні ситуації через судову систему, не чекаючи появи механізмів саморегулювання. Вони також стимулюватимуть консультантів з відповідальністю ставитися до своєї діяльності, що надалі зробить їх послуги більш привабливими для споживачів, давши тим самим поштовх до швидкого розвитку всього фінансового ринку.

Література

1. An indispensable industry. Financial services in the UK [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/statistics/Documents/an-indispensable-industry.pdf>

2. General Information on the Regulation of Investment Advisers [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.sec.gov>.

3. Dubofsky D., Sussman L. The Changing Role of the Financial Planner. Part 1: From Financial Analytics to Coaching and Life Planning [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://www.kinderinstitute.com/newsarchive-pdfs/FPA_Journal-August_2009-The_1.pdf

4. RG 146 Licensing: Training of financial product advisers [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://asic.gov.au>.

Ксьондз С.М.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ в УКРАЇНІ

На сучасному етапі фінансовий сектор економіки має недостатньо високий та непропорційний рівень розвитку. Банківська система зростала швидкими темпами порівняно з іншими сегментами фінансового ринку, зокрема емісійна діяльність на ринку акцій, корпоративних облігацій, випуск цінних паперів інститутів спільного інвестування. Розвиток небанківського сектору було ускладнено відсутністю ефективного законодавства, що призвело до появи значної кількості кептивних фінансових установ, що стримувало розвиток ринку фінансових послуг й призвело до поглиблення кризи недовіри до фінансового сектору в цілому [1].

Питанням функціонування фінансового ринку та його діяльності займаються різні вчені та науковці, а саме В. Андрущенко, О. Білорус, С. Боринець, В. Будкін, А. Гальчинський, Ф. Мишкін та інші. Однак не всі аспекти окресленої проблеми знайшли відображення в їхніх публікаціях.

Ринок фінансових послуг - це один із механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, оскільки розподіл фінансових ресурсів на ньому відбувається на конкурентній основі, що дає можливість спрямовувати інвестиційні потоки у найбільш привабливі сектори економіки й тим самим сприяти економічному зростанню [2].

На сьогоднішній день ринок фінансових послуг потребує вивчення зарубіжного досвіду. Це пов'язано з тим, що в Україні модель регулювання ринків фінансових послуг ще перебуває на етапі становлення, а ті структури, що вже створено та функціонують, потребують додаткових важелів для забезпечення інституційної, операційної та фінансової незалежності.

Серед основних чинників, які впливають на фінансовий сектор є:

- недостатній рівень або повна відсутність гарантій прав захисту інтересів споживачів фінансових послуг;
- низький рівень стандартів управління платоспроможністю та ліквідністю банків;
- неефективне податкове законодавство в частині оподаткування інвестиційних доходів та учасників фінансового сектору;
- відсутність дієвих алгоритмів збереження та повернення активів неплатоспроможних банків;
- низька ефективність нагляду за банками та іншими фінансовими установами, що не дає можливості вчасно упередити розвиток ризиків;
- відсутність ефективних інструментів виведення з ринку проблемних фінансових установ;
- неможливість функціонування в Україні більшості міжнародних систем Інтернет-розрахунків;

обмеженість повноважень та незалежності регуляторів для вживання заходів впливу на учасників фінансового сектору.

На даний час необхідно створити передумови стабільного розвитку економіки України, перетворення фінансового сектору України у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом.

Література

1. Мігус І. П., Зачосова Н. В. Характеристика тенденцій розвитку вітчизняного фінансового ринку як середовища функціонування фінансових установ та джерела зовнішніх загроз їх економічній безпеці/ І. П. Мігус, Н. В. Зачосова // Ефективна економіка. - 2016. - № 2 [Електронний ресурс] // <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&g=4771>

2. Рекуненко І. І. Характеристика елементів інфраструктури фінансового ринку /І.І. Рекуненко // Вісник Української академії банківської справи. - 2014. -№ 1.-С. 38-44.

3. Чуницька І. І. Розвиток фінансового ринку в Україні: глобальні виклики та переваги /І.І. Чуницька // Економіка та держава. - 2015. - № 10. - С. 40-44.

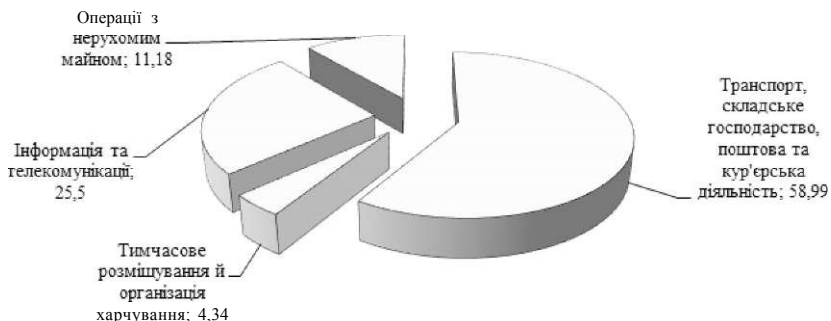
Стеценко Н.А.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
кандидат економічних наук, доцент*

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день сфера послуг характеризується високими темпами розвитку, поступово займаючи домінуюче становище у світовій економіці. Розширюється спектр пропонованих послуг, зростає число зайнятих у цій сфері. Потреби сучасного споживача стають більш вимогливими до якості товару, послуг та обслуговування. Основною перевагою сфери послуг, на думку зайнятих у ній підприємців, є те, що більшість її галузей не потребують на свій розвиток великих фінансових ресурсів та мають порівняно швидкий термін окупності [2, с. 328].

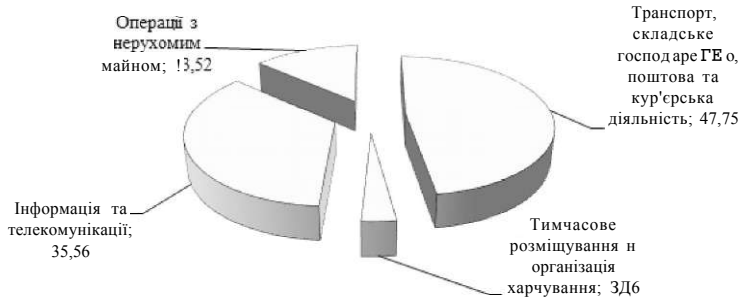
За даними Державної служби статистики України за 1 кв. 2016 року підприємствами було надано послуг на суму 119817122,0 тис. грн, з них, 27836403,1 тис. грн. - населенню, 75968708,4 тис. грн. - підприємствам (установам) та 16012010,5 тис. грн. - іншим споживачам (Рис. 1) [3].

Рис. 1 - Обсяг реалізованих послуг в Україні різними споживачами за I квартал 2016 року, %

Якщо розглянути діяльність підприємств сфери послуг за видами економічної діяльності, то бачимо наступну ситуацію: найбільший обсяг реалізованих послуг припадає на транспорт, складське господарство - 58,99 %, трохи меншу частку займає інформація та телекомунікації - 25,5 %, операції з нерухомим майном становлять 11,18 % і найнижчий відсоток становить тимчасове розміщення та організація харчування - 4,34 %.

По Хмельницькій області за 1 кв. 2016 року підприємствами було надано послуг на суму 838662,9 тис. грн, з них, 312810,1 тис. грн - населенню, 427253,6 тис. грн - підприємствам (установам) та 98599,2 тис. грн - іншим споживачам (рис. 2) [3].

Рис. 2 - Обсяг реалізованих послуг підприємствами різним споживачам за видами економічної діяльності по Хмельницькій області за I квартал 2016 року, %

Варто зазначити, що розвиток сфери послуг в Україні потребує залучення додаткових інвестицій, зокрема іноземних.

Залучення іноземного капіталу забезпечить не тільки надходження необхідних фінансових ресурсів, але і передових, технічно ефективних методів реалізації послуг, що сприятиме підвищенню їх якості, доступності, культури обслуговування та в кінцевому рахунку [1, с.48].

Література

1. Вареник І.В. Конкурентоспроможність сфери послуг України/ І.В. Вареник, С.І Німко Економіка і суспільство. - 2016. - Вип. №2. - С. 45 - 48.
2. Мочерний С.В. Сфера послуг / С.В. Мочерний // Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 3. - К. : Академія, 2002. - 678 с.
3. Статистичний бюлетень «Діяльність підприємств сфери послуг» І квартал 2016 року. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Шегельська М. В.

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

МІЖНАРОДНА БОРОТЬБА ІЗ ОФШОРНИМИ ЮРИСДИКЦІЯМИ

В Україні уже традиційно найбільшу частку іноземних інвестицій у розрізі за країнами займають офшорні юрисдикції. З одного боку, застосування офшорних схем несе негативні наслідки для економіки (зокрема вплив капіталу з України, "мінімізація" оподаткування та відповідно недоотримання бюджетних доходів та посилення недобросовісної конкуренції). З іншого боку, використання офшорних

інструментів може мати зрозумілі причини (наприклад, захист від політичних переслідувань, рейдерства, недовіра до місцевої судової системи).

Для боротьби з офшорами складаються так звані «чорні списки» або списки офшорів, до яких включені країни, на операції з якими накладаються певні обмеження, наприклад, податкові або валютні. Проте, проблема боротьби із офшорами ускладнюється тим, що немає універсального, єдиного списку офшорів. Кожна держава, кожна міжнародна організація складає власний список офшорів, кількість яких на сьогодні вимірюється десятками: до 30% країн світу мають ті чи інші ознаки офшорів. Деякі країни не вважаються офшорами, тим не менше під їх юрисдикцією можуть знаходитися території (зони), які мають ознаки офшорів ПЛ

Серед міжнародних організацій, що складають «чорні списки» країн, які Здійснюють «недобросовісну податкову конкуренцію» варто використати ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку, що об'єднує 35 держав, у тому числі найбільш розвинутих) та ФАТФ (Financial Action Task Force - міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби щодо відмивання грошей).

ФАТФ щороку проводить дослідження та оцінює, наскільки національні законодавства та дійсна практика держав відповідає рекомендаціям ФАТФ. З початку процесу перевірок було досліджено більше, ніж 80 держав, з яких 58 не відповідали рекомендаціям ФАТФ. Із цих 58-ми держав, 41-на необхідні реформи для усунення недоліків в їх боротьбі з відмиванням грошей та були вилучені з цього списку [2].

ОЕСР складає свій список офшорів на основі проведеної оцінки відповідності юрисдикцій міжнародним стандартам відкритості та обміну інформацією на запит (EOIR) та щороку оновлює його. Оцінка здійснюється у два етапи: дослідження нормативно-правової бази юрисдикції та практичне дотримання відповідної нормативно-правової бази. За останні роки значна кількість юрисдикцій покращили свою законодавчу базу з метою забезпечення доступності бухгалтерської інформації та даних стосовно власності, також скасовуються акції на пред'явника. Зокрема, серйозні зміни у законодавстві торкнулися одного з класичних офшорів - Британських Віргінських островів: новими поправками введені строгі правила ведення фінансової документації трастів, порушення таких правил нестиме за собою адміністративну та кримінальну відповідальність. Також були зроблені значні кроки в поліпшенні доступу до інформації, в тому числі банківської, в рамках EOIR. Загалом, із 968 рекомендацій, 92 юрисдикції уже ввели або запропонували зміни до внутрішнього законодавства та практики відповідно до 500 рекомендацій [3].

Отже, в останні роки посилилася боротьба міжнародних організацій проти офшорних юрисдикцій, яка головним чином зосереджена на обміні інформацією про фінансові рахунки нерезидентів у податкових цілях.

Література

1. Карлін М. І. Щегельська М. В. Проблема офшоризації банківського бізнесу в Україні // Науково-практичне видання "Банківська справа". - Київ: Знання, 2015. - Випуск №4-5 (136). - С. 21-31.
2. High risk and non-cooperative jurisdictions [Електронний ресурс] : FATF. Public Statement. 24 October 2014. - Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnon-OToperativejurisdictions/documents/public-statement-oct2014.html>
3. Tax Transparency. 2014. Report on Progress [Електронний ресурс] : Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. - Режим доступу: <http://www.oecd.org/tax/transparency/GFannualreport2014.pdf>

2

**В
И
М
О**

*Процеси формування
стратегії і тактики
управління
фінансами суб'єктів
підприємництва*

Алексєєв І.В.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор*

Бондарчук М.К.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор*

Волошин О.П.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук*

НАПРЯМИ РОЗРОБЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ САНАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В ОБ'ЄДНАННЯХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО БІЗНЕСУ

Враховуючи аналізування наукової літератури стверджуємо, що організаційне проектування включає в себе визначення складу і структури об'єднань підприємницького бізнесу (ОПБ), розміщення і встановлення пропорційності його підрозділів, забезпечення їх узгодженої роботи, а також структури органів санаційного управління.

Організаційне проектування є складовою частиною і виробничого процесу, і фінансового забезпечення, і наукового підходу, і при створенні системи управління санаційним процесом у ОПБ.

Предметом організаційного проектування санаційних інновацій є організаційна побудова виробничих процесів, які можуть змінюватися в результаті здійснення заходів з мінімізації кризових явищ. Організаційний (або можна назвати антикризовий) проєкт включає до свого складу алгоритми управління процесами, інформаційні моделі, рекомендації про організаційну побудову апарату управління, посадові інструкції. Метою його розроблення - раціоналізація управління процесами виробництва, фінансами, наукою, інноваціями, збутом тощо. Завдання організаційного проектування - визначення обсягу змін і пристосування ОПБ до змінених умов, які дозволитимуть забезпечити санаційне управління в цілому.

Організаційні проєкти розробляються у випадках: створення нових підприємств або об'єднань підприємницького бізнесу; проведення реконструкції, суттєвого переозброєння, зміни складу та обсягу виробництва; зміни спеціалізації, освоєння нових видів продукції, технології і організації виробництва та інших.

При вирішенні завдань санаційного управління в ОПБ повинні враховуватися наступні аспекти: процеси, які є предметами проектування розглядатимуться у їх взаємозв'язку з іншими процесами; управління процесами становитиметься предметом раціоналізації; проектування обробки інформації повинно бути основною частиною організаційного проектування процесів санаційного управління.

Для забезпечення санаційного процесу і ефективності процесу організаційного проектування в ОПБ рекомендується передбачати вирішення наступних проблем:

а) визначення цілей для розроблення організаційного проекту. Основою для розроблення слугуватимуть внутрішні та зовнішні фактори;

б) класифікація та нумерація проектів. Класифікація організаційних проектів будується на основі виділення в процесі відтворення основних функцій, сфер діяльності, завдань і під завдань, яка здійснюється до початку проектування;

в) планування, розрахунок і контроль робіт з проектування. Проекти можуть виконуватися або як послуги для сторонніх організацій ОПБ, або у зв'язку з розробленням заходів з інтенсифікації власного виробництва;

г) відповідальність за проектування. За зміст, обсяг проекту і забезпечення ефективного використання організаційних проектів несуть відповідальність керівники структурних підрозділів, в яких здійснюється їх розробка і впровадження;

д) координація розробки проектів. З метою забезпечення контролю за дотриманням методичних вказівок щодо проектування необхідно призначити відповідального за координацію робіт за проектом, в обов'язки якого входить перевірка ступеня адаптування проекту до умов ОПБ.

Отже, використання саме організаційного проектування як ефективного інструменту реалізації санаційних інновацій об'єднання підприємницького бізнесу, дає змогу мінімізувати ризики виробничого, інноваційного, фінансового, інвестиційного, майнового та іншого характеру.

Акулов М.Г.

*Вінницький фінансово-економічний університет,
професор кафедри економіки, кандидат економічних наук, доцент*

Загородний В.О.

*Вінницький фінансово-економічний університет,
магістрант*

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з ключових економічних проблем України на сучасному етапі є структурні деформації, викликані не стільки зовнішніми фінансовими потрясіннями чи неякісним менеджментом державних фінансів, скільки низькою якістю техніко-технологічної бази, критичним зносом основних засобів реального сектору економіки та застарілими технологіями. Такі фактори гальмують розвиток економіки і не дозволяють досягнути бажаного рівня її конкурентоспроможності. Нейтралізація негативного впливу зазначених факторів потребує радикальних змін не тільки у техніко-технологічній базі реального сектору економіки, але й розвитку інфраструктури, що в сукупності вимагає розробки відповідних інвестиційних проектів та їх реалізації з максимальною ефективністю.

Результати аналізу показників забезпечення ресурсами показують, що підприємство стрімко розвивається, поступово збільшуючи обсяги виробництва та запаси сировини. Дані аналізу показників господарської діяльності та фінансового стану підприємства відображають позитивний характер для економіки даного підприємства. Зокрема це означає, що підприємство веде ефективну маркетингову політику, а також здійснює правильну політику

організації праці. Хоча підприємство ТОВ „Стратіївський агроресурс” збільшило обсяги позичкових коштів за останній період, проте зросла і здатність підприємства до погашення всіх поточних зобов'язань.

За результатами розв'язання моделі оцінки ризиків інвестування розвитку виробництва керівництву підприємства ТОВ „Стратіївський агроресурс” рекомендується впровадити інвестиційний проект з виробництва вікон для будівельної організації. Таким чином за 5 років підприємство може отримати максимальну суму доходу в розмірі 13625112222,79 грн. за сприятливих умов. Щодо ризику настання випадку збитковості проекту, то кількість таких ситуацій дуже мала по відношенню до кількості виконаних експериментів, тобто імовірність отримання втрат від даного проекту дуже мала, а саме 5%. Отже підприємство може, не вагаючись обирати даний проект для його реалізації.

Таким чином, оцінка основних позицій інвестиційного проекту дає можливість з достатньою впевненістю представити середовище здійснення проекту. Теоретично з погляду класифікації ризиків і підприємство, і проект схильні до впливу однакових, внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних чинників. Тільки по відношенню до проекту їх сукупність може значно змінюватися за складом або за структурою залежно від стадії реалізації. Тому немає необхідності виводити принципово нову класифікацію ризиків, досить просто розмежувати поняття ризику проекту як об'єкта інвестування та ризику підприємства як інвестиційної бази та використати різні методичні підходи до їх аналізу й оцінки.

Література

1. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия [учеб. курс] / Бланк И. А. - К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. - 480 с.
2. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003, - 408с.
3. Глазунов В.Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций. Финстатинформ, 2011, - 296 с.
4. Савицкая В. Г. Экономический анализ: учебник. - М.: Новое знание, 2015, -651 с.

Антонюк П.П.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук*

РАНЖУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Соціальна безпека підприємства значною мірою залежить від результативності його діяльності. Останнім часом в економічній літературі значна увага приділяється проблеми соціальної безпеки як на рівні безпеки держави, так і особистості. З'явилися певні дослідження щодо оцінки рівня соціальної безпеки окремих суб'єктів господарювання, оскільки саме їх рівень безпеки обумовлює стан соціальної безпеки галузей промисловості, економіки, країни.

Основною метою проведеного ранжування є оцінка рівня соціальної безпеки підприємств, що ґрунтується на ефективності роботи підприємства та відповідно на результативності його діяльності.

Для дослідження та оцінки рівня соціальної безпеки були обрані підприємства машинобудівної галузі Хмельницького регіону. Основними критеріями вибору машинобудівних підприємств були такі: географія галузі (підприємства розташовані по всій території Хмельницької області); тенденції кінцевих фінансових результатів (прибуткові, збиткові, мінливий фінансовий результат); рівень зношеності основних фондів; структура активів та джерел їх формування; структура операційних витрат. Стосовно зазначених тенденцій фінансових результатів були обрані підприємства з різною їх інтенсивністю, а саме за зазначеними підприємствами спостерігались як стійкі, так і не стійкі тенденції фінансових результатів щодо їх покращення або погіршення.

В економічній літературі автори для дослідження соціальної безпеки пропонують використовувати такі показники: розмір мінімальної заробітної плати; середня заробітна плата; чисельність працівників, заробітна плата яких нижча від прожиткового мінімуму; заборгованість по заробітній платі; частка заробітної плати в ціні; витрати сім'ї працівника на харчування; темпи скорочення персоналу; тривалість робочого тижня тощо [2, с. 388]. І.В. Жиглей підкреслює [1, с. 93], що для підтримки рівня соціальної безпеки підприємства доцільно визначати показники, що можуть бути одержані з системи бухгалтерського обліку, а саме: співвідношення мінімальної (встановленої державою) і середньої заробітної плати, що є на підприємстві та динаміка їх зростання (позитивною є тенденція до зменшення); співвідношення найвищої та найнижчої заробітної плати на підприємстві (позитивною є тенденція до зменшення); відсоток витрат на соціальну сферу (за напрямками) відносно фонду оплати праці та відносно чистого прибутку підприємства (позитивною є тенденція до збільшення); відсоток витрат на соціальні програми, спрямовані на допомогу місцевому населенню відносно чистого прибутку підприємства (позитивною є тенденція до збільшення).

Опрацювання економічної літератури та узагальнення інформації дало змогу зазначити що кількість запропонованих показників та параметрів оцінки соціальної безпеки на рівні підприємства значно обмежена і охоплює як правило лише кількісні характеристики діяльності підприємства. Дослідження, та обробка існуючих характеристик до оцінки соціальної безпеки підприємств за її рівнем дало змогу підкреслити необхідність вивчення якісних параметрів, які, на нашу думку, є критеріями ранжування суб'єктів господарювання за рівнем їх соціальної безпеки, а саме: динаміка показників продуктивності діяльності підприємства; динаміка показників витрат, доходів і фінансових результатів та оцінка їх рівня з урахуванням стану використання ресурсів; дослідження дотримання взаємозв'язку та взаємозалежності параметрів соціального захисту. Ранжування підприємств за визначеними критеріями дасть змогу здійснювати контроль рівня соціальної безпеки та розробити своєчасні заходи для його підтримки.

Література

1. Жиглей І.В. Соціальна безпека суб'єкта господарювання: місце та роль бухгалтерського обліку / І.В. Жиглей // Вісник ЖДГУ. Сер. «Економічні науки». - 2012. - №3(45). - С. 88-95..
2. Шваб Л.І. Економіка підприємства : Підручник. - К.: Каравела, 2001. - 416 с.

Блазун І. С.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
професор кафедри економічної кібернетики, доктор економічних наук, професор*

Бушинська В.В.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
аспірант кафедри економічної кібернетики*

СЕМАНТИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНАХ НА ОСНОВІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Ключовим напрямком для розвитку інноваційної діяльності підприємств є застосування результатів діяльності сфери науки і техніки. Зазвичай, інновації є пов'язані з виробництвом нових товарів та послуг, а також впровадженням новітніх технологій у виробництво. Основою сучасної, конкурентоспроможної економіки є інноваційна діяльність, яка стимулює науково-технічний прогрес і впровадження нововведень: інституційних, організаційних та управлінських. Інновації також включають в себе зміни в інтелектуальній та економічній діяльності. Це створює значні перешкоди для перевірки, а також порівняння інтенсивності впровадження. У широкому розумінні, термін інновації пов'язаний з оригінальними підходами, ідеями або імпульсами, що впливають на зміни як в соціальній системі, так і в економічній сфері.

Досить широким є визначення П. Друкера [1], який зазначає, що інновації є особливим засобом провадження підприємницької діяльності, тобто використання змін на ринку виступає можливістю для створення нового бізнесу або нового продукту. Інновації своєю сутністю пов'язані зі змінами в структурі виробництва товарів, маркетингових рішень, рекомендованою роздрібною ціною, а також модернізацією управління.

В даний час відбуваються різноманітні і динамічні зміни в світовій економіці, під час яких можна спостерігати - синдром невизначеності. Вона рухається з питань практичної корисності основних течій економічної теорії у формуванні економіки в цілому. Шаров О.В. зазначає, що складність економічної ситуації зумовлена багатоджерельністю її проблем. На думку автора, економіка не просто хвора, а страждає від цілого "букету хвороб", тому потрібно говорити, скоріше, не про хворобу, а про синдром, загальним патогенезом для якого стала політика невизначеності в усіх її проявах [2].

Процес створення інновацій залежить від двох чинників:

- творчість (пошук ідей, яка буде сприяти кращому вирішенню поставлених задач);
- підприємництво (практична реалізація знайдених раніше і створених ідей).

Нововведення забезпечує успіх, однак, процес його створення вимагає навичок, величезного досвіду і дуже широкого спектру знань. Шаблонний підхід і стереотипні процедури запобігають появі нових, більш творчих ідей або дуже уповільнюють ці процеси. Тому, щоб створити щось унікальне і сучасне, потрібно припинити використання застарілих і тривіальних методів забезпечення

функціонування підприємства. Звичайно ж, в плануванні впровадження інновацій, ніхто не в змозі передбачити всі наслідки, які тягне за собою цей складний процес, і тому дуже важливо, щоб під час його практичного застосування проводилася постійна модифікація і покращення.

Варто також відзначити, що інноваційні процеси зумовили ріст продуктивності, що призвело до падіння цін на товари. Проте, під час виведення на ринок інноваційного продукту спостерігаються тенденції до зростання. Це зростання зумовлено збільшенням числа клієнтів, оскільки зростає попит на важкодоступні товари.

Література

1. Drucker P. F. The Age of Social Transformation / Peter Ferdinand Drucker // The Atlantic Monthly. - 1994. - №247 (5). - P. 53-80.
2. Шаров О. М. Синдром невизначеності української економіки / Олександр Миколайович Шаров // Економіка України. - 2015. - №6. - С. 61-65.

Васильківський К.В.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

За сучасних ринкових умов грошові потоки є одним із основних елементів фінансової активності підприємства.

Питанню управління грошовими потоками присвячено велику кількість теоретичних досліджень та наукових праць. Варто згадати про роботи І.А. Бланка, Л. Лігоненко, О. Литнев, А. Поддєрьогін, В. Савчук, Г. Ситник, О. Орлов, М. Горохов, В. Ковальов, Дж. К. Ван Хорн, Є. Брігхем, Е. Нікхбахт, Є. Стоянова, І. Балабанов, Т. Райе та інші.

Згідно даних міжнародної енциклопедії Wikipedia Грошовий потік - сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності.

З погляду автора в управлінні грошовими потоками важливо розглядати як грошові кошти, так і їх еквіваленти не роздільно, а разом. Мається на увазі, що в розрізі даного питання невеличкий часовий лаг перетворення еквівалентів в грошові кошти не є суттєвим та таким, що може бути нівельований на користь суми даних показників.

Згідно визначень МСБО 7 та бачень дослідників автором сформовано наступне визначення грошових потоків підприємства - це сукупність позитивних та негативних потоків грошових коштів та високоліквідних активів (з можливістю конвертування в над короткі строки (1-3 дні), що формують загальний актив підприємства в розрізі виконання своїх зобов'язань та формування можливостей підтримувати операційну діяльність та брати участь у фінансовій, інвестиційній та партнерській діяльності. Під партнерською діяльністю розуміється створення

різнотермінових утворень задля більш ефективної конкурентної боротьби на ринку.

Першочерговим варто розуміти, що поняття грошових потоків є агрегованим та складається з декількох рівнів, основними з яких є: грошові потоки підприємства загалом; грошові потоки від операційної діяльності; грошові потоки від інвестиційної діяльності; грошові потоки від фінансової діяльності.

Внаслідок таких операцій та взаємозалежності грошових потоків виникають дефіцит, профіцит або ж нульове сальдо таких потоків. Побудова ефективного управління спрямована саме на недопущення дефіциту та нульового сальдо і на формування профіциту. Варто також зробити зауваження щодо того, що переважна частина теоретиків та практиків визначають три рівні ефективності: неприйнятний; прийнятний/нульовий; ефективний.

На думку автора даний підхід є невірним, оскільки в час активного ринку нульовий баланс грошових потоків є неприйнятним внаслідок того, що не формується додатковий фонд на розвиток підприємства, а відповідно формується перспектива до зниження ефективності діяльності.

Для дотримання ефективної політики управління грошовими потоками варто дотримуватись наступних принципів, які запропоновані у роботі І. Магдича: комплексність, системність, перспективність, відповідність, послідовність, оперативність, інтепретованість, ефективність.

Автором також пропонується застосовувати наступні принципи: ризиковості, що переплітається з оперативністю; принцип «концепту»; принцип синергії.

Оптимальною системою ефективного управління грошовими потоками є та, що на виході створює профіцит грошових потоків, тоді як системи із дефіцитом та нульовим балансом варто вважати неефективними.

Щодо самого механізму управління грошовими потоками то його варто розглядати як систему та дотримуватись розуміння того, що управління грошовими потоками є завданням не лише фінансово-економічної служби, а всього управлінського персоналу загалом.

Гранатуров В.М.

*Одесская национальная академия связи им. А.С. Попова,
профессор кафедры управления проектами и системного анализа,
доктор экономических наук, профессор*

КораблиноваИ. А.

*Одесская национальная академия связи им. А.С. Попова,
доцент кафедры экономической теории, кандидат экономических наук, доцент*

СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ КОМПАНИЙ: PRO ET CONTRA

В условиях происходящих в мире глобальных трансформационных процессов перед экономической наукой стоит важнейшая задача - исследование содержания этих процессов, основных форм их проявления и определения влияния на условия деятельности современных предприятий.

Одной из проблем, вызванных трансформационными процессами, является формирование новых конкурентных условий деятельности субъектов хозяйствования, что требует разработки и внедрения, соответствующих этим условиям форм и методов обеспечения конкурентоспособности, и на этой основе постоянной коррекции конкурентной стратегии субъектов хозяйствования.

Как следствие, последние годы характеризуются появлением в западной науке теорий, которые, по мнению их авторов, являются новым подходом к решению проблемы формирования и реализации конкурентных стратегий предприятия. Следует отметить, что многие из этих работ неоднозначно оцениваются читателями - наряду с огромным количеством положительных (иногда даже восторженных) откликов, они подвергаются резкой критике со стороны авторитетных ученых, специалистов в области менеджмента и маркетинга.

Целью исследования является анализ возможности и целесообразности использования современных концепций развития предприятий для формирования и реализации их конкурентных стратегий в новых условиях деятельности.

В докладе на примере анализа существующих популярных концепций адаптации компаний к современным трансформационным процессам в развитии общества [1,2], рассмотрено состояние научно-методического обеспечения проблемы формирования конкурентных стратегий предприятия.

Как показано в докладе, существующие подходы не дают ответа на многие возникающие теоретико-методические и практические вопросы, и не всегда могут быть эффективным инструментом решения возникающих задач. Научно-популярный стиль большинства работ приводит к отсутствию обоснования предлагаемых решений, что является причиной противоречий в изложении материала, создает путаницу в понятийно-категориальном аппарате. Показано также, что причиной большинства недостатков существующих подходов является, как правило, отсутствие методологического базиса. Это создает опасность подмены понятий, введения новых терминов, которые дублируют существующие, и другие действия, мешающие системному представлению работы хозяйственной системы, взаимопониманию специалистов в области экономики, бизнеса и менеджмента.

В докладе выделен ряд вопросов, которые требуют глубокого научного исследования и обоснования. Представлены предложения по направлениям дальнейших исследований по указанной проблеме на основе методологии анализа глобальной экономической трансформации, решение которых позволит создать научное представление о возможных путях адаптации и развития компаний в цифровую эпоху.

Литература

1. Ким, В. Чан. Стратегия голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков [Текст] / В. Чан Ким, Рене Моборн; пер. с англ. И. Ющенко. - М.: Манн, Иванов и Фарбер, 2012. - 304 с.

2. Нордстрем К. А. Бизнес в стиле фанк. Капитал пляшет под дудку таланта [Текст] / К. А. Нордстрем, Й. Риддерстрале. - Санкт-Петербург: Манн, Иванов и Фарбер, 2005. - 219 с.

Гудзь Т.П.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», доцент кафедри фінансів та банківської справи, кандидат економічних наук, доцент

РОЛЬ ТА МІСЦЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ РІВНОВАГОЮ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

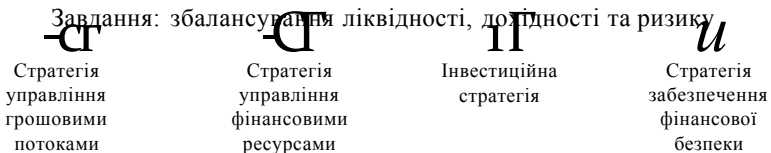
Посилення нестабільності й невизначеності перспектив розвитку економіки України поглибило проблеми стратегічного виміру діяльності підприємств й актуалізувало необхідність збереження фінансової рівноваги. Виконання цього завдання фінансовою менеджменту у довгостроковій перспективі вимагає від підприємства вдосконалення стратегічної гнучкості, підвищення адаптивності та швидкості адекватного реагування на трансформаційні зміни у бізнес-середовищі свого функціонування. Використання традиційних методів управління є недостатнім для впровадження новітніх стратегічних технологій фінансового менеджменту підприємств. Це підводить сучасну наукову теорію і практику фінансового менеджменту до визнання формування й реалізації стратегії управління фінансовою рівновагою як необхідної передумови не лише поступального й цілеспрямованого руху підприємства, а й невід'ємною умовою його збереження у якості самостійного економічного суб'єкта у стратегічній перспективі.

Стратегічні вектори розвитку діяльності підприємства знаходять своє відображення у сфері його фінансових відносин, індикатором здоров'я якої є досягнення стану фінансової рівноваги. Тому якщо фінансова рівновага підприємства порушена причини слід шукати в системі управління фінансами. Глибоке розуміння сутності фінансової рівноваги підприємства розкривається у висновках наукового дослідження В.Г. Белоліпецького, в яких вона обґрунтована як «результат успішного вирішення основного фінансового протиріччя», суть якого полягає у збалансуванні дохідності, ризику та ліквідності [1, с. 109].

На рисунку 1 відображено місце управління фінансовою рівновагою підприємства в системі стратегічного фінансового менеджменту.

Стратегія управління фінансовою рівновагою підприємства

Завдання: збалансування ліквідності, дохідності та ризику

Фінансова стратегія підприємства

Рис. 1 - Місце управління фінансовою рівновагою підприємства в системі стратегічного фінансового менеджменту

Таким чином, у виконанні основного завдання стратегії управління фінансовою рівновагою підприємства, яке полягає у збалансуванні ліквідності, дохідності та ризику, беруть участь всі складові фінансової стратегії підприємства. Тому, метою стратегії управління фінансовою рівновагою, як самостійної складової фінансової стратегії, є узгодження між собою інших її складових з позиції трьох критеріїв: ліквідності, дохідності та ризику. Координація узгодженого виконання завдань, визначених в межах різних субстратегій фінансової стратегії та підпорядкованих спільній меті, дозволить організувати стабільне фінансове забезпечення збалансованого розвитку діяльності підприємства у стратегічній перспективі.

Література

1. Белоліпецький В.Г. Финансовое равновесие в условиях рыночной трансформации экономики России: дис. ... д-ра экон. наук: спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит», 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Белоліпецький Василь Георгієвич; Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова. - Москва, 2002. - 563 с.

ГудзьЮ.Ф.

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи,
кандидат економічних наук, доцент*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Поява фінансових та продовольчих ринків для переробної промисловості АПК зумовлює необхідність проведення такого важливого напрямку аналітичної роботи, як оцінка фінансового потенціалу переробних підприємств. Фінансовий потенціал підприємства складається з власних, залучених і запозичених ресурсів. Ефективне й раціональне їх використання дає змогу говорити про фінансову стійкість підприємства та появу експортних можливостей виходу на світові ринки. Тому виникає проблема пошуку таких методів і технологій оцінки фінансового потенціалу підприємства, які дозволять виявити потенційні можливості й резерви, виробити ефективні стратегії розвитку та встановити ознаки, які свідчать про наявність відхилень і недоліків у діяльності суб'єктів господарювання АПК. Виокремлюють наступні етапи технології оцінки фінансового потенціалу підприємстваГІ, с 43-45]:

1. На першому етапі проводиться оцінка поточного фінансового стану підприємства. Показники порівнюють із аналогічними показниками інших підприємств, які належать до того ж сектора економіки.

2. На другому етапі розглядають показники ефективності роботи підприємств. Розраховують рівні рентабельності як стосовно активів підприємства, так і стосовно обсягу реалізованої продукції і наданих послуг.

3. На наступному етапі більш глибоко вивчають структуру капіталу підприємства. Може бути встановлено співвідношення між величиною акціонерного капіталу й загальною сумою активів підприємств.

4. На останньому етапі встановлюється система показників, які відображають величину фінансового потенціалу.

Основним інструментом для оцінки фінансового потенціалу служить фінансовий аналіз, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити внутрішні й зовнішні відносини аналізованого об'єкту, а потім за його результатами прийняти обґрунтовані рішення. Слід вказати, що в наукових дослідженнях і в практиці діяльності вітчизняних переробних підприємств відсутні єдині підходи до оцінки фінансового потенціалу.

Літературні джерела свідчать про формування і розвиток трьох напрямків методики оцінки потенціалу [2, с.11-17]: ресурсний, який розглядає потенціал як певний рівень наявних фінансових ресурсів (проте наявний обсяг ще не є гарантією досягнення результату); результативний - визначає фінансовий потенціал підприємства за спроможністю виробляти певний обсяг чи рівень позитивного результату; результативно-ресурсний підхід містить у собі інструменти обох попередніх підходів.

Методики, які пропонуються, в основному, достатньо складні й не можуть використовуватися звичайними економістами-практиками та підприємцями для планування своєї економічної діяльності. Існуючі методики не мають свого програмно-інформаційного вираження. Можна запропонувати основні методи оцінки фінансового потенціалу переробного підприємства: ресурсно-регресійний метод, метод побудови залежностей «витрати - ефективність», параметричний метод, метод грошової оцінки елементів потенціалу, індексний метод. Запропоновані методики розрахунків як правило охоплюють всі основні процеси на переробних підприємстві, які відбуваються в різних функціональних сферах підприємств АПК.

Література

1. Гончарова Ю.С. Методи та етапи оцінки фінансового потенціалу підприємства // Економіка підприємства - 2013. №4. - С 43-45.

2. Стецюк С.А. Методичні аспекти оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств/ Стецюк С.А.// Фінанси і кредит. - 2009,- №1.-С. 11-17.

Гуменюк А. Ф.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри обліку і аудиту, кандидат економічних наук, доцент*

ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Сучасний національний бухгалтерський облік як індикатор змін розвитку економіки України, що пов'язано з наближенням до міжнародних стандартів, з оптимізацією бухгалтерського та податкового обліку, є інертною системою, яка всесторонньо досліджується науковими колами у всі часи. У світлі цих змін спостерігається активне прагнення суб'єктів господарювання організувати таку систему обліку, яка б найбільше відповідала викликам нинішніх законодавчих змін та ефективно давала можливість обліковцям охоплювати усі облікові

процеси. Завжди одним із найскладніших елементів облікової політики були основні засоби.

Одним із найскладніших елементів облікової політики у всі часи були основні засоби 03. Першочерговою при веденні бухгалтерського обліку 03 існує необхідність визнання активу як об'єкта 03, а також відповідного їх оцінювання. Тому наукові кола формують своє бачення того, якими повинні бути критерії визнання 03 як об'єктів обліку. Вивчення проблеми визнання об'єктів обліку займається багато вчених, зокрема Бутинець Ф.Ф., Сопко В.В., Ткаченко Н.М., Голов С.Ф., Костюченко В.М., Пушкар М.С. та ін.

Згідно П(С)БО 7 "Основні засоби", 03 - матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік [2]. Відповідно до п.14.1.138 ПКУ із змінами та доповненнями [1], 03 - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік. Придбані (створені) 03 зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. З 01.09.2015 р. порівнювати з 6000 грн. слід саме первісну вартість 03, а не залишкову. Первісна вартість 03 складається з витрат, перелік яких наводиться у п. 8 П(С)БО 7. Усі активи, первісна вартість яких є більшою ніж 2500, але меншою за 6000 грн., у податковому обліку мають бути віднесені до МНМА. Для платників ПДВ критерій у 6000 грн. розглядається без ПДВ, тобто фактично з 1 вересня 2015 р. об'єкт 03, первісна вартість якого 7200 грн. (у т. ч. ПДВ - 1200 грн.) і вище, може бути віднесено до складу 03.

Оскільки в П(С)БО 7 значені вартісні критерії не закріплено. Нами для спрощення облікових аспектів рекомендовано внести зміни і до П(С)БО 7, де вказати вартісну межу для 03 від 6000 грн. Цю вартісну межу слід закріплювати в наказі про облікову політику при визнанні об'єктів 03.

Література

1. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків" [Електронний Ресурс] Ред. від 17.07.2015 р. №655-VIII /Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/655-19>

2. П(С)БО 7 "Основні засоби" [Електронний Ресурс] Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. №92. Ред. від 24.07.2015 / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі економічних перетворень в умовах невизначеності протікання реальних соціально-економічних процесів та ризику, одним із актуальних завдань економічного розвитку підприємств є формування ефективної моделі управління їх фінансовими ресурсами.

Сьогодні підприємства найчастіше обмежені у виборі фінансових ресурсів через їх недоступність, при цьому власних коштів виявляється недостатньо і використовуються вони не завжди ефективно, під впливом цих факторів кількість активних підприємств України в середньому скорочується на 8% щорічно за останні роки, а починаючи з 2013 року чистий результат підприємств України почав становити збитки і має негативну тенденцію [1].

Ефективність функціонування підприємств, високі темпи їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем використання фінансових ресурсів. Досягнення цієї мети залежить від:

- загального фінансового аналізу та планування;
- забезпечення фінансовими ресурсами;
- розподілу фінансових ресурсів.

Ухвалення фінансових рішень виконується в результаті аналізу альтернативних рішень, що враховують компроміс між вимогами ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності.

Велике значення має фінансовий контроль за діяльністю підприємства, який виражається в перевірці виконання фінансових планів, цільового використання коштів, платоспроможності підприємства шляхом перевірки своєчасності та правильності проведення фінансово-кредитних операцій, аналізу балансів і звітів [3, с.279].

Методи фінансового управління різноманітні: прогнозування, планування, оподаткування, страхування, самофінансування, кредитування, система фінансової допомоги, система амортизаційних відрахувань.

Успіх управління фінансовими ресурсами прямо залежить від структури капіталу підприємства. Структура капіталу може сприяти або перешкоджати зусиллям компанії по збільшенню її активів. На наш час частка власного капіталу підприємств України складає приблизно 25%, частка поточних зобов'язань підприємств України становить приблизно 70% [1].

Необхідно стежити за розрахунковими коефіцієнтами і, при необхідності, коригувати діяльність підприємства. Отже, для цього необхідно знижувати величину позикового капіталу і збільшувати величину власного. Завдяки цьому збільшиться коефіцієнт маневреності та фінансування. Крім того, знизиться фінансова залежність і збільшиться автономність підприємства [2, с. 22].

Слід зазначити, що чим більше ресурсів бере участь в прибутковому обороті, тим ефективніше вся виробничо-господарська діяльність підприємства.

Управління фінансовими ресурсами є циклічним процесом і тому потребує постійного вдосконалення для покращення результатів. Удосконалення

управління фінансовими ресурсами підприємств варто розглядати як фактор підвищення будь - якої виробничо-господарської діяльності.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств /Т.В. Безбородова//Держава та регіони. - 2008. - №5. -С. 21-23.
3. Козачок І.А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства/І. А. Козачок //Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2011,- №47 -С. 277-283.

Донченко Т.В.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук*

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ САНАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні оцінка санаційної спроможності та санаційного потенціалу підприємств розглядається лише як результат санаційного аудиту, що проводиться у межах провадження справи про банкрутство і здійснюється лише для визначення глибини кризи та ймовірності банкрутства [1, с.163]. Ми ж пропонуємо розглядати санаційний потенціал як поточну оцінку здатності підприємства до виживання та ефективного розвитку в майбутньому.

З огляду на це, вважаємо за доцільне здійснювати оцінювання санаційного потенціалу підприємства в певній послідовності його елементів:

1. Усвідомлення та вибір цілей, завдань, які підприємство намагатиметься досягнути в результаті оцінювання.

2. Збір і підготовка вихідних даних, що полягає у виборі точної і якісної інформації та відображенні необхідних рішень, які є основою розрахунку оціночних показників наступного етапу. В залежності від джерел інформації, технології її обробки та отриманих результатів будуть залежати і методи оцінювання потенціалу. А від об'єктивності обробки первинної інформації залежить достовірність кінцевих результатів аналізу.

3. Процес оцінювання доцільності формування санаційного потенціалу підприємства базується на певних принципах.

4. Вибір методів оцінювання санаційного потенціалу підприємства. Методи оцінювання потенціалу підприємства можна визначити за допомогою методів планування. Обираючи певний набір методів оцінювання санаційного потенціалу підприємства, необхідно дотримуватися певних вимог. По-перше, методи повинні бути адекватними до зовнішніх умов господарювання, особливостей різних етапів процесу становлення і розвитку ринкових відносин; по-друге, якомога повніше враховувати профіль діяльності об'єкта оцінювання та різноманітні засоби мети - оздоровлення.

5. Для більш точної та об'єктивної оцінки санаційного потенціалу підприємства, залежно від цілей оцінки, поставлених умов, масштабу кризи

об'єкта і стану економічного середовища можливо використовувати сполучення двох-трьох методів розрахунків найбільш доречних у даній ситуації. Важливо точно та якісно дослідити варіації показників системи оцінювання.

Під час обґрунтування системи показників оцінювання санаційного потенціалу потрібно застосовувати підходи:

- комплексний - з урахуванням усіх аспектів та складових санаційного потенціалу;

- динамічний - з проведенням ретроспективного аналізу існуючих теоретичних та практичних досліджень з даної проблеми і здійснення перспективного аналізу (прогнозу);

- кількісний - з можливістю переходу від якісних оцінок до кількісних з допомогою математичних і статистичних методів.

6. Поряд з визначенням санаційного потенціалу існує необхідність розробки та реалізації тактичних та стратегічних заходів, які б були направлені на його підвищення, що в кінцевому результаті стане підґрунтям для подолання кризи на підприємстві, досягнення цілей санації.

Отже, оцінка санаційного потенціалу підприємства-боржника є інструментом, за допомогою якого можна визначити стан неплатоспроможності підприємства та його здатність подолати кризу, визначити фактори впливу, що призвели до зниження рівня його окремих елементів. Динаміка рівня санаційного потенціалу в процесі реалізації санаційних заходів дозволить встановити оптимальні стратегічні напрями стійкого розвитку підприємства.

Література

1. Булович Т. В. Управління санаційною спроможністю підприємства як передумова його виживання / Т. В. Булович // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - № 4, Т.2. - С. 161-167.

Декалюк О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри менеджменту, кандидат економічних наук, доцент*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ З ТОЧКИ ЗОРУ ЕКОЛОГІЧНОСТІ

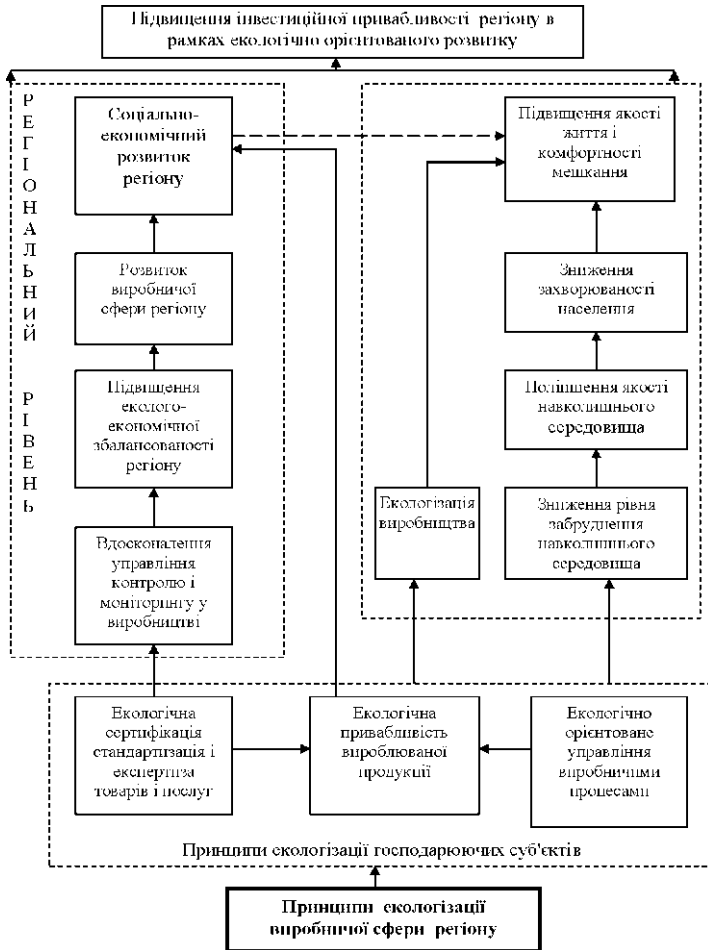
Для регіонів України є надзвичайно актуальною проблема поліпшення інвестиційного клімату як організаційно-економічних умов і чинників визначення очікуваного співвідношення прибутковості і ризику інвестицій в яку-небудь сферу діяльності на даній території порівняно з іншими територіями.

Інвестиційний клімат - це, в значній мірі, суб'єктивна, комплексна характеристика привабливості регіону для вдалого розміщення бізнесу. Тому для його оцінки використовуються такі параметри як «інвестиційний ризик» і «інвестиційний потенціал». Останній з них враховує основні макроекономічні характеристики території і його прийнято оцінювати за такими його вісьмома складовими: ресурсно-сировинною, трудовою, виробничою, інноваційною, інституційною, інфраструктурною, фінансовою, споживацькою.

У число складових інвестиційного ризику при оцінці інвестиційного клімату регіону разом із законодавчим, політичним, економічним, фінансовим, соціальним, кримінальним ризиком входить також і екологічний ризик.

Екологічний ризик пов'язаний з можливими відхиленнями в екологічних системах від природного стану динамічної рівноваги, викликаними техногенною дією. Величина допустимого відхилення без порушення цієї рівноваги відповідає рівню екологічної безпеки.

Внаслідок цього нами зроблена спроба схематизувати вплив екологізації господарської діяльності на соціально-економічний розвиток в регіоні, яке може бути представлено як умова підвищення інвестиційної його привабливості (Рис. 1).

Рис. 1 - Вплив екологізації господарської діяльності на інвестиційну привабливість регіону

У соціально-економічному розвитку регіону виділені дві основні цілі: підвищення конкурентоспроможності регіону і підвищення якості життя. Процес екологізації і його результати розглядаються на двох рівнях: рівень господарюючих суб'єктів і регіональний рівень. До основних інструментів, використання яких сприяє підвищенню конкурентоспроможності

господарюючих суб'єктів за рахунок екологічної складової, відносяться: «зелений» маркетинг, екологічне маркування, контролінг, екологічна сертифікація, екоаудит і екологічне страхування.

Таким чином, зниження екологічного ризику сприяє підвищенню екологічної безпеки і, як наслідок, підвищенню інвестиційної привабливості регіону.

Література

1. Сазонець І. Л. Інвестування: міжнародний аспект/ І. Л. Сазонець, В. А. Федорова; М-во освіти і науки України. - К: Центр учбової літератури, 2007. - 270 с.

2. Макогон Б.П., Коновалов А.Ф. Региональные аспекты инновационной деятельности. IШр://pic1i.c1йиi.donctsk.ua/kont/konf4/sck 10 ipпоу/ВЮ 04.pdf

3. Москвина О. С. Інноваційний потенціал як фактор стійкого розвитку регіону, http://www.vscce.ac.ru/newsite/jou/30/art30_02.php

Дупляк О.М.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри автоматизованих систем і моделювання
в економіці, кандидат економічних наук*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Одна із суттєвих проблем, що впливають на дійсний механізм інноваційного розвитку це є розбіжність у визначенні основних понять, а саме це «інновація» та «інноваційний розвиток». Іншою проблемою, але не менш суттєвою, є відсутність універсальних моделей, механізмів інноваційного розвитку підприємства. Ще варто відзначити, що головною перешкодою проведення результативних дій є відсутність в Україні ефективних підрозділів у сфері інноваційної політики. Вихід країни на міжнародні ринки не можливий без прискорення інноваційного розвитку підприємства, тому це має стати одним із пріоритетних напрямків державної політики як на національному, так і на регіональному рівні. Особливістю моделювання інноваційної стратегії в умовах ринкової конкуренції є висока динамічність процесів економічного, соціального та політичного характеру. Тому необхідно враховувати різноманітні непередбачувані ситуації на етапі формування, що у свою чергу, здійснить значний вплив на характер й відповідну спрямованість процесу моделювання інноваційної стратегії.

Отже, процес моделювання інноваційної стратегії промислового підприємства не може розглядатися як обґрунтування і вибір однозначного і, у деякому розумінні, оптимального напрямку розвитку підприємства, що забезпечує закріплення позицій підприємства на ринку [1]. Таким чином, нам потрібно ставити питання про доцільність забезпечення варіативності не лише засобів досягнення поставленої мети (тобто засобів реалізації стратегії), але й про забезпечення варіативності поставлених цілей, а саме варіативності самої стратегії [2].

Варіативність сценаріїв розвитку є одним з найбільш ефективних інструментів, що дозволяє в динаміці простежити зміни найважливіших

економічних показників та їх взаємозв'язку під впливом конкуренції. У зв'язку з цим до головних умов, які повинен задовольнити варіантний сценарій стратегії розвитку будемо відносити такі:

- 1) сценарій забезпечує функціонування промислового підприємства у довгостроковій перспективі;
- 2) сценарій повинен вирішувати поточні завдання підприємства;
- 3) сценарій забезпечує діяльність промислового підприємства, а саме сферу його ділового взаємозв'язку.

Крім того, у процесі розроблення набору сценаріїв пропонується брати до уваги такі вимоги:

1) ідентичність — у результаті розроблення сценаріїв завжди повинна бути можливість точної оцінки поточної стратегічної ситуації підприємства і динаміки факторів, що здійснюють вплив, на основі чого можливо було б однозначно вказати, який з набору сценаріїв реалізується;

2) прогнозованість та раціональність — для факторів, що спричиняють вплив, з невизначними тенденціями розвитку повинні бути здійснені спеціальні прогнози і розроблені раціональні пропозиції експертів;

3) повнота — сценарії повинні охоплювати усі можливі варіанти розвитку ситуації і відповідну реакцію підприємства.

Таким чином, кожен сценарій може мати декілька варіантів, тобто такими, що не суперечать один одному.

Література

1. Електронний документ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://msd.in.ua/scenarne-modelyuvannya-strategi%D1%97-rozvitku-promislovogo-pidpriyemstva-na-prikladi-vat-ksz/> (дата доступу: 10.09.2016 р.)

2. Мазарчук А. Ю., Дупляк О. М. Моделювання процесів формування інноваційної стратегії на промислових підприємствах [Текст] : монографія / А. Ю. Мазарчук, О. М. Дупляк ; Хмельниц. нац. ун-т. - Хмельницький : ХМЦНП, 2014.-208

Жерліцин Д.М.

*Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, доцент*

Берлін В.М.

Асоціація безпеки дорожнього руху, радник президента (м. Київ)

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА БАЗІ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ

Оцінку ефективності функціонування небанківських фінансових установ, зокрема, страхових компаній, можна проводити використовуючи різні моделі та методи економічного аналізу. Вибір підходу має бути обґрунтований з точки зору переваг і недоліків його застосування щодо оцінки ефективності усіх видів діяльності підприємства, а також мети оцінювання. Для визначення фактичних результатів функціонування страхової компанії достатнім є аналіз показників

рентабельності, ліквідності, обсягів продажів тощо [1]. Проте у стратегічній перспективі для оцінювання потенціалу розвитку страхової компанії доцільним є застосування специфічних методів оцінки, зокрема, заснованих на концепції вартісно-орієнтованого управління (VSM).

Згідно класичних підходів VSM найбільш об'єктивним показником виступає вартість продажу певного бізнесу. Проте у системі поточного управління страховою компанією цей показник трансформується у наступні ключові підходи: оцінка капіталізації бізнесу або ринкової вартості акцій; порівняльна або скоригована оцінка вартості за даними продажу компанії-аналога; визначення вартісно-орієнтованих показників за доходним або витратним методами [2]. Перший, із зазначених, підходів має суттєві переваги адже аналіз проводиться на основі реальних ринкових оцінок. У вітчизняній практиці використання ринкового підходу ускладнюється нерозвинутістю вітчизняного фінансового ринку та значним впливом спекулятивних факторів. Оцінки засновані на даних продажів компанії-аналога, незважаючи на свої об'єктивні переваги, застосовуються здебільше для цілей продажу бізнесу, проведення точкових аналітичних процедур (наприклад, аудит).

Головним вартісно-орієнтованим показником у системі оцінки та управління страховою компанією є вільний грошовий потік (FCF), який оцінується шляхом скорочення приросту накопичених амортизаційних відрахувань, довгострокових кредитів та суми чистого фінансового результату на розмір вкладень у необоротні та оборотні активи страхової компанії. Фактично цей показник визначає потенціал подальшого розвитку бізнесу.

Як показав вибірковий аналіз фінансової звітності дванадцяти страхових компаній України за період з 2012 по 2015 рр. (за даними [3]), для окремих з них, що мали від'ємне значення показниками рентабельності основної діяльності, вільний грошовий потік є позитивний. І навпаки, для рентабельної АСК "Інго-Україна" вільний грошовий потік є від'ємний або не перевищує 2% вартості активів, що свідчить про скорочення потенціалу перспективного розширення бізнесу. Основана діяльність для більшості страхових компаній України за вказаний період є низькорентабельна або навіть збиткова, а відповідні витрати покриваються за рахунок інвестиційного прибутку. До того ж вільний грошовий потік у 2015 році для більшості з розглянутих страхових компаній України є від'ємним.

Література

1. Жерлицын Д.М. Макроэкономические тенденции функционирования и развития сферы небанковских финансовых услуг Украины / В.М. Берлин, Д.М. Жерлицын // Современный научный вестник. - 2015. - Т. 10. - С. 139-144.
2. Martens, T., Hilbert, A., 2011. Customer-value-based revenue management // Journal of Revenue and Pricing Management. - 10 (1). - PP. 87-98.
3. Інформаційна база даних емітентів / Офіційна інтернет сторінка Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). - Режим доступу. - <http://smida.gov.ua>

Іжевський П.Г.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ МЕРЕЖАХ

Перспективною сучасною формою функціонування підприємницьких структур постають підприємницькі мережі, які дозволяють мінімізувати трансакційні витрати бізнесу та підвищити ефективність кожного учасника взаємодії завдяки спільним діям, спрямованим на досягнення спільної мети.

Мережа створюється за згодою всіх учасників, відтак сукупний ефект її створення завжди позитивний. При цьому сумарний ефект взаємодії учасників мережі не відповідає простому арифметичному правилу « $1+1=2$ ». Для будь-якого мережевого об'єднання характерним є перевищення загального ефекту взаємодії над його простою арифметичною сумою - синергетичний ефект, що виникає в результаті спільних скоординованих дій учасників взаємодії на основі довгострокових добровільних угод і зумовлений системними властивостями нової структури. При цьому принципово важливим аспектом постає питання ефективності інтеграції для кожного з її учасників.

На нашу думку, підприємницькі мережі малих і середніх підприємств, створені з метою реалізації конкретного проекту, повинні бути вертикально інтегровані, оскільки інтеграція в даному випадку можлива на основі об'єднання інтересів технологічно пов'язаних учасників мережі на єдиний кінцевий результат. Вертикально інтегровані мережі малих і середніх підприємств, в яких окремі підприємства автономні, функціонують на самоокупності і контролюються спільним центральним органом (керуючою компанією).

Для того, щоб належним чином профінансувати всіх учасників - реалізаторів проекту, забезпечити злагодженість їх роботи, своєчасне надходження матеріальних та фінансових ресурсів пропонується впровадити у підприємницькій мережі МСП наскрізне планування, тобто планування, яке охоплює в рамках спільної діяльності всіх учасників інтеграції та всі рівні управління.

Основу наскрізного планування має становити фінансово - економічне планування, засноване на розробці системи бюджетів, яке включає всі основні моменти: від обґрунтування цілей і завдань до контролю за виконанням бюджетів на всіх стадіях.

Механізм розподільчих відносин у підприємницькій мережі не повинен бути спрямований на розрахунок та встановлення частки кожного учасника в спільному проекті, зводиться до розподілу прибутку за заздалегідь розрахованими частками, пропорціями, коефіцієнтами, відсотками і т. п. Така мета не сприяє підвищенню ефективності спільного проекту. Основною метою розподільних відносин учасників інтегрованого об'єднання має стати створення умов для їх розвитку.

Класичний підхід до оцінки ефективності передбачає співставлення результатів від діяльності до понесених витрат. Цільова орієнтація такого співставлення - прагнення до максимізації. При цьому ставиться завдання максимізувати результат, який припадає на одиницю витрат.

Однак, при оцінці економічної ефективності інтеграції виникає методична проблема поділу загального ефекту виробничої діяльності підприємств на частку, принесену збереженням частини виробництва, та частку, яка створена внеском в інтеграцію підприємств. Без такого поділу ефекту та витрат на дві частини можна стверджувати тільки про динаміку показників ефективності роботи всього підприємства, визначаючи ефективність вкладень в інтеграцію пайовим способом.

В рамках синергетичного підходу в якості критерію економічної ефективності програм інтеграції МСП пропонується прийняти відношення отриманого чистого доходу (збільшення прибутку) за рахунок здійснення програми до здійснених вкладень в програму. Такий підхід найбільш прийнятний для оцінки інвестиційних проектів, а програму інтеграції цілком правомірно розглядати як інвестиційний проект, реалізований на рівні підприємницької мережі.

Ільїн В.Ю.

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
доктор економічних наук, старший науковий співробітник*

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація усіх сфер життя спонукає суб'єктів господарювання враховувати національні інтереси та міжнародні тенденції і особливості розвитку економічної системи та її складників, а також компліментарність національних економік. Інституційне середовище в сучасних умовах обумовлює форми, методи і напрям створення конкурентних переваг та реалізації конкурентних стратегій. Конкурентні переваги виступають детермінантами конкурентоспроможності підприємства, галузі, країни. Таким чином, поняття конкурентних переваг і конкурентоспроможності тісно пов'язані, формування і наявність перших обумовлює існування других. Невід'ємна від конкурентоспроможності підприємства, галузі країни, конкурентоспроможність продукції (товару) [1].

Не зважаючи на безумовну цінність досліджень О. Швиданенка важко погодитися із ним у питанні глобальної конкуренції, під якою він розуміє боротьбу суб'єктів глобального ринку за ресурси та умови сталого і безпечного розвитку на корпоративному, державному, регіональному та навіть міжцивілізаційному рівнях. Глобальний характер ринкових відносин не нівелює, а навпаки підсилює боротьбу за глобального споживача і канали реалізації [2].

В нинішніх реаліях, які супроводжуються глобалізацією, інтеграцією і структурною трансформацією економік, бізнесу, міжнародних ринків і національних господарств, поглибленням і вдосконаленням конкуренції, розвитком технологічних і товарних інновацій, на зміну порівняльним перевагам приходять сучасна парадигма конкурентних переваг. Переваги стали динамічними і перестали бути статичними. Теоретичні положення концепції формування конкурентних переваг зводяться, в основному, до трьох основних видів: ринкової, ресурсної та інституціональної (рис. 1).

Рис. 1 - Концепції формування конкурентних переваг в умовах глобалізації світогосподарських економічних систем*

*Узагальнено автором.

Головною ознакою сучасності стала спроможність нації до створення багатства, яку вважають важливішим за саме багатство. У цьому контексті варто відзначити Україну, яка має багаті природні ресурси і є однією з найбільших країн Європи. Проте, саме фактор спроможності країни до економічного зростання викликає багато дискусій як серед вітчизняних, так і міжнародних експертів.

В умовах глобалізації економіки виняткового значення й актуальності набуває проблема конкурентних відносин та формування конкурентних переваг суб'єктів і об'єктів національної економіки України. Наслідком жорсткої конкуренції на ринку стає оптимальний розподіл ресурсів, виявлення найперспективніших галузей економіки і господарюючих суб'єктів, ефективне їх функціонування, абсолютне задоволення попиту споживачів.

Література

1. Ільїн В. Ю. Глобалізація та її вплив на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору економіки України : монографія / В. Ю. Ільїн - Луганськ : Ноулідж, 2014. - 436 с.
2. Швиданенко О. А. Глобальна конкуренція - новий історичний феномен / О. А. Швиданенко // Формування ринкової економіки : міжвід. наук. зб. / відп. ред. О. О. Беляєв. - Київ : КНЕУ, 2005. - Вип. 13. - С. 97-104.

Ільчук П.Г.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
в. о. завідувача кафедри технологій управління,
доктор економічних наук, доцент*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ НА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ТА ПЕРЕДУМОВ ЇХНЬОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Ведення діяльності на закордонних ринках супроводжується необхідністю здійснювати додаткові витрати. Цей факт був відзначений у працях С. Химера ще у 1960 р. [1, с. 34], а подальші дослідження розпочалися лише вкінці XX ст. Так, дослідження необхідності додаткових витрат на інтернаціоналізацію підприємств та управління ними у роботах С. Захера [2, с. 341-363] отримали назву «теорії обмежень іноземних підприємств», яка досліджує джерела додаткових витрат підприємств на закордонних ринках. Здійснення витрат на

інтернаціоналізацію тісно пов'язано із формуванням конкурентних переваг, які широко досліджені у ряд робіт, зокрема [3,4].

Основними передумовами, які зумовлюють здійснення додаткових витрат на інтернаціоналізацію підприємств, є: 1) незнання ринкового середовища іноземних держав, 2) географічні, культурні, психологічні, політичні, правові та економічні відмінності між діяльністю на вітчизняному та закордонних ринках, 3) дискримінація іноземців, 4) ведення зовнішньоекономічної діяльності переважно із країни базування вітчизняного ринку, 5) зміни валютного курсу.

Виникнення додаткових витрат ведення діяльності за межами країни базування пов'язане з трьома видами витрат: початковими (витратами створення), витратами на формування ринкової позиції і операційними (поточними) витратами. Початкові витрати виникають як із початком діяльності підприємства на закордонних ринках, так і за умови розширення діяльності на інші нові закордонні ринки, яким притаманні відмінні риси. Рівень початкових витрат залежить від кількох чинників: 1) рівень подібності (близькості) закордонного ринку до вітчизняного, 2) величина закордонного ринку і його внутрішня конфігурація, 3) рівень глобалізації галузі (виду економічної діяльності), 4) розвиток ринкової інфраструктури; 5) форма проникнення та присутності на закордонному ринку.

Витрати на формування ринкової позиції підприємства пов'язані з формуванням відносин з суб'єктами закордонного ринку: покупцями, торговими посередниками, постачальниками і органами державного управління та є вищими, якщо сильнішими є етноцентричні відносини на такому ринку. Етноцентричні відносини характерні за наявності таких передумов: 1) споживач (групи споживачів) надають перевагу продукції, виробленій місцевими виробниками, 2) уряд створює численні перешкоди для доступу на ринок (особливо характерно у випадку імпорту продукції), 3) законодавство надає пріоритет місцевим суб'єктам господарювання, 4) торговельні мережі формують бар'єри входу для іноземних постачальників.

Операційні витрати для поточної діяльності на закордонних ринках складаються з трансакційних витрат (основні операційні витрати, укладання угод) та витрат на контролювання і координування. Найбільші операційні витрати здійснюють підприємства під час ведення діяльності на закордонних ринках у формі експорту. Чим більша кількість географічних ринків, на яких працює підприємство, тим вищий рівень операційних витрат.

Література

1. Hymer S. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment / S. Hymer. - Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1960. - 198 p.
2. Zaheer S. Overcoming the liability of foreignness / S. Zaheer // Academy of Management Journal. - 1995. - Volume 38, Issue 2. - pp.341-363.
3. Хрущ Н. А. Конкурентні стратегії: процеси створення та реалізації / Н. А. Хрущ, М. В. Желіховська. - К. : Освіта України, 2010. - 316 с.
4. Вовк С. В. Фінанси інтернаціоналізації діяльності підприємств : монографія / С. В. Вовк, І. Б. Аванесова. - Тернопіль : Підруч. і посіб., 2014. - 206 с.

Квасницька Р. С.

*Хмельницький національний університет,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

Тарасюк М.В.

*Хмельницький національний університет
аспірантка кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

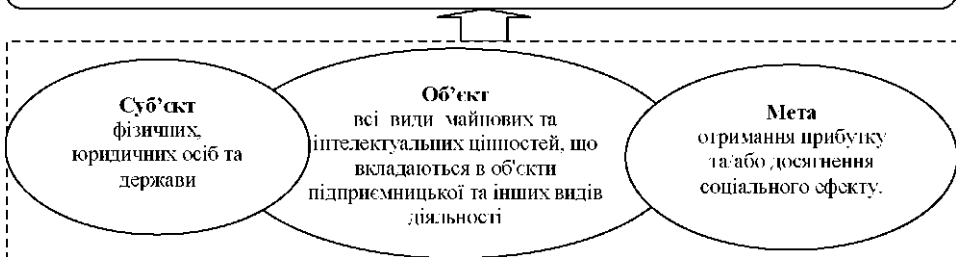
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інвестиційна діяльність завжди знаходилась у центрі уваги економічної науки, адже вона впливає на фундаментальні основи господарської діяльності підприємства, економічні і соціальні перетворення, та, як результат, на розвиток суспільства загалом. Саме інвестиційна діяльність підприємств має дійсно непересічне значення для фінансування впроваджень в їх діяльності сучасних досягнень технічного прогресу, інновацій та підприємницьких ідей. Тому дослідження сутності інвестиційної діяльності займають вагомe місце в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Однак, у різних розділах економічної науки та різних галузях практичної діяльності тлумачення інвестиційної діяльності має свої особливості. Так, законодавчо суть інвестиційної діяльності розкривається в Законі України "Про інвестиційну діяльність" № 1560-ХІІ від 18.09.1991 року, згідно якого інвестиційна діяльність визначена як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1]. Дане у Законі трактування інвестиційної діяльності використовується в науково-методичних працях багатьох науковців. Так, одна група авторів (Т.В. Майорова, В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Ю.М. Великий, Л.М. Борщ та інші) цитують тлумачення інвестиційної діяльності, що подане у Законі України «Про інвестиційну діяльність», а інша група (В.Г. Федоренко, Д.М. Черваньов, О.Д. Вовчак, Л.М. Докієнко, О.Д. Данілов та інші) - у своїх власних визначеннях здійснює інтерпретації поєднання одразу двох понять, що позиціонуються в Законі, «інвестиційна діяльність» та «інвестиції». Проте, широка досліджуваність сутності інвестиційної діяльності серед науковців результується тим, що, крім орієнтованих на законодавство визначень даного виду діяльності, вченими позиціонуються і дещо інші підходи до висвітлення цього питання. Так, можна виділити групи авторів, які при тлумаченні суті інвестиційної діяльності акцентують увагу на тому, що інвестиційна діяльність це: сукупність заходів та дій з боку суб'єктів інвестиційної діяльності щодо здійснення інвестування з метою отримання прибутку (Л.П. Гончаренко, С.М. Панчишин, В.П. Савчук, Є.А. Стефанович); процес або діяльність з організації інвестування чи формування, знаходження, пошуку, вишукування або акумуляції інвестиційних ресурсів (І.Ю. Бережна, М.П. А.П. Гречан, Денисенко, Г.І. Іванов, Л.І. Михайлова, Н.О. Татаренко, Б.М. Щукін). Разом з тим, є й визначення, які ми не можемо віднести до жодної з груп. Так, В.Г. Білоліпецький зводить розуміння суті інвестиційної діяльності до переліку певних видів робіт, а саме: проектної, організаційної, управлінської контрольної роботи, яка виконується в інтересах планової реалізації інвестицій [2; с. 19]. Таке визначення, на наш погляд, є вузько

спрямованим лише на послідовності робіт, які виконуються у процесі інвестиційної діяльності, а сутність самого поняття загалом не розкривається.

Отже, критично аналізуючи погляди науковців на суть інвестиційної діяльності, відмітимо, що визначаючи її сутність, доцільним є виділення таких дефініційних складових, як: об'єкт, суб'єкт та кінцева мета (Рис. 1).

Інвестиційна діяльність — це сукупність заходів та дій фізичних, юридичних осіб та держави щодо вкладання різних видів майнових та інтелектуальних цінностей з метою одержання прибутку та/або досягнення соціального ефекту.

Рис. 1 — Змістові складові терміну "інвестиційна діяльність"

Література

1. Про інвестиційну діяльність : закон : станом на 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Белоліпецький В.Г. Інвестиційна діяльність фірми / В.Г. Белоліпецький // Консультація директора. - 1997. - № 14. - С. 18-21

Колісник Г.М.

*Вищий державний навчальний заклад
« Ужгородський національний університет»,
доцент кафедри обліку і аудиту, кандидат економічних наук, доцент*

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Формування в Україні ринкового типу господарювання, що постійно розвивається і вдосконалюється, викликає необхідність практичного впровадження теоретичних розробок західних і вітчизняних фахівців в галузі операційного менеджменту підприємств. Управління підприємством як складною динамічною системою вимагає приймати управлінські рішення, які ґрунтуються на сучасних методах, з урахуванням взаємодії усіх внутрішніх і зовнішніх факторів, комплексного використання ресурсного потенціалу, взаємозв'язку всіх напрямів і складових діяльності підприємства та показників, що їх відображають.

З цих позицій розробка впровадження в практику управління підприємством системи управління витратами з урахуванням специфіки діяльності цих підприємств сприятиме економічному зростанню підприємств.

Роль держави можна виразити через можливості її участі в цьому процесі. Схематично способи участі держави зобразимо на рисунку 1.

И И

Мінімізація витрат при
виробництві та збуті продукції

Максимізація віддачі при
плануванні рівня витрат

**Рис. 1 - Способи участі держави при регулюванні витратами
підприємницького сектору**

Джерело: складено автором

Побудова даної схеми була обумовлена намаганням впровадити в процес виробництва будь-якого підприємства концепції «ощадливого виробництва». Функція держави полягає у виявленні основних важелів підвищення ефективності і подальшій концентрації зусиль саме в цих напрямках.

Ефективність функціонування підприємства залежить від економічно грамотного використання усіх видів ресурсів, що зумовлює необхідність переходу до єдиної системи управління витратами. Питання зниження витрат виробництва на підприємствах є важливим, оскільки витрати є внутрішнім (чинником функціонування підприємства, а від величини виробництва залежить рівень ефективності функціонування господарювання будь-якої структури [2, с.38]. Динаміка витрат характеризує споживання усіх видів ресурсів, які і використовує підприємство для досягнення своїх цілей. У процесі управління витратами здійснюється вибір між альтернативними варіантами управлінських рішень щодо номенклатури товарів та послуг, виробництва та реалізації продукції [5, с.41].

Отже, менеджмент витрат не є управлінням витратами як такими, а представляє собою управління діяльністю, в результаті якої були здійснені витрати, що вимагає детермінації міри споживання ресурсів та робить вкрай необхідним володіння знаннями і досвідом в сфері інвестування, управління виробничими процесами, запасами, трудовими ресурсами, організації праці та іншими знаннями. Тому, сутнісне призначення системи управління витратами, на наше переконання, враховує цілеспрямованість господарської діяльності і полягає в максимізації віддачі використаного капіталу.

Процес управління передбачає цілеспрямований вплив на об'єкт з напередвизначеною метою, рівень досягнення якої дає підстави для визначення загального ефекту від управління витратами. Управління як специфічний процес передбачає наявність прямого та зворотного зв'язків, які спрямовані на отримання інформації щодо вибору одного чи декількох методів або системи методів впливу на витрати.

Література

1. Андрійв Н. М. Сутність державного регулювання в політиці сприяння підприємництву країни / Н. М. Андрійв // 36. наук, праць Черкаськ. держ. технологічного ун-ту. Серія : "Економічні науки". - 2013 - Вип. 35 : у 3-х ч. - Черкаси :ЧДГУ, 2013. - Ч. II. - С. 137-146.

2. Давидович І.Є. Управління витратами : навч. посібн. - 2-е вид., [перероб. і доп.] / І.Є. §Давидович. - Тернопіль : Вид-во "Економічна думка". 1999. - 118с.
3. Кіп Віскузі В. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика: пер. з англ. / Кіп Віс- кузі В., Дж.М. Вернон., ДжЕ. Гарінгтон. - К: Основи, 2004. - 1047 с. - С. 3.
4. Котляров С. А. Управление затратами. - СПб.: Питер, 2001. - 160 с.
5. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г.О. Партин. - К. : Вид-во УБС НБУ, 2008. - 219 с.

Крамарець В.Р.

*Національний університет «Львівська Політехніка»,
аспірант кафедри фінансів*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СПІЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ»

Особливості розвитку підприємства на кожному етапі життєвого циклу підприємства вносить корективи у бажані обсяги ресурсів, а це в свою чергу, впливає на диверсифікацію джерел та способів їх залучення. Кожне підприємство намагається максимізувати зусилля у напрямку мобілізації власних ресурсів. Проте, за нестабільних сучасних умовах це завдання стає все важче успішно виконати. Тому, коли ліміти власних коштів чи ресурсів вичерпані, для забезпечення фундаменту досягнення стратегічних цілей керівники підприємств вдаються до введених ресурсів зовнішнього характеру, зокрема, через спільне інвестування. Відтак, актуальний тренд розвитку економічних відносин вимагає посиленого дослідження різноманітних способів залучення коштів, в першу чергу, за рахунок спільного інвестування.

Процес спільного інвестування у науковому середовищі України у більшості випадків зустрічається у формі дослідження інститутів спільного інвестування (ІСІ) через яке воно, найчастіше реалізується. В такому форматі, дослідження у цій галузі проводили П.П. Перконос [1, с. 100-106], О.П. Суц [2], М.В. Котова [3, с. 138-143] та інші. Проте, дослідження цього поняття у ключі застосування його не лише інститутами спільного інвестування є поодинокими.

Сьогодні в Україні сформована нормативно-правова база функціонування спільного інвестування, але незважаючи на те, що в Законі України «Про інвестиційну діяльність» ми вбачаємо категорію «спільне інвестування», проблема виникає в тому, що легальне визначення такого поняття відсутнє [2, с.228]. За таких умов, першочергово, варто звернути увагу на визначення, які подані у енциклопедичних виданнях. Згідно Академічного тлумачного словника «спільний» - той, який виконується, досягається всіма (в суспільстві, групі, колективі) [4]. Сутність слова «інвестувати» пояснюється, як - вкладати капітал у підприємство для одержання прибутків [4]. Тому, на основі такої інтерпретації змісту слів «спільно» та «інвестувати» можна стверджувати, що спільне інвестування це дія, яка передбачає вкладання капіталу, групою фізичних і/або юридичних осіб, у підприємство для одержання прибутків.

Однак, при визначенні поняття «спільне інвестування» слід враховувати й інші фактори, які впливають на його застосування у корпоративному середовищі. За таких умов, спільне інвестування розглядають як процес вкладення майнових та

інтелектуальних цінностей у суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм із залученням двох або більше інвесторів.

Як бачимо, категорія «спільне інвестування», незважаючи на загальну вживаність та наявність законодавчого підґрунтя залишається малодослідженим та потребує прискіпливої уваги та подальших досліджень, які б чітко відмежували його від інших видів інвестування та, зокрема, зменшили його вживаність лише у прив'язці до інститутів спільного інвестування.

Література

1. Перконос П.П. Ринок спільного інвестування як сфера діяльності фінансових посередників [Електронний ресурс] / П.П. Перконос // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2011. - Вип. 7(1). - С. 100-106. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apreg_20117\(1\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apreg_20117(1)__20)

2. Суц О.П. Поняття правової категорії "корпоративне інвестування" та його відмінність від категорій "спільна діяльність" та "спільне інвестування" / О.П. Суц // Право і Безпека. - 2010. - № 4. - С. 225-230. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_4_52

3. Котова В. М. Інститути спільного інвестування: функції та перспективи розвитку в Україні /В.М. Котова// Економічний простір. - 2011. - №53. - С. 138-143

4. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sum.in.ua/>

Ларіонова К.Л.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

У світовій та вітчизняній теорії та практиці одним із поширених засобів фінансового оздоровлення підприємств є реструктуризація. Реструктуризація промислових підприємств є тривалим процесом, що здійснюється за допомогою спеціалістів різного профілю, і спрямованим на підвищення ефективності використання власного внутрішнього потенціалу підприємства та його адаптацію до нових ринкових умов. В цілому будь-яка реструктуризація має забезпечувати в кінцевому підсумку платоспроможність підприємств, що обумовлюється зменшенням витрат, підвищенням продуктивності праці, запровадженням нових технологій, модернізацією обладнання.

Реструктуризація - це складний та тривалий процес, що вимагає значних фінансових і матеріальних витрат, планування поетапності всієї необхідної роботи. Потрібно враховувати особливості діяльності підприємства, мати якомога більше відомостей про середовище в якому виконується та досягає свого завершення проект реструктуризації, тільки в такому випадку можна розробити дієвий механізм управління нею. Процеси формування організаційно-

економічного механізму управління реструктуризацією підприємства мають ґрунтуватися на загальній концепції, виборі стратегії розвитку підприємства, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Організаційно-економічний механізм управління реструктуризацією підприємства необхідно розглядати як підсистему, що формується і використовується, не відокремлено, а в структурі управлінської діяльності підприємства. Тому організаційно-економічний механізм управління реструктуризацією підприємства є складовою загальної системи управління підприємством, який використовуючи методи, засоби, ґрунтуючись на дотриманні певних принципів і закономірностей для його функціонування, за допомогою важелів та інструментів забезпечує підвищення антикризового потенціалу та фінансової стійкості суб'єкта господарювання в умовах економічної нестабільності та посилення конкурентної боротьби.

Метою проведення реструктуризації є створення таких господарюючих суб'єктів, які здатні виготовляти конкурентоспроможну продукцію, бути технічно забезпеченими і фінансово-дієздатними. Виходячи з головної мети, об'єктом реструктуризації виступають економічні та організаційні відносини, що виникають у підприємства і пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів з приводу врегулювання проблеми боргів, збереження незалежності підприємства та досягнення мети реструктуризації. Суб'єктами в даному механізмі є власники підприємства, керівники та акціонери, інвестори.

Важливу роль в механізмі відіграють методи управління, як способи чи засоби впливу на об'єкти реструктуризації, які мають враховувати фінансовий стан та антикризовий потенціал підприємства, його конкурентне середовище. До методів, які можуть застосовуватись в організаційно-економічному механізмі управління реструктуризацією підприємства слід віднести: нормативно-економічні, адміністративно-правові, соціально-психологічні, виробничо-трудові. Не дивлячись на те, що складові елементи механізму управління реструктуризацією підприємства подані у загальному вигляді, однак сам механізм для кожного підприємства є індивідуальним і потребує врахування багатьох аспектів, починаючи з визначення мети реструктуризації і закінчуючи реалізацією її програми в залежності від наявних ресурсів. Взагалі організаційно-економічний механізм управління реструктуризацією є не тільки однією з умов подолання кризових явищ у реальному секторі підприємства, а й необхідною передумовою його успішної діяльності в майбутньому.

Література

1. Гриньова В.М. Процес підготовки реструктуризації підприємств машинобудування: організація управління : монографія / В.М. Гриньова, М.В. Новікова. - Харків : Вид-во ХНЕУ, 2010. - 240 с.

Пойда-Носик Н.Н.

*Вищий державний навчальний заклад
« Ужгородський національний університет»,
доцент кафедри фінансів і банківської справи,
кандидат економічних наук, доцент*

Лийзю Н.В.

*Вищий державний навчальний заклад
«Ужгородський національний університет», магістрант*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМПАНІЇ

Оцінка рівня фінансової безпеки є найважливішим елементом в системі управління компанії. Це пояснюється тим, що достатній рівень безпеки є передумовою ефективного функціонування підприємства сьогодні та його стійкого розвитку у майбутньому. А невід'ємною складовою забезпечення фінансової безпеки є ефективна та якісна система інформаційно-аналітичного забезпечення, яка здатна чинити опір загрозам діяльності підприємств та сприяти найефективнішому використанню їх можливостей.

Тому виникає необхідність створення адекватної інформаційної бази підприємства. Важливими аспектами при вирішенні цього важливого завдання для фінансової служби є:

- зміст інформації та форми її надання;
- способи надання та доведення необхідної інформації до керівника;
- частота і періодичність оновлення інформації.

Діагностика рівня фінансової безпеки підприємства - складний і комплексний процес, реалізація якого має проходити за певними етапами. Розглянемо основні етапи розробки та особливості нашої моделі інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки компанії.

Етап 1. Визначення обсягу і форми подачі управлінської інформації.

Виділяються наступні блоки інформації, за якими слід працювати:

- *управління платоспроможністю* - здійснюється через бюджет руху грошових коштів (тижневий і щомісячний) і платіжний календар (щоденний).
- *управління прибутком* - інформація надається через бюджет доходів і витрат (щомісячний), а також через довідкову цінову модель (щомісячна).
- *управління закупівлями, бонусами і бюджетами виробників* - розроблено дві форми зі звітами по виконанню планів закупівель і отриманих бонусів за виконані плани, а також звіт з маркетингових бюджетів виробників (отримані, витрачені, залишки бюджетів).

- *«оперативка»* - інформація зі щоденними даними про продажі, залишки, поточні фінансові показники, логістику тощо. Відмітимо, що заповнення «оперативки» у фінансового аналітика займає не більше 15-20 хвилин, так як у формі міститься тільки основна інформація.

Обсяги та зміст інформації залежать також від:

- масштабу й важливості управлінського рішення, яке приймає той чи інший менеджер;
- кількості й характеру параметрів, які керуються і регулюються в керованій системі;

- кількості варіантів можливого стану й поведінки керованої системи;
- величини та різноманітності спричинюваних внутрішніх і зовнішніх дій;
- кількості та якості показників, які характеризують результати роботи системи тощо.

Етап 2. Розробка способу подачі управлінської інформації

Після визначення форм звітів і періодичності їх надання виникає питання про спосіб подання управлінської інформації керівнику. Зазвичай у більшості випадків усі дані надходять через електронну пошту або через папку на сервері. Але у цих способів є певні недоліки, зокрема:

- при наданні звітів електронною поштою керівник може не бачити хронології за попередні періоди, а шукати в поштової скриньці занадто довго - у зв'язку з цим можуть виникати додаткові завдання у вигляді «прислати / оновити звіт за минулий місяць / тиждень / день»;

- у разі зберігання звітів на сервері часто виникають питання уточнюючого характеру: оновлена інформація, коли вона буде оновлена, де вона знаходиться та ін.

Оптимальне вирішення цієї проблеми можливе шляхом створення на сервері закритої папки з обмеженим числом користувачів зі згрупованими звітами. У папку вміщується перелік (реєстр) звітів з наступною інформацією: відповідальні виконавці та підрозділ; частота заповнення (оновлення); день і час, до якого інформація оновлюється. Особливість такого способу подачі інформації в тому, що всі необхідні звіти зберігаються на сервері в певних закритих папках, які пов'язані через гіперпосилання.

Після аналізу інформації керівник дає оцінку проекту розвитку ситуації, здійснює пошук альтернатив та приймає остаточне рішення щодо напрямку використання інформації у процесі фінансової діяльності та вчинення або не вчинення ним певних дій. Зважене прийняття керівництвом компанії управлінських рішень на основі ефективно функціонуючої системи інформаційно-аналітичного забезпечення дозволить забезпечити належний рівень фінансової безпеки компанії.

Поплавська О.В.

*Хмельницький національний університет,
викладач кафедри економічної теорії*

НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У зв'язку з поглибленням глобалізаційних процесів та загострення конкуренції на національному ринку потребує подальшого розвитку проблема впровадження та реалізації корпоративної соціальної відповідальності на українських підприємствах.

Впровадження корпоративної соціальної відповідальності здійснюється на трьох рівнях: державному, суспільному та корпоративному, які взаємопов'язані між собою. На державному рівні необхідним є підтримання розвитку соціальної звітності та аудиту особливо на державних підприємствах, в установах та адміністраціях шляхом розробки управлінських, комунікаційних і тренінгових інструментів, які згодом можуть бути використані і в бізнесі. Суспільний рівень

характеризується ініціативами та стандартами щодо просування соціально відповідального бізнесу. Корпоративний - визначається рівнем якості корпоративного управління в сфері соціальної відповідальності враховуючи інтереси зацікавлених сторін. Головним важелем даного рівня є корпоративна культура, цінності якої систематизовані в етичному кодексі підприємства.

Серед напрямків реалізації соціальної відповідальності на підприємствах виділяють: організаційне управління, права учасників виробничого процесу, трудові практики, охорона навколишнього середовища, проблеми, пов'язані із споживачами, розвиток місцевих громад, благодійність та волонтерство.

Міжнародна практика показує, що корпоративна соціальна відповідальність допомагає компаніям підвищувати ділову репутацію, встановити довірчі відносини з державою і суспільством. Згідно з дослідженням Cone/Roper, 78% опитаних заявили, що з більшою ймовірністю куплять товар, який асоціюється з небайдужою для них соціальною ініціативою, а 66% задля підтримки такої ініціативи готові змінити думку щодо свого бренду.

За даними дослідження «Монітор корпоративної соціальної відповідальності» фактори корпоративної соціальної відповідальності визначають імідж компанії на 49%, її бренд - на 35%, а фінансовий стан - лише на 10% [1].

Отже, корпоративна соціальна відповідальність є необхідністю як для власників фірм, так і для працівників, споживачів товарів і послуг, ділових партнерів, державних інститутів та суспільства в цілому. Поєднання інтересів всіх цих сторін відображає необхідність корпоративної соціальної відповідальності, яка націлена на досягнення соціальної злагоди. При цьому процес вирішення проблем впровадження стратегії КСВ на підприємстві орієнтується на визначення та вирішення головної сукупності організаційно-економічних проблем, що стоять на шляху впровадження стратегії розвитку.

Література

1. Про маркетинг «Маркетинг в Україні» «КСВ - корпоративна соціальна відповідальність» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ua-marketing.com.ua/?page_id=667

Романюк А.І.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці*

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В економіці потенціал є однією з базових категорій, яка визначає стан і можливості розвитку господарських систем різного рівня. Під потенціалом часто розуміються можливості, здібності, приховані, нереалізовані резерви досліджуваного об'єкта, які при зміні навколишніх умов можуть перейти з можливості в дійсність. Інноваційний потенціал є однією з найважливіших складових частин сукупного потенціалу підприємства, яка дозволяє досягти його стратегічні цілі та вирішити інноваційні завдання його розвитку. На даний час існує декілька підходів до визначення сутності інноваційного потенціалу.

В рамках ресурсного підходу потенціал визначається як сукупність різних видів ресурсів підприємства, необхідну і достатню для його розвитку [1,2]. Таке уявлення потенціалу спрощує процедуру проведення його оцінювання, яка в такому випадку обмежується розрахунком величини наявних ресурсів. Тому цей підхід так поширений і в даний час.

В рамках результатного підходу інноваційний потенціал визначається як здатність економічної системи використовувати існуючі ресурси відповідно до поставлених цілей в сфері інноваційного розвитку, і зрештою, як кінцевий результат використання ресурсів. В його ролі може виступати випуск продукції, прибуток, досягнутий фінансовий стан і відповідні показники господарської діяльності підприємства [3]. Результативна складова відображає кількісні і якісні зміни і несе в собі потенційні можливості перенесення суб'єкта на новий рівень функціонування.

Визначення потенціалу як ступеня готовності втілити в життя завдання, які дають можливість досягти поставленої інноваційної мети, впровадження інновацій або здійснення інноваційного проекту розглядається в роботах [4,5]. Доповненням до цієї концепції є розкриття інноваційного потенціалу через спроможності (здатності) підприємства до розробки та впровадження інновацій [6]. При цьому під здатністю розуміється наявність і збалансованість структури компонентів потенціалу, а під готовністю - достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційної активної економіки.

На наш погляд, таке різноманіття підходів свідчить про складність та багатогранність категорії інноваційного потенціалу. Тому при його оцінюванні доцільним є урахування всієї аспекти з акцентуванням на тих складових, які є домінуючими у конкретному випадку.

Література

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібник. / С.М. Ілляшенко. - Суми: Університетська книга, 2003. -278 с.
2. Геєць В.М. Інноваційна стратегія українських реформ / [В.М. Геєць, А.С. Гальчинський, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко] - К: Знання України, 2002. — 336 с. — Бібліогр.: С. 322-336.
3. Хобта В. М. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / В.М. Хобта, Г. О. Комар // Економіка промисловості. - 2009. - № 1. - С. 102-109.
4. Федулова Л.І. Інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації / Л.І. Федулова, М.О. Колош // Наукові праці МАУП. - К.: МАУП, 2007. - Вип. 3. - С. 46-52.
5. Кравченко С.І. Оцінка достатності інноваційного потенціалу підприємства / С.І. Кравченко, О.В. Корнева // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. - 2009. - Вип. 36-1. - С. 125-132.
6. Чухрай Н.І. Моніторинг інноваційного потенціалу підприємств : Методичні рекомендації //за науковою редакцією Є.В. Крикавського, С.О. Маяковського. - Львів: Львівське обласне управління статистики Державного комітету статистики України, Інститут регіональних досліджень НАН України, 2003. -48 с.

ОЦІНКА МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ НА РЕГІОНАЛЬНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ РИНКАХ

Основою ефективного маркетингового управління підприємством є правильна сегментація ринку, вибір цільових груп, а також вмiле позиціонування продукту. З однієї сторони, маркетинг потребує знань про потреби споживачів, а з іншої - комунікації з ними. Компанія може розвиватися тільки тоді, коли покупці ознайомлені з продуктами і послугами, а також готові їх використовувати. Конкуренція між компаніями включає в себе не тільки продукти, але й в значній мірі, їх позиціонування у свідомості покупців. Наприклад, на ринку ОТС (ОУСГ-Тіс-СоіпІсг) існує велика кількість препаратів на основі однієї і тієї ж активної речовини, проте, продаж кожного з цих продуктів знаходиться на різному рівні, тому що вони отримали різну позицію в свідомості споживачів (пацієнтів, лікарів, фармацевтів).

Багато значних змін в маркетингових стратегіях зорієнтовані на продукт. Основна частка інноваційних рішень припадає на нові продукти, їхні упаковки, а також бренд-менеджмент. Інновації в сфері асортименту включають в себе представлення нових продуктів на ринку. У випадку, коли компанія має патенти, вона представляє свої власні продукти на їхній основі. Мета таких рішень полягає в тому, щоб зайняти місце на полицях аптек, а також переконати лікарів і фармацевтів, перш ніж закінчиться період патентного захисту. Ця стратегія в короткому проміжку часу має ефект "канібалізації" (поглинання одного продукту іншим), але в довгостроковій перспективі перешкоджає появі конкуренції.

Виробники все більше уваги приділяють дистрибуційній політиці. Деякі з них переходять на створення власних каналів збуту. Вони полягають у доставці ліків безпосередньо в аптеки, минаючи оптовиків. Ще однією зміною в логістиці є підвищений маркетинговий інтерес з боку виробника. Виробники беруть участь як в розробці, так і реалізації рішень для комерційного і споживчого просування [1].

На фармацевтичному ринку існує спеціальна стратегія - стратегія виключення. Її суть полягає в переносі препарату з групи «рецептурних» (Их-ринок) в групу «без рецептурних» (ОТС-ринок). Дана стратегія поєднує в собі стратегію подвійних марок, тобто підтримання продукту в обох групах, як «рецептурних», так і «без рецептурних» [2]. Це можливо, коли препарат продається в упаковках різних розмірів, що тягне за собою зменшення ваги препарату (менша упаковка - менша кількість активної речовини).

З точки зору маркетингової активності варто відзначити зміни стратегій серед фармацевтичних компаній, які працюють в основному на «рецептурному» ринку. Вони активізують свої контакти з аптеками та фармацевтами, в той час як раніше вони були зосереджені на спілкуванні з лікарями.

Більше, ніж будь-коли набуває своєї актуальності співпраця виробників Их-ринку з маркетинговими і рекламними агентствами. Тому, завданням відділів

маркетингу фармацевтичних компаній постає координація роботи маркетингових агентств, яка спрямована на досягнення поставленої мети.

Ці зміни в маркетинговій стратегії компаній тісно пов'язані з діловими якостями працівників, які несуть відповідальність за їх створення, реалізацію і рекламу. Виробники розуміють, що реклама, спрямована на споживачів є ефективним важелем впливу в зв'язку з підвищеною схильністю суспільства до самолікування.

Література

1. Balfour F. Fakes / Frederik Balfour. // BusinessWeek. - 2005. - №. 4. - P.54-64.
2. Фармацевтический маркетинг / [А. Ю. Юданов, Е. А. Вольская, А. А. Ишмухаметов, М. Н. Денисова]. —М. : Издательство «Ремедиум», 2011. —601 с.

Форкун І.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
кандидат технічних наук, доцент*

Зверева Н.Г.

*Хмельницький національний університет,
магістр кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах ринкової економіки прибуток є однією з основних форм грошового накопичення, що створюються у галузях економіки: він займає одне з центральних місць у загальній системі вартісних інструментів і важелів управління, і є рушійною силою ринку. Саме прибуток визначає для підприємницької діяльності рішення трьох корінних взаємозалежних проблем: що продавати, як продавати, і для кого продавати. Тим самим прибуток спонукає підприємство здійснювати нововведення, що стимулює інвестиції, загальний випуск продукції і зайнятість. Нововведення є основним чинником економічного зростання, а гонитва за прибутком лежить в основі більшості нововведень [1].

Прибуток - це найважливіший оціночний показник діяльності підприємства, джерело його матеріального добробуту, працівників і держави в цілому. Прибуток - це водночас найпростіша та найскладніша категорія ринкових відносин. Її простота проявляється у тому, що вона є основним мотивом підприємницької діяльності взагалі, а складність - у великій кількості факторів, що прямо чи опосередковано впливають на її величину.

Вважаємо за доцільне розкрити сутність прибутку через функції, реалізацію яких він забезпечує. Класично науковій літературі виділяють наступні функції прибутку [2]:

- *розподільча функція*, яка забезпечує вибір підприємницької діяльності серед альтернативних варіантів. Вона здійснюється утворенням фондів грошових засобів, які забезпечують фінансування прийнятих до реалізації програм. Це надає можливість підтримувати оптимальну структуру капіталу і мінімізує ризик банкрутства;

- *стимулююча функція* прибутку спрямована на зниження витрат виробництва запровадженням інновацій, що збільшує можливості розширення виробництва і зростання масштабів бізнесу;

індикативна (інформаційна) функція забезпечує підприємство інформацією з одного боку, про оцінку його діяльності, а з іншого - про наповненість ринку товаром, даючи тим самим економічний сигнал про необхідність збільшувати чи зменшувати обсяги його виробництва.

Вважаємо за доцільне погодитися із обґрунтуваннями науковців та виділити й доповнити даний перелік й іншими функціями прибутку.

Відтворювальна функція передбачає, що прибуток служить джерелом розширеного відтворення основних і оборотних фондів підприємства. Дана функція тісно пов'язана з розподільчою функцією [3].

Госпрозрахункова функція прибутку полягає в тому, що госпрозрахунок який є основним методом господарювання підприємств, передбачає не тільки покриття своїх витрат своїми доходами, але й отримання нагромаджень для стимулювання робітників і вирішення інших питань.

Сигнальна функція прибутку полягає в тому, що вона вказує, де в суспільстві можна найкращим чином використати обмежений ресурс. Госпрозрахункова та сигнальна функції тісно пов'язані зі стимулюючою функцією прибутку.

Облікова функція прибутку полягає в тому, що він необхідний елемент ціни товару. Отже, як і ціна, прибуток є засобом обліку суспільно необхідних витрат праці, що потрібні для забезпечення розширеного відтворення. Саме такий облік дає змогу визначити оцінку ефективності господарської діяльності підприємства [4].

В Господарському кодексі України зазначається, що прибуток (доход) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності [5]. А тому доцільним є виділення *оцінювальної функції* прибутку, яка полягає в тому, що прибуток використовується як основний критерій економічної ефективності виробництва і використання основних виробничих фондів. Облікова та оцінювальна функції тісно пов'язані з індикативною (інформаційною) функцією.

Бюджетотворююча функція прибутку показує, яке його значення не тільки для господарюючого суб'єкта, а й для економічної системи держави в цілому. Так, прибуток надходить до бюджетів у вигляді податків і поряд з іншими дохідними надходженнями використовується для фінансування задоволення спільних суспільних потреб, забезпечення виконання державою своїх функцій, державних інвестиційних, виробничих, науково-технічних і соціальних програм. Саме ця функція лежить в основі податкової системи держави.

Підсумовуючи наше дослідження, зазначимо, що ключовою категорією, яка лежить в основі економічного розвитку, є прибуток. Цілісність економічної системи, яка об'єднує всі підсистеми в одне ціле, тримається завдяки її цілеспрямованості на отримання прибутку. І саме завдяки цьому орієнту ринкова система держави розвивається, що сприяє зростанню добробуту всіх членів суспільства.

Література

1. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: Навч. посіб. / С.Д. Дзюбик, О.С. Ривак. - 3-тє вид., переробл. і доповн. - К. : Знання, 2014. — 423 с.
2. Пилипчук О.В. Прибуток як узагальнений показник господарсько-фінансової діяльності підприємства / О.В. Пилипчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - № 2. - С. 103 - 107.
3. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посібник. - 2-ге вид. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. - К: Центр учб. лри, 2010. - 488 с.
4. Федоренко В.Г. Політична економія: Підручник / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.Г. Федоренка. - К: Алерта, 2008. - 487 с.
5. Господарський кодекс України: [Закон України від 16.01.2003 №436-IV] - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>

ХрущВ.О.

*Хмельницький національний університет,
молодший науковий співробітник науково-дослідної частини*

СПІВПРАЦЯ ІЗ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Успішне впровадження корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у діяльність організаційних структур можливе шляхом розробки стратегії КСВ підприємства. Формування стратегії корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як окремої функціональної стратегії у стратегічному наборі сучасних підприємств - необхідність, яка викликана реаліями сьогодення.

Вважаємо, що стратегія КСВ підприємства - це одна із функціональних стратегій, яка за типом є забезпечуючою стратегією у стратегічному наборі підприємства. Поряд із іншими функціональними стратегіями вона визначає стратегічну соціальну орієнтацію окремих функціональних підсистем управління виробництвом і забезпечує досягнення ними цілей, а також керованість процесами дотримання корпоративної стратегії і виконання місії підприємства. Виходячи із визнання нами стратегії підприємства як моделі його розвитку та визнаючи стратегію КСВ однією із функціональних стратегій, які виробляються в рамках корпоративної стратегії підприємства, ми пропонуємо наступне трактування сутності стратегії КСВ підприємства.

Стратегія корпоративної соціальної відповідальності підприємства - це узагальнена модель соціально-орієнтованого розвитку підприємства, яка націлена на реалізацію корпоративної стратегії, підтримання взаємодії із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами), участь в розвитку місцевого співтовариства, підтримку держави в соціальних питаннях, містить в собі визначені довгострокові цілі, технології (інструменти досягнення), ресурси і систему управління, що забезпечує її дієздатність та адаптацію до реальної економічної ситуації. Запропоноване визначення, на відміну від інших, враховує базові сутнісні якості (ознаки) стратегії, а саме те, що стратегія одночасно є проєктивною (направленою), реактивною (яка адаптується) та динамічною (що розвивається).

Важливим елементом стратегії КСВ виступає відповідальність підприємства перед стейкхолдерами (зовнішніми та внутрішніми), які мають різний рівень вимог та можливість їх донесення до підприємства. Політика КСВ має бути направлена на оптимізацію взаємодії широкого кола груп інтересів, на основі

врахування їх очікувань та нівелювання можливих ризиків. Ефективність стратегії КСВ залежить від відповідального відношення підприємства до цих очікувань та адекватної відповіді на них. У стратегії КСВ підприємства основним орієнтиром має стати визначення основних прав заінтересованих осіб та заохочення активної співпраці між ними і підприємством у забезпеченні довготривалого та стабільного розвитку.

Підприємство має здійснити вибір стратегії співпраці із стейкхолдерами, які можна поділити на внутрішні (працівники, акціонери, власники, менеджери підприємства) та зовнішні (інвестори, партнери, кредиторів, громадські організації, місцева влада, урядові установи). Найбільш розповсюдженими є 3 моделі стратегій співпраці із стейкхолдерами: інформування (information strategy), реагування (response strategy) та залучення (involvement strategy), запропоновані М. Морсіном і М. Шульцом [1]. Аналіз показує, що останнім часом теорія стейкхолдерів розвинулась в бік довгострокового створення вартості компанії. Це процес, при якому важливим є довгострокове співробітництво, а не отримання швидкого прибутку.

Література

1. Morsing, M. Corporate social responsibility communication: stakeholder information, response and involvement strategies [Text] / Mette Morsing, Majken Schultz // Business Ethics: A European Review. - 2006. - Volume 15. - № 4. - pp. 323-338.

Khrushch N.A.

Khmelnytskyi National University

Head of Department of finance, banking and insurance

Doctor of Economics, professor

AN APPROACH FOR ASSESSING FINANCIAL CAPACITY OF THE ENTERPRISE

Ukrainian enterprises are presently engaged in resolving problems of their activity and financial development as well as of searching for optimal forms of capital and current expense provision. These issues are of primary importance. They determine the necessity for a quantitative evaluation of an enterprise real financial ability. It is possible to solve the given task by means of such special instrument for evaluating an enterprise economic growth opportunities such as financial potential.

The complicated nature of the financial potential category becomes apparent in multidimensional description of its components i.e. the necessity to take cognisance of and analyze great numbers of different indexes. In many cases, it is impossible to precisely determine its causes and effects and choose the appropriate index from the aggregate. In such cases indexes ought to be correlated to form a system. The study of this system by means of one-dimensional statistical method does not offer the possibility of considering all diversities and complications in the correlation of indexes. This often leads to simplified and, very often, false conclusions.

It is possible to solve the above mentioned problem by means of data aggregation which aims at creating a compact and visible data, that is suitable for further research, making decisions and drawing conclusions. Aggregation of output quantity is, in

practice, often determined in terms of complete scalar reduction, that result in the construction of indivisible, the so called generalized or integral index [1].

Implementing the idea of integral index construction is connected with three basic components which make up its fundamental base: determination of its concept, formation of information base and finding the algorithm of its calculation.

The concept of the integral index is a system of abstract ideas of targets, tasks, principles, requirements and approaches for the construction and interpretation of obtained results [2]. The main hypothesis, underpinning the concept, is its usefulness in describing the researched phenomenon and in obtaining the same conclusions which can be obtained from the whole aggregate of indicators received.

Determination of the integral index algorithm calculation is a logical continuation of an operational process which actually is the final stage of its construction. The algorithm of the integral index construction which is based on the above mentioned methodological principles, will have the following form.

1. Formation of the aggregate of the starting characteristics for the researched phenomenon $X = \{X_1, X_2, \dots, X_n\}$.

2. Vector of the separate indexes formation $q = \{q_1(X), q_2(X), \dots, q_n(X)\}$. The indexes represent functions from the aggregate of the benchmarks and are assigned to evaluate separate aspects of the researched objects with application of different criteria.

3. Selection of the synthesizing function form $Q = Q(w_1, w_2, \dots, w_s, q_1, q_2, \dots, q_s)$ which puts in correspondence to the vector q the value of the aggregated index O , which characterises an object in general, taking into consideration a vector of some positive parameters $w = \{w_1, w_2, \dots, w_s\}$ which reflect the value of separate constituents of the vector q .

4. Selection of the vector value w of numerical coefficients, the value of which satisfies the following terms: $w_1 + w_2 + \dots + w_s = 1$.

Formation of the vector q is based on principle of presenting all the values as stimulating agents. In this case, a positive correlational connection with the researched quality is preserved. In order to meet these requirements we should make unification of scales, which were primarily used to measure the starting characteristics. This is the process of scale transformation (transfer of reading and changing of the scale). As a result, the range of possible measurement values is limited by the segment [0; 1]. It improves meaningful interpretation of its value and makes it possible to compare different objects.

Formation of the synthesized function is applied by means of linear additive convolution $V = \sum_{j=1}^{sr} L_j V_j$. It should be stated that in this case, the value of the integral

index will have variation of value range [0; 1].

The creation of the integral index of the enterprise financial potential level will be implemented by means of method of directions. If during the process of formation of indexes for a standard enterprise maximal, average or minimal values of every index among their values at the researched enterprises are selected, then the directions and peculiarities of action of some indexes should not be taken into consideration.

According to the results of the calculated indexes, which constitute the system of indexes of enterprise financial potential evaluation, in dynamics, some indexes may change the direction of action (negative value of the index; the index equals to zero; positive value of the index or any other order). These changes do not always mean that the given index is becoming worse.

Thus, the suggested approach to determination of the enterprise financial potential level, makes it possible to receive objective evaluation of the enterprise activity results and contributes to the rational selection of strategic development alternatives, since during the process of the integral index construction with application of the method of directions, new definition of the poles is used that takes into consideration the direction and peculiarities of separate financial indexes impacts on the final result of the enterprise activity.

References

1. Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S. Tools for Composite Indicators Building. European Commission-Joint Research Centre: Ispra, VA, Italy, 2005.
2. Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and user Guide. OECD Publishing: Paris, France, 2008.

Череп А.В.

*Запорізький національний університет
декан економічного факультету, доктор економічних наук, професор*

Линенко А.В.

*Запорізький національний університет
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
кандидат економічних наук, доцент*

ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ФОРМІ СТРАТЕГІЧНОГО АЛЬЯНСУ

Сучасний стан економіки України можна охарактеризувати як нестабільний через вплив цілої низки деструктивних чинників на макрорівні, що зумовлені військовими діями на сході країни, анексією АР Крим, непослідовністю економічних реформ та ін. У таких умовах вітчизняним підприємствам, особливо орієнтованим на зовнішні ринки збуту своєї продукції, досить складно забезпечити конкурентні переваги та досягти більш-менш стабільних економічних результатів, які б давали можливість не лише підтримувати існуючий рівень техніко-технологічного, кадрового, інформаційного забезпечення, фінансово-економічної безпеки тощо, але й інвестувати в інновації, без яких неможливо уявити сучасний бізнес.

Вирватися з цього «замкненого кола» можливо за рахунок об'єднання підприємств, створення ними інтеграційних формувань, які дають змогу отримувати переваги внаслідок поєднання спеціалізації та кооперації, досягати мультиплікаційного чи синергетичного ефекту. В умовах глобалізації варто звернути увагу на таку перспективну форму об'єднання підприємств, як стратегічний альянс, що передбачає інтеграцію бізнесу на взаємовигідних засадах для суб'єктів економіки - учасників такого утворення. Втім, для

врахування національних особливостей українського бізнесу необхідно дослідити можливі переваги та недоліки, перспективи та загрози щодо створення стратегічних альянсів вітчизняними підприємствами.

Стратегічні альянси не є новим явищем для української, а надто світової економіки. Проте сучасні умови ведення бізнесу зумовлюють інтеграційні процеси, в т.ч. за рахунок утворення стратегічних альянсів, які також дещо модифікуються відповідно до сучасних реалій і викликів, з якими їм доводиться стикатися у процесі своєї діяльності.

Проаналізувавши підходи до трактування суті стратегічного альянсу, слід зазначити, що в основному автори пропонують подібні визначення, які деякою мірою доповнюють інші. Проте, на думку О. В. Охріменко існують і суперечливі тлумачення сутності поняття «стратегічний альянс» [1]. Вважаємо, що в сучасних умовах у визначенні стратегічного альянсу має бути відображений аспект економічної безпеки, проблеми забезпечення якої були досліджені Л. Є. Шульженко [2].

Отже, можна запропонувати уточнене визначення. Так, стратегічний альянс - це сучасна форма об'єднання підприємств на засадах взаємної вигоди для учасників з метою отримання конкурентних переваг за рахунок синергетичного ефекту та забезпечення економічної безпеки для окремих учасників і об'єднання в цілому. Наразі є підстави констатувати перспективність такої форми об'єднання підприємств, як стратегічний альянс, але з урахуванням національних особливостей економічного розвитку в Україні, що зумовлюють необхідність подальшого дослідження сукупності факторів, які можуть негативно вплинути на функціонування стратегічних альянсів в умовах української економіки.

Література

1. Охріменко О. В. Теоретичні підходи до аналізу стратегічних альянсів / О. В. Охріменко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. - 2016. - Т. 21. - Вип. 3. - С. 12-16.
2. Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічних альянсів: дослідження з позицій системного підходу / Л. Є. Шульженко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. - 2013. - № 25 (1). - С. 201-208.

Чукурна Е.П.

*Одесский национальный политехнический университет,
доцент кафедры маркетинга, кандидат экономических наук, доцент*

ОЦЕНКА УРОВНЯ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЗАТРАТ НА ЦЕНОВУЮ ПОЛИТИКУ ПРЕДПРИЯТИЙ

Появление глобальных логистических цепочек, когда развитие бизнеса сопряжено его расширением за национальные границы и формированием целых бизнес-направлений в других регионах и странах, вызвало необходимость учета логистических затрат и их влияния на политику установления цен. Ценообразование машиностроительных предприятий базируется на затратном методе, потому удельный вес логистических затрат является довольно высоким в структуре себестоимости производимой продукции (табл. 1).

Таблица 1.

Уровень логистических затрат в структуре себестоимости продукции вагоностроительных предприятий Украины

года	ПАО "Азовобшемаш"			ПАО "Днепровагонмаш"			ПАО "Крюковский вагоностроительный завод"			ПАО "Стахановский вагоностроительный завод"		
	Уровень производственных запасов	Уровень затрат на сбыт	Уровень административных затрат	Уровень производственных запасов	Уровень затрат на сбыт	Уровень административных затрат	Уровень производственных запасов	Уровень затрат на сбыт	Уровень административных затрат	Уровень производственных запасов	Уровень затрат на сбыт	Уровень административных затрат
2005	2,56	2,3	2,63	9,18	2,4	4,74	14,024	1,76	3,71	4,98	2,07	6,64
2006	3,14	1,59	2,13	16,45	1,9	6,76	20,6	2,25	2,69	11,99	1,58	10,06
2007	7,093	1,93	2,11	17,6	3,6	5,95	16,75	1,28	2,45	4,71	1,22	6,53
2008	3,79	1,89	2,39	15,7	2,3	4,07	15,5	0,92	2,33	9,85	1,6	6,8
2009	3,95	2,07	3,30	32,5	3,3	8,8	24,53	3,27	3,035	15,088	4,5	7,11
2010	6,5	4,99	1,69	9,4	1,7	2,6	11,76	1,77	1,81	2,33	1,44	2,75
2011	5,62	4,33	1,73	8,6	1,8	2,3	13,25	1,88	1,33	6,66	0,78	2,36
2012	5,01	5,47	1,62	8,7	1,85	2,55	11,4	1,54	1,28	6,23	0,99	3,23
2013	4,32	2,54	2,69	12,4	1,7	5,24	16,66	2,49	3,32	6,25	1,24	6,05
2014	13,53	5,95	9,54	32,7	6,3	12,9	17,96	1,60	3,055	26,97	1,62	24,6

Проведенные расчеты уровней логистических затрат в структуре себестоимости показали, что у всех предприятий машиностроения наибольший уровень в структуре себестоимости продукции занимают производственные запасы. Рассмотрим влияние логистических затрат на себестоимость продукции машиностроительных предприятий с помощью коэффициента корреляции (табл. 2).

Таблица 2.

Сводная таблица результатов расчета влияния логистических затрат на себестоимость продукции машиностроительных предприятий

Предприятие	отрасль	Коэффициент корреляции (элементы логистических затрат по статьям финансовой отчетности)					
		Производственные запасы	Незавершенное строительство	Готовая продукция	Товары	Затраты на сбыт	Административные затраты
ПАО "Азовобшемаш"	вагоностроение	0,96	0,43	0,002	-0,014	0,95	0,87
ПАО "Днепровагонмаш"	вагоностроение	0,92	0,91	0,57	-0,024	0,92	0,85
ПАО "Крюковский вагоностроительный завод"	вагоностроение	0,94	0,55	0,72	-0,37	0,90	0,67
ПАО "Стахановский вагоностроительный завод"	вагоностроение	0,82	0,64	-0,39	0	0,86	0,72
ПАТ "Уманьфермаш"	Сельскохозяйственное машиностроение	0,81	-0,038	0,27	-0,025	0,70	0,88

Общей тенденцией для всех машиностроительных предприятий является высокое влияние на себестоимость этих предприятий таких статей логистических затрат, как: «производственные запасы», «затраты на сбыт» и «административные затраты». Такие статьи логистических затрат, как «незавершенное строительство» и «готовая продукция» имеют низкие значения коэффициента корреляции, что свидетельствуют об отсутствии их влияния на себестоимость машиностроительных предприятий. При этом, производственные запасы за последние годы резко возросли у всех анализируемых предприятий, что сопровождалось также ростом затрат на сбыт. Учитывая, ориентацию продукции машиностроения на внешние рынки, рост логистических затрат снижает ее конкурентоспособность и увеличивает конечную цену.

Чуняк О.В.

*Хмельницький національний університет,
аспірантка кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Умови ринкової економіки викликають необхідність постійного удосконалення системи управління суб'єктів господарювання шляхом формування таких її характеристик, як гнучкість, мобільність, здатність до протистояння та адаптації до викликів і збурень ринкового середовища. Це позитивно спливає на утримання належного рівня фінансової безпеки підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності.

Невід'ємною частиною системи управління постає інформаційно-аналітичне забезпечення, яке створює передумови не лише для оперативного аналізу поточної ситуації, але й своєчасного та обґрунтованого вироблення управлінських рішень. Воно являє собою являє собою безперервний процес формування інформаційних даних, необхідних для здійснення ефективного управління фінансовою безпекою підприємств.

Ми підтримуємо думку, висловлену в [1, с. 203-204], що особливу роль в інформаційно-аналітичному забезпеченні системи управління фінансовою безпекою підприємств виконує фінансова звітність, оскільки в умовах істотних змін ринкової інфраструктури, інтеграції суб'єктів господарювання, саме вона є основним джерелом інформації про фінансовий стан, фінансові результати, динаміку власного капіталу та рух грошових коштів підприємств. Крім того, важливу роль відіграють також дані оперативного та статистичного обліку і звітності; галузевих показників діяльності підприємств-аналогів; звітів та планів і прогнозів, отриманих у процесах стратегічного, тактичного та оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування [2, с. 129]. Комплексний аналіз сформованого масиву даних не лише створює інформаційний базис для ефективного управління підприємством, а й дозволяє аналізувати чинники, які загрожують фінансовій безпеці і зумовлюють її депресивний розвиток. Результатом здійснення такого аналізу повинна бути система якісних та кількісних показників фінансової безпеки, що відображає наявність реальних чи потенційних ризиків і загроз, стратегію забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні і кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження.

Серед основних напрямів такого аналізу можна виділити:

- оцінка стану і динаміки розвитку господарської діяльності підприємства;
- виявлення деструктивних тенденцій і процесів у розвитку підприємства;
- аналіз тенденцій динаміки зовнішнього середовища, виявлення загроз;
- визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності впливу загрозованих факторів на фінансову безпеку;
- прогнозування наслідків дії загрозованих факторів як на рівень фінансової безпеки, так і на стан економічної безпеки загалом;
- розробка цільових заходів щодо запобігання та уникнення загроз.

Таким чином, своєчасне формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення шляхом збору та аналізу як даних фінансового-господарської діяльності підприємства, так і даних про зовнішнє середовище дозволить уникнути негативних наслідків та вирішити пріоритетні завдання забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Література

1. Орехова К.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління фінансовою безпекою підприємства / К. В. Орехова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2013. - №2(15). - С. 203-212.
2. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю. В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - № 29. - С. 127-130.

3

СЕКЦІЯ

*Страховий ринок:
сучасні реалії та
перспективи розвитку*

Матвійчук Л. О.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ ВІТЧИЗНЯНИМИ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ

В сучасних умовах господарювання вітчизняний страховий ринок все ще знаходиться у стані трансформації, попит на страхування здебільшого не реалізується, страховими гарантіями покрита незначна потенційних ризиків.

Важливим чинником розвитку страхового ринку є вартість страхової послуги, яка визначається тарифною політикою на страховому ринку.

Тарифна політика в галузі страхування - цілеспрямована діяльність страховика щодо встановлення та коригування страхових тарифів з метою забезпечення конкурентоспроможності страхових послуг на ринку та зростання фінансової стійкості і рентабельності діяльності страхової компанії.

Формуючи тарифну політику, страховик прагне вирішити подвійне завдання: при мінімальних тарифах, досягнутих для широкого кола страхувальників, забезпечити достатній обсяг страхової відповідальності. Це зумовлює дотримання страховиком таких принципів формування тарифної політики: еквівалентність страхових відносин, тобто нетто - ставки повинні максимально відповідати ймовірності шкоди; доступність тарифів для широкого кола страхувальників; стабільність тарифів протягом певного періоду; розширення обсягу страхової відповідальності в межах діючих тарифів; самоокупність та рентабельність страхових операцій [1].

Тарифна політика залежить від якості актуарних розрахунків, що регламентують фінансові взаємовідносини між суб'єктами страхування.

Основи теорії актуарних розрахунків були закладені у XVII ст. роботами Д. Граунта, Яна де Вітта, Є. Галлея. Англійський вчений Д.Граунт у дослідженнях вперше побудував таблиці смертності. Голландський учений Ян де Вітт опублікував роботу про тарифи з страхування довічної ренти, де виклав метод обчислення страхових премій залежно від віку застрахованого і норми зростання грошей. Подальшого розвитку теорія актуарних розрахунків набула у роботах англійського астронома і математика Е. Галлея. Форма таблиць, яку він запропонував, застосовується дотепер, а на методику, що розробив Галлей, спираються сучасні прийоми розрахунків тарифів із страхування життя і пенсій.

Розвитку актуарної техніки сприяло відкриття 1762 р. у Лондоні страхового товариства «Еквітебл», яке запровадило у страхуванні на випадок смерті диференційовані по вікових групах тарифи страхових платежів, побудовані на основі таблиць смертності.

Із розширенням кола проблем, які стали предметом актуарних розрахунків та представляли інтерес для всіх страхових компаній у 1889 р. була створена Міжнародна асоціація актуаріїв (IAA).

Перші актуарії в Україні з'явилися у 1999 році після проведення у Києві 2-річних курсів післядипломної освіти для актуаріїв, організованих Британським Інститутом Актуаріїв (BюА) за підтримки Know How Fund. Проведенню таких курсів передувало прийняття у 1996 році закону України «Про страхування», в якому було зазначено, що страхові тарифи повинні розраховуватись актуарно,

при цьому актуарними розрахунками можуть займатися особи, що мають відповідну кваліфікацію.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку страхового ринку оптимізація тарифної політики є дуже важливою з точки зору забезпечення процвітання страхової справи, оскільки неправильний розрахунок страхових тарифів може призвести до розбалансування страхового портфелю, зменшення обсягів фінансових ресурсів страховика, зниження його фінансової стійкості та платоспроможності.

Література

1. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посібник. 3-тє видання, стереотипне / О. Д. Вовчак. - Львів : Вид-во «Новий світ-2000», 2006. - 480 с.

Матвійчук Л. О.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

Ткач К.І.

*Хмельницький національний університет,
аспірантка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У сучасних умовах господарювання, які супроводжуються невизначеністю та ризиками, посиленням глобалізаційних процесів та поступовою інтеграцією України в систему світових господарських зв'язків, основним інструментом забезпечення сталості економічної системи та її відтворення є страхування.

Страхова компанія — це фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства» з урахуванням особливостей страхового законодавства, а також одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [1].

Сучасна страхова компанія є органічною частиною складної, взаємозв'язаної, взаємозалежної сукупності інститутів та функціонує як єдиний механізм у процесі аналізу, андеррайтингу, прийняття ризиків на страхування, виконання обов'язків перед власниками, страхувальниками, працівниками, що досягається за умови ефективного управління усіма процесами страховика.

Протягом кількох останніх десятиліть суб'єкти економічної діяльності зробили великий крок до усвідомлення своєї відповідальності за вирішення соціально-економічних проблем, збереження навколишнього середовища, дотримання прав людини, протидії корупції та інших питань, важливих для всього суспільства. В результаті корпоративна відповідальність стає новою філософією бізнесу. Компанії, зокрема і страхові, почали орієнтуватись не лише на отримання прибутку, а й на досягнення суспільного блага.

За своєю суттю корпоративна соціальна відповідальність - це імплементація у корпоративне управління певний тип соціальних зобов'язань (здебільшого добровільних) перед працівниками, партнерами, державою, інститутами громадянського суспільства та суспільством у цілому [2].

Впровадження концепції корпоративно-соціальної відповідальності у діяльність страхових компаній дасть змогу останнім отримати наступні переваги: створення позитивного іміджу та надійної репутації серед споживачів страхових послуг, контрагентів, контролюючих органів, державних та місцевих органів влади; вдосконалення системи управління страховою компанією; зростання прибутковості, насамперед через довіру клієнтів та контролюючих органів; вихід на нові ринки збуту; збільшення обсягу продажу та частки ринку тощо.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку економічних відносин особливого значення набуває проблема формування паритету інтересів бізнесу, держави та суспільства, важливим інструментарієм побудови якого виступає формування ефективного механізму корпоративно-соціальної відповідальності.

Література

1. Закон України «Про страхування» : офіц. текст / [Верховна Рада України; Закон від 07.03.1996 № 85/96-ВР, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2367-VI (2367-17) від 29.06.2010]. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

2. Колот А.М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів / А.М. Колот // Економічна теорія. -2013. - № 4. - С. 5-26.

Пристапа Л.А.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ КАПІТАЛУ СТРАХОВИКІВ

Формування капіталу страховиків є процесом залучення фінансових ресурсів, управління їх рухом і трансформацією в конкретні форми капіталу, які здатні забезпечити фінансову стійкість у будь-який момент часу.

Специфіка формування складу і структури капіталу страхової компанії визначається особливостями видів її діяльності: поточна страхова діяльність включає страхові платежі, доходи, витрати і інші потоки грошових коштів, які пов'язані із операціями страхування, співстрахування та перестрахування; інвестиційна діяльність страховика включає рух грошових коштів, пов'язаних із купівлею і продажем цінних паперів, нерухомого майна й інших інвестиційних активів; фінансова діяльність охоплює рух грошових коштів, які обслуговують випуск акцій і викуп раніше проданих акцій, одержання позик і погашення заборгованості.

Таким чином, високі фінансові результати діяльності страховика значною мірою залежать від структури капіталу, тобто співвідношення фінансових засобів, які використовуються у процесі його формування і використання для здійснення страхової, інвестиційної та фінансової діяльності.

Під загальним поняттям "капітал страховика" необхідно розуміти різноманітні види та форми його представлення у практичній діяльності страхової компанії. Саме це обумовлює багатоваріантність підходів до структуризації та виділення класифікаційних ознак капіталу страховика.

Вважаємо, що ключовими напрямками структуризації капіталу страховиків є систематизація за джерелами формування, формами залучення та характером впливу на фінансовий стан.

У відповідності до права власності на сформований капітал необхідно розрізнити власний та невластний (позичений та залучений) капітал страховика. Власний капітал характеризує загальну вартість засобів страховиків, що належать їм на правах власності. Невласний капітал (як позичений так і залучений) характеризує грошові засоби, якими користуються страхові компанії без переходу права власності, та за якими передбачена необхідність повернення. В даному випадку конкретизується лише особа власника відносно страховика.

Значну частку у структурі капіталу страховика становить власний капітал, тобто фінансові ресурси, що належать страховикові на правах власності. Власний капітал - це частина в активах страхової компанії, що залишається після вирахування її зобов'язань. Власний капітал відіграє важливу роль як на стадії створення страхової компанії, так і в процесі її функціонування. Основними джерелами його формування є внески засновників та прибуток, отриманий в результаті діяльності страховика. Він представлений зареєстрованим (пайовим) капіталом, капіталом у дооцінках, додатковим, резервним, вилученим капіталом та нерозподіленим прибутком (минулих років та поточного року). Страхова компанія повинна володіти відповідним обсягом власного капіталу, який регулюється Законом України "Про страхування". Установлений мінімальний нормативний рівень капіталу виконує функцію забезпечення платоспроможності страховика за майбутніми зобов'язаннями.

На законодавчому рівні для страхових організацій також закріплено необхідність наявності як сплаченого статутного фонду (гарантійного депозиту) так і гарантійного фонду страховика до якого належить додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку. Гарантійний фонд формується у результаті статутної діяльності страхової компанії, слугуючи джерелом фінансування її непередбачених платежів, забезпечує можливість своєчасного розрахунку по страхових виплатах. Гарантійний фонд є вільним від зовнішніх зобов'язань і тому у світовій практиці резерви у складі гарантійного фонду називають вільними резервами.

Залучений капітал у вигляді страхових резервів, довгострокових та поточних забезпечень, цільового фінансування, доходів майбутніх періодів, інвестиційних контрактів, відстрочених комісійних доходів від перестраховиків у відповідності до функціональної специфіки є значно більшим, ніж власний. Страхові резерви є основним елементом залученого капіталу страховика. Ці засоби не належать страховику, вони лише тимчасово, на період дії договорів страхування, перебувають в розпорядженні страхової компанії й використовуються на страхові виплати або перетворюються в прибуткову базу за умови безбиткового проходження договорів.

Позиковий капітал представлений довгостроковими і короткостроковими кредитами банків, кредиторською заборгованістю та зобов'язаннями, пов'язаними з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

Вірна ідентифікація та оцінка вищевизначених базових структурних елементів капіталу страховиків є необхідною умовою побудови ефективної фінансової стратегії та розробки сценаріїв сталого фінансового розвитку страховика.

СКЛАДОВІ ГАРАНТУВАННЯ СТРАХОВИХ ВИПЛАТ В АВТОТРАНСПОРТНОМУ СТРАХУВАННІ

Страховання, як будь-який інший вид господарської діяльності, супроводжується певними операційними ризиками, які нерідко призводять до банкрутств страхових організацій як суб'єктів господарювання.

Платоспроможність та фінансова надійність страхових компаній забезпечується наявними власними коштами, збалансованим страховим портфелем, актуарно обгрунтованими страховими тарифними ставками, достатньою величиною сформованих страхових резервів для покриття взятих зобов'язань, надійним та рентабельним розміщенням страхових резервів, оптимальною програмою перестраховання страхових ризиків та ін.

Проте, нерідко діяльність страховика призводить до негативного фінансового результату та, як наслідок, до неможливості виконання у повному обсязі, взятих зобов'язань перед страхувальниками.

За таких обставин, забезпечення високого рівня платоспроможності страховиків та функціонування компенсаційно-гарантійного фінансового механізму, який би дозволив страховикам гарантувати виконання взятих зобов'язань та нівелював для страхувальників і потерпілих осіб можливі негативні наслідки у разі настання неплатоспроможності страховиків є наріжним питанням здійснення страхування [1].

У автотранспортному страхуванні такий механізм забезпечується трирівневою системою захисту, яка функціонує у переважній більшості країн лише у обов'язковому страхуванні автоцивільної відповідальності наймасовішому та соціально спрямованому виді страхування.

Перший рівень передбачає прийняття ризику страховиком від страхувальника; формування страховиком достатніх та якісних резервів для покриття збитків за укладеними договорами страхування; наявність нормативної величини власного капіталу; імплементацію урівноваженої тарифної політики; досягнення збалансованості страхового портфеля; провадження ефективної інвестиційної політики; розміщення оптимальної програми перестраховання.

Під другим рівнем розуміється передача ризику від страховика до централізованого національного гарантійного фонду на випадок настання неплатоспроможності такого страховика. Відрахування страховиків, які мають право укладати договори обов'язкового автотранспортного страхування до гарантійного фонду є регламентованою вимогою законодавства. Джерелами забезпечення та формування централізованих страхових резервних фондів є базові гарантійні внески страховиків та щомісячні відрахування страховиків із зібраних премій. Додатково кошти таких фондів можуть капіталізуватися за рахунок інвестиційного доходу від їх розміщення [2].

Третій рівень передбачає перестраховання ризиків за договорами міжнародного страхування, прийнятих національними гарантійними фондами у першокласних міжнародних перестраховиків. Третій рівень гарантування автотранспортного страхування функціонує переважно у країнах із високими

лімітами відповідальності (або з безлімітним страховим покриттям) за договорами обов'язкового автотранспортного страхування.

Таким чином, згадані складові забезпечують безумовне гарантування страхового захисту за договорами обов'язкового автотранспортного страхування.

Література

1. Волосович С.В. Співвідношення між страхуванням, гарантуванням та захистом депозитів / С. В. Волосович // Банківські технології. - 2013. - № 1. - С. 89-96.

2. Гарантийные фонды как механизм защиты прав потребителей страховых услуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ininfo.ru/mag/2011/2011-03/2011-03-006.html>

Тюріна Н.М.

*Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
кандидат економічних наук, професор*

Назарчук Т.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
кандидат економічних наук, доцент*

Карвацка Н.С.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
кандидат економічних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок є невід'ємною складовою фінансового ринку України, водночас світовий досвід показує, що страхові компанії можуть акумулювати фінансові ресурси у декілька разів більше, ніж середні комерційні банки, за певних економічних умов при високому рівні розвитку фінансового і, передусім, фондового ринку, при зростанні рівня доходів населення. У більшості країн світу страхування використовується як одне із важливих джерел надходження довгострокових інвестицій в економіку країни. В Україні ринок страхових послуг залишається одним з найбільш капіталізованих серед інших небанківських фінансових ринків.

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [3] кількість страхових компаній в Україні має тенденцію до зменшення. Так, загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2015 становила 361, у тому числі СК "life"1 - 49 компаній, СК "non-life" - 312 компаній, (станом на 31.12.2014 - 382 компанії, у тому числі СК "life" - 57 компаній, СК "non-life" - 325 компаній). Сама структура ринку залишилася практично незмінною.

Варто також відмітити, що при зменшенні кількості страхових компаній у 2015 році збільшився обсяг надходжень валових страхових премій у порівнянні з 2014 роком на 2 968,7 млн. грн. (11,1%), а обсяг чистих страхових премій збільшився на 3 762,1 млн. грн. (20,2%). Приріст чистих страхових премій за 2015 рік (+20,2%) сформувався за рахунок суттєвого збільшення надходжень платежів з автострахування (+23,1%), страхування відповідальності перед третіми особами (+107,2%), страхування вантажів та багажу (+45,9%),

медичного страхування (+23,6%), авіаційного страхування (+60,6%), страхування фінансових ризиків (+7,6%), страхування медичних витрат (+45,9%) ГЗІ. Однак, в реальності за цими цифрами стоїть чинник інфляції, оскільки ціни на цих ринкових сегментах дуже швидко реагують на коливання курсу національної валюти. Водночас, спад чистих страхових премій спостерігався за такими видами страхування: страхування від нещасних випадків (-30,6%), страхування кредитів (-48,4%), страхування від нещасних випадків на транспорті (-34,8%).

Поглиблення економічної кризи та відсутність реальних структурних реформ негативно вплинули на весь вітчизняний страховий сектор, який, починаючи з 2013 року, переживає період стагнації. У 2015 році відбулося суттєве скорочення (на 13,6% у порівнянні із 2014 роком) обсягу загальних активів страхових компаній, що пов'язано як із економічними чинниками (зменшення кількості страхових компаній та із списанням неліквідних активів з балансів страхових компаній), а також стало результатом анексії Автономної Республіки Крим та веденням бойових дій на сході України.

Основні проблеми розвитку страхового ринку в Україні лежать у площині економічних та політико-правових аспектів, а саме:

- недосконалість політики в частині державного регулювання та ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів страхового ринку;
- нерозвиненість реального фондового ринку в країні, що не дає можливості використовувати цінні папери як активи для розміщення страхових резервів;
- зниження платоспроможності як фізичних, так і юридичних осіб та низький рівень довіри до фінансових установ, що призвели до зниження попиту на страхові послуги;
- непрозорість, а іноді і відсутність реальних механізмів захисту прав страхувальників;
- скорочення та низька якість активів страхових компаній для покриття страхових резервів;
- високий рівень інфляції, внаслідок чого здійснення довгострокових (накопичувальних) видів страхування в національній валюті є неможливим та ін.

Щодо основних тенденцій розвитку страхового ринку, то у короткостроковій перспективі, ймовірно за все, сегменти страхування життя, транспорту та заставного майна, продовжуватимуть скорочуватися у зв'язку із загальним зниженням купівельної спроможності населення. Можливе також подальше скорочення кількості страхових компаній внаслідок їхнього банкрутства. Поряд із цим вітчизняний страховий ринок має значний потенціал розвитку. Пріоритетним є розвиток класичних видів довгострокового і накопичувального особистого страхування, вдосконалення правових і організаційних основ обов'язкового страхування, відновлення платоспроможності усіх суб'єктів ринку, а також покращення страхової культури і підвищення рівня довіри до страхових компаній.

Література

1. Новіков О.Є., Сафонова О. Д. Перспективи розвитку страхового ринку України [Електронний ресурс] / О. Є. Новіков, О. Д. Сафонова. — Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/23_13.pdf
2. Офіційний сайт Ліги страхових організацій України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uainsur.com/stats>
3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>

4

СЕКЦІЯ

*Банківська система
та її вплив на
економіку держави*

Андрейків Т.Я.

*Львівський торговельно-економічний університет,
доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ І ЗАВДАНЬ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

Сьогодні вітчизняна банківська система є одним з найрозвиненіших секторів економіки та фінансового ринку, на неї припадає понад 90% фінансових послуг в Україні, завдяки цьому вона є вагомим важелем впливу на економічні процеси як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави. Від її ефективного функціонування залежать результативність грошово-кредитного регулювання економіки, ефективність кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту тощо [1, с. 116].

Оскільки саме глобалізація визначатиме стан світової фінансової системи та фінансовий стан окремих країн, аналіз сучасних тенденцій міжнародного руху капіталу й насамперед банківського є важливим чинником формування стратегії інтеграції України у міжнародний фінансовий простір, а також застосування запобіжних економічних заходів щодо недопущення негативних наслідків у банківській сфері. Тому першочергові завдання, які постають перед вітчизняною банківською системою, стосуються нарощування її фінансового потенціалу, створення груп потужних банків, зменшення податкового тиску, упорядкування фінансових потоків, реорганізації підприємств, структурно-інституційних перетворень у банківській системі. Останні тенденції розвитку світової банківської індустрії слід розглядати як визначальний чинник формування стратегії розвитку української банківської системи, котрий дасть змогу задіяти всі механізми динамічного економічного зростання [2, с. 42].

Процеси глобалізації впливають на всі сфери життєдіяльності українського суспільства, у результаті економіка країни поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків. Дані процеси дедалі відчутніше позначаються на вітчизняній фінансовій системі, насамперед посилюючи загрози, що виникають на шляху орієнтації держави на лібералізацію вітчизняної економіки. З огляду на відкритість вітчизняної економіки її банківська система серед перших інтегрується до світового економічного простору. Саме тому в українському банківництві помітно активізувався іноземний капітал. Усі ці чинники зумовлюють необхідність ретельного дослідження як позитивів, так і негативів впливу глобалізації на вітчизняну банківську систему, в т.ч. у контексті ідентифікації перешкод та чинників реалізації її сучасних важливих макроекономічних функцій і завдань.

Глобалізація економічних і політичних процесів у всіх країнах є характерною ознакою сучасного етапу світового розвитку, що суттєво впливає на функціонування банківської системи. До чинників, які визначають розвиток банківської системи в епоху глобалізації, належать: розвиток транснаціональних корпорацій і їх мережі у світі, що призводить до збільшення потреб у банківському обслуговуванні, зокрема в нових його формах; стратегія розвитку, тактика і захист від ризиків, які банки визначають, орієнтуючись не тільки на національну економіку, але і на зміни економічної ситуації у світі; уніфікація нефінансового, фінансового і банківського секторів на внутрішньому і світових

ринках відкритість національної економіки для іноземного капіталу; збільшення наукоємних видів діяльності призводить до того, що їх інвестування та кредитування негативно впливає на прибутки і строки повернення; зростання кількості та якості інформаційних послуг, що надаються клієнтам, стає одним із чинників конкурентоспроможності на ринку банківських послуг [3, с. 10].

Сучасну банківську систему необхідно розглядати як велику динамічну цілеспрямовану відкриту систему, яка характеризується наявністю значної кількості елементів, що виконують різні функції і мають багаторівневу ієрархічну структуру; динамічністю поведінки елементів, підсистем і системи в цілому; наявністю складних взаємозв'язків, включаючи зворотні; нерегулярністю впливу зовнішнього середовища та стохастичністю в поведінці системи, наявністю визначеної процедури прийняття рішень [4, с. 5].

В умовах нової хвилі фінансової кризи банківська система України не мобілізувала і не реалізувала всі властиві їй стимулюючі можливості. Невирішеними залишаються проблеми підвищення рівня капіталізації банків, управління ліквідністю, ефективності функціонування банківської системи, вдосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка би сприяла її надійній та ефективній діяльності. Отже, банківська система потребує реформування, розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення, усунення негативних проявів, які спостерігаються у сучасній банківській практиці.

Література

1. Вовчак О.Д. Зміцнення банківської системи як чинника безпеки фінансової системи держави / О.Д. Вовчак, П.М. Сенич // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави», м. Харків. 21 лютого 2014 р., - [Електронний ресурс]. - http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/168/Aktual_p_finans_bezpek_der.pdf?sequence=3&isAllowed=y
2. Диба М. Вплив глобалізації на банківську систему України / М. Диба, Є. Осадчий // Вісник Національного банку України, - 2011. - №11. - С.42-46.
3. Науменкова С.В. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для країни / С.В. Науменкова // Вісник Національного банку України. - 2010. - № 1. - С. 8-13.
4. Банківська система України : монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренева, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. - Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. - 187 с.

Безух С.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук*

ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Ліквідність банківської установи є основою ефективного виконання своїх функцій як окремим банком, так і банківською системою в цілому, так як вона зумовлює їх фінансову стійкість, надійність та конкурентоспроможність. Надлишкова чи недостатня ліквідність негативно впливає на економічні відносини на мікро- та макро- рівнях. Ефективне управління ліквідністю є

необхідною умовою забезпечення безперебійної роботи банку, оптимального розподілу і використання банківських ресурсів.

На сьогодні немає єдиної точки зору щодо визначення ліквідності банку. Узагальнивши вивчену літературу, ми пропонуємо під нею розуміти спроможність банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання власних активів.

Діяльність банку, порівняно з іншими установами, характеризується підвищеним рівнем ризику, тому менеджери банку повинні враховувати максимальну кількість факторів та ступінь їх впливу на рівень ліквідності банку, оскільки неврахування певного фактора в майбутньому може призвести до погіршення фінансової стійкості банку.

Ми підтримуємо думку науковців і також пропонуємо поділяти фактори впливу на ліквідність банку на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносити всі фактори, які банк не може контролювати та керувати ними, а до внутрішніх - ті, на які банк може впливати та корегувати їх.

В межах зовнішніх факторів ми вважаємо за доцільне виділити фактори непрямого впливу (мега фактори - фактори на рівні світової економіки чи іноземних держав, макро фактори - фактори на рівні національної економіки) і фактори прямого впливу (мезо фактори - фактори на рівні банківської системи).

До внутрішніх факторів (мікро фактори) необхідно відносити фактори на рівні окремого банку, на які він може впливати.

Мега фактори характеризують загалом стан світової економіки. Останнім часом даному чиннику приділяють особливу увагу, оскільки саме стан світової економіки та світова фінансова криза привели до ряду наслідків неліквідності: наприклад, закриття зовнішніх джерел фінансування для банківських установ.

Макро фактори включають економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори.

Мезо фактори базуються на політиці держави загалом та центрального банку зокрема щодо банківської системи країни. Одним з найбільш вагомих мезо факторів, що впливають на ліквідність банку, є політика центрального банку, що здійснюється через систему державного нагляду і регулювання діяльності банків. Також до даної групи факторів відносять: розвиток міжбанківського ринку; рівень банківської конкуренції; структуру і стабільність банківської системи.

Поряд із зовнішніми чинниками, на ліквідність банку впливають внутрішні чинники: репутація; розмір і фінансовий стан банку; структура і динаміка клієнтської бази; структура і динаміка активів і пасивів банку; якість активів та пасивів; стан позабалансових вимог та зобов'язань; відповідність активів та пасивів за сумами і строками; спеціалізація банку; помірна залежність від зовнішніх джерел запозичення; можливість залучення коштів із зовнішніх джерел та достатність власних коштів та ін.

Така класифікація факторів впливу на ліквідність банку шляхом виділення чотирьох груп факторів за мега (на рівні світової економіки чи іноземних держав), макро (на рівні національної економіки), мезо (на рівні банківської системи) та мікро (на рівні банку) середовищем дозволить банку точніше ідентифікувати домінуючі джерела впливу на його ліквідність і ефективніше проводити управління нею.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Забезпечення ефективності розвитку економіки значною мірою залежить від функціонування банківської системи, стан якої слугує індикатором зрілості розвитку суспільства, рушійною силою економічного зростання, що зумовлює необхідність розгляду цих процесів у тісному взаємозв'язку. Ураховуючи нестабільність середовища функціонування банків в Україні, особливо важливими сьогодні є забезпечення здатності банківської системи протидіяти впливу кризових явищ та здатності передбачувати потенційні ризики і адаптуватися до нових умов [1, с. 420].

Під впливом фінансової кризи у банківській системі України відбулося зміщення фокусу стратегії її розвитку, а саме - зі стратегії розбудови, розширення і зростання обсягів банківської діяльності до пошуку механізмів підтримки ліквідності і платоспроможності значної кількості банків, що пов'язано з погіршенням якості банківських активів і масштабним вилученням банківських ресурсів. Такі процеси спровокували необхідність реформування банківської системи, зміну траєкторії її розвитку.

Кризові явища в економіці і фінансовій сфері внесли значні корективи у процеси формування активів і капіталу вітчизняних банків. Основний вектор сучасних перетворень у банківському секторі України - це здійснення реструктуризації і рекапіталізації банків, що відбувається за рахунок концентрації банківського капіталу, яка створює передумови збільшення ресурсів і активів, освоєння нових ринків, розширення спектра запропонованих послуг, зміцнення капітальної бази [2, с. 16]. Сьогодні під впливом політичної і економічної невизначеності ситуація в Україні і надалі буде приводити до ще більшого скорочення учасників ринку банківських послуг до економічно обумовленого рівноважного оптимуму [1, с. 126]. Наразі, з метою стабілізації ситуації на банківському ринку, банківська система зазнає кардинальних інституційних змін. З боку Національного банку України взято курс на очищення банківської системи від нестабільнофункціонуючих і неплатоспроможних банків та формування фінансовостійких банків, банківських корпорацій і холдингових груп. Так, за два останні роки частка малих банків у статутному капіталі банківської системи зменшилася з 13% до 6% станом на кінець 2015р., а великих, навпаки, зросла з 58% до 75% на ту ж дату. Внаслідок ліквідації у 2014-2015 роках великої кількості банків III та IV групи, а також переходу частини банків з другої групи до першої, суттєво збільшилась частка банків I групи у сукупному статутному капіталі банківської системи. На 01.10.2015 року банкам I групи належало 75% всього статутного капіталу; банкам II групи - 13% капіталу, банкам III групи банків - 6% капіталу, банкам IV групи - 6%. Загалом за 2015 - I-шу половину 2016 рр. кількість банків в Україні зменшилась майже на 30 % (станом на 01.09.2016 р. їх залишилося 109 одиниць) [3]. Це, у свою чергу, призвело до нових проблем, включаючи втрати юридичними особами своїх коштів, необхідність здійснення виплат вкладникам і ще більше зниження довіри до банків загалом.

Починаючи з 2016 року застосовується така класифікація банків України, згідно з якою кількість банків у 1-й половині 2016 р. становила: банки з державною часткою (в яких держава володіє часткою понад 75% - 7 банків); банки іноземних банківських груп - 25 банків; група I (більше 0,5% активів банківської системи) - 10 банків; група II (частка активів - менше 0,5 % активів банківської системи) - 75 банків.

Таким чином, сучасний стан банківської системи України вимагає прийняття низки трансформаційних заходів щодо підвищення ефективності її функціонування. Вагомий вплив матиме втілення Стратегії розвитку банківської системи України на 2020 рр. та державних програм щодо протидії використанню банківської системи з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Крім того, позитивний вплив на підвищення ролі банківської системи України у зміцненні фінансової стабільності національної економіки є вирішення питань: якості активів та капіталізації банківської системи; стимулювання структурних перетворень у банківській системі; розвитку фінансових ринків та банківської інфраструктури; удосконалення інституційної структури банківської системи України в контексті створення спеціалізованих банків для стимулювання розвитку національної економіки; реформування системи регулювання та нагляду за діяльністю банків; інституційної трансформації Національного банку України; забезпечення фінансової безпеки населення на випадок проблем в діяльності банків; розроблення стратегії держави щодо державних банків та посилення їх ролі в економіці на відновлення та розвиток української економіки; вдосконалення банківських технологій та підвищення професійного рівня працівників банку.

Водночас успішне реформування банківської системи вимагає сильної політичної волі за одночасного вирішення структурних проблем розвитку реальної економіки.

Література

1. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: кол. Моногр. / [Л.О. Примостка, М.І. Діба, І.В. Краснова та ін.] ; за заг. Ред. Л.О. Примостки. - К. : КНЕУ, 2015. - 434 с.
2. Реверчук С.К. Концентрація банківського капіталу в Україні: управління і досвід : монографія / О.Д. Вовчак, Ю.О. Бойко ; за наук. ред. д.е.н., проф. Реверчука С.К. - Львів : Растр-7, 2012. - 192 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України // www.bank.gov.ua

Демчук Н.И.

*Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет,
профессор кафедры финансов и банковского дела,
доктор экономических наук, профессор*

КРИЗИСЫ И СИСТЕМНЫЕ РИСКИ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ

В качестве главной цели новой версии Базельских стандартов *Базель III* провозглашена задача усиления банковских систем и повышение их устойчивости с тем, чтобы не допустить повторения кризиса, подобного текущему. Для этого предпринято резкое усиление требований к капиталу банков и их показателей ликвидности. В рамках старой парадигмы мышления

это выглядит достаточно логично и убедительно: «больше собственного капитала и выше ликвидность - меньше риска». Однако в самом корне существующей парадигмы заложены фундаментальные системные риски, которые не только не устраняются проведенными реформами, но и становятся более опасными. В чем же состоят эти опасности?

Во-первых, новые Базельские стандарты *Базель III* будут способствовать усилению процесса перемещения рисков в теневой банковский сектор. Так как банки будут отягощены дополнительной налоговой нагрузкой, в смысле дополнительных требований к капиталу и ликвидности, усилятся их мотивация к перемещению рисков за рамки регулирования - в сферу забалансовых операций. Однако эти риски не уйдут из финансовой системы, и их нерегулируемое накопление будет порождать более серьезные - системные риски. Необходимо не столько усиление требований к официальному банковскому сектору, сколько расширение рамок регулирования и охват международным надзором операций небанковских финансовых структур, в частности, хеджевых фондов и других транснациональных финансовых компаний.

Вторым аспектом непредвиденных опасных последствий новой структуры финансового регулирования является ее неявная направленность на ложную системную цель - стимулирование развития именно той бизнес-модели банковского дела, которая спровоцировала развитие текущего кризиса. Анализ кризисных процессов показал, что из двух банковских бизнес-моделей, англо-саксонской и континентальной европейской, более устойчивой оказалась европейская. Банки с англо-саксонской бизнес-моделью, которые наиболее активно оперировали на рынке секьюритизированных активов, оказались наиболее уязвимыми перед кризисом. Именно такие банки потребовали наиболее интенсивных государственных вливаний для предотвращения финансового коллапса всей системы.

В противоположность этому, активы универсальных банков континентальной Европы были гораздо более диверсифицированными в сфере розничных и корпоративных кредитных операций, а их менеджмент был более сосредоточенным на качестве клиентской базы, чем на рыночной стоимости забалансовых активов. Эти банки были менее заражены токсическими активами и менее остро нуждались в государственном спасении. Реформы Базельских стандартов будут гораздо более болезненными именно для этих более стабильных банков, стимулируя изменения их консервативной бизнес-модели на более рискованную.

Третий аспект опасных непредвиденных последствий внедрения международных стандартов Базель III касается новых правил расчета финансового левереджа. Базельские предложения ввести абсолютный коэффициент левереджа без учета реального риска активов являются наиболее спорными.

Важность концепции системного риска для финансовых регуляторов состоит в том, что она является ключом к пониманию внутренней природы финансовой стабильности и механизмов ее нарушения. Фактически, для того, чтобы обеспечивать финансовую стабильность, необходимо уметь прогнозировать зоны возможного накопления системных рисков и осуществлять регулирование таким образом, чтобы предотвращать процессы их формирования или, по крайней мере, достижение ими критического уровня.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Досліджуючи реальний стан інвестиційної діяльності, більшість дослідників акцентують увагу на таких негативних явищах національної економіки [1; 2; 3]:

- економічна модель формування ВВП є екзогенно залежною, зі значним навантаженням на сировинну складову;

- частка інноваційних технологій є незначною і не демонструє тенденцію до зростання; основні фонди фактично не оновлюються, а їх вік становить у середньому 21,7 року;

- незважаючи на відносне зростання мінімальної та середньої заробітної плати, поглиблюється соціальне розшарування суспільства, частка заробітної плати найманих працівників у ВВП є низькою і не відповідає рівню розвинених країн;

- масштаби прихованого безробіття є неприпустимими (за різними оцінками, поза межами відтворювального сектора економіки працюють 2,5 - 3 млн працездатних українців).

Таким чином, реалії української економіки засвідчують про неієдздатність сформованого механізму державного регулювання інвестиційних процесів, який не став ключовим елементом у раціональному і повному використанні економічного потенціалу країни, поза увагою залишилися регіональні проблеми та наявні проблеми в розміщенні продуктивних сил.

Для з'ясування причин неієдздатності даного механізму слід проаналізувати його форми, методи та інструменти, що впливають на функціонування і розвиток регіональних інвестиційних процесів.

Формування джерел інвестиційних ресурсів щодо нарощування інвестиційного потенціалу регіону здійснюється за рахунок внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів. До внутрішніх джерел фінансового забезпечення формування інвестиційних ресурсів регіону слід віднести кошти місцевого бюджету, власні кошти підприємств, кошти одержані від приватизації майна, особисті заощадження громадян, лізинг. До зовнішніх джерел відносяться централізовані державні кошти та іноземні інвестиції.

Згідно з чинним законодавством, механізм державного регулювання інвестиційних процесів ґрунтується на основі одного з головних принципів державної інвестиційної політики - проведення послідовної децентралізації інвестиційного процесу [4].

У зв'язку з цим особливого значення набуває, з одного боку, вимога децентралізації бюджетної системи і передачі в розпорядження місцевих і регіональних органів влади достатніх власних фінансових ресурсів для впливу на регіональний інвестиційний процес, з іншого - узгодженість міжбюджетних відносин і створення механізмів пріоритетного розвитку депресивних і проблемних територій.

Література

1. Бутник О. О. Розвиток регіональної фінансово-інвестиційної політики / О. О. Бутник // Інвестиції: практика та досвід. - 2009. - № 3. - С. 10-13.
2. Ванькович Д. В. Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів в Україні / Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак // Фінанси України. - 2007. - № 7. - С. 72-84.
3. Покотило Т. В. Формування і використання заощаджень населення як джерела інвестиційного ресурсу регіону / Т. В. Покотило // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. - № 2 (34). - С. 178-187.
4. Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 1995 року № 384 // Урядовий кур'єр. - 1995. - № 142.

Каширук Ю.А.

*Вінницький кооперативний інститут,
проректор с заочної освіти, кандидат економічних наук, доцент*

СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В Україні розвиток соціальної відповідальності банківського бізнесу перебуває у процесі розвитку, тому використання досвіду розвинених країн світу є надзвичайно важливим. Розвиток банківської середовища, а також будь-які зрушення у фінансових відносинах зумовлені законодавчо-інституційними перетвореннями в банківській діяльності, які формуються у процесі історичного розвитку. Тому кожна країна має свій особливий досвід здійснення інституційних реформ, який міг би стати корисним для удосконалення вітчизняного банківського інституційного середовища [1, с. 153].

Для України, яка стикнулася із потребою створення системи контролю за діяльністю філій іноземних банків досвід США є надзвичайно актуальним, адже з моменту вступу України до СОТ іноземні банки мають право відкривати філії та представництва на території України [2, с. 14], тому подальший розвиток банківського інституційного середовища є неможливим без забезпечення ефективного банківського нагляду за їх діяльністю з метою недопущення їх негативного впливу на фінансовий сектор України.

Фінансова система Великої Британії одна з найрозвинутіших в світі. Для неї характерні високий рівень "поділу праці" між різними фінансовими інститутами, широка розгалуженість і велика кількість різних типів, які поділяються на: власне банківський сектор і небанківські фінансові інститути. Щодо системи британських комерційних банків, то вона дуже диференційована, адже в ній діє принцип спеціальних банків. Проте останнім часом певні види комерційних банків універсалізуються, зокрема клірингові банки дедалі більше надають небанківські послуги: підготовка і фінансування будівництва, обслуговування фінансових операцій промисловості, підготовка і фінансування експорту, здавання підприємствам різного виду техніки тощо [3, с. 128].

До інституційних реформ, які Україна може запозичити у банківській системі Франції належить система інформаційних служб центрального банку, які є аналогом бюро кредитних історій, проте із значно ширшим обсягом інформації і

не лише про позичальників банків, а й про всі підприємницькі структури, що забезпечує беззаперечні переваги Банку Франції.

Істотними особливостями, які доцільно було б врахувати у розвитку вітчизняного банківського інституційного середовища, наділена банківська система Німеччини. Вона містить дві основні ланки: Німецький федеральний банк (Дойче Бундесбанк) та комерційні банки. Для ФРН характерним є невисокий рівень централізації банківського бізнесу.

Банківський бізнес в Японії - сфера підвищеної державної важливості. За післявоєнний період в Японії не відбулось жодного банкрутства банків - це результат політики держави у сфері банківського контролю та нагляду, а також підтримки слабких банків.

Отже, дослідивши деякі особливості функціонування певних складових банківського інституційного середовища провідних країн світу та можливості їх застосування в Україні, ми вважаємо, що процес запровадження зарубіжного досвіду потребує, перш за все, інформаційної підтримки даних реформ, а також тривалого еволюційного процесу їх впровадження.

Література

1. Мельник П. В. Банківські системи зарубіжних країн : [підручник] / Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Гордей О. Д. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 586 с.

2. Грищенко Р. Особливості нагляду за філіями іноземних банків у США / Р. Грищенко // Вісник НБУ. - 2008. - № 12. - С. 12-14.

3. Ємець В. В. Інститути небанківського фінансового сектора у системі забезпечення економічної безпеки України / В. В. Ємець // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 11. - С. 126-136.

Коваленко О.С.

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
аспірант кафедри банківської справи*

ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

В сучасних економічних умовах поняття «розвиток» стало практично невідокремленим від понять «фінанси» та «кредит». Розвиток аграрного сектору як й інших галузей залежить від фінансового забезпечення. Одним із основних джерел фінансових ресурсів є банківські установи.

На сьогоднішній день існує ряд факторів, що впливають на обсяги кредитування та його динаміку в Україні. Нижче перераховано ті фактори, які стримують збільшення обсягів кредитування: це високі відсоткові ставки за кредитами; невирішене питання ринку землі; відсутність ліквідної застави; невідповідність законодавства економічним реаліям; наявність альтернативних напрямів кредитування; високий ризик галузі.

Зарубіжний досвід яскраво свідчить, що основним зовнішнім фінансовим джерелом аграрного сектору (в першу чергу малих та середніх виробників) є кредитні кооперативи та кооперативні банки. Перш за все, це пояснюється їхньою природою та історією розвитку. Перші кооперативні (модель Райффайзена) банки засновувалися в сільській місцевості й були зорієнтовані на сільських мешканців.

В розвинутих країнах кооперативні банки контролюють значну частку кредитів, наданих аграрному сектору. Одними з найбільших ці показники є в Німеччині - 50% [1] та Нідерландах - 84% [2]. Значну частку банківських систем кооперативні банки контролюють в Австрії, Франції; небанківські кредитні кооперативи відіграють важливу роль в США, Канаді, Японії...

Через мережу кооперативних банків уряди розвинутих країн реалізують також власну фінансову політику по відношенню до аграрного сектору. Надаються пільгові кредити суб'єктам аграрного сектору. Окрім того, уряд отримує ефективний інструмент комунікації з виробниками аграрної продукції.

Основним завданням держави з розвитку аграрного сектору має стати налагодження механізмів кредитування малого бізнесу в аграрному секторі, тобто так званих одноосібних селянських господарств. Ефективним механізмом, перевіреним часом є кредитування кооперативними банками, які спеціалізуються на даному напрямі.

Створення кооперативів, в тому числі й кредитних, може слугувати каталізатором розвитку сільських територій в Україні. А це у свою чергу вирішує низку важливих економічних та соціальних питань. Серед яких потрібно відмітити, зменшення, а з часом припинення відтоку сільського населення; збереження традицій українського села; підвищення добробуту сільських жителів, який значно нижчий ніж в місті, а разом з добробутом збільшення кваліфікованих працівників.

Продовженням створення кооперативної системи в Україні є розвиток кооперативних банків, передумови до виникнення яких можуть виникнути з розвитком кредитних спілок. В контексті цього необхідно зазначити, що деякі кооперативні банки входять до числа найбільших в світі. До того ж, зароджувались вони як кредитні спілки на селі. Стати сильними гравцями на фінансовому ринку дозволив їх тривалий історичний розвиток та стійкість до криз (у зв'язку з більш консервативною кредитною політикою). Кооперативні банки можуть відіграти особливу роль в збільшенні кредитування агроформувань та сприяти розвитку аграрного виробництва в Україні.

Література

1. Schildbach J. German bank lending: Market share developments in individual sectors [Електронний ресурс] / Jan Schildbach // Deutsche Bank. - 2015. - Доступ: https://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_ENROD/PROD000000000365479/German_bank_lending%3A_Market_share_developments_in_.PDF.
2. Annual report 2015. Rabobank [Електронний ресурс] // Rabobank Group. - 2016. - Доступ: <https://www.rabobank.com/en/images/rabobank-annual-report-2015.pdf>.

Кожар В.В.

Институт экономики НАН Беларуси, г. Минск

СТАБИЛЬНОСТЬ ДЕНЕЖНОЙ СИСТЕМЫ И КРЕДИТНО-ДЕПОЗИТНЫЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Развитие белорусской экономики в 2015-2016 году столкнулось с внешними и внутренними вызовами, связанными с общим замедлением роста мировой экономики, экономическим спадом в Российской Федерации,

снижением цен на ряд сырьевых ресурсов и обострением конкуренции на мировых рынках. Наблюдалось снижение реального ВВП Республики Беларусь в 2015 и первой половине 2016 года. Ухудшение финансовых показателей деятельности предприятий, увеличение доли убыточных предприятий стимулировало ухудшение расчётной дисциплины.

За 2015 год и первую половину 2016 года показатели эффективности работы банковского сектора, учитывая ситуацию в реальном секторе экономики, несколько снизились. Наиболее значимым риском для устойчивой работы банковского сектора оставался и остаётся кредитный риск. В 2016 году ситуация с проблемными кредитами значительно ухудшилась и продолжает ухудшаться. Анализ кредитно-депозитного портфеля крупнейших системообразующих банков Республики Беларусь показывает, что как государственные банки, так и банки с иностранным или частным капиталом имеют значительный перевес в сторону кредитования клиентов-резидентов в иностранных валютах. По данным Национального Банка Республики Беларусь средняя широкая денежная масса с начала 2016 г. сложилась в объеме 341 трлн. рублей. Доля валютной составляющей в структуре средней широкой денежной массы в мае 2016 г. составила 72,7 % [1].

Учитывая, что депозитный портфель в иностранной валюте сформирован в значительной мере за счёт депозитных валютных вкладов физических лиц, существует явная угроза одномоментной смены депозитного тренда и серьёзных потрясений для кредитно-денежной системы Республики Беларусь с этим связанных. При этом, по данным НБРБ средний процент по новым кредитам в СКВ в августе 2016 для юридических лиц составил 8,9% при средних депозитных процентах в СКВ для населения 2,3%. Необходимо отметить, что кредитный портфель банковской системы РБ в СКВ примерно равен депозитному портфелю в СКВ физических лиц. В сложившейся на сегодняшний день ситуации, регулятор и банковская система в целом должны стремиться обеспечить условия сбалансированного возврата на кредитно-депозитный рынок полноценных кредитных ресурсов национальной валюте. Касательно банковской системы целесообразными действиями являются: а) осуществление регулятором жёсткой кредитно-денежной политики монетарными методами в сочетании с неинфляционными подходами в вопросах денежной эмиссии и прекращением льготирования неэффективных проектов; б) постепенное планомерное вытеснение из кредитно-депозитных отношений для резидентов РБ операций в СКВ через выравнивание доходности и снижение банковской маржи на этих операциях; в) плановая реализация имиджевой политики в части создания долговременного позитивного отношения субъектов хозяйствования к национальной валюте и политике регулятора. Процесс создания суверенной экономики, основанной на национальной денежной системе необходимо начинать именно с совершенствования банковских механизмов стимулирования дедолларизации экономики и суверенизации банковской системы.

Литература

1. Аналитическое обозрение НБРБ «Основные тенденции в экономике и денежно-кредитной сфере Республики Беларусь. [Электронный ресурс]. - январь-май 2016 г. - Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/EsTen1en1e5/rep_2016_05_ot.pdf - Дата доступа : 25.08.2016.

Кошонько О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
кандидат економічних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Основною складовою ефективною діяльністю банку є наявність достатнього обсягу депозитних ресурсів. Різка девальвація гривні, нестабільний стан банків, значна кількість банкрутств негативно вплинули на схильність суб'єктів до заощаджень. В банківському секторі склалася критична ситуація, коли вкладники, втративши довіру до банківських установ, почали забирати гроші з депозитних рахунків, а в умовах кризи це питання стає найбільш важливим, адже масове вилучення депозитів значно погіршує ліквідність банків. Отже, перед банками постало питання залучення нових коштів та утримання існуючих вкладників. Сьогодні, українські банки постійно здійснюють пошук оптимального варіанту формування банківських ресурсів. З погляду стабільності ресурсної бази, і в цілому діяльності банку, необхідно, щоб велику частину його ресурсів склали строкові вклади. Але, на жаль, нестабільність економіки, що має місце у нашій державі, не сприяє довірі вкладників вкладати свої кошти на тривалий термін в банк. Хоча за оцінками вітчизняних експертів, «на руках» у вітчизняних громадян знаходиться великий потенціал грошових ресурсів, що складають не малу частину грошового обігу, і можуть бути розміщені в комерційних банках України [1, с. 1681].

Сучасні ресурсні проблеми банків обумовлені багатьма факторами як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Процес поглиблення нестабільності світового та національного фінансового ринку ускладнив всю систему управління в банках України, в тому числі і систему формування їх ресурсної бази. Однією із суттєвих причин нарощування проблем у ресурсному забезпеченні банківської діяльності в Україні стало випередження темпів зростання банківських активів відносно темпів зростання рівня капіталізації.

Для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту банку. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки вимушені пропонувати своїм клієнтам все нові послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність.

Чинником зростання обсягів депозитного ринку в Україні є зростання грошових доходів юридичних та фізичних осіб, що за умови відсутності фінансового ринку як альтернативи інвестування визначає депозитні вклади як головне джерело портфеля активів. За цих умов особлива увага звертається на фінансові аспекти діяльності банку. Відповідно ефективність управління та функціонування комерційного банку в значній мірі визначається ефективністю реалізації депозитної політики.

Чим стабільніша економіка в країні і послідовніша фінансова політика державних органів та фінансових установ, тим більша довіра осіб, які володіють тимчасово вільними коштами, і тим охочіше вони звертаються до банківських установ для укладання депозитних договорів та розміщення своїх капіталів.

Таким чином, наразі депозитний ринок України перебуває у стані стабілізації після негативних наслідків фінансової кризи. Однак, відбувається поступовий розвиток вкладних операцій, зростає кількість депозитів на території України, збільшується обсяг строкових депозитів, але переважна більшість клієнтів фізичних осіб все ж обирають депозитні програми із залученням коштів в іноземній валюті.

Література

1. Труш Г.В. Трансформація депозитної політики комерційних банків. Збірник матеріалів міжнародної практичної інтернет-конференції. Дніпропетровськ. - 2013. - С. 166-168.

Олійник А.В.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ БАНКІВ

Ефективність функціонування грошово-кредитного ринку, як і фінансової системи в цілому залежить від монетарної політики держави, яку реалізує Національний банк України. Процес реалізації монетарної політики є складним та характеризує рівень монетарної збалансованості грошово-кредитного, платіжного, валютного та інших сегментів фінансового сектору. Монетарна політика має сприяти забезпеченню стабільності всієї фінансової системи та стимулювати економічне зростання.

Аналізуючи монетарні агрегати протягом 2007-2016 років, можна зробити висновок, що за останні два роки темпи їх приросту досягли рекордних від'ємних значень. Навіть під час фінансової кризи 2008-2010 років темпи приросту деяких монетарних агрегатів були хоч і від'ємними, але не перевищували -5%. Сьогодні їх темпи приросту зменшились вдвічі [1].

Водночас зменшення темпів приросту монетарних агрегатів відбувалося на фоні зростання цін та скорочення заробітної плати, що свідчить про грошовий голод в реальному секторі економіки. Внаслідок скорочення доходів населення (темпи падіння реальної заробітної плати у 2015 році досягли свого історичного мінімуму -30%) [1], можна стверджувати, що гривня втратила функцію накопичення капіталу.

Такий стан негативно позначився на діяльності вітчизняних банків. Багато з них за результатами діяльності 2015 року є збитковими, а в стадії ліквідації сьогодні знаходиться 70 банків [1]. Але особливо ситуація в банківському секторі загострюється тим, що банківська система втратила можливості кредитувати реальний сектор економіки при наявності ресурсів і надлишкової ліквідності, адже не зважаючи на зменшення кредитних портфелів банків економіка почала зростати. Таким чином, банки суттєво втратили можливість, через кредитний ринок, впливати на економічні перетворення в країні. Цей факт ставить під сумнів життєздатність багатьох банків, адже кредитні портфелі вітчизняних банків традиційно становлять 50-80% їх активів.

За умов, що склалися банківська система може стати генератором економічного зростання або ще більше поглибити кризу. Тому необхідно вжити заходів щодо зниження інфляції та забезпечення економічного зростання,

зокрема через стимулювання НБУ кредитування банками реального сектору економіки.

На наш погляд це можна досягти шляхом реалізації довгострокових цільових програм кредитування виробництва, монетарної політики спрямованої на запровадження кількісного пом'якшення для стимулювання економіки. Вважасмо за доцільне НБУ розробити положення про пільгове рефінансування банків, які кредитують реальний сектор, розвиток інновацій і нових технологій, малий і середній бізнес та аграрних товаровиробників.

Література

1. Статистика. Основні показники діяльності банків України. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

5

В

*Бюджетна політика
стимулювання
економічного*

**М
О**

*зростання та механізм
її реалізації*

Баланда А.Л.

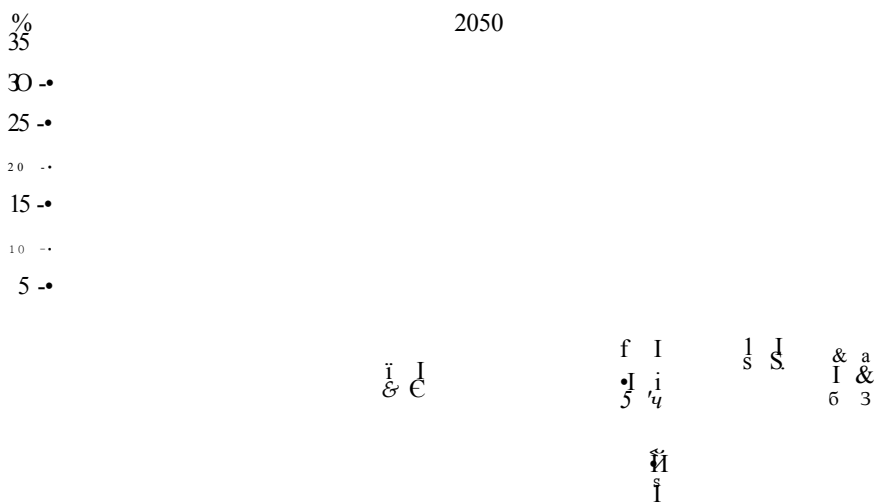
*Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України,
головний науковий співробітник, доктор економічних наук, професор*

Трофимов А.В.

Бердянський університет менеджменту і бізнесу, аспірант

СОЦІАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ

Середньорічні темпи зростання чисельності літнього населення у світовому масштабі на сьогодні становлять понад 2,5%, що майже вдвічі швидше за зростання загальної чисельності населення (на 1,1-1,2%). Це призведе до того, що, принаймні до 2050 року будуть превалювати тенденції випереджальних темпів зростання чисельності літнього населення (у порівнянні з іншими віковими категоріями) (рис. 1). Для України ці тенденції є ще більш несприятливими: за даними академіка Е. Лібанової, якщо в 1991 году на 1000 українців віком 16-59-річних доводилося 319 чоловік у віці 60 років і старше, то в 2001-му - 353, а в 2015-му - 354.

Рис. 1 - Прогнозні оцінки частки осіб віком 65 років і старше у населенні тридцяти «найстаріших» країн світу у 2050 рр.

Джерело: [1]

Комплексні проблеми, зумовлені старінням населення у ХХІ сторіччі, повною мірою знайшли своє відображення у рамках Мадридського міжнародного плану дій з проблем старіння, який був прийнятий на другій Всесвітній асамблеї з проблем старіння (2002 р.). Основним лейтмотивом документу є забезпечення громадян похилого віку всіх країн світу можливості жити в безпечних та гідних умовах [2], що детермінується можливостями пенсійної системи.

Новітні стандарти пенсійного забезпечення передбачають значно складнішу і гнучкішу конструкцію, що поєднує страхові й бюджетні механізми, обов'язкові й добровільні, публічні й приватні, розподільчі й накопичувальні, колективні й індивідуальні, формальні й неформальні складові. Так, у квітні 2009 р. МОП спільно з ВООЗ було започатковано глобальну соціальну ініціативу з розроблення інтегрованої стратегії забезпечення доступу до основних соціальних послуг та збереження доходів для всіх. Ця ініціатива одержала назву «The Social Protection Floor» (мінімум соціального захисту), її метою є провадження комплексної, послідовної і скоординованої політики у сфері соціального захисту та зайнятості, здатної гарантувати послуги і соціальні виплати впродовж всього життя [3].

Потреба теоретичного обґрунтування пріоритетних завдань розвитку національної пенсійної системи викликана як невідкладними практичними потребами загального оздоровлення публічних фінансів України, так і змінами в оцінках ефективності різних пенсійних моделей.

У цьому зв'язку однією з актуальних задач, яку вдалося вирішити є побудована математична модель взаємозв'язку старіння населення, фіскального навантаження та розвитку системи соціального забезпечення. В якості базових положень використано результати досліджень [4]. Результуюче рівняння має наступний вигляд:

$$f - z\Gamma - i - wq + \frac{e^j}{1+r} \frac{d\Gamma}{dr} - \dim \cdot$$

Старіння населення значно нівелює цінність солідарної пенсійної ситеми, оскільки вимагає значного збільшення податкового навантаження на молоде покоління. Тому актуальним напрямком теоретичних досліджень та подальшої імплементації результатів в практику накопичувального пенсійного забезпечення повинна стати також розробка спеціальних моделей роботи установ пенсійного забезпечення на засадах технологій ризик-менеджменту та створення ефективних систем державного нагляду за їх діяльністю («систем нагляду на основі оцінки ризиків»).

Література

1. World Population Data Sheet 2010- Population Reference Bureau. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.prb.org/pdf10/10wpds_eng.pdf.
2. Мадридский международный план действий по проблеме старения 2002 года [Электронный ресурс] // Доклад второй Всемирной ассамблеи по проблемам старения. Мадрид, 8-12 апреля 2002 года. - Нью-Йорк : Издание ООН А/CONF, 2002. - № 197/9 - 86 с. -[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.un.org/russian/conferen/ageing/docs.htm>.
3. The Social Protection Floor. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ilo.org/secsoc/areas-of-work/policy-development-and-applied-research/social-protection-floor/lang~en/index.htm>.
4. Cooley, T. and Soares, J. (1999). A Positive Theory of Social Security Based on Reputation. Journal of Political Economy, 107(1), pp.135-160.

Бублик М.І.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
доктор економічних наук, доцент*

Рибицька О.М.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри вищої математики,
кандидат фізико-математичних наук, доцент*

Карп 'як А. О.

*Національний університет «Львівська політехніка»,
аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва*

ІТ-ІНДУСТРІЯ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна завжди належала до країн з розвинутим науково-технічним потенціалом. У 1990 р., коли населення нашої країни становило всього 0,4 % світового, тут зосереджувалось 6,5 % світового науково-технічного потенціалу. Проте протягом останніх двох десятиліть в Україні кількість науково-технічних працівників, знизилася більше, ніж у 4 рази (у розвинутих країнах кількість наукових працівників збільшується в середньому на 2,5—3 % щорічно [1]). Більше того, існуючий розподіл вчених високої кваліфікації не сприяє ефективному використанню нововведень на виробництві, оскільки в Україні такі фахівці зосереджені у ВНЗ та академічних НДІ, а не в промисловості [2]. Саме з огляду на відношення до використання інновацій світ розділився на розвинені (І світ) і менш розвинуті (ІІІ світ) країни. Країни І світу, використовуючи фактор знань, краще організовували політичне, економічне та соціальне життя, ефективно використовуючи внутрішні і зовнішні ресурси.

За рівнем розвитку людського капіталу Україна посідає 26 місце у рейтингу країн світу, оприлюдненому на Всесвітньому економічному форумі у Давосі [3]. Однак за індексом глобальної конкурентоспроможності національна економіка України перебуває на 79 позиції серед 130 країн світу. Це є яскравим свідченням розриву між потенційними можливостями та досягнутими результатами розвитку національної економіки України, які слід забезпечувати інноваційною складовою: формуванням економіки знань, розвитком ІТ-індустрії, створенням та комерціалізуванням високо-технологічних продуктів.

Україна входить до складу найсприятливіших для розвитку ІТ-бізнесу. У 2015 р. вона посіла 11 місце в рейтингу країн з найталановитішими програмістами, увійшовши до перших 5 країн з найбільш обізнаними в математиці програмістами й очоливши список за рівнем знань з ІТ-безпеки [1-3].

Сьогодні в Україні створено близько 4000 ІТ-компаній. Здебільшого вони займаються аутсорсингом, розвиток якого є одним з найвагоміших досягнень національної економіки за останні роки. Більше 80% всіх аутсорсингових ІТ-компаній України працюють на зовнішні ринки, тобто саме цей бізнес стає дедалі вагомішим джерелом валютних надходжень в національну економіку. Ринок праці у цій сфері є далеко незаповненим. Щодня на сайтах пошуку роботи

відкрито близько 1000 вакансій [4]. Важливим є те, що виконувані ІТ компаніями завдання стають складнішими і вимагають вищого рівня освіти.

Таким чином, інноваційний розвиток національної економіки безпосередньо залежить від забезпечення висококваліфікованими фахівцями цього перспективного виду економічної діяльності, де роль держави є беззаперечною. Державне регулювання слід також спрямувати на розвиток інвестування ВНЗ, які готують відповідні кадри, створення умов для підвищення наукового та соціального рівня науково-педагогічного складу.

Література

1. Гринько Т.В. Інноваційний розвиток України: тенденції та проблеми / Гринько Т.В. // Технологический аудит и резервы производства. - 2013. - 3 (9) . - Т. 1. - С.17-20

2. Малицкий Б.А. Неoliberalism и кризис инновационного развития экономики / Б.А.Малицкий. - К.: Феникс, 2009. - 63 с.

3. Всесвітній економічний форум у Давосі: українські перемоги та «домашні завдання» [Електронний ресурс] . - Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1908:vsesvitnij-ekonomichnij-foram-v-davosi&catid_global_competitiveness_2015-2016.pdf

4. ІТ-аутсорсинг в Україні сьогодні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://hh.ua/article/17518> .

Gordeeva T.A.

*Khmelnitsky national university,
senior lecturer of the finance, banking and. insurance department*

DECREASE OF THE STATE BUDGET ROLE AS AN INSTRUMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT

The State budget has lost the function of an instrument of economic development. To identify the causes of this situation, we must revise the history of the budgetary system of Ukraine. In general, this process can be divided into three stages.

The first phase (until 2002 year), the State formed the basis and the main methodological foundation on which the budget system is based: the first Budget Code was adopted, the new system of inter-budgetary relations was formed, the State Treasury was created, and the domestic fiscal system was integrated into the international system of collection and dissemination of information. It was expected that the creation of this basis will make it possible to use the budget and budget system as an effective tool for economic and social development. However, the subsequent history had destroyed the achievements of the first phase.

On the second stage (2003-2008 years), when Ukraine was in the process of economic growth, which caused the increase of budget revenues, the situation has shifted from the investment model of development to consuming. Therefore, the budget instruments to stimulate economic growth, which were created at that time, have not been used for investment development.

On the third phase (since 2009 year) Ukraine, being in the grip of economic crisis and hostilities in the east of the country, was virtually forced to use budget policy in the first place to ensure financial stability. Therefore, this stage is characterized by the degradation of the financial system as a whole and the budget system of Ukraine in

particular. During this period, a new Budget Code was adopted, approved the Strategy of development of the first steps in the field of decentralization, system of intergovernmental transfers was revised, some types of income were transferred to the local level. But these changes were not able to fundamentally solve the key problems of public finances. As an example, the size of the public debt at the end of 2015 reached almost 80% of GDP [1]. Ukraine almost lost access to market-based instruments of borrowing on international markets - excluding borrowings undertaken under the guarantees of the USA government - and may only receive funding from international financial organizations.

There are several key reasons why budget policy has lost the function of an instrument for economic development. First of all, the fiscal policy has become the solely tool of policy for financial stabilization, not development. Overly strict expenditure restraint in virtually all budget programs was one of the reasons for the extension of the economic downturn, reducing export earnings, investment and consumption. Secondly, the mixture of the functional and program-target methods in budgeting has led to uncontrolled budget planning and implementation. The preliminary control is virtually absent. And last, but not least, the constant experiment with the tax system and the unsuccessful attempts of decentralization, the insurmountable corruption in the expenditure of budget resources, lack of reforms in system of social transfers have led to an imbalance of the fiscal system and significant increase in public debt. The culmination of the decrease becomes the disregard for procedures of development and adoption of the draft State budget: State budget was adopting near the end of the year, without adequate consideration and analysis of its components.

Thus, originally powerful, designed for reforms and economic growth, public finance system in Ukraine is gradually transformed into a passive addition to the regulated politically and economically weak public administration. As a result, the confidence of both ordinary citizens and entrepreneurs to budget and fiscal, as its component, policy remains low.

References

1. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/borg>

Єгоричева С.Б.

*Полтавський університет економіки і торгівлі,
професор кафедри фінансів та банківської справи,
доктор економічних наук, професор*

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД ЄС

Стан державних фінансів багатьох країн світу в останні десятиліття суттєво погіршився. Це сталося внаслідок фінансово-економічних криз, уповільнення темпів зростання ВВП, об'єктивного збільшення соціальних витрат та ін. В Україні ситуація ускладнюється військово-політичними чинниками, а також відсутністю реальних структурних реформ в економіці. Нестабільність фінансового становища проявляється у зниженні спроможності держав виконувати свої зобов'язання і, зрештою, у зростанні співвідношення «публічний борг до ВВП».

Інституційним чинником стримування цих негативних процесів є науково обгрунтоване фінансове управління, під яким розуміється сукупність правил, регулятивних положень та процедур, що визначають розробку, затвердження, виконання й моніторинг бюджетної політики. Фінансове управління спрямоване на досягнення декількох цілей: забезпечення міцної бюджетної позиції завдяки протидії тенденції до збільшення бюджетного дефіциту та коефіцієнтів заборгованості; зменшення циклічності (у т.ч. політичної) у розробці бюджетної політики; посилення координації діяльності різних рівнів публічного управління; підвищення ефективності бюджетних витрат.

Відповідно до досвіду ЄС, основу результативного фінансового управління формують, зокрема, національні фінансові правила, незалежні фінансові інститути й середньострокові бюджетні рамки.

Фінансові правила - це кількісні цільові орієнтири бюджетних показників: балансування бюджету, публічного боргу, доходів та видатків, найбільш відомими з яких є Маастрихтські економічні критерії. Вони створюють постійні обмеження для фінансової політики. Маючи за основну мету зміцнення бюджетної дисципліни, фінансові правила також сприяють координації дій різних рівнів управління та зниженню невизначеності при розробці бюджетної політики. Європейською комісією постійно відстежуються, шляхом щорічних опитувань, встановлені країнами-членами національні фінансові правила, розраховуються індекси їх «сили» у розрізі окремих правил або окремих країн, що надає можливість їх ретроспективного аналізу й порівняння із загальною результативністю бюджетної політики [1].

Проте навіть найкращі з цих правил не можуть дати чітких рекомендацій стосовно заходів, які необхідно застосовувати у фінансовій сфері уряду тієї чи іншої держави. Фінансові правила є ефективними, коли вони підтримуються сильною політичною волею або інституційними механізмами виконання і контролю. До таких механізмів можна віднести і фінансові інститути, або фінансові ради. Це незалежні державні органи, інші, ніж центральний банк, уряд або парламент, які готують макроекономічні бюджетні прогнози, здійснюють моніторинг бюджетних показників й консультують уряд з питань бюджетної політики. У 2014 році у країнах-членах ЄС існувало 47 таких фінансових рад, причому процес їх створення та реформування діяльності постійно продовжується [2]. В Україні вже функціонують прообрази таких інститутів, зокрема, ДНУ «Академія фінансового управління», ВГО «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень», які при відповідній державній підтримці можуть трансформуватися у повноцінні фінансові ради.

Нарешті, середньострокові бюджетні рамки визначаються як фінансові механізми, які дозволяють уряду розширити горизонт фінансової політики за річні межі. Це надзвичайно важливо, оскільки більшість фінансових заходів мають наслідки, які виходять далеко за рамки щорічного бюджетного циклу. Тому ефективне середньострокове планування має відображати вплив минулих бюджетних зобов'язань, а також майбутню вартість нових бюджетних заходів.

Література

1. Numerical fiscal rules in the EU Member States / European Commission // Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/
2. Report on Public Finance in EMU - 2014 / European Commission // Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/

Крупа О.В.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах політичної та економічної нестабільності, обмеженості фінансових можливостей країни, необхідності забезпечення збалансованого розвитку всіх підсистем суспільства, гармонізації інтересів різноманітних верств населення, створення міцного економічного підґрунтя для інтеграції України у світову економічну систему та інституалізації нових економічних взаємовідносин держави в особі податкових органів і господарюючих суб'єктів зростає роль податкового контролю як важливого елементу процесу реформування системи адміністрування податків в Україні.

Податковий контроль - це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Податковий контроль здійснюється шляхом: ведення обліку платників податків; інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів; перевірок та звірок відповідно до вимог Податкового кодексу, а також перевірок щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин [1].

Процес податкового контролю передбачає послідовність дій, які мають бути здійснені податковими органами з метою виявлення дотримання платниками податків податкового законодавства. Податковий контроль має здійснюватися за такими етапами: підготовчий, здійснення заходів податкового контролю, оформлення результатів податкового контролю, обмін інформацією з іншими контролюючими органами.

У 2016 році було внесено зміни до методичних рекомендацій щодо порядку взаємодії між підрозділами органів державної фіскальної служби при організації, проведенні та реалізації матеріалів перевірок платників податків. Зазначеними змінами врегульовано питання передачі слідчим підрозділам фінансових розслідувань матеріалів перевірок для прийняття рішення згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України виключно після узгодження грошових зобов'язань (зменшення бюджетного відшкодування), вимог та рішень щодо єдиного внеску. При цьому матеріали перевірок рекомендовано передавати протягом 20 робочих днів, наступних за днем узгодження прийнятих за їх результатами податкових повідомлень-рішень. Відмова від негативної практики кримінального переслідування до остаточного узгодження грошових зобов'язань в адміністративному/судовому порядку сприятиме уникненню суперечок між бізнесом та контролюючими органами.

Також у 2016 році скорочено перелік та частково змінено обставини, за наявності яких може бути проведена позапланова документальна перевірка, а

саме виключено можливість проведення перевірок з питань дотримання податкового законодавства у разі, якщо отримано податкову інформацію або за наслідками перевірок інших платників податків виявлено факти, що свідчать про порушення платником податків податкового законодавства. Тобто, можливість проведення документальних позапланових перевірок залишена лише для перевірок з питань дотримання валютного та іншого законодавства, не врегульованого Податковим кодексом.

Література

1. Податковий кодекс від 02. 12. 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Мищук М.Ю.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри обліку та аудиту*

ЮРИДИЧНА ТЕОРІЯ ПОДАТКОВОГО КОНФЛІКТУ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ

Юридична природа податкових правовідносин дає змогу платнику податків на власний розсуд використовувати свої суб'єктивні права - як матеріальні, так і процесуальні, у тому числі стосовно доюрисдикційного врегулювання конфліктів.

Причина будь-якого правового конфлікту полягає в переконанні однієї зі сторін даного конфлікту, що поведінка іншої неправомірна, і для того, щоб окремих конфлікт віднести до податкового, необхідно встановити сферу і предмет його виникнення. Зокрема, чи він виникнув з приводу нарахування та сплати податків, зборів, обов'язкових платежів. Тобто податковий конфлікт виникає у зв'язку з уявленням однієї зі сторін конкретних податкових правовідносин про те, що її права і законні інтереси порушуються чи якимось чином обмежуються діями іншої сторони.

Потрібно віднести до однієї сторони - платника податків (юридичну чи фізичну особу), до іншої - контролюючий орган - державну фіскальну службу України, і в окремих випадках, митні органи, державні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші уповноважені органи й посадові особи, що здійснюють у встановленому порядку, крім податкових та митних органів, прийом і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів, контроль за їх сплатою, а також органи, уповноважені вирішувати питання, пов'язані з розстроченням, відстроченням податків і зборів, та інші питання, передбачені чинним податковим законодавством України.

Обов'язкова наявність у податковому конфлікті суб'єкта наділеного державно-владними повноваженнями, дає підстави визначити юридичну природу правовідносин, з яких виникає податковий конфлікт, як державно-владні відносини, а на думку окремих науковців, владні відносини, що веде до ототожнення податкового конфлікту з адміністративним на тій підставі, що він виникає у зв'язку з управлінською діяльністю владного органу з приводу здійснення ним виконавчих і розпорядчих функцій, пов'язаних з нарахуванням та сплатою податків, зборів, та неподаткових платежів.

Відтак за результатами проведеного аналізу нами виділені такі характеристики податкового конфлікту:

Таблиця 1.

Ключовий аспект фінансового права	Теоретичне визначення дефініції «податковий конфлікт»
Права і обов'язки сторін	Конфлікт, що виникає з податкових правовідносин, - це суперечності з приводу прав і обов'язків суб'єктів фінансового (податкового) права, оскільки змістом будь-яких правовідносин є права й обов'язки сторін;
Юридичний факт	Податковий конфлікт характеризується негативним ставленням одного із суб'єктів конкретних податкових правовідносин до юридичного факту, що став основою для виникнення, зміни чи припинення податкових правовідносин;
Претензії до способу реалізації владних повноважень	Податковий конфлікт виникає у зв'язку із реалізацією уповноваженим державним органом функцій, пов'язаних із нарахуванням та сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів, тому обов'язковим суб'єктом у такому конфлікті має бути державний орган, наділений владними повноваженнями;
Адміністративно-правове регулювання	З моменту виникнення і до моменту вирішення податкового конфлікту в адміністративному порядку правовідносини між сторонами перебувають у межах предмета адміністративно-правового регулювання;
Редакція норми	Податковий конфлікт - це спір, який стосується податків, зборів та обов'язкових платежів або реалізації податкових прав і обов'язків сторонами конфлікту;
Майнові та процесуальні відносини	Податковий конфлікт - це розбіжності у поглядах сторін, що за суб'єктним складом перебувають у відносинах влади і підпорядкування, а їх майнові та процесуальні відносини засновані на юридичній рівності;
Дефекти нормотворчості	Податковий конфлікт як окремий випадок дефекту нормотворчості - прогалини, колізії, можливості різного тлумачення податкових норм.

Законодавча недосконалість, різноманітність термінології різних галузей права, інтенсивна зміна з кожним бюджетним роком правил поведінки як податкових так і ринкових агентів обумовлює потребу у формуванні стратегії управління податковими ризиками, які використовують інструменти виявлення та врегулювання податкових конфліктів.

Олійник Л.Г.

*Вінницький кооперативний інститут,
проректор з науково-методичної роботи, кандидат економічних наук*

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА БЮДЖЕТНУ ПОЛІТИКУ

На сучасному етапі становлення та розвитку України як незалежної та демократичної держави, інтеграції її до загальноєвропейського товариства дедалі більшої гостроти набуває ефективна бюджетна політика. Необхідність високого рівня ефективної бюджетної політики зумовлена тим, що вона здатна здійснювати оптимальний перерозподіл результатів економічного зростання та використання національного багатства.

Економічне зростання й суспільний добробут значною мірою визначаються таким вагомим чинником, як оподаткування, що володіє двояким впливом — якісним та кількісним.

Кількісний вплив оподаткування характеризується відповідними обсягами і пропозиціями мобілізованих, оптимально розподілених й ефективно витрачених

фінансових ресурсів державою, зосереджених у її централізованих фондах грошових коштів.

Якісний вплив оподаткування відмічається як адекватне реагування інтересів учасників відтворювально-розподільного процесу через форми організації фінансових відносин (тобто, яким чином відбувається формування фінансових ресурсів, у яких формах та на яких умовах здійснюється їх рух й використання); саме через якісний ефект формується мотивація та реальне перетворення оподаткування в фінансово-економічний стимул цивілізації [1].

Виходячи з завдань фіскальної політики, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, яка надходить у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди. Надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулів до розвитку і розширення масштабів діяльності, що веде до таких негативних наслідків, як відхилення від оподатковування і «тіньова» економіка. Інтерес платників податків, навпроти, полягає в мінімізації витрат, зв'язаних з погашенням податкових зобов'язань, тому лібералізація оподатковування об'єктивно сприяє зміцненню фінансового стану платників податків, нарощуванню обсягів продажів (тобто насиченню ринку і створенню конкурентного середовища) і збільшенню виплат, пов'язаних з оплатою праці. Останнє, у свою чергу, не тільки забезпечує підйом добробуту народу, але і стимулює збільшення попиту в масштабах країни і, у кінцевому рахунку, є найважливішим чинником стабільного економічного зростання [2].

Обґрунтоване зниження податкового навантаження позитивно позначається на величині податкових надходжень у бюджет, оскільки обумовлене їм збільшення масштабів діяльності платників податків розширює базу непрямого оподатковування, а зростання прибутку підприємств і виплат по оплаті праці забезпечує зростання податкових надходжень по прямих податках і зборах. У той же час зайва лібералізація оподатковування означає скорочення доходів держави, що веде до неможливості в повному обсязі фінансувати поточні державні соціальні й економічні програми, тобто - до обмеження загальнонаціональних інтересів.

Таким чином, завданням державної податкової політики є встановлення такого оптимального рівня й умов оподатковування, що забезпечують баланс інтересів держави і платників.

Література

1. Славкова А. А. Фіскальна роль прямого оподаткування у формуванні доходів бюджету держави / А. А. Славкова // Економіка та підприємництво: зб. наук. праць молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; відп. ред. С. І. Дем'яненко. - 2009. - Вип. 22. - С. 213-225.
2. Дубинецька П. П. Теорії державного управління податковою системою у розрізі соціально-економічного розвитку України / П. П. Дубинецька // Громадська організація «Львівська економічна фундація»: Міжн. наук.-практ. конф. «Фінансові аспекти розвитку економіки: теорія, методологія, практика» 28- 29 березня 2014 р. - Львів, 2014. - С. 88-91.

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ

Світовий досвід і практика господарювання показують, що для забезпечення надійної системи управління податковими ризиками нагальною постає потреба у створенні налагодженого механізму фінансово-податкового контролю та дієвої юридичної відповідальності за вчинення податкових правопорушень.

Проблеми адміністративної та фінансової відповідальності на сучасному етапі активно досліджували такі науковці: В. Авер'янов, О. Бавико, Ю. Битяк, Є. Додін, С. Ківалов, А. Комзюк, А. Іванський, В. Іванцов та ін. Проте питання щодо співвідношення адміністративної та фінансової відповідальності, притягнення до відповідальності винних осіб за правопорушення в галузі оподаткування залишаються не вирішеними.

В юридичній літературі з'явилася низка наукових праць, у яких визнається новий вид юридичної відповідальності - фінансової. Свою точку зору вчені обґрунтовують тим, що самостійність виду юридичної відповідальності залежить від самостійності галузі права й виду правопорушення, а позитивним явищем їх існування є можливість притягнення до відповідальності за порушення у галузі фінансів юридичних осіб. У свою чергу, у фінансовій сфері продовжують паралельно існувати офіційно закріплені чинним законодавством дублюючі та конкуруючі між собою види юридичної відповідальності, такі як податкова, бюджетна, валютна, банківська та ін.

У правовій доктрині адміністративну та фінансову відповідальність науковці розглядають як окремі види юридичної відповідальності. Однак вони відзначають максимальну наближеність фінансової відповідальності саме до адміністративної та виокремлюють низку спільних характеристик, а саме: публічно-правовий характер; спрощена процедура застосування заходів відповідальності в порівнянні з кримінальною; приблизно однаковий ступінь суспільної небезпеки. Фактичною ж підставою застосування фінансово-правової відповідальності є вчинення фізичною або юридичною особою фінансового правопорушення, поняття якого на законодавчому рівні досі не визначено.

Недосконалість окремих статей особливої і процесуальної частин Кодексу України про адміністративні правопорушення, їх неузгодженість із статтями інших нормативно-правових актів є причиною, яка не дає змоги дійти до єдиної практики застосування норм законодавства в адміністративній та фінансовій сферах і розробити наукову концепцію про наявність у фінансовій сфері єдиної адміністративної відповідальності за порушення норм фінансового законодавства, виключаючи кримінальну відповідальність за злочини у цій сфері.

Деякі податкові правопорушення можуть мати ознаки як злочинів, так і адмінпроступків, однак, в жодному випадку і ККУ, і КУпАП не визначають податкове правопорушення підставою кримінальної або ж адміністративної відповідальності. Отже, запровадження такої відповідальності за податкові правопорушення мало б відбуватись шляхом внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні

правопорушення. Однак відповідні зміни внесені не були.

Таким чином, проблему притягнення до адміністративної відповідальності винних осіб за правопорушення у галузі фінансів необхідно розглядати комплексно, а не в окремих її аспектах, пов'язаних з відповідальністю за порушення, наприклад, податкового, бюджетного, валютного, банківського законодавства, а фінансову відповідальність і її різновиди, що накладаються за протиправні діяння в публічно-правовій сфері, слід розглядати не як самостійний вид юридичної відповідальності, а як різновид адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі фінансів.

Шевченко І.Ю.

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
доцент кафедри економіки підприємства, кандидат економічних наук*

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІКРОЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ

Автомобілебудування є провідною підгалуззю машинобудування, роблячи значний внесок у формування валового внутрішнього продукту України. Автомобілебудування включає легкове автомобілебудування, вантажне автомобілебудування та автобусобудування.

Державне регулювання розвитку вітчизняного автомобілебудування здійснюється, у першу чергу, через застосування правових методів, невід'ємною частиною яких є цільове програмування.

У період до 2015 року в Україні діяла Концепція розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів, яка передбачала всебічну державну підтримку вітчизняних виробників легкових автомобілів, вантажних автомобілів та автобусів і, як показали результати попередніх досліджень [1], була досить ефективною до 2008 року. Нажаль, наслідки світової фінансової кризи повністю нівелювали позитивні ефекти реалізації даного програмного документу. У 2014 році Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року, в якій, як було виявлено в ході попередніх досліджень [2], отримав реалізацію макроекономічний підхід і взагалі не було приділено уваги аспектам забезпечення розвитку вантажного автомобілебудування та автобусобудування.

Тоді як вітчизняне автомобілебудування представлено обмеженою кількістю автовиробників, що робить теоретично можливою та доцільною індивідуалізацію державного регулювання його розвитку. Так, основними виробниками легкових автомобілів в Україні є такі підприємства: ПАТ «ЗАЗ», корпорація «БОГДАН», ПрАТ «ЄВРОКАР» і ПАТ «КрАСЗ». Виробництво вантажних автомобілів забезпечується в Україні наступними підприємствами: ПАТ «ЗАЗ», ПАТ «АвтоКрАЗ», корпорація «БОГДАН» і ПАТ «КрАСЗ». Автобуси в Україні виробляються такими автомобілебудівниками: корпорація «БОГДАН», ПрАТ «БАЗ», ПАТ «Часівоярські автобуси», ПрАТ «Чернігівський автозавод», ПАТ «ЗАЗ» та іншими виробниками. Результати попередніх досліджень [3] дали змогу виявити, що дані підприємства нині переживають

скрутні часи фінансової та виробничої нестабільності, браку кваліфікованих кадрів і прогресивних технологій. Зрозуміло, що на даний момент вітчизняне автомобілебудування перебуває у кризовому стані, що, однак, отримує різні прояви на вищезазначених підприємствах.

Відповідно, в таких умовах стає зрозумілою необхідність реалізації не макроекономічного, а мікроекономічного підходу до державного регулювання розвитку автомобілебудування в Україні.

Література

1. Shevchenko I.Yu. Analysis of efficiency of a Concept of the automotive industry development and regulation of the automobiles market in Ukraine / I.Yu. Shevchenko // Economics, Management, Law: current state and perspectives of development: Collection of scientific articles. - Thorpe-Bowker®, Melbourne, Australia, 2015. - P. 53-57.

2. Шевченко І.Ю. Аналіз Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування в Україні / І.Ю. Шевченко // Актуальні проблеми економіки та фінансів: зб. тез наук, робіт V Міжн. науково-практичної конф. (Буковель-Україна) «21-24» березня 2016 року, II том / Фінансово-економічна наукова рада, 2016. - С. 44-48.

3. Shevchenko I.Yu. Diagnostics of the economic potential of the leading enterprises of automotive industry in Ukraine / I.Yu. Shevchenko // Actual problems of economics, management and law in modern social and economic environment: Collection of scientific articles. - Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2015. - P. 108-112.

Шкурихін А. О.

*Національний університет «Києво-Могилянська Академія»,
аспірант кафедри фінансів факультету економічних наук*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКОРОЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРАЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ МОДЕЛІ ЗАГАЛЬНОЇ РІВНОВАГИ ІЗ УРАХУВАННЯМ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Моделювання загальної рівноваги, як потужний підхід до оцінювання заходів економічної політики [1], є зручним інструментом опису процесів із складною структурою та недостатнім обсягом вхідних даних, як-от дослідження тіньової економіки в структурі економічної системи. Використання моделей загальної рівноваги для України є перспективним як для аналізу економічної системи загалом [2], так і для дослідження неформального сектору [3].

Включення тіньового ринку праці до базової статичної моделі загальної рівноваги, описаної у [4], можливе шляхом додавання штучного агенту, що розподіляє загальну пропозицію праці на оподатковувану та неформальну. Вибір власника фактору щодо представлення праці на одному з цих ринків моделюються змінами у значенні параметру еластичності трансформації. Під час калібрування моделі до даних макроекономічної статистики для України за 2015 рік визначено, що незалежно від значення параметру еластичності трансформації між формальною і неформальною працею, на кожен 1 % неформальної пропозиції праці, тіньовий внутрішній валовий продукт становить 0,35 % від офіційного. Таким чином, виходячи із даних Міністерства економічного

розвитку і торгівлі, частка неформального сектору у 40 % свідчить про те, що 53 % пропозиції праці в Україні перебуває поза оподаткуванням.

Модифіковану модель використано для оцінки ефективності зниження єдиного соціального внеску у 2016 році. Визначено, що максимальним ефектом від даної реформи є зростання реального внутрішнього валового продукту на 0,24 %, що досягається за малих значень параметру еластичності трансформації, тобто за умови, що власники фактору розглядають альтернативи між формальним і неформальним ринком як ідеальні комплементи. У разі ставлення до цих альтернатив як до субститутів, тобто збільшення параметру еластичності трансформації, ефективність реформи зменшується до зростання внутрішнього валового продукту лише на 0,05 %.

Таким чином, визнана низька ефективність реформи може бути пояснена неврахуванням переваг власників фактору праці при виборі між пропозицією у формальному чи неформальному секторі. Для досягнення економічного зростання більш важливим є не обсяг зниження ставки оподаткування, а зміна ставлення домогосподарств до функціонування в тіньовій економіці, яке може бути покращене шляхом збільшення адміністративного тиску на неплатників податків та контролю за витратами громадян, а також впровадженням прозорих процедур формування та використання державного та місцевих бюджетів, і загального підвищення ефективності системи публічного управління.

Література

1. Лук'яненко І.Г. Прогнозування наслідків економічної політики за допомогою моделі загальної рівноваги / І.Г. Лук'яненко, Р.Б. Семко // Актуальні Проблеми Економіки. - 2012. — № 1. - С. 303-319
2. Лук'яненко І.Г. Особливості побудови динамічної стохастичної моделі загальної рівноваги для аналізу економіки України / І.Г. Лук'яненко, Р.Б. Семко // Економічна кібернетика: Міжнародний науковий журнал. - Донецьк, ДонНУ, 2010. - №4 - 6 (64-66). - С. 48-59
3. Vynnychuk I. Shadow Economy in Ukraine: Modelling and Analysis / I. Vynnychuk, S. Ziukov // Business Systems and Economics. - Mykolas Romers University, 2013. - № 3 (2). - С. 141-152.
4. General-Equilibrium Modeling using GAMS and MPS/GE: some basics [Електронний ресурс]/ J. Markusen // MPSGE. - 2002. - Режим доступу: <http://www.mpsge.org/tutorial.pdf>.

6

З

**М
О**

*Економетричне
моделювання та
прогнозування
соціально-економічних
процесів*

Бабенко В.О.

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри економічної теорії,
доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент*

ДИСКРИМІНАНТНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Розвиток інтеграційної зовнішньоекономічної політики України в значній мірі залежить від розвитку інтеграційних процесів в умовах глобалізації світового господарства та домінування відкритих економічних систем. Будучи одним із членів світового співтовариства, Україна не може бути відокремлена від трансформації інтеграційних процесів, що відбуваються в останній час. Історичні відносини співробітництва, що зв'язують Україну з країнами пострадянського простору, зокрема, Росії зазнають серйозні зміни, що викликані соціально-політичним становищем нашої країни за останні два роки.

Важливим етапом дослідження стратегічних перспектив розвитку інтеграційних процесів України у глобальній системі міжнародної торгівлі є вибір системи показників для оцінки розвитку інтеграції. Торгівля з міжнародними партнерами має вплив від різноманітних факторів, найважливішими з яких є: загальний стан економіки країни; кон'юнктура світового ринку; економічний стан основних торговельних партнерів; рівень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, спираючись на вітчизняну законодавчу базу [2-4], методичні рекомендації Інституту економічного прогнозування НАН України [5], теоретико-логічний аналіз провідних фахівців у сфері міжнародної інтеграції [6, 7], а також офіційні статистичні джерела [8, 9], у якості базису в оцінюванні розвитку інтеграційних процесів у глобальній системі міжнародної торгівлі доцільно розглянути систему показників, що визначають торгівельно-економічний стан інтеграційних об'єднань, а саме: x_1 - експорт всередині об'єднання; x_2 - загальний обсяг експорту об'єднання; x_3 - імпорт всередині об'єднання; x_4 - загальний обсяг імпорту об'єднання; x_5 - прямі іноземні інвестиції, внутрішні та зовнішні потоки і запаси (річні); x_6 - валовий внутрішній продукт; x_7 - загальний обсяг торгівлі (річний); x_8 - загальний обсяг торгівлі, експорт; x_9 - платіжний баланс, рахунки поточних операцій (річні).

Для вивчення відмінностей розвитку інтеграційних об'єднань в регіонах різних кластерів необхідно визначити дискримінантні функції, які корисні для визначення диференціації розвитку та впливу системи міжнародної торгівлі на утворення відповідного кластеру, а також для одержання стійких взаємозв'язків. Для визначення основних напрямків розвитку міжнародної інтеграції слід проаналізувати дискримінантні функції в стандартизованих змінних, які описують модель відмінностей рівня розвитку інтеграційних процесів.

Отже, модель диференціації в розвитку інтеграційних процесів в 2015 р. має вигляд дискримінантної функції в стандартизованих змінних:

$$f(x) = -8,67098x_1 - 6,36273x_2 - 9,60139x_3 + 21,273x_4 + 1,50212x_5 - 5,68611x_6 - 11,567x_7 - 0,450606x_8 + 0,167332x_9$$

Обрахована дискримінантна функція пояснює на 95 % відмінності в розподілі інтеграційних об'єднань на кластери за критерієм їх розвитку у

глобальній системі міжнародної торгівлі, отже є визначальною. Вона дозволяє встановити рейтинг впливу показників економічного розвитку на диференціацію інтеграційних об'єднань. Вагові коефіцієнти при кожній змінній в отриманій функції розподілилися наступними чином:

$$X4 > X7 > x_3 > X1 > X2 > X6 > X5 > Xg > X\delta.$$

Аналіз вагових коефіцієнтів при змінних у обрахованій функції дозволяють зробити наступний висновок: відмінності розвитку інтеграції у світі складаються в такому рейтингу чинників міжнародної торгівлі: загальний обсяг імпорту об'єднання (X4); загальний обсяг торгівлі (річний) (X7); імпорт всередині об'єднання (x₃); експорт всередині об'єднання (x₁); загальний обсяг експорту об'єднання (x_g); валовий внутрішній продукт (x_e); прямі іноземні інвестиції, внутрішні та зовнішні потоки і запаси (річні) (x_s); загальний обсяг торгівлі, експорт (x₈); платіжний баланс, рахунки поточних операцій (річні) (x_у).

Отже, кількісний аналіз, а саме відмінність в показниках у декілька разів свідчить про велику нерівномірність впливу визначених факторів на розвиток інтеграційних об'єднань у системі міжнародної торгівлі в регіонах світу.

Література

1. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс] / Веб-портал «Комплексна система інформаційно-консультаційної підтримки та розвитку експорту». - Режим доступу: www.ukrexport.gov.ua.
2. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" у 2015 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 213, із змінами, від 22 липня 2015 р. // Офіц. вісн. України. - 2015 р. - № 60. - Ст. 1981.
3. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" [Електронний ресурс] / 04.03.2015 № 213-р. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-p/ed20150304>.
4. Інститут економічного прогнозування НАН України [Електронний ресурс] / Офіц. сайт - Режим доступу: <http://ief.org.ua>.
5. Голіков А.П. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. - Х.: ХНУ імені Каразіна, 2015. - 464 с.
6. Голіков А.П. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: колективна монографія / кол. авт.; за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. - Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. - 316 с.
7. Мировой Атлас Данных [Електронний ресурс] // Мировая и региональная статистика, национальные данные, карты и рейтинги. - Режим доступа: <http://knoema.ru/atlas>.
8. The Global Competitiveness Report 2014-2015 / Editor Prof. Klaus Schwab, Prof. Xavier Sala-i-Martin. - Geneva: World Economic Forum, 2015. - 565 P.
9. Пономаренко В.С. Аналіз даних у дослідженнях соціально-економічних систем: монографія / В. С. Пономаренко, Л. М. Малярець; Харківський національний економічний ун-т. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. - 432 с.

ПРОГНОЗУВАННЯ СВІТОВИХ ЦІН НА НАФТУ ОПТИМІЗОВАНИМ МЕТОДОМ КОВЗНОГО СЕРЕДНЬОГО

В сучасному світі швидко зростає виробництво і споживання енергії, у першу чергу це стосується енергоресурсів органічного походження - нафти та природного газу.

Однією з важливих проблем, якою займаються фінансові аналітики, є прогнозування змін ціни нафти, які відбуваються практично щоденно. Згідно статистичних даних [1] ціна нафти зменшилась з початку 2014 року майже на 70%. Зміна ціни нафти істотно впливає як на курси валют так і на добробут багатьох держав світу. Тому задача дослідження часових рядів світових цін на нафту, а також побудова моделей з метою прогнозування є доволі актуальною.

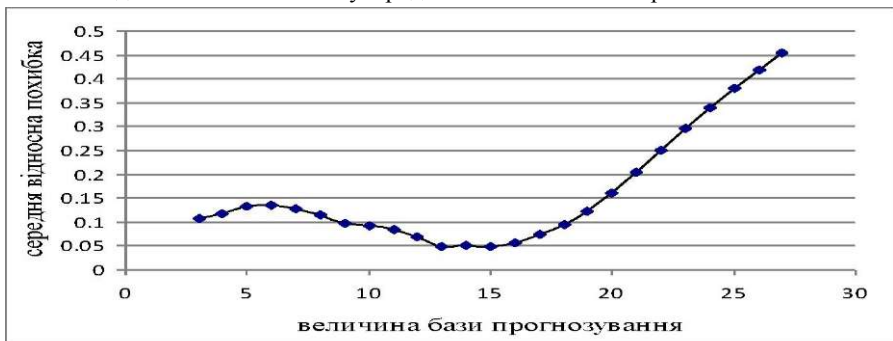
Для побудови прогнозної моделі нами були використані статистичні дані щодо світових цін на нафту протягом періоду з січня 2014 р. по серпень 2016 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка світових цін на нафту марки «Брент» (згідно з [1])

Міс	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Рік	Ціна, \$/бар.											
2014	107.4	108.8	107.4	107.8	109.7	111.9	106.7	102.0	97.3	87.3	78.4	62.3
2015	48.07	57.93	55.79	59.39	64.56	62.34	55.87	46.99	47.24	48.12	44.42	37.72
2016	30.80	33.20	39.07	42.25	47.13	48,48	45.07	46.14				

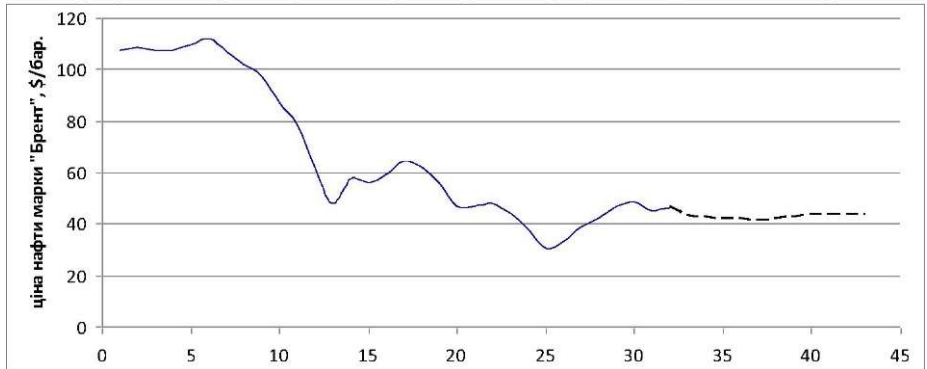
Для прогнозування нами було обрано модифікований метод ковзного середнього [2]. Суть модифікації полягала у підборі ширини вікна усереднення, при якому похибка прогнозування буде мінімальною. Основним критерієм якості прогнозної моделі є її точність. Для оцінювання точності нами була використана методика ретроспективної кросс-валідації прогнозних моделей за критерієм мінімальної середньої похибки. На базі навчальної вибірки (27 елементів часового ряду) були побудовані прогнозні моделі з різною базою прогнозування (від 3 до 27), для контрольної вибірки (5 елементів) визначені значення відносних похибок та усереднена похибка всіх прогнозів.

Рис. 1 - Залежність середньої відносної похибки від бази прогнозування

П'ятиразове повторення процедури прогнозування та порівняння отриманих результатів з елементами контрольної вибірки дозволило уникнути випадковості в оцінці точності прогнозованої моделі. Згідно рис. 1 мінімальне значення серед розрахованих усереднених відносних похибок спостерігається при базі прогнозування 15 місяців. Саме така база була використана нами для прогнозування ціни на нафту.

В результаті прогнозування були отримані результати, наведені на рис. 2.

Рис. 2 - Динаміка світових цін на нафту марки «Брент» з січня 2014 року по грудень 2016 року (суцільна лінія - реальні дані, штрихова лінія - прогноз)

Наші розрахунки показують, що середня ціна нафти за 2016 рік складає \$41,77 за барель, що добре узгоджується з прогнозами аналітиків (\$45,44 за барель).

Література

1. The World Bank Group - <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>.
2. Грицюк П.М. Аналіз, моделювання та прогнозування динаміки врожайності озимої пшениці в розрізі областей України: Монографія. / П.М.Грицюк. - Рівне: НУВГТ2010, - 350 с.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Басс А.

Хмельницький національний університет, аспірант

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Упровадження в економіку країни ринкових методів господарювання і конкуренції потребує від підприємств підвищення ефективності їхньої діяльності, яка визначає здатність підприємств до фінансового виживання. Ефективність діяльності підприємства значною мірою характеризується показниками ефективності використання капіталу. Розроблення напрямів удосконалення механізму управління капіталом підприємства сприяє

збалансованості грошових потоків з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, підтримці оптимального рівня ліквідності, а отже, забезпечить досить високу платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Проблеми аналізу ефективності використання капіталу розглядалися у працях відомих учених-економістів, зокрема таких як: В.З. Бугай, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Гавриленко, Н.О. Ковальчук, О.В. Лебідь, Н.М. Лисенко, Н. Чиж, О.В. Ярш та інші. Проте, в ринкових умовах ця тема не втрачає своєї актуальності, тому метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів аналізу використання капіталу підприємства та розроблення шляхів поліпшення ефективності його використання.

Капітал є однією з ключових категорій фінансів підприємств. Саме з його формуванням і використанням безпосередньо пов'язана фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Він являє собою кошти, якими володіє суб'єкт господарювання для здійснення своєї діяльності з метою одержання прибутку.

Капітал підприємства можна розглядати з кількох позицій. Перш за все, доцільно розрізнити капітал реальний, тобто існуючий у формі засобів виробництва, і капітал грошовий, тобто існуючий у формі грошей і використовуваний для придбання засобів виробництва як сукупність джерел коштів для забезпечення господарської діяльності підприємства [1]. Окрім того, структуру всіх наявних коштів підприємства можна розглядати в розрізі власного і позикового капіталу. Від того, як розміщений капітал, у яких сферах і видах діяльності він використовується, багато в чому залежать ефективність роботи підприємства і його фінансовий стан [2].

Ефективність діяльності підприємства певним чином характеризується показником ефективності капіталу, тобто максимальної його віддачі, яка виражається збільшенням суми прибутку на одну гривню [3].

Результати комплексного підходу і систематичного аналізу дають можливість розробити програму заходів щодо підвищення ефективності використання капіталу підприємства [3]:

— скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва (використання новітніх технологій, механізації та автоматизації виробничих процесів, підвищення рівня продуктивності праці, більш повне використання виробничих потужностей підприємства, трудових і матеріальних ресурсів тощо), а також підвищення контролю за рухом найбільш важливих категорій запасів (на основі системи АВС-аналізу) і розподілом у чіткій відповідності зі структурою їх витрачання;

— поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою безперебійного забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами і скорочення часу перебування капіталу в запасах;

— прискорення процесу відвантаження продукції та оформлення розрахункових документів.

Література

1. Сафронов Н.А. Экономика предприятия : учеб. пособие / Н. А. Сафронов. - 2-изд., перераб. и доп. - М. : Магистр, 2009. - 255 с.
2. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. - К. : Ника-центр, 2000. - 512 с.
3. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу : навч. посібник / В. М. Івахненко. - К. : Знання-Прес, 2000. - 207 с.

FUZZY FORECASTING APPROACHES IN ECONOMICS

A forecast is any statement about the future, so economic forecasting is a vast subject [1]. Any operational theory of economic forecasting must allow that any of the data moments (especially levels and variability) might alter because of changes in technology, legislation, politics, weather, and society [1]. The aim of numerous recent researches is the development of the efficient and robust methods for economic forecasting. But the most existing models of prognosis impose considerable limitations on the random sequences describing the change of economic indices (Markovian property, stationarity, monotony, scalarity etc.) [2]. So, the main requirement to the forecasting methods is the absence of any essential limitations on the stochastic properties of the accidental process of economic indices change.

Many decision making processes in different areas of economy (management of enterprises, transport logistics, finance forecasting, investment under uncertainty and so on) are based on the different prognostic models. For guaranteeing efficient performance of an enterprise on the market, it is necessary to form the strategy and tactics of enterprise development correctly, to ground the plans and management decisions on effective diagnostics and prognostication of current and future economic situation at the enterprise [2].

The first application of forecasting using fuzzy set theory appeared in Economakos (1979) [3]. A simulation based model was used to forecast the demand for electrical power when load components at various times of the day were described in linguistic terms. Interest in fuzzy forecasting has grown considerably since this initial article. Research on fuzzy forecasting is divided into three categories: qualitative forecasting by the Delphi method, quantitative forecasting by time series analysis and regression analysis. A summary of fuzzy forecasting applications is presented in table 1 [3].

Table 1

Author(s)	Forecasting Model	Application
Tanaka et al. (1982)	Regression (5 independent variables)	Predict prices of prefabricated houses
Heshmaty and Kandel (1985)	Regression (4 independent variables)	Forecast sales of computers and peripheral equipment
Murray et al. (1985)	Delphi method	Estimate student performance as measured by GPA
Kaufmann and Gupta (1988)	Delphi method	Tutorial on fuzzy Delphi
Shnaider and Kandel (1989)	Time series	Forecast corporate tax revenues
Ishikawa et al. (1993)	Delphi method	Propose New Fuzzy Delphi Method (NFDMM)
Cummins and Derrig (1993)	Forecast selection decision model	Forecast insurance loss cost
Song and Chissom (1993b)	Time-invariant time series	Forecast University of Alabama enrollment
Song and Chissom (1993a)	Time-invariant and time variant time series	Outline procedure for conducting forecasts
Sullivan and Woodall (1994)	Markov model and time series	Forecast University of Alabama enrollment
Song and Chissom (1994)	Time-variant time series	Forecast University of Alabama enrollment
Song et al. (1995)	Time series	Modification of earlier model
Chen (1996)	Time series	Forecast University of Alabama enrollment

In these applications, fuzzy set theory allows to take into account the uncertainty in different factors in models. In general, the structure of fuzzy forecasting models is simpler than non-fuzzy models that make these models clearer for users.

References

1. Hendry D. F., Clements M.P. Economic Forecasting: Some Lessons from Recent Research. - 2001. - Retrieved from: <http://www.nuff.ox.ac.uk/Users/Hendry/Papers/DFHMPCLessons.pdf>.
2. Stock J. H. Time Series: Economic Forecasting // International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. - pp. 15721-15724. - 2001. - Retrieved from: http://scholar.harvard.edu/files/stock/files/time_series_economic_forecasting.pdf.
3. Guiffrida A.L., Nagi R. Fuzzy Set Theory Applications in Production Management Research: A Literature Survey. - Retrieved from: <http://www.acsu.buffalo.edu/~nagi/pubs/fuzzy.pdf>.

Григорук П.М.

*Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
доктор економічних наук, професор*

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ КОМПЛЕКСНОГО ПОКАЗНИКА ЛАТЕНТНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Останнім часом в економічній літературі досить розповсюдженим є моделювання ситуацій, пов'язаних з оцінюванням латентних властивостей досліджуваних об'єктів та явищ. До таких завдань, зокрема, можна віднести оцінювання конкурентоспроможності підприємств, різних видів економічного потенціалу, рівня життя населення [1-4]. Традиційно для вирішення таких завдань використовуються комплексні (інтегральні, узагальнені) показники, які будуються з урахуванням великої кількості первинних характеристик, що описують досліджувану властивість. При цьому окрім побудови кількісної міри латентної характеристики також вирішуються завдання ранжування об'єктів та співвіднесення їх з рівнями якості такої міри.

Головною проблемою, яка виникає в такому випадку є визначення та обґрунтування рівнів якості латентної властивості і оцінювання меж таких рівнів. Досить поширеним підходом вирішення такого завдання є розподіл шкали інтегрального показника на певну кількість однакових інтервалів, кожен яких відповідає певному, наперед визначеному рівню якості. Очевидним недоліком такого підходу є те, що при цьому апіорі припускається лінійна залежність між кількісною зміною значення побудованого показника і його якістю, що взагалі кажучи, не відповідає дійсності. Зрозуміло, що зміна якості на 1% для високого рівня вимагає більше зусиль, а тому більшої мінливості вихідних і результуючого показника, ніж для середнього рівня. Отже, використання зазначеного підходу є недоречним.

Іншим способом пов'язування значень кількісної міри латентної властивості з якісною характеристикою є орієнтація на застосування функції бажаності та відповідних їх вербально-числових шкал. Такі функції зазвичай мають нелінійний характер і позбавлені зазначеного вище недоліку. Найбільш поширеною в економічних дослідженнях є використання шкали Харрінгтона [5].

Основним недоліком в такому випадку є те, що отримана шкала побудованого інтегрального показника одразу інтерпретується за рівнями шкали Харрінгтона, що є не зовсім коректним. Адже в основі побудови шкали Харрінгтона покладена функція бажаності Харрінгтона:

$$M_e = e^{-x} \quad (i)$$

Тому для використання зазначеної шкали отриманий комплексний показник потрібно співвіднести з цією функцією. Один з можливих способів такого перетворення представлено в [6]. Крім того, не завжди очевидною є відповідність зміни значень отриманого комплексного показника функції Харрінгтона.

Нами пропонується інший підхід до визначення рівнів якості, який базується на використанні «навчальної» вибірки. Припустимо, що ми маємо розподіл досліджуваної сукупності об'єктів на класи за схожими характеристиками якості. Кількість класів може бути задана наперед або визначатись в процесі розрахунків. Для кожного такого класу можна визначити його центр, який буде відображати об'єкт (можливо, гіпотетичний, який реально не належить даному класу), що має найбільш чітко виражені властивості відповідної якості. Далі для вихідної сукупності об'єктів можна побудувати інтегральний показник і розрахувати його значення для кожного з таких центрів. В результаті отримаємо сукупність значень $x_1, x_2, \dots, x_k$. де k - кількість класів. Позначимо через n , кількість об'єктів, що належать l -тому класу, $l=1, 2, \dots, k$. Тоді для визначення межі між двома сусідніми рівнями якості оцінюваної латентної властивості можна застосувати залежність:

$$a_l = \frac{M_l}{M_{l+1}} \quad (2)$$

$$l=1, 2, \dots, k-1.$$

Відповідно до отриманої залежності, чим більше об'єктів належить класу, тим більш чітко визначені його межі, і тим ближче граничні значення будуть розташовані до центра класу.

В результаті буде отримано k інтервалів зі значеннями меж $a_0=0$, *сц.* ..., $a_k=1$. (Зі $l=1$ в припущенні, що значення узагальненого показника знаходяться в межах від 0 до 1.

Наведений підхід має той недолік, що за умови істотного розсіювання об'єктів в межах класу частина їх може бути віднесена до іншого рівня якості, що дещо порушує природний розподіл об'єктів за рівнями якості. Тому для позбавлення цього недоліку доцільним є використання методів групування, які дають розбиття об'єктів на класи з незначним розсіюванням в межах класу. Зокрема, для цього можна використати методи кластерного аналізу. Крім того, якщо навчальна вибірка буде містити достатню кількість об'єктів, щоб заповнити всі якісні рівні досліджуваної властивості, отримане розбиття інтегрального показника на інтервали буде володіти необхідними характеристиками для класифікації нових об'єктів безпосередньо за обчисленими значеннями цього показника.

Література

1. Васильєва, Т.А. Інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки України: науково-методичний підхід і практичні розрахунки / Т.А.Васильєва, В.О.Касьяненко // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 6. - С. 50-59.
2. Омельченко О. І. Інтегральна оцінка рівня життя населення регіонів України методом ентропії / О. І. Омельченко, В. Є. Хаустова // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 2 (116). - С. 137-146.
3. Пипенко І.С. Формування системи показників оцінювання потенціалу підприємства / І.С. Пипенко // Економіка транспортного комплексу. - 2015. - вип. 25. - С. 99-111.
4. Федулова І.В. Інтегральна оцінка інноваційного клімату підприємства / І.В. Федулова // Проблеми науки. - 2009. - № 5. - С. 21-27.
5. E.C.Harrington / Industry / Quality Control, 1965. - №10. - p.21.
6. Hryhoruk P.M. The comprehensive évaluation of management décisions efficiency / P. M. Hiyhoruk, N.A.Khrashch // Journal LAssociation 1901 «SEPIKE». - Osthofen, Deutschland; Poitiers, France. - 2013. - Aus. 3. - p.114-118.

Гурьянова Л. С.

*Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця,
профессор кафедры экономической кибернетики,
доктор экономических наук, доцент*

Трунова Т.Н.

*Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця,
преподаватель кафедры экономической кибернетики,
кандидат экономических наук*

ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ДИАГНОСТИКИ СОСТОЯНИЯ ФИНАНСОВОЙ СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

Современные условия функционирования промышленных предприятий характеризуются наличием большого числа финансовых угроз, действие которых приводит к возникновению аритмии в движении финансовых потоков. Направлением повышения эффективности финансовой деятельности предприятий (ФДП) в этих условиях является разработка комплекса моделей формирования финансовой стратегии, позволяющего диагностировать возможные неблагоприятные изменения стратегической финансовой позиции предприятия, оценить риски реализации стратегических финансовых альтернатив, формировать сбалансированную по различным направлениям деятельности финансовую стратегию с учетом воздействия угроз.

Предлагаемый комплекс моделей формирования финансовой стратегии предприятия включает следующие основные модули: модели диагностики состояния финансовой среды предприятия (ФСП), модели формирования стратегических альтернатив, модели выбора финансовой стратегии. Базовым является модуль моделей диагностики ФСП, для построения которого используются эконометрические методы. Ниже дается краткое описание моделей М1-М5 этого модуля.

Назначение модели М1 состоит в формировании информационного

пространства признаков. Базовая система показателей $\{X_i\}$, включающая 76 показателей состояния внешней финансовой среды непрямого ($X_{\text{настро}}$) и непосредственного влияния ($X_{\text{тего}}$), а также внутренней финансовой среды предприятия ($X_{\text{тстро}}$), сформирована на основе процедур экспертного анализа. Для решения задачи сокращения размерности информационного пространства признаков применялись методы выбора репрезентантов групп, таксономии, факторного анализа.

Модель М2 дает возможность на основе выделенных ранее диагностических показателей ФСП осуществить классификацию состояний финансовой среды предприятия. Для построения классификаций используются иерархические агломеративные и итеративные методы кластерного анализа.

Задача отнесения состояния ФСП к одному из выделенных классов решается с помощью модели М3, для построения которой использованы методы дискриминантного анализа, модели множественного выбора, дерева классификаций.

Модели прогнозирования показателей ФСП (М4) предназначены для оценки перспективного состояния финансовой среды предприятия вследствие возможных изменений отдельных факторов и условий. Для показателей, представленных в динамическом разрезе, построение моделей прогнозирования осуществлялось на основе векторной авторегрессии, модели коррекции ошибок. Для прогнозирования показателей, описывающих состояние внешней ФСП непосредственного влияния и внутренней ФСП (статический разрез), применяются динамические модели панельных данных.

Завершающей в первом модуле является модель оценки стратегической финансовой позиции предприятия (М5). Построение этой модели основано на выделении определенных зон, подобных по своим интегральным характеристикам условий ФСП, что дает возможность формировать дифференцированные финансовые стратегии.

Таким образом, предложенный комплекс моделей позволяет разрабатывать прогнозы показателей ФСП, исследовать изменения финансовой ситуации в отрасли, финансового потенциала развития среды непосредственного влияния и на этой основе повышать обоснованность и качество решений по управлению ФДП.

Ищенко О.А.

*Товариство з обмеженою відповідальністю «СММ»,
директор, доктор економічних наук, професор*

ЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ КОРПОРАТИВНИХ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ВЗАЄМИН ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРТИЗИ РІШЕНЬ

Впровадження принципів раціонального паритету, тобто гармонійного поєднання інтересів держави, суспільства та бізнес-структур - один із непорушних постулатів успішного економічного розвитку і екологічної безпеки будь-якої цивілізованої держави. Тому в період економічної та політичної нестабільності, що характерний для сучасної України та з огляду на особливу суспільно-державну значущість ефективного природокористування, питання встановлення дієвих механізмів збалансування корпоративних та територіальних

інтересів набуває особливої гостроти. Складність взаємодії між різними суб'єктами еколого-економічної системи, що об'єктивно викликана конфліктом їх економічних інтересів, часто унеможливує раціональне використання наявного ресурсного потенціалу й призводить до зменшення ефективності діяльності виробничих об'єктів та погіршує рівень життя соціуму.

Підґрунтям збалансування відносин між виробництвом, владою та населенням має стати експертиза еколого-економічних взаємин, що є особливим видом науково-практичної діяльності еколого-експертних формувань (комітетів, груп тощо), що ґрунтується на всебічному дослідженні, аналізі та оцінці матеріалів об'єктів дослідження (проекту) на предмет задоволення корпоративних та територіальних еколого-економічних інтересів суб'єктів, що підпадають під вплив результатів реалізації такого проекту. Головними особливостями зазначеної експертизи є комплексне дослідження всіх еколого-економічних складових інвестиційних промислових проектів (порівняно з механізмами екологічної експертизи та стратегічної екологічної оцінки) та забезпечення повного врахування об'єктивно існуючих взаємопов'язаних еколого-економічних інтересів суспільства та виробництва через функціонування еколого-економічних комітетів як спеціальних комунікативних утворень експертного спрямування. На нашу думку, ефективним способом вирішення цієї проблеми може стати створення локальних спеціалізованих експертних формувань - локальних еколого-економічних комітетів.

Результати еколого-економічної експертизи, як інструмента для збалансування корпоративних та територіальних інтересів у сфері природокористування, незважаючи на дорадчий характер у нормативно-правовому відношенні, мають значний потенціал для застосування у сфері стимулювання інвестиційної діяльності. Адже еколого-економічна експертиза інтересів набагато ширша за стандартну екологічну експертизу, оскільки, як уже зазначалося, об'єктом дослідження в ній виступає не лише відповідність певного об'єкта встановленим екологічним нормам, а його здатність задовольнити корпоративні та територіальні інтереси. Отже, наявність позитивних висновків еколого-економічної експертизи зможе значно покращувати інвестиційну привабливість проектів, у тому числі в пріоритетних галузях економіки [1].

Таким чином, подальші дослідження мають стосуватися вирішення проблем ідентифікації еколого-економічних інтересів як економічної категорії, формування системи їх індикативних показників, нормативної та наукової формалізації методології збалансування еколого-економічних позицій суб'єктів взаємодії, врахування сучасних особливостей технологічних новацій у забезпеченні територіального та корпоративного управління.

Література

1. Андреева Н. М. Методичні підходи до діагностики та комплексної оцінки ефективності інвестицій в природоперетворювальні проекти: соціо-еколого-економічний аспект: монографія / Н. М. Андреева, М. В. Барун. - Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2013.- 124 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Підвищення ефективності функціонування інвестиційної системи виступає одним із завдань забезпечення інвестиційної привабливості агропромислового сектора економіки при реалізації заходів державної політики для сприятливого інвестиційного клімату. Економічний та ресурсний потенціал агропромислового сектора економіки потребує інтенсивного відтворення, що потребує формування сучасної парадигми інвестиційного розвитку адекватної до ринкових умов з врахуванням ринкових особливостей національної інвестиційної системи в Україні.

Метою є обґрунтування особливостей та інструментів підвищення інвестиційної привабливості агропромислового сектора економіки України.

Сучасна національна економічна система характеризується ринковим типом господарювання та превалюванням в ній відтворювальних процесів в якості головного джерела для фінансового забезпечення інвестиційного процесу. Інвестування представлено в Україні у вигляді складної соціально-економічної системи, яка ґрунтується на ринкових механізмах і підходах до господарювання [1]. В свою чергу, відповідно до ринкових умов господарювання функціонування системи забезпечення інвестицій в аграрний сектор потребує врахування функціональних особливостей діяльності його підприємств. Для сучасної економіки та агропромислового сектора зокрема важливим залишається його інвестиційна привабливість, яка за даними Інституту аграрної економіки за сприятливих умов у 2015 році в дозволить залучити до 1 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій та становитиме на 19,1% більше ніж на початок 2014 року (839,3 млн дол США).. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2015 році засвідчив частку на рівні 11% від загальної по економіці.

Проте не зважаючи на відзначені зрушення в інвестиційній сфері однією з причин повільного росту продуктивності і виробництва аграрної продукції є низька інвестиційна привабливість через недостатньо прозоре й непослідовне для бізнесу державне регулювання. Основними бар'єрами широкомасштабного залучення інвестицій в агропромисловий сектор економіки України, на нашу думку, є [2]: нестабільність законодавства в державі та його наближення до законодавства СС; податкова нестабільність, в тому числі і з відшкодуванням податку на додану вартість, та високе податкове навантаження на фонд оплати праці; низька якість інвестиційних проектів, що відповідають міжнародним стандартам; низький рівень капіталізації прибутків підприємств агропромислового сектору та відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків; відсутність ефективних заходів державної політики у використанні державного інвестиційного ресурсу та дерегуляція.

З боку органів державної влади має бути забезпечено проведення оцінки їх впливу чи аналіз регуляторного впливу діючих нормативно-правових актів з метою покращення інвестиційного та ділового клімату [3].

Література

1. Коваль В.В. Концептуальні засади визначення ефективності інвестиційної діяльності національної економіки: ринковий вимір / Коваль В.В., Башинська М.І., Лайко О.І., Чехович З.В. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Науковий журнал. - 2015. - № 5-6 (82-83). - С. 105-115.

2. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні/В.Ф. Мартиненко. - К: Вид-во НАДУ, 2005. - 296с.

3. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 30.12.2015 № 1437-р

Мантальюк О.В.

Хмельницький національний університет,

доцент кафедри автоматизованих систем та моделювання в економіці,

кандидат економічних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

Не викликає сумнівів той факт, що наявність надійних прогнозів курсу національної валюти є необхідною умовою успішного планування будь-якої підприємницької (у тому числі, виробничої, комерційної, фінансової або інвестиційної) діяльності. Разом із тим, математичне моделювання курсу національної валюти є актуальним не лише й не стільки для цілей прогнозування, скільки для ретельного аналізу факторів, що впливають на цей показник, їх поділу на об'єктивні, зумовлені економічними реаліями, та суб'єктивні, що можуть бути ідентифіковані як «людський фактор» (Human Factor).

На сьогодні розроблено широкий арсенал математичних методів, що застосовуються для моделювання валютного курсу, серед яких можна виділити такі групи:

- 1) екстраполяція трендів;
- 2) методи кореляційно-регресійного аналізу;
- 3) методи багатомірного статистичного аналізу (метод головних факторів, головних компонент, метод групового врахування аргументів та інші);
- 4) експертні методи;
- 5) методи нейромережевого моделювання й прогнозування;
- 6) методи фрактального аналізу часових рядів;
- 7) імітаційні методи;
- 8) методи прогнозування на основі нечіткої логіки.

Зауважимо, методи екстраполяції тренду є найбільш простими в застосуванні, але й найменш точними й надійними серед названих. Експертні методи забезпечують більшу надійність (але не точність) прогнозів та при цьому є більш трудомісткими та дорогими.

Найбільш чутливими до всіх факторів, що явним або неявним чином впливають на досліджуваний показник, а отже й найбільш точними й придатними для цілей прогнозування, виявляють себе нейромережеві методи та методи фрактального аналізу. Їх застосування також не створює проблеми при теперішньому рівні розвитку обчислювальної техніки.

У випадку, коли перед дослідником ставиться задача всебічного аналізу чинників, що зумовили формування того або іншого рівня показника, безперечно перевагу мають методи кореляційно-регресійного та багато-мірного статистичного аналізу. Зокрема, з їх допомогою можна оцінити, в якій мірі розмір ставки національної валюти по відношенню до долара пояснюється впливом об'єктивних економічних факторів (що відображені в показниках сальдо експорту-імпорту, величині ВВП, грошовій маси в обігу та інших), а в якій мірі він визначається людським фактором (наприклад, прагненням олігархів отримувати більший у гривневому еквіваленті прибуток від експертних операцій за рахунок переоцінення реального курсу гривні).

Література

1. Валютний ринок і валютне регулювання : Навчальний посібник / [під ред. І. М. Платанової]. - К. : Видавництво «БЕК», 2006. - 190 с.
2. Костіна Н. І. Фінанси: система моделей і прогнозів: Навч. посіб. / Костіна Н. І., Алексеев А. А., Василик О. Д. — К.: Четверта хвиля, 2004,- 324 с.
3. Козловський С. В. Прогнозування валютного курсу в Україні на основі нечіткої логіки / С. В. Козловський // Вісник ВПІ. - 2007. - № 3 (42). - С. 39 - 49.

Олісевич М. О.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри математичної економіки та економетрії,
доктор економічних наук, доцент*

Козацький В. А.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри математичної економіки та економетрії,
кандидат фізико-математичних наук, доцент*

РЕАКЦІЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НА ЗМІНИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Погіршення загальної макроекономічної ситуації в Україні призводить до загострення протиріч у соціально-трудовій сфері, підсилення яких зумовлено відсутністю дієвих структурних змін у зайнятості, звуженням можливостей працевлаштування, неповним використанням зайнятої робочої сили, зниженням реальних доходів від зайнятості. У зв'язку з цим актуальним є аналіз реакцій показників ринку праці на зміни у заробітній платі та їх відгуків на випадковий збурення в економічному середовищі. Такі дослідження ринків праці різних країн світу вчені проводять на підставі економетричних структурних векторних моделей коригування похибок. Зокрема, Д. Баффу-Бонні й А. Гяпонг використали структурну УАЛ модель для дослідження впливу змін у заробітній платі на динаміку продуктивності праці, зайнятості та цін у секторах сільського господарства та промисловості в коротко та довгостроковому періоді [1].

На підставі економетричного аналізу розробленої структурної векторної моделі корегування похибок [2] для українського ринку праці

$$\Delta y_t = \alpha y_{t-1} + \Gamma \Delta y_t + \dots + \Gamma_p \Delta y_{t-i} + K \epsilon_t$$

виявлено, що в довготривалій перспективі реакції показників ринку праці на шоки заробітної плати дорівнюють нулю. Моделювання засвідчує, що такі шоки мають лише незначний короткостроковий вплив, і їхній ефект повністю зникає впродовж двох років після того як відбувся шок. Варто зазначити, що в

короткостроковому періоді позитивний шок заробітних плат спричиняє значне підвищення продуктивності праці, яке відчувається впродовж перших двох кварталів. Крім того, спостерігаємо коливання зайнятості та рівня безробіття впродовж одного року після шоку. Зокрема, після початкового зростання рівень безробіття повертається до природного рівня. Порівняння величини реакцій на різні шоки системи (зокрема технологічні шоки, шоки попиту на працю, шоки пропозиції праці) засвідчило, що реакції показників ринку праці на шоки заробітної плати є малими порівняно з реакцією на інші шоки.

Водночас виявлено, що варіації у рівні заробітних плат в Україні зумовлені здебільшого технологічними шоками та шоками попиту, причому їхні частки приблизно однакові та не змінюються з часом. Моделювання засвідчує, що ці шоки відіграють однаково важливу роль у поясненні коливань реальних заробітних плат як у коротко, так і у довгостроковому періоді, тоді як шоки пропозиції праці та шоки заробітних плат не є важливими ні для якого часового періоду.

Література

1. Baffoe-Bonnie J. The Dynamic Implications For Wage Changes On Productivity, Prices, And Employment In A Developing Economy: A Structural Var Analysis / John Baffoe-Bonnie, Anthony O. Gyang // Journal of Developing Areas. - 2012. - Vol. 46. - Issue 2. - P. 397-117.

2. Lutkepohl H. Applied Time Series Econometrics / Edited Helmut Lutkepohl and Markus Kratzig. - Cambridge University Press, 2004. - P. 323.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем та моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

Горощак А.

Хмельницький національний університет, магістр

МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ ОСНОВНИХ ФОНДІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання характеризуються динамічним розвитком економіки України. Проте, недостатнє фінансування та криза не платежів, дефіцит власних оборотних коштів, значний знос основних фондів обумовили зниження виробничого потенціалу будівельної галузі, її технічну відсталість, високий рівень витрат і ресурсомісткості продукції. В результаті більшість будівельних підприємств знаходиться в критичному стані. Тому, актуальною проблемою є покращення структури використання засобів виробництва, що сприятиме відновленню фінансової стійкості і платоспроможності підприємств будівельної галузі.

Метою даного дослідження є розробка економіко-математичної моделі покращення структури основних фондів будівельних підприємств на основі багатofакторного підходу. Економетричні моделі дозволяють розрахувати можливі шляхи вирішення цього завдання з мінімальними витратами.

Дослідження багатofакторних моделей покращення структури основних фондів будівельних підприємств свідчить, що в ній переважають моделі адаптовані під конкретні виробничі умови, окремі види обладнання тощо[1]. Поряд з цим відсутня комплексна модель оцінки структури технічного

потенціалу, яка дозволяла б підприємству на рівні керівництва оцінювати технічний стан й приймати рішення щодо розробки подальшої його стратегії. Для вирішення цієї задачі вважається за доцільне розробити економіко-математичну модель, яка б дозволяла оцінювати та прогнозувати результативність діяльності будівельного підприємства покращуючи структуру основних фондів.

При побудові моделі в якості результативного показника обрано питому вагу активної частини основних фондів та наступні фактори: вартість основних засобів за первісною вартістю, середньооблікова чисельність персоналу та обсяг будівельних робіт. Усі відібрані фактори чинять суттєвий вплив на результативний показник. Крім цього, між відібраними факторами існує суттєвий, проте обернений, вплив, що вказує на наявність мультиколінеарності між цими факторами.

Для подальшого дослідження зміни як результативного показника так і факторів застосовано трендове прогнозування, яке довело, що часовий фактор суттєво на них впливає. За критерієм Фішера та коефіцієнтом детермінації усі трендові моделі виявились адекватними, що дозволило здійснити прогнозування, згідно якого значення первісної вартості основних виробничих фондів та обсягу виконаних зварювальних робіт зростають, а питома вага активної частини основних фондів та середньооблікова чисельність працівників значно скорочуються. Прогнозні значення питомої ваги активної частини основних фондів за результатами економетричного моделювання при зменшенні значення факторів на два відсотки показали більш оптимістичний прогноз, оскільки питома вага активної частини основних фондів збільшується за усіма моделями і має стабільну тенденцію.

Отже, в ході моделювання покращення структури основних фондів авторами отримано модель, яка дозволяє оцінювати технічний стан та структуру основних фондів на будівельних підприємствах. Це дозволить прийняти вірне рішення щодо подальшої політики відтворення на підприємстві.

Література

1. Грицишен Д.О., Бондарчук В.В. Моделювання процесу управління основними засобами будівельних підприємств на основі показників економічного аналізу / Д.О. Грицишен, В.В. Бондарчук // ВІСНИК ЖДТУ. - 2015. - № 1 (71).- С. 305-320.

Проскурович О.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем та моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент,*

Ястремський М.

Хмельницький національний університет, магістр

Сорока Л.

Хмельницький національний університет, магістр

МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кризові явища, що відбуваються в економіці України певною мірою впливають на розвиток будівельної галузі. Тому потрібно шукати якісно нові підходи до оцінки ефективності діяльності будівельних підприємств шляхом

покращення ефективності використання засобів праці. Саме розробці практично придатного аналітичного інструментарію моделювання ефективності використання технічного потенціалу будівельного підприємства і присвячений матеріал у цій науковій роботі.

Останнім часом в Україні зосереджена значна увага на питаннях моделювання окремих аспектів ефективності використання основних фондів. Проте, мало приділяється уваги розробці формалізованого вираження загальноекономічного стану будівельного підприємства з урахуванням ефективності використання основних фондів на основі багатofакторного підходу. Економетричні моделі дозволяють розрахувати можливі шляхи вирішення цього завдання з мінімальними витратами.

Для забезпечення системного дослідження ефективності використання основних фондів доцільним є забезпечення всебічного оцінювання цілого комплексу показників, що надаватиме можливість ідентифікації факторів, які впливають на виявлення резервів зростання ефективності та сприятиме формуванню можливостей моделювання розвитку її рівня на перспективу. Особливо це твердження є справедливим в умовах низької достовірності інформації, зокрема щодо вартісної оцінки основних засобів, рівня їх фізичного спрацювання, що сприяє формуванню передумов для деформування репрезентативності окремих показників[1].

Дослідження багатofакторних моделей у галузі ефективності використання основних фондів на будівельних підприємствах свідчить, що в ній переважають вузькоспеціалізовані моделі, адаптовані під конкретні виробничі умови, окремі види обладнання тощо. Тому, можна констатувати, що немає саме комплексної моделі оцінки ефективності використання технічного потенціалу, яка дозволяла б підприємству на рівні керівництва оцінювати технічний стан й приймати рішення щодо розробки подальшої його стратегії. Для вирішення цієї задачі вважається за доцільне розробити економіко-математичну модель, яка б дозволяла оцінювати та прогнозувати ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства залежно від показників ефективності використання основних фондів.

Критичний аналіз наукових поглядів на проблему ефективності використання основних фондів доводить, що в процесі функціонування підприємств виникає замкнене коло - ефективність діяльності підприємства залежить від ефективності використання основних фондів і навпаки [2]. На нашу думку, основна мета моделі полягає у формалізації впливу стану та ефективності використання основних фондів на ефективність виробничо-господарської діяльності для підвищення якості управлінських рішень у галузі покращення використання основних фондів на будівельних підприємствах.

Отже, на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства впливають узагальнюючі групи факторів, при цьому однією з груп є фактори стану й ефективності використання основних фондів. Тому, оцінку впливу технічних факторів на ефективність діяльності підприємства слід проводити щодо: оцінки впливу технічних факторів на ефективність використання основних фондів (базова модель); оцінки впливу ефективності використання основних фондів на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства (узагальнююча модель). За такого підходу обґрунтовується комплексна картина ефективності виробничо-господарської діяльності

будівельного підприємства та визначається окремих вплив на неї показників ефективності використання основних фондів.

Література

1. Грицишен Д.О., Бондарчук В.В. Моделювання процесу управління основними засобами будівельних підприємств на основі показників економічного аналізу / Д.О. Грицишен, В.В. Бондарчук // ВІСНИК ЖДТУ. - 2015. - № 1 (71).- С. 305-320.

2. Брадул О.М., Шура Н.О. Аналіз стану та ефективності відтворення основних фондів промислових підприємств Дніпропетровської області / Н.О. Шура, О.М. Брадул // Вісник Криворізького технічного університету. 36. наук, праць. - 2011. - №29. - С.322-333

Стадним В.В.

*Хмельницький національний університет
професор кафедри менеджменту, доктор економічних наук, професор*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Активізація процесів інноваційного розвитку підприємницьких структур залишається злгоденням питанням для вітчизняної науки і практики протягом усього періоду трансформування економічного господарського механізму. Підходи до його вирішення мають бути системними, охоплювати усі рівні управління - від макроекономічного до рівня управління окремими працівниками, і опиратися на основні положення теорії мотивації.

При цьому важливо забезпечити дієвість регулятивного механізму інноваційного розвитку - через поєднання стимулів і антистимулів, які мають окреслювати поле діяльності відповідно до визначених суб'єктом управління пріоритетів. Перші мають бути валентними для об'єктів управління, а другі - відчутними для нього. Тим самим створюватимуться умови для самонавчання об'єкта управління, вибору ним тих дій, які регулятор визначатиме як ефективні, що відповідає моделі Скінера. Основний акцент у моделі Скінера ставиться на тому, що «поведінка, результатом якої є винагорода, переважно повторюватиметься, тоді як поведінка, наслідком якої буде покарання (антистимул), повторюватиметься з меншою ймовірністю» [1, с. 365]. Це означає, що основна увага при моделюванні мотиваційного процесу має приділятися валентності стимулів і антистимулів.

Для оцінювання ефективності стимулів і антистимулів у науковій літературі пропонують використовувати так звані «марківські ланцюги», які відображають динаміку процесу набуття економічною системою бажаних стереотипів поведінки у відповідь на певний комплекс стимулів [3, с. 119-121]. Така динаміка має стохастичний характер і опирається на оцінку ступеня ймовірності закріплення бажаної для суб'єкта управління реакції об'єкта управління на його стимулюючі дії.

Очевидно, що ймовірність залежить від того, якими були попередні реакції об'єкта управління на цей комплекс стимулів і вона буде тим більшою, чим більшою є ймовірність такої ж реакції після *n-то* повтору стимулювання; при

цьому така залежність може бути наближено визнана лінійною і записана у вигляді рівняння:

$$P_{II} + W = a + t p_{II} \quad (1)$$

Оскільки p_{n+1} і p_n є ймовірностями, то очевидно, що вони знаходяться у межах від 0 до 1; Величина $W > 0$, оскільки очікується, що послідовне повторення стимулювання збільшує, а не зменшує ймовірність бажаної реакції. Параметри t і a встановлюються експериментально.

З позицій активізації інноваційного розвитку підприємницьких структур для досягнення ефекту самоорганізації і самонавчання важливо правильно підійти до встановлення співвідношення між стимулами і антистимулами. Видається більш доцільним, щоб дієвість стимулів (за силою економічного впливу) переважала відповідні наслідки покарання антистимулами - у вигляді різного роду штрафних санкцій (як на рівні управління національною економікою, так і у внутрішньофірмовому управлінні). Водночас важливо, щоб останні були доволі відчутними у порівнянні із можливою вигодою від такої поведінки, яка є шкідливою для системи в цілому і забороняється або не схвалюється суб'єктом управління. Наповнення моделі конкретними фінансовими параметрами стимулів і антистимулів для оцінки дієвості різних сценаріїв інноваційного розвитку підприємницьких структур і має бути предметом наступних досліджень.

Література

1. Гріфін Р. Основи менеджменту: підручник / Р. Гріфін, В. Яцура: наук, ред. В. Яцура, Д. Олесевич. - Львів: БаК, 2001. - 624 с.
2. Ланге О. Введение в экономическую кибернетику / О. Ланге. - М.: Прогресс, 1968. - 208 с.

7

СЕКЦІЯ

*Моделювання
прийняття рішень за
умов невизначеності
та ризику*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Для умов ринкової економіки характерною виступає така категорія, як економічний ризик - складне й важко передбачуване явище. В найширшому розумінні ризиком називають невизначеність у відношенні здійснення певної події у перспективі. Проблема ризику набуває дедалі все більшого значення, адже він сприймається на рівні певних чинників сучасного розвитку підприємств в умовах підвищеної конкуренції та економіки в цілому.

В якості ризикової події у конкретному визначенні як з економічної, так і з математичної точки зору приймається складна подія, що складається з визначеної комбінації елементарних складових (попередній ситуацій). Поряд з цим, економісти більш широко розглядають ризикову подія, представляючи її як складну ситуацію, що викривлює кінцевий результат й обумовлена низкою елементарних і складних подій, які спричинили неочікуваний стан речей. Як видно з цього формулювання, сутність категорії «ризик» розкривається за допомогою двох категорій: «ймовірність» і «невизначеність» та обумовлюється альтернативністю і необхідністю вибору конкретного рішення [1, с. 13].

Господарські рішення в діяльності підприємницьких структур доволі часто приходиться приймати в умовах невизначеності, тобто в при наявності економічного ризику, коли необхідно обрати напрямки дій з декількох можливих варіантів, здійснення яких складно розрахувати. В таких випадках на допомогу приходять моделювання, що здатне означити певні напрямки перспективного розвитку підприємства. Моделі будуються на трьох сценаріях розвитку: оптимістичному, імовірному та песимістичному [2, с. 112].

Для побудови моделі виникає потреба у визначенні набору індикаторів для системи оцінки функціонування та розвитку підприємства, що може ґрунтуватися на наступних вимогах:

1. Формування набору індикаторів, який відображав би певні характеристики і компоненти, а також особливості обраного підприємства.

2. Початковий набір індикаторів обирається з точки зору доступності даних із статистичних джерел.

3. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу визначається набір обраних показників, а також ступінь достовірності даних.

4. На основі виділених факторів і оцінки ступеня впливу кожного з них будується лінійна або статична багатофакторна модель, що відображає тісноту взаємозв'язків обраних індикаторів.

5. Застосування розробленої моделі повинно сприяти формуванню іміджу та інвестиційної привабливості, а також можливості прогнозування стійкості еколого-економічного розвитку.

Вихідною точкою при розробці інструментарію оцінки є точне визначення призначення індикаторів та їх тимчасові рамки.

При побудові моделей при визначенні економічних ризиків доречно застосовувати принципи системності, єдності та багатомодельного опису.

Отже, врахування зазначених принципів дозволяє побудувати модель з визначенням економічних ризиків на підприємствах із застосуванням різних стратегій розвитку. Відзначимо, що дієздатність моделей може визначати сукупність правових, економічних та організаційних заходів державного регулювання інноваційної діяльності, що дозволить забезпечити гарантії суб'єктам підприємницької діяльності.

Література

1. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. - Харків: Промарт, 2015. - 300 с.
2. Гранатуров В. М., Шевчук О. Б. Ризики підприємницької діяльності: Проблеми аналізу / В.М. Гранатуров, О.Б. Шевчук. - К: Зв'язок, 2000. - 152 с.

Котляров И.Д.

*Национальный исследовательский университет
Высшая школа экономики (Санкт-Петербург)*

доцент департамента финансов, кандидат экономических наук, доцент

ВЫБОР СТРАТЕГИИ ЗАНЯТИЯ БИЗНЕСОМ: РАЗНИЦА В ПОДХОДАХ УВЕРЕННОГО И НЕУВЕРЕННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ

Пусть потенциальный предприниматель не знает точного значения вероятности выживания своего предполагаемого бизнеса на стадии принятия решения о его запуске (ситуация, соответствующая реальности). Он может считать ее равной либо средней вероятности выживания независимых предприятий на соответствующем рынке *P_{ind}* (если он не уверен в своих предпринимательских способностях), либо 1 (если он уверен в себе). Он может рассматривать работу в качестве независимого предприятия или развитие по франчайзингу [1] в качестве возможных стратегий занятия собственным бизнесом.

Математическое ожидание дохода независимого предприятия *M_ш* для неуверенного предпринимателя равно

$$^{\wedge} ind \quad ^{\wedge} ind^{\wedge} ind'$$

где *P_{i,d}* - средний доход выживших предприятий.

Математическое ожидание валового (без учета роялти) дохода франчайзи *M_f* равно

$$M_{fi} = W_{fi} P_{fi}$$

где

W_f - вероятность выживания франчайзи;

P_f - средний доход выживших франчайзи.

Пусть *г* - ставка роялти. Тогда математическое ожидание чистого дохода франчайзи равно *гM_f*. Формальное сотрудничество с франчайзером выгодно потенциальному франчайзи, если

$$rM_{fr} > M_{ind} \quad rW_{fr}P_{fr} > W_{ind}P_{ind} \quad (1)$$

Поскольку обычно $W > W_{ind} \cdot \tau^0$ может возникнуть ситуация, при которой условие (1) соблюдается, даже если $P_y > rP_b$.- Это означает, что, хотя у франчайзи значение математического ожидания чистого дохода выше, чем у

незалежного підприємця, чистий дохід, отриманий вижившими незалежними підприємцями, буде вище, ніж чистий дохід, отриманий вижившими франчайзи. По суті, франчайзи готові виплачувати додаткову премію франчайзеру за зменшення ризиків.

Для впевненого в собі підприємця при прийнятті рішення про використання франшизи замість умови (1) має місце умова

$$f > r$$

Іншими словами, оскільки вони впевнені в своєму виживанні в якості незалежних підприємців, так і франчайзи, то вони порівнюють не математичні очікування чистого доходу, а неопосередковані значення чистого доходу.

Таким чином, впевнені і не впевнені в собі підприємці в ситуації відсутності інформації про ймовірності виживання підприємця приймають рішення про стратегію ведення бізнесу на основі принципово різних підходів. Впевнений в собі підприємець не враховує ймовірність виживання (умова (2)).

Отсюда следует, что условие (1), вопреки ожиданиям, не является универсальным критерием принятия решения о выборе между работой по франчайзингу и работой в качестве независимого предпринимателя. Фактически выбор критерия принятия решения о выборе стратегии занятия бизнеса обуславливается индивидуальной уверенностью предпринимателя в своих силах.

Литература

1. Blair Roger D., Lafontaine Francine. The Economics of Franchising. N. Y.: Cambridge University Press, 2005. - 338 p.

Кравченко В.М.

*Донецький національний університет,
доцент кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики,
кандидат економічних наук, доцент*

МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ З ОГЛЯДУ НА БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА СТІЙКІСТЬ ДО ПОРУШЕНЬ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується, найчастіше, як проблемний або кризовий. Поряд з можливостями для бізнесу підвищується складність і невизначеність устрою та динаміки економічних об'єктів від макро- до мікрорівня. Прискорюються трансформації ділових відносин, які можуть породжувати і в той же час бути схильними до впливу мінливого континууму загроз і ризиків. Наразі менеджери сприймають мінливість як системну умову діяльності економічного об'єкта (ЕО). Під ЕО розуміється бізнес-структура, яка здійснює господарську та підприємницьку діяльність або пасивно задіяна в ній. З точки зору суб'єктивності з ЕО пов'язані зацікавлені сторони - ЗС.

Щоб зміцнити ринкові позиції, необхідне вдосконалення (синхронізація, вирівнювання і побудова «наскрізних») бізнес-процесів. Це означає отримання більш бажаних для ЗС параметрів ЕО з метою або за допомогою реалізації можливостей і вирішення економічних і управлінських проблем, насамперед, пов'язаних з порушеннями у його діяльності та в забезпеченні потреб ЗС.

Моделі бізнес-процесів з орієнтацією на вирішення цих проблем мають реалізовувати підходи до оцінювання масштабованості (маневреності) систем

операцій, що реалізують бізнес-процеси, безперервності бізнесу та стійкості ЕО до порушень. За допомогою масштабованості визначають, наскільки системи операцій (бізнес-процес) можуть впоратися економічно ефективним чином зі зростаючою кількістю робіт, викликаних стимулюванням і задоволенням мінливого попиту. Безперервність бізнесу вказує на спроможність продовжувати поставки товарів в заздалегідь заданому діапазоні припустимих значень інтенсивності після виникнення проблемної ситуації (інциденту). Беручи до уваги стійкість до порушень, фахівці відповідають на питання, чи справиться ЕО з несподіваними порушеннями та їх наслідками, в тому числі "хвилеподібними", тобто тими, які можуть наростати і слідувати один за одним, а також - з невизначеністю ділового оточення [1].

Інструментарій для розробки моделей бізнес-процесів, які дозволяють оцінювати масштабованість задіяних систем операцій, безперервність бізнесу та стійкості ЕО до порушень, містить методи проектування процесів, нотації структурного аналізу, системну динаміку, дискретно-подійне моделювання.

Щоб домогтися поліпшень в бізнес-процесах, необхідна узгодженість стратегії управління діяльністю ЕО та стратегії управління ланцюгом поставок, до складу якого він входить. Також важлива відповідність матеріального потоку вимогам, що містяться в інформаційному потоці, та синхронність потоків робіт з фінансовими потоками. Стійкі до порушень процеси та масштабовані системи операцій мають властивості гнучкості, бережливості, динамічності й адаптивності. Їх можна швидко модифікувати у відповідь на вимоги ділового оточення.

Отже, через забезпечення масштабованості систем операцій і стійкості бізнес-процесів до порушень вздовж всього ланцюга поставок, в межах якого взаємодіють ці системи, ЕО долають проблемні ситуації та уникають проявів дезорганізації своєї діяльності - управлінських помилок, збоїв, відмов і відхилень, здатних погіршити фінансові й економічні результати та перешкоджати досягненню конкурентних переваг. Ефект від заходів з підвищення стійкості ланцюга поставок для підприємств полягає в зниженні величини упущеної вигоди внаслідок порушень (ризикових подій і проблемних ситуацій). Зокрема, слід відзначити: зменшення втрат часу і ресурсів; ліквідацію операцій, що не приносять цінності підприємствам і внесок в додану вартість; скорочення виробничих та інших операційних витрат.

Література

1. Christopher, M. (2011) "Logistics and Supply Chain Management". Pearson Education Limited, FT Press, 288 p.

Лук'янова В.В.

*Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри економіки підприємства і підприємництва,
доктор економічних наук, професор*

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ТА РИЗИК В ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩАХ

Більшість науковців виділяють три основні властивості економічного ризику: невизначеність, конфліктність (суперечливість) та альтернативність. Але вважаємо за доцільне додати ще дві визначальні характеристики - правомірність та результативність.

"Невизначеність ризику є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття рішень знаннями стосовно певної проблемної ситуації" [1, с.35]. Ризик можна вважати одними із способів зняття невизначеності, що виникає внаслідок недостовірної інформації або відсутності однозначності. Знайти засоби, що дають змогу повністю позбутись впливу фактора невизначеності практично неможливо.

Серед причин невизначеності, що є джерелами ризику можна виокремити наступні: спонтанність природних процесів і явищ, стихійні лиха; випадковість; неможливість однозначного пізнання об'єкта за існуючих умов і методів наукового пізнання; наявність протилежних тенденцій, інтересів; неповнота, недостатність інформації; обмеженість, недостатність ресурсів при прийнятті і реалізації рішень.

Причини виникнення невизначеності й зумовленого нею ризику можна класифікувати за різними ознаками:

1) за ступенем впливу на діяльність підприємства виділяють: прямі; непрямі;

2) за сферою виникнення причини:

- причини, зумовлені принциповою недетермінованістю пов'язаних з економікою процесів;

- причини, зумовлені відсутністю вичерпної інформації при організації і плануванні поведінки суб'єкта ринкової діяльності або неякісний суб'єктивним її аналізом;

- причини, зумовлені впливом суб'єктивних чинників (рівень кваліфікації працівників, приховування частини інформації, дезінформація тощо;

3) за характером виникнення: об'єктивні; суб'єктивні.

Причин невизначеності може бути дуже багато, і вони можуть діяти в найрізноманітніших комбінаціях.

Економічні ризики на конкретному підприємстві додатково детермінують такі причини невизначеності:

1) зміни, що відбуваються внаслідок науково-технічного прогресу, його імовірнісний характер;

2) непередбачені зміни у зовнішньому середовищі, які стосуються підприємства чи його партнерів;

3) зміни стосунків підприємства з його контрагентами, які можуть бути спричинені обома сторонами;

4) зміни, що відбуваються усередині самого підприємства, або інші причини внутрішнього походження.

Крім загальних видів невизначеності на рівні підприємства у процесі здійснення конкретних видів управлінської діяльності ризику можуть виникати внаслідок:

- невизначеності щодо формування пріоритетів у поставлених цілях (генеральна стратегічна мета, цілі тактичного розвитку і цілі поточного виживання), зумовлена великою кількістю цілей;

- невизначеності щодо встановлення планового періоду, на який розробляється стратегія розвитку підприємства;

- можливих збоїв у процесі розроблення і реалізації стратегії розвитку підприємства;

- невизначеності при контролюванні й оцінюванні результатів діяльності підприємства;

- похибок в оцінках поточного стану справ на підприємстві та його становища на ринку, які, в свою чергу, можуть бути наслідками низки об'єктивних та суб'єктивних причин.

Таким чином причини невизначеності різноманітні: випадковий характер НТП, помилки при прогнозуванні, динамічні зміни внутрішніх і зовнішніх умов розвитку економіки, неминучі похибки при аналізі складної системи "природа - суспільство - людина", імовірнісний характер важливих економічних параметрів, розвиток і розширення творчості працездатного населення, необхідність проектування потужних інформаційних потоків.

Література

1. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. - К: КНЕУ, 2004. - 480 с.

Мельник А.О.

*Київський національний університет технологій та дизайну,
завідувач кафедри бізнес-економіки, доктор економічних наук, доцент*

Скорятіна А. О.

Київський національний університет технологій та дизайну

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В ринковій економіці підприємства функціонують в умовах невизначеності та непередбачуваності - це вимагає формування системи економічної безпеки як на державному рівні, так і для окремих суб'єктів господарювання, які б забезпечували ринкову стабільність. Дотримання економічної стабільності підприємства містить визначення відповідного рівня безпеки у всіх сферах його життєдіяльності, зокрема: фінансовій, виробничій, збутовій, кадровій, інформаційній, інвестиційній тощо. Це у свою чергу вимагає формування системи економічної безпеки, яка б охоплювала усі зазначені сфери.

Систему економічної безпеки підприємства можна визначити як взаємозв'язану сукупність спеціальних структур, засобів, методів і заходів, які забезпечують безпеку бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз. У цьому контексті систему можна охарактеризувати комплексом управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших утрат [1].

До основних завдань системи економічної безпеки підприємства належать: захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників; збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки; вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу; виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці; забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей; отримання необхідної інформації для розроблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії тощо.

Основними принципами, впровадження яких у систему безпеки підприємства підвищить її ефективність, є [2]: системність, своєчасність, безперервність, плановість.

Основне значення системи економічної безпеки підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

- забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;

- попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» або «внутрішніх супротивників» [1].

Аналіз науково-теоретичних підходів щодо розуміння сутності економічної безпеки підприємства засвідчує, що на сьогодні не існує єдиноприйнятого визначення досліджуваного поняття, оскільки науковці мають власне бачення об'єкту економічної безпеки підприємства, отже, для кожного підприємства необхідно розробляти його власну систему забезпечення економічної безпеки.

Література

1. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О.Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 4. - С. 41-45.

2. Колпаков П.А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. ... канд. экон. наук/ П.А. Колпаков. - М., 2007. - 25 с.

Негрей М.В.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
доцент кафедри економічної кібернетики,
кандидат економічних наук, доцент*

РИЗИКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Аграрний сектор є основним стабілізатором української економіки, що підтримує торгівельний баланс України. На аграрний бізнес, як відомо, суттєво впливає клімат. Глобальні кліматичні зміни та зміни клімату України, зокрема, негативно впливають на аграрний бізнес, що в подальшому може спричинити негативний вплив і на економіку України в цілому. У сільському господарстві ризики зміни клімату є безпосередньою і фундаментальною проблемою, тому що велика частина прибутку сільського господарства залежить прямо або опосередковано від зміни клімату.

Метою дослідження є аналіз реального напрямку і величини зміни клімату в ключових сільськогосподарських регіонах України для підготовки господарюючих суб'єктів до можливих змін в тактиці і стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх кліматичних даних підтверджують тенденцію до збільшення температури в Україні. Ми провели аналіз середньорічної температури повітря і землі в різних регіонах та побудували трендові моделі за 1990-2011 рр. Тенденції підвищення температури зазначено на карті України (велика площа - більший тренд) на рис.1. Дослідження показало, що ця тенденція буде прискорюватися в Україні найближчим часом.

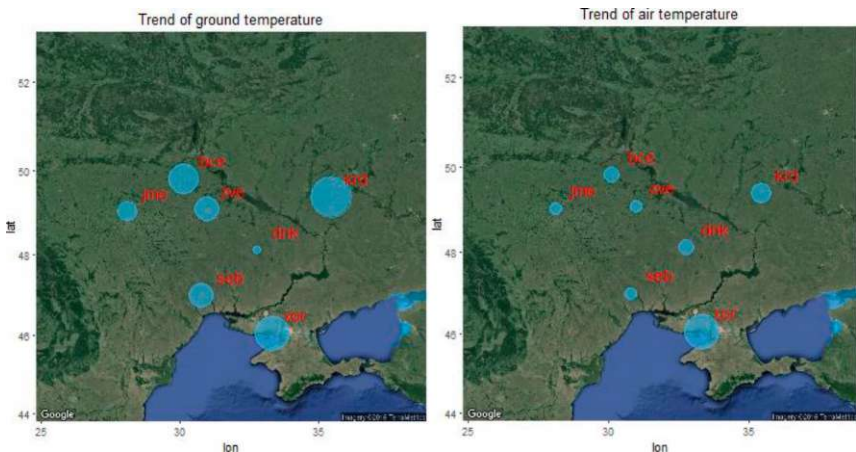

Рис.1 - Тренди температури землі та повітря

Виділено три основні напрями впливу зміни клімату на агропромисловий сектор: прямий вплив зміни температури і опадів, підвищення попиту на поливну воду, збільшення стихійних лих.

Зміна клімату буде збільшувати типові системні ризики. Ризик-менеджмент у сільському господарстві вже не може ґрунтуватися на історичних середніх погодних умовах, оскільки зміна клімату збільшує мінливість погоди, діапазон граничних температур та кількість стихійних лих, а також волатильність та ризик. Якщо у аграрному секторі не буде впроваджено жодних заходів з адаптації, зміна клімату, ймовірно, матиме значний вплив на сільське господарство в Україні, з потенційним зниженням врожайності на 10-30 % до 2050 року практично для всіх культур [1].

Невизначеність щодо кліматичних впливів викликає не лише нові загрози, але й відкриває нові можливості. Нові масштабовані кліматичні моделі [3] пропонують деякі можливості для зниження невизначеності в оцінках місцевих загроз, особливо в тих регіонах, де відбуваються аналогічні глобальним процесам зміни клімату. Ключовим пріоритетним завданням наукових досліджень є надання допомоги сільському господарству для зміцнення стійкості, щоб протистояти кліматичним змінам і небезпекам. Розробка стратегії адаптації до кліматичних змін включає в себе поєднання наукового підходу, комплексного аналізу, а також консультацій з основними зацікавленими сторонами, зокрема, фермерами і місцевих фахівців сільського господарства.

Література

1. Global Risks 2016. World Economic Forum - [Electronic resource]/ Access mode: www3.weforum.org/docs/Media/TheGlobalRisksReport2016.pdf
2. Hatfield JL, et al. (2011) Climate impacts on agriculture: Implications for crop production. *AgronJ* 103(2):351-370.
3. Richard A. Betts et al. When could global warming reach 4°C? In: *Four degrees and beyond: the potential for a global temperature increase of four degrees and its implications*, eds. M. New et al. (London: The Royal Society A: Mathematical, Physical & Engineering Sciences, 2011).
4. Rosenzweig, C., J. Elliott, D. Deryng, A. Ruane, C. Muller, A. Arneth K. Boote, C. Folberth, M. Glotteri, N. Khabarov, K. Neumann, F. Piontek, T. Pugh, E.

Schmid, E. Stehfest, H. Yang & J. Jones. (2014) Assessing agricultural risks of climate change in the 21st century in a global gridded crop model intercomparison. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(9): 3268-3273.

Овчиннікова О.Р.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем та моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

МОДЕЛІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ДОСЛІДЖЕННІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Міграційна політика держави, яка на даний час знаходиться в процесі формування, ще недостатньо розроблена. Управлінню міграційними процесами властиві риси, що є загальними для будь-якого процесу управління. Сюди відносяться ситуаційний аналіз і оцінка тенденцій ймовірного розвитку тих або інших процесів як при наявності прямого цілеспрямованого суспільного впливу на них, так і при впливі непрямих факторів.

На сучасному етапі дослідження міграційних процесів особливу увагу необхідно приділити управлінню кількістю і якістю міграційних потоків, але більш ефективне управління можливе при досконалі організації дослідження міграційної системи. Як відомо, кожна країна самостійно визначає для себе прийнятну кількість мігрантів, з огляду на різні, як політичні, так і економічні, моменти (ситуацію на вітчизняному ринку праці, існування міжнародних угод і т.п.). Але при цьому важливо, якою буде складова міграційного потоку - зі знедолених людей, змушених мігрувати через неможливість нормального існування на батьківщині; або з людей, що мають достатній соціальний рівень життя, чия тимчасова еміграція або імміграція, викликає обмін інформацією, досвідом, підвищення кваліфікації, а також приведе до загального поліпшення економічного стану країни, її стабілізації на світовій арені.

Так як міграційні переміщення населення являють собою складну ймовірнісну систему, звичайні кількісні методи аналізу систем не завжди придатні та ефективні для моделювання міграції [1]. Зрозуміло, що нечітка логіка є дуже перспективною галуззю, розвиток якої дозволить вирішити численну кількість задач.

Для дослідження міграційних процесів необхідно впровадження та застосування нових спеціалізованих СППР з використанням моделей нечіткої логіки, які надають змогу із масиву вхідних якісних ознак отримати певний комплексний показник, що відображатиме міру міграційної готовності особи [2]. В нашому дослідженні розглянуті теоретичні основи створення та застосування систем підтримки прийняття рішень, їх структура та опис. На основі цієї інформації складаються основні вимоги до проектування СППР в дослідженні міграційних процесів.

Представлену модель прийняття рішень можна використовувати при створенні статистичних програм прогнозування міграційних переміщень для використанні експертами в подальших дослідженнях і розрахунках [3]. Крім того, методика побудови моделі міграції може використовуватися для проектування нечітких експертних систем в інших областях.

Таким чином, для швидкого та ефективного експертного аналізу демографічних та міграційних процесів варто впроваджувати системи підтримки

прийняття рішень. Це надасть змогу робітникам органів державної влади розробляти ефективну та послідовну демографічну політику, що сприятиме позитивним зрушенням у бік покращення рівня життя населення.

Література

1. Венецкий И.Г. Математические методы в демографии. - М.: Статистика, 1971.-296 с.
2. Бідюк П.І. Проектування комп'ютерних інформаційних систем підтримки прийняття рішень : [навч. посіб.] / П. Бідюк, Л. Коршевнюк. — Київ: ННК „ШСА” НТУУ „КПІ”, 2010. — 340 с. 4.
3. Ситник В. Ф. Системи підтримки прийняття рішень : [навч. посіб.] / В. Ситник. — К: КНЕУ, 2004. — 614 с.

Онiкiєнко С.В.

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,*

професор кафедри інвестиційної діяльності, доктор економічних наук, доцент

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ БАНКАМИ РЕЗЕРВІВ ПІД АКТИВНІ ОПЕРАЦІЇ

При розробці регуляторних нормативів НБУ виходить з загального положення, що чим гірше якість активів, тим вище ризик і більше величина створюваних під них резервів. Рівень ризику по активним банківським операціям за якими створюються резерви, залежить від того, до якої з класифікаційних груп віднесено відповідні активи [1]. Однак, результати діяльності українських банків у кризовий і посткризовий ставлять під сумнів запропоновані регулятором методологічні положення щодо оцінки ризику і невизначеності в діяльності банків.

Дієвість нормативного підходу при формуванні комерційними банками резервів під активні операції нами досліджено шляхом становлення кореляційної залежності між використанням нормативів НБУ і ефективністю діяльності банківської системи. Результати оцінки статистичної залежності між загальними активами, їх рентабельністю і резервами банків під активні операції дають змогу оцінити дієвість використання методики нормативної оцінки груп активів банку за показником ризику (табл. 1). Як видно з таблиці, у парі «загальні активи - резерви під активні операції» коефіцієнт кореляції перевищує 0,8. Це означає, що банки дотримуються нормативів НБУ стосовно формування резервів. А ось негативний кореляційний зв'язок між сумою резервів під активні операції і рентабельністю активів, знову ж таки підтверджує обтяжливість резервів для банків. Проте, варто звернути увагу на те, що будучи негативним, цей зв'язок не є сильним - лише - 0,4001. Така слабкість зв'язку (на границі достовірності існування залежності), на нашу думку, свідчить про те, що сформовані за існуючих нормативних вимог резерви не відповідають ризикам, які приймають на себе банки. Обґрунтування цьому висновку може бути наступним: якщо б резерви, що формуються банком під активні операції, теоретично відповідали фактичному рівню ризиків активів банків, що забезпечують дохідність («Марковіц: ризик проти дохідності»)[2], тоді коефіцієнт кореляції мав би наблизитися до значення -1.

Оцінка кореляційної залежності між загальними активами банків, рентабельністю активів і величиною резервів під активні операції банків по

Кореляційна пара	Коефіцієнт кореляції	Природа зв'язку	Значимість зв'язку
загальні активи - резерви під активні операції	0,81833	позитивний	сильний
резерви під активні операції - рентабельність активів	-0,4001	негативний	слабкий

*Розраховано автором самостійно на основі даних Вісника НБУ (2007-2016рр.)

А отже, як свідчить практика, навіть виконання нормативних вимог банківського регулятора у повній мірі не змогло забезпечити банки від наслідків глобальної економічної кризи. На нашу думку, нормативна (коефіцієнтна) оцінка ризику за групами активів є інструментом реалізації суб'єктивного нормативного підходу до оцінки ризику (уявлення регулятора про рівні ризиків окремих груп активів) але, на жаль, не може в повній мірі забезпечити безпечну діяльність банків в умовах невизначеності функціонування фінансово-банківської системи.

Література

1. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями (Затверджено Постановою Правління НБУ 25.01.2012 №23) [Електронний ресурс]: станом на 11 вересня 2016 р. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=106520>
2. Markowitz H. M. Portfolio Selection: Efficient Diversification of Investment/ Harry M Markowitz - London: Chapman & Hall, Limited, 1959 - 344p.

Чайковська І.І.

*Хмельницький університет управління та права,
доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій,
кандидат економічних наук*

ЗАСТОСУВАННЯ НЕПАРАМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ СТАТИСТИКИ ТА НЕЧИСЛОВОЇ СТАТИСТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

Задачі управління знаннями підприємства - це слабо структуровані, недостатньо досліджені та важкі для вирішення задачі. Недостатня кількість робіт та досліджень у цій сфері, а також відсутність сучасної, актуальної та достовірної інформації змушує керівників приймати рішення в умовах невизначеності та ризику. Для вирішення задач управління знаннями підприємства можна застосовувати найрізноманітніші методи прикладної статистики, адже все залежить від типу та якості вихідних даних.

Економетричні методи доволі широко застосовуються на практиці для вирішення задач управління. Однак, як показали багаточисельні дослідження, далеко не всі методи правомірно застосовувати. Існуючі обмеження стосовно застосування параметричних методів не завжди дозволяють отримати обґрунтований, точний та адекватний результат. Тому все більшу роль починають відігравати сучасні методи оцінювання - непараметричні та методи нечислової статистики.

До непараметричних методів відносяться методи, розроблені на протязі останніх десятиліть - робастні (стійкі) методи оцінювання, методи, які вільні від розподілу або непараметричні методи. Вони мають значно більш широкі межі застосування і успішно спрацьовують там, де класичні методи використовуватися не можуть і дають невірні результати (в силу своїх передумов) [1]. Серед непараметричних методів виділяють непараметричний кореляційний аналіз (статистика Спірмена, статистика Кендалла, коефіцієнт гамма), непараметричний регресійний аналіз (регресія на основі рангів, ядерна регресія, регресія к-найближчих сусідів, регресія на основі сплайнів, регресія на основі ортогональних розкладань).

Нечислові статистичні дані - це категоризовані дані, бінарні відношення, множини, нечіткі множини та ін. Їх не можна додавати чи множити на коефіцієнти. Тому немає сенсу говорити по суми нечислових статистичних даних. Вони є елементами нечислових математичних множин. Математичний апарат аналізу нечислових статистичних даних заснований на використанні відстаней між елементами в таких просторах. За допомогою відстаней визначаються емпіричні та теоретичні середні, доводяться закони великих чисел, будуються непараметричні оцінки щільності розподілу ймовірностей, вирішуються задачі діагностики та кластерного аналізу [2, с. 55]. До методів нечислової статистики відносяться експертні методи (методи отримання експертних оцінок, методи аналізу експертних оцінок) та теорія нечітких множин.

Отже, параметричні методи - методи, які засновані на параметрах, для котрих необхідні дані «високої якості» із вибірок великого обсягу. Непараметричні методи - методи, для котрих не потрібні параметри, вони вільні від розподілу даних та мають менш жорсткі обмеження. Тому одночасне застосування непараметричних та параметричних методів, а також методів нечислової статистики забезпечить більш повне та реалістичне розуміння сутності та динаміки процесів, які відбуваються в системі управління знаннями та **допоможуть** у прийнятті ефективних управлінських рішень.

Література

1. Кулаичев А.П. Методы и средства комплексного анализа данных : учеб. пособие / А.П. Кулаичев. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Форум: ИНФА-М, 2006. - 512 с.
2. Орлов А.И. Нечисловая статистика / А.И. Орлов. - М.: МЗ-Пресс, 2004. - 513 с.

ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРНОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для того, щоб забезпечити конкурентоспроможність у стратегічній перспективі, підприємства повинні спрогнозувати майбутні можливості і загрози та інтегрувати їх у стратегію розвитку, це можливо на стадії стратегічного планування. У зв'язку зі значною невизначеністю впливу багатьох факторів та напрямків їх змін, підприємствам доцільно прогнозувати не один варіант розвитку подій у майбутньому, а декілька реалістичних прогнозів (сценаріїв), тобто сформулювати «вікно можливостей» підприємства. Посилення невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища підприємства сприяє підвищенню необхідності використання в управлінській практиці сценарного планування.

Сценарне планування - це один із найбільш ефективних системних інструментів стратегічного менеджменту взагалі та стратегічного аналізу зокрема [1, с. 16]. Історично сценарії виникли понад 30 років тому в якості альтернативи одноваріантних прогнозів майбутнього розвитку конкретних компаній. Одноваріантні прогнози, зазвичай, достатньо жорстко задавали по сутності єдину траєкторію майбутнього розвитку організації. На практиці (особливо в умовах змінного зовнішнього середовища) вони дуже часто ставали помилковими [2, с. 68].

Поняття «сценарне планування» багатозначне і недостатньо чітко сформульоване в сучасній економічній літературі. Теоретики менеджменту розглядають сценарне планування з різних точок зору. Узагальнюючи існуючі точки зору на тлумачення терміну «сценарне планування», сценарне планування - це метод, за допомогою якого організація передбачає майбутній розвиток взаємовідносин із зовнішнім середовищем та формує альтернативні варіанти власної поведінки.

У сценарному плануванні розглядаються ситуації, коли через одночасні зміни багатьох факторів, характер яких заздалегідь невідомий, можливо виникнення різних ситуацій, в яких може опинитися об'єкт, що вивчається.

До переваг сценарного планування слід віднести: визначення та виявлення факторів, які впливають на бізнес; усунення (як мінімум часткове) сподівань, які не ґрунтуються на реальності; перевірка надійності та гнучкості стратегії за несприятливих умов; більш ефективне управління ризиком та невизначеністю шляхом моделювання сценаріїв, які не відповідають поточним тенденціям; оперування фінансовими показниками як результатами, а не вихідними даними для планування; розглядання можливостей, які в іншому випадку були б проігноровані.

Сценарії дозволяють аналізувати та планувати нестандартні ситуації. Вони дозволяють зрозуміти, за яких умов може виникнути сприятлива або несприятлива ситуація. Сценарій допомагає оцінити, як можна і як необхідно впливати на процеси, які приводять до прийнятих або неприйнятних для організації результатів.

Отже, освоєння сценарного планування дозволяє істотно скоротити час реагування на адаптацію щодо використання нових можливостей, на мінімізацію

загроз, дозволяє діяти набагато швидше. При сценарному підході чітко розмежовуються види рішень, які повинні бути прийняті негайно, і ті, які краще відкласти на потім, зберігши за собою право діяти.

Література

1. Костюченко Н.С. Анализ кредитных рисков: підручник/Н.С. Костюченко. - СПб.: ИТД «Скифия», 2010. - 440 с.
2. Феофанов К. А. О сценарном подходе к прогнозированию / К. А. Феофанов // Социологические исследования. - 2008. № 5. - С. 67-74.

Янковий В.О.

*Одеський національний університет,
доцент кафедри економіки та управління бізнесом,
кандидат економічних наук*

ОПТИМАЛЬНА ФОНДООЗБРОЄНІСТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДВОФАКТОРНОЇ ВИРОБНИЧОЇ ФУНКЦІЇ ЛЕОНТ'ЄВА

Двофакторна виробнича функція (ВФ) Леонт'єва представляється так:

$$Y = \tau \cdot L^{\alpha} \cdot C_1^{\beta} \cdot C_2^{\gamma},$$

де τ - випуск продукції у грошовому вираженні; K - вартість капіталу, що спрямований у виробничі фонди; L - виграти капіталу на оплату праці; c_1, c_2 - питомі витрати відповідного фактора ($0 < c_1$ - фондомісткість одиниці продукції, $0 < C_2$ - трудомісткість одиниці продукції).

Еластичність заміщення ресурсів ВФ (1) дорівнює 0, тому функція Леонт'єва призначена для моделювання строго детермінованих технологій, які не допускають відхилення від встановлених нормативів щодо використання виробничих факторів на одиницю продукції. Зазвичай, вона застосовується для формалізованого опису цілком автоматизованих об'єктів [1].

Застосуємо диференційний аналіз для пошуку координат точок оптимальної фондоозброєності двофакторної ВФ Леонт'єва.

Нехай операційна діяльність групи виробників досить точно моделюється ВФ (1). Запишемо умову максимізації випуску продукції при заданих загальних витратах капіталу:

$$f Y = \tau \cdot L^{\alpha} \cdot C_1^{\beta} \cdot C_2^{\gamma} \rightarrow \max$$

$$IC = K + B \tag{2}$$

Оскільки при фіксованих загальних витратах капіталу C витрати на виробничі фонди K і на оплату праці B зв'язані між собою оберненою залежністю, то очевидно, що максимум ВФ Леонт'єва буде досягатись при рівності відношень, що знаходяться в дужках. Тому система (2) набуває вигляд:

$$\frac{K}{C} = \frac{B}{C}$$

$$IC = K + B \tag{3}$$

Її рішенням є наступні співвідношення, що забезпечують максимізацію випуску продукції при заданих загальних витратах капіталу:

$$K = C \frac{T}{C_2}; \quad L = C \quad (4)$$

Перше рівняння (4) визначає оптимальну фондоозброєність, а її координати відповідають другому й третьому рівнянням (4). У цій точці максимальний випуск продукції при заданих витратах C дорівнює

$$Y_{\max} = \frac{C}{C_1 + C_2} \quad (5)$$

І навпаки, якщо заданий певний обсяг продукції Y , що потрібно виробити, то загальні витрати капіталу визначаються за формулою

$$C = 70(c_1 + c_2) Y \quad (6)$$

Оскільки в умовах оптимальної фондоозброєності продукти кожного фактора дорівнюють один одному, то справедливе співвідношення

$$\frac{K+1}{C_1} = \frac{L+1}{C_2} \quad (7)$$

Це означає, що граничні продукти кожного фактора співпадають, тобто гранична норма заміщення MRS для ВФ Леонт'єва дорівнює одиниці, а рівняння рівноваги виробника приймає вигляд $MP_C = MP_L$.

Література

1. Вітлінський В.В. Моделювання економіки : Навч. посібник / В.В. Вітлінський. - К: КНЕУ, 2003. - 408 с.

Якімова Л.П.

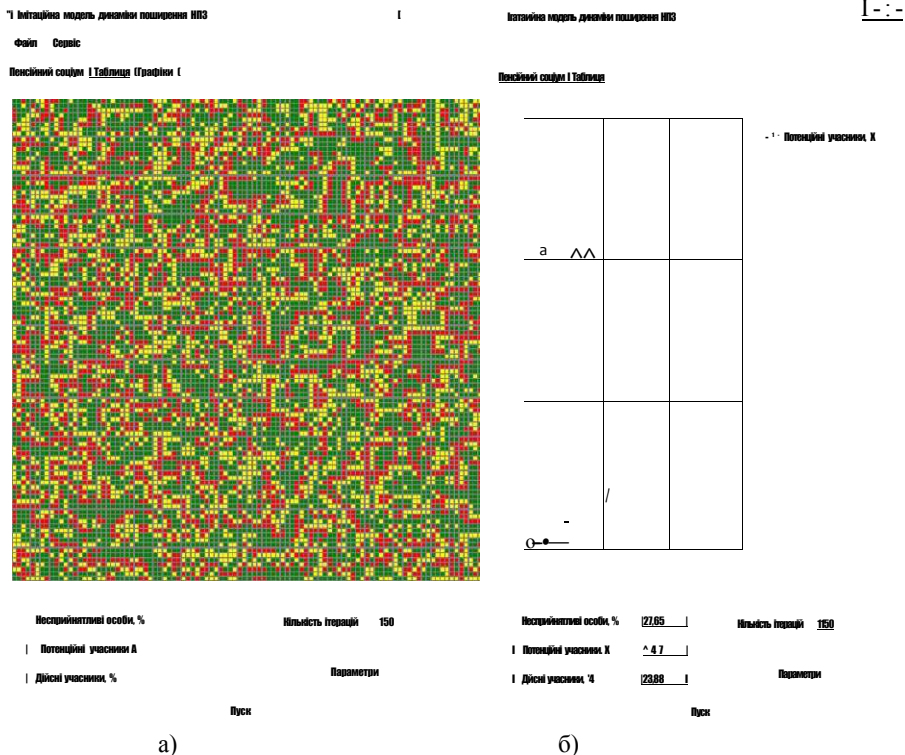
*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри економіки та безпеки підприємства,
доктор економічних наук, доцент*

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ПОВЕДІНКОВИХ ЕФЕКТІВ НА ПРИЙНЯТТЯ ПЕНСІЙНИХ РІШЕНЬ

Пенсійні рішення за своєю суттю є ощадно-інвестиційними рішеннями, що здійснюються в умовах невизначеності і характеризуються довгостроковим горизонтом. Дана обставина у більшості випадків викликає когнітивні та поведінкові дисфункції: ефекти експертів або ровесників (peer effect), обрамлення (framing effect), зволікання (procrastination) та доступності (availability effect), неприйняття втрат (loss aversion), ментальний облік (mental accounting), наївна диверсифікація (naive diversification), гіперболічне дисконтування (hyperbolic discounting), грошова ілюзія (money illusion).

Вплив ефекту експертів (проявляється при спробі індивідів у процесі прийняття рішення звертатися за допомогою до «знаючих» експертів як такими, як правило, є родичі, друзі, сусіди; ЗМІ також виступають як «експерт» у даному його розумінні) на індивідів і, як наслідок, на процес поширення недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) нами досліджено за допомогою клітинно-автоматної імітаційної моделі еволюції пенсійного соціуму, реалізованої в інтегрованому середовищі розробки Microsoft Visual Studio C++. В основі моделі лежить система

ймовірностей переходів суб'єктів пенсійного соціуму в один із трьох станів (несприйнятлива особа, дійсний і потенційний учасник системи НПЗ). Параметри моделі включають рівень сприйняття індивідом інформації агентів і контрагентів системи, рівень їх впливу на індивідів, ступінь охоплення населення професійними консультантами, а також ЗМІ, які висвітлюють питання пенсійного забезпечення. Результати імітаційних експериментів, зокрема, показали: збільшення коефіцієнта охоплення пенсійного соціуму професійними агентами з 5% до 20% (за інших рівних умов) призводить до збільшення кількості дійсних учасників з 2,26% до 24% у середньому (рис. 1).

Рис. 1 - Портрет (а) і динаміка структури (б) пенсійного соціуму (01.01.2004 -1.07.2016): коефіцієнт охоплення професійними агентами - 0,2

Слідством ефекту експертів є ефект інформаційного каскаду (натовпу), який має як позитивний, так і негативний вплив на процес прийняття пенсійного рішення. На етапі становлення НПЗ індивід копіює поведінку своїх «сусідів», більшість з яких несприйнятливі особи та потенційні учасники; у міру розвитку НПЗ портрет пенсійного соціуму змінюється, оточення складають в основному потенційні та дійсні учасники, тому індивід відтворює вже їхню поведінку.

У цьому випадку проявляється й інституційний тиск: нова пенсійна поведінка (участь у НПЗ) стає соціальною нормою, здійснення якої необхідно для адаптації індивіда до соціального оточення. Тому процес поширення НПЗ прискорюється, пенсійний соціум прагне до граничної (проте не завжди оптимальної) структури.

*Моделі оцінки
і аналізу
соціально-економічного
розвитку регіонів*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІМПЕРАТИВУ НА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вирішення проблеми підвищення ефективності діяльності автотранспортних підприємств у сучасних економічних умовах можливе лише на базі ефективного використання транспортного потенціалу, який передбачає зниження витрат на перевезення та збільшення продуктивності використання автотранспортних засобів. Гнучкість, адаптивність системи управління автотранспортним підприємством забезпечується здатністю передбачити, моделювати майбутній стан зовнішнього і внутрішнього оточення. Таким чином, саме знання резервів покращення діяльності підприємства визначатиме його успіх у майбутньому.

Необхідно зазначити, що на діяльність автотранспортного підприємства, впливають зовнішні і внутрішні фактори.

Умовно-контрольовані внутрішні фактори, на нашу думку, можна згрупувати за двома критеріями, а саме: вплив фактору забезпечення основними засобами (технологічний імператив) та рівень їх технічного стану; вплив фактору забезпечення трудовими ресурсами та рівень їх використання. Необхідно відмітити, що трудові ресурси вважаються ненадійним елементом прогнозування і планування. В силу того, що персонал на відміну від інших ресурсів підприємства характеризується складною системою індивідуальних характеристик, тому прогнозування впливу фактору персонал на результативні показники діяльності підприємства носить невизначений характер.

Таким чином, саме моделювання складових технологічного імперативу дозволить більш чітко виявити резерви покращення транспортного процесу, які б у кінцевому результаті забезпечували прибутковість діяльності автотранспортних підприємств. Для моделювання впливу факторів технологічного імперативу на результативні показники роботи автотранспортних підприємств вибираємо чотири фактори, а саме: коефіцієнт технічної готовності - x_1 , середньоспискову чисельність автотранспортних засобів - X_2 (одиниць), середню відстань перевезення - x_3 (км), тривалість робочого дня для автотранспортних засобів - X_4 (год.), які відображають технічний потенціал автотранспортного підприємства, а також характеризують сегмент ринку, який обслуговує автотранспортне підприємство.

Результати проведених розрахунків стосовно вибору форми взаємозв'язку між факторами і результативною ознакою показали, більш точно апроксимує вхідні дані для дослідження впливу факторів на собівартість 10 пас. км. гіперболічна емпірична залежність:

$$y_1 = a_0 + \sum_{i=1}^3 \frac{a_i}{x_i} \quad (1)$$

для продуктивності одного середньоспискового пасажиро-місця квадратична емпірична залежність:

$$B_{yx} / \quad (2)$$

де a_i ($i=0,3$), B - ($i=0.4$) - параметри моделей.

Порівнюючи результати апроксимації на кожному кроці ми дійшли висновку, що найбільш повно описує залежність між собівартістю перевезень пасажирів (y_i) і факторами x_1, x_2, x_3 модель, яка має вигляд.

$$y_i = 0,055 + \quad (3)$$

Моделювання залежності між результативною ознакою (продуктивністю використання автотранспортних засобів) і факторами (x_1, x_2, x_3, x^4) дозволило виявити наступне рівняння зв'язку.

$$y_2 = -12,964 + 9,226x_1 + 0,003x_2^2 + 0,006x_3^2 + 0,353x^2 \quad (4)$$

Войнаренко М.П.

*Хмельницький національний університет,
перший проректор, проректор з науково-педагогічної та наукової роботи,
доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент НАН України*

Богатчик Л.А.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри обліку та аудиту, кандидат економічних наук*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ «ПОТРІЙНОЇ СПРАЛІ» ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ В ЕКОНОМІЦІ

Одним із найбільш поширених способів аналізу кластерів в соціально-економічних системах є визначення конкурентних переваг регіональних економік. Проведені нами дослідження у цьому напрямку показують, що оцінка конкурентних переваг території дозволяє виявити лише природні кластери. Водночас, використання кластерного інструментарію для програмування соціально-економічного розвитку територій та пошуку т. зв. «точок економічного зростання» актуалізує питання щодо можливості штучного створення кластерів в соціально-економічних системах. У даному випадку мова йде про види економічної діяльності, в яких формування пріоритету кластерного розвитку на визначеній території стає прерогативою держави в особі місцевих органів влади.

Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду виникнення кластерів показав, що сьогодні практично відсутні приклади чисто природного чи штучного формування територіально-галузевих утворень [1]. Як правило, виявлення на певній території кластерів супроводжується їх всебічною підтримкою з боку місцевих органів влади з метою подальшого перетворення на повноцінні кластерні утворення. З іншої сторони, ініціативи регіональних органів влади по

формуванню кластерів зазвичай пов'язані з наявним кластерним потенціалом соціально-економічної системи.

У класичних дослідженнях кластерів держава в особі місцевих чи регіональних органів влади є рівноправним учасником внутрікластерних взаємодій. Вітчизняні та зарубіжні науковці пропонують такий підхід до формування кластерів ототожнити з концепцією моделі «Потрійної спіралі» Генрі Іцковіца, відповідно до якої:

1) суспільству, заснованому на науковому знанні, характерно посилення ролі університетів у взаємодії з промисловістю та урядом;

2) три інститути (університети, бізнес, влада) прагнуть до співпраці, причому інноваційна складова виникає саме з цієї взаємодії, а не по ініціативі держави;

3) на додачу до традиційних функцій, кожен з трьох інститутів частково приймає на себе функції іншого. Саме інститути, які здатні виконувати нетрадиційні функції, вважаються найважливішими джерелами інновацій [2].

В реалізації концепції моделі «Потрійної спіралі» ролі кожного з інститутів чітко розподілені: роль бізнесу полягає у забезпеченні виробничого процесу, влада виступає джерелом контрактних відносин, які гарантують стабільну взаємодію, а університети - джерелом знань та технологій, таким чином, формуючи економіку, засновану на знаннях.

Не применшуючи досліджень науковців, зазначимо, що на нашу думку, концепція моделі «Потрійної спіралі» може бути застосована для пояснення способів взаємодії за умови рівноправної участі кожної з сторін внутрікластерних взаємодій лише за умови природного створення кластерів. Проте, погодимось з Куценко Є.С., що на практиці, при створенні інновацій зазвичай зустрічаємо так звані «подвійні спіралі взаємодій»: «влада» - «бізнес», «бізнес» - «наука», «наука» - «держава», що свідчить про слабкість перебігу інноваційних процесів в економіці регіону чи країни в цілому [3].

Одним з найбільш дієвих інструментів штучного створення кластерів в Україні продовжує залишатись затвердження регіональних програм [1]. Оскільки регіональні програмні документи володіють можливістю перегляду та оперативного внесення змін, це дозволяє перетворити їх на оперативний інструмент впливу на характер соціально-економічних перетворень в регіоні, відповідно, сприяє виробленню більш гнучких форм співробітництва влади, бізнесу та інституцій при утворенні кластерів.

На основі проведення дослідження можна зробити висновок, що поширена серед зарубіжних та вітчизняних науковців модель «Потрійної спіралі» може бути використана лише для пояснення можливостей формування природних кластерів в економіці. Що стосується штучних кластерів, пріоритетним продовжує залишатись розробка регіональних програм.

Література:

1. Кластери в економіці України : колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. М.П. Войнаренка. - Хмельницький : ХНУ, ФОП Мельник А.А., 2014. - 1085 с.

2. Ицковиц Г. Тройная спираль. Университеты - предприятия - государство. Инновации в действии / Г. Ицковиц ; перевод с англ. ; под ред. А.Ф. Уварова. - Томск : Изд-во Томского государственного университета систем управления и радиоэлектроники, 2010. - 238 с.

3. Куценко Е. С. Кластеры в экономике. Основы кластерной политики государства / Е. С. Куценко // Обозреватель-Объединен. - 2009. - № 11 (238). - С. 112-120.

Завгородня Т.П.

*Хмельницький національний університет,
професор кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
доктор економічних наук, професор*

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2010-2014 РР.

Створення передумов для ефективної роботи промисловості регіону виходить сьогодні на перше місце серед завдань економічної політики. Вивчення структури промисловості Хмельниччини дає можливість виявити відповідність траєкторії розвитку території до її природних і соціально-економічних ресурсів, потреб ринку, встановити основні шляхи підвищення ефективності та пріоритети розвитку галузі в умовах ринкових реформ.

Промисловість займає важливе місце в господарському комплексі області. Її спеціалізація визначається як традиційна для Поділля - це легка, харчова промисловість та промисловість будівельних матеріалів. За рахунок розташування Хмельницької АЕС можна твердити про електроенергетику як галузь спеціалізації. Однак незважаючи на це, Хмельницька область не відноситься до регіонів з розвинутою промисловістю. Така ситуація склалась внаслідок диспропорції у регіональному розвитку промисловості України. На підприємствах області на кінець 2015 р. вироблялось всього 1,8% промислової продукції України, формувалось 2,0% валового регіонального продукту [1].

Проаналізувавши дані Головного управління статистики у Хмельницькій області [2] щодо основних показників діяльності промислових підприємств за період 2010-2014 рр., можна зробити такі висновки.

Обсяг реалізованої продукції промисловості протягом досліджуваного періоду зростає, однак найвищим темп зростання спостерігався у 2011 р. Це пов'язано з початком виходу вітчизняної економіки з економічної кризи 2008-2009 рр. Однак, незважаючи на зростання обсягів реалізованої промислової продукції, у 2014 р. діяльність підприємств була загалом збитковою - показник рентабельності операційної діяльності має від'ємне значення. Це пов'язано з тим, що багато підприємств було орієнтовано на ринки Російської федерації та мали щільні економічні стосунки з підприємствами Донбасу, які частково знаходяться на тимчасово окупованій території. При цьому частка збиткових підприємств поступово зменшувалась. Основним видом промисловості в регіоні є переробна промисловість, на неї припадає близько 2/3 загального обсягу промислової продукції. Також важливе місце в регіональній економіці займає

постачання електроенергії, завдяки тому, що на території області розташована Хмельницька атомна станція (м. Нетішин).

Аналіз фінансових результатів діяльності промислових підприємств до оподаткування показав, що у 2014 р. мало місце від'ємне сальдо, отже, діяльність промислових підприємств була збитковою. Це можна пояснити тим, що частина підприємств області втратила ринки збуту внаслідок військових дій на сході країни та заборони експорту вітчизняних товарів з боку Росії.

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність промислових підприємств Хмельницької області за період з 2010 по 2014 рр не була успішною. Однак у 2015 р. мають місце позитивні тенденції. Протягом 2015 р. Хмельниччина експортувала товари вітчизняного виробництва до майже 70 країн світу. Активно реалізуються заходи з енергозбереження, зокрема, скорочення споживання газу. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку області, на 31 грудня 2015 року становив майже 170 млн. доларів, з 43 країн світу. Отже, промисловість Хмельниччини потри тимчасові труднощі і деякий спад виробництва має достатній потенціал для розвитку.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>.

Рига Д. О.

*Хмельницький національний університет,
аспірантка кафедри прикладної математики і соціальної інформатики*

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ

В сучасних умовах туризм стає однією з провідних галузей вітчизняної економіки. Особливе значення він набуває для регіональної економіки, виступаючи не тільки способом наповнення регіонального бюджету від податкових надходжень туристичних фірм, а й найважливішим фактором розвитку регіонів. З іншого боку, для споживачів туристичних послуг туризм постає не лише способом рекреації - відпочинку і оздоровлення, а й способом самореалізації та пізнання світу.

Важливим етапом при формуванні інноваційної стратегії розвитку туристичної компанії є розробка і застосування економіко-математичних методів і інструментальних засобів, призначених для оцінювання її діяльності з метою підвищення ефективності її функціонування. З цією метою можуть бути використані такі типи моделей.

Найбільш поширеним є використання економетричних моделей, до яких відносяться моделі попиту, пропозиції і резервування туристських послуг для прогнозування і планування туристичної діяльності з метою дослідження впливу різних чинників, в тому числі факторів випадковості, на її інтенсивність. Зокрема, такі моделі застосовуються для прогнозування обсягів попиту, його розподілу за існуючими і планованими туристськими комплексами і баз, для вивчення еластичності попиту за рівнем тарифів на туристичні послуги та за

іншими факторами, для дослідження впливу різних природних, економічних, демографічних та інших умов на інтенсивність потоків туристів.

Моделі пропозиції туристських послуг можуть бути використані для інтегральної оцінки туристичного потенціалу природно-економічних комплексів. Використовуючи показники аттрактивності в розрахунку на одного туриста, визначають розподіл туристів по вузлах поля рекреаційного потенціалу, при якому досягається максимальна сумарна величина аттрактивності. Також вони надають змогу вивчити та кількісно визначити внутрішні й зовнішньо наслідкові зв'язки між регіональними показниками в туристичній діяльності.

Оптимізаційні моделі застосовуються для аналізу ефективності функціонування і розвитку туристських об'єктів, проектів їх реконструкції і створення нових об'єктів для поліпшення їх організаційно-технологічної структури; а також моделі привабливості інвестування в туристської галузі та оптимізації навантаження, оптимізації турів. Існують також моделі і методи оптимального управління, що представляють собою імітаційно-оптимізаційні моделі з економічними критеріями і факторними обмеженнями, які використовуються в інформаційно-комп'ютерних технологіях. Серед основних завдань, які можуть бути вирішені шляхом використання оптимізаційних моделей, можна зазначити:

управління транспортними потоками;

вибір проекту туристичного комплексу з прив'язкою до умов тієї чи іншої території;

аналіз та оптимізація інтенсивності потоків на існуючій транспортній мережі з урахуванням пропускної здатності туристських об'єктів;

формування оптимальних туристських турів;

оптимізація управління процесами обслуговування туристів.

До моделей штучного інтелекту в області туристської сфери відносяться моделі прогнозування попиту туристського потоку і управління готельним сектором, сегментації ринку маркетингу і інформаційно-рекламної діяльності турбізнесу. Використання штучного інтелекту дозволяє за допомогою щодо малих ресурсів отримувати досить точні результати, для обчислення яких використовуються методи чисельної математики.

Вибір конкретного математичного інструментарію визначається наявними даними щодо діяльності туристичної компанії та завданнями, які слід вирішити.

Саврас С.А.

*Белорусский государственный экономический университет,
аспирант кафедры статистики, магистр экономических наук*

ИНДИКАТОРЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ

В отечественной и международной практике, а также в научных работах белорусских, российских, западноевропейских и других зарубежных исследователей представлено огромное количество показателей, с помощью которых они предлагают оценивать инновационный потенциал и результаты инновационной деятельности экономических субъектов, регионов страны и национальной экономики в целом [1, с.24-31; 2, с.39-40; 3, С19-21; 4, с.21-24; 5, с.47-49, 6, с.30-31].

Каждая из рассмотренных систем имеет немало положительных и

отрицательных аспектов. Рекомендуемые для использования системы статистических показателей, с одной стороны, основываются на довольно известных, проверенных и широко применяемых коэффициентах, которые считаются необходимыми, а иногда и обязательными для использования в мировой практике. С другой стороны, некоторые авторы включают в свои системы довольно редкие показатели, для расчёта которых сбор данных может быть затруднителен в отечественных условиях, а также находят место для коэффициентов, которые весьма косвенно связаны с инновационными процессами.

Для всесторонней количественной оценки уровня инновационной активности необходимо построение системы статистических показателей, которая будет не только ориентироваться на опыт развитых стран мира (EIS, RIS, GIS и др.) и разработки российских исследователей (АИРР, МАЦ, РИЭПП, НИУ ВШЭ и т.д.), которых в последние годы появилось немало, но и учитывать национальную специфику. Конечно, упор на унификацию белорусской статистики инноваций с западноевропейской и международной системой позволит осуществлять более точные сопоставления с наиболее развитыми странами. Однако значимым фактом должно быть наличие адекватной внутриреспубликанской системы оценки уровня инновационной активности хозяйствующих субъектов, предназначенной для выработки сбалансированной и эффективной политики государства в области инновационного развития отдельных регионов и страны в целом.

Нами предлагается использовать систему индикаторов оценки уровня инновационной активности, которая включает следующие группы статистических показателей:

- образовательный потенциал населения;
- кадры науки;
- финансирование научных исследований и разработок;
- отраслевая структура экономики;
- результативность научных исследований и разработок;
- результаты инновационной деятельности субъектов малого и среднего предпринимательства;
- итоги инновационной деятельности прочих экономических субъектов/

Литература

1. Богдан, Н.И. Измерение инноваций: проблемы сравнительной оценки: монография / Н.И. Богдан [и др.]. - Минск: Мисанта, 2011. - 264 с.
2. Волкова, Н.Н. Уровень развития инновационной системы и специализация регионов России / Н.Н. Волкова, Э.И. Романюк // Вопросы статистики. - 2011. - №9. - С.38-47.
3. Ковалёв, М.М. Развитие инновационного потенциала регионов Республики Беларусь / М.М. Ковалёв, А.А. Шашко / Вестник Ассоциации белорусских банков. - 2007. - №3(407). - С.13-33.
4. Макарова, П.А. Статистическая оценка инновационного развития / П.А. Макарова, Н.А. Флуд // Вопросы статистики. - 2008. - № 2. - С. 15-30.
5. Новокшонова, Л.В. Оценка уровня инновационного развития региона: зарубежный опыт и российская практика / Л.В. Новокшонова, Н.Г. Леонова // Вопросы статистики. - 2012. - № 10. - С. 47-53.
6. Полякова, Г.П. Инновационный потенциал регионов Приволжского

Савчук О.П.

*Хмельницький національний університет,
молодший науковий співробітник науково-дослідної частини*

СТАТИЧНІ МОДЕЛІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СІМЕЙ

В ході еволюції поглядів на демографічні процеси в світовій науці склалися ряд підходів і теорій. Макрорівневі, традиційно об'єктивістський підхід, який дозволяє вивчати соціально-демографічну поведінку великих статевовікових та інших категорій і суспільства в цілому. Суб'єктивний мікрорівневий підхід також спрямований на виявлення локальних потреб, норм, цінностей, що визначають вибір стратегії демографічної поведінки особистості, сім'ї.

Розглянемо деякі теоретичні моделі демографічної поведінки сімей. Основні ідеї економічного уявлення щодо народжуваності були формалізовані в рамках нової економіки домогосподарств, яка використовувала статичні моделі. Батьки максимізують функцію корисності домогосподарства, яка залежить від споживання благ і кількості дітей, що визначається батьками, при обмеженні на бюджет сім'ї:

$$\begin{cases} U(x, n) \rightarrow \max, \\ p_x x + p_n n = I \end{cases} \quad (1)$$

де U - функція корисності, x - складений добробут сім'ї, n - очікувана кількість дітей, p_x , p_n - витрати на забезпечення добробуту та утримання дітей відповідно, I - сумарний дохід сім'ї.

Г.Беккером [1] була удосконалена модель (1) шляхом включення до неї «якісних» властивостей дітей. Чим вище це «якість», тим вище корисність дитини для батьків, тим більше витрат вона потребує. Якість «вироблених» в сім'ї дітей визначається виробничою функцією домогосподарства, яка залежить від ресурсів (уваги, знань, товарів, грошей, часу), витрачених батьками на дітей. Кожна дитина має «ціну» (в залежності від зроблених витрат). Отже, модель за таких змін прийме вид:

$$\begin{cases} U(x, p, n) \rightarrow \max, \\ p_x x + p_n n + p_c n d = I \end{cases} \quad (2)$$

де U - якісні властивості дітей, p_c - витрати на забезпечення добробуту та дітей відповідно, які залежать також від якісних характеристик дітей.

Модель (2) в подальшому також була удосконалена з урахуванням співвідношення між зайнятістю жінки та рішенням про народження дитини.

Дж. Колдуелл [2] також основною детермінантою репродуктивної поведінки в сучасному суспільстві визначає не економіку, організацію виробництва, а спосіб життя сім'ї, що містить нові цінності і стереотипи поведінки. Така ж думка висловлена і в роботах більш пізніх дослідників [3], які вважають, що зниження народжуваності відбувається в результаті

відмирання економічної компоненти потреби в дітях при мотивації дітонародження і її заміщення соціально-психологічної компонентою, і що на сьогодні економічний чинник дітонародження відіграє меншу роль, ніж ціннісні орієнтації на батьківство.

Отже репродуктивну соціально-демографічну поведінку можна визначити як систему дій і відносин, що визначають народження дітей. Структура репродуктивної поведінки включає репродуктивні норми і цінності, установки і мотиви, які носять економічний, соціально-культурний та особистості-опсихологічний характер. Її можна описати за допомогою статичних моделей. Однак недоліком їх є те, що вони не враховують фактор часу.

Література

1. Becker G. S. An Economic Analysis of Fertility / Gary S. Becker // Demographic and Economic Change in Developed Countries. - Universities-National Bureau: Columbia University Press, 1960. - pp. 209-240.
2. Caldwell J. C. Theory of Fertility Decline / J. C. Caldwell. - London :Academic Press, 1982.
3. Демографическое поведение и его детерминация / В.Н. Архангельский, В.В. Елизаров, Н.В.Зверева, Л.Ю. Иванова. - М.: ТЕИС, 2005. - 352 с.

Хан О.О.

*Хмельницький економічний університет,
викладач кафедри інформаційних технологій та вищої математики*

ДО ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Основним фактором в міграційному регулюванні є інформаційне забезпечення демографічної політики, тому метою даної роботи є висвітлення проблеми інформаційного моніторингу міграції в сучасній Україні і обґрунтування можливостей створення в країні системи постійного моніторингу міграційних процесів. Досі не вирішена проблема формування адекватного інформаційного забезпечення міграційних досліджень. Державна статистика відображає масштаби переміщень лише певної категорії мігрантів - тих, хто виїжджає на заробітки на офіційній основі. Поза увагою залишаються співгромадяни, які виїхали за кордон з декларованою метою туризму, відвідування родичів тощо, а насправді - для трудової діяльності. Причому чимало таких осіб, не будучи зареєстрованими українською офіційною статистикою, після працевлаштування реєструються в країні-реципієнті, стаючи там легальними трудовими мігрантами. Внаслідок цього рівень охоплення трудових мігрантів є надзвичайно низьким навіть на загальному фоні достовірності демографічної статистики [1].

Тому основним джерелом інформації про трудові міграції стають вибіркові обстеження. В Україні після проголошення незалежності неодноразово проводилися вибіркові обстеження трудових мігрантів, організовані науковими закладами, в т.ч. і за підтримки міжнародних організацій (МОМ, МОП тощо). У

процесів цих досліджень детально проаналізовані причини трудових міграцій, соціально-демографічні характеристики їх учасників, виявлені основні напрямки трудових міграційних переміщень. У той же час характер організації спостережень, здійснених як в Україні, так і в сусідніх державах, не дозволяв оцінити реальні масштаби явища, визначити (хоча б приблизно) чисельність громадян України, які працюють за кордоном.

Проблеми визначення реальних масштабів трудової міграції, налагодження повноцінного інформаційного забезпечення дослідження цього явища, вивчення взаємовпливу ситуації на ринку праці та процесу формування обсягів і напрямків міграційних переміщень, оптимізації міграційних потоків, удосконалення системи заходів щодо соціального захисту мігрантів у сучасних умовах набувають особливої гостроти [2]. При цьому трудова міграція є невід'ємною частиною системи міграційних переміщень. Отже, налагодження повноцінного інформаційного забезпечення аналізу трудових міграцій має відбуватися в контексті удосконалення системи обліку міграцій населення взагалі. Тому пошук шляхів оптимізації та розробка конкретних рекомендацій по реформуванню системи інформаційного забезпечення дослідження міграцій населення є надзвичайно актуальним завданням. Першочергового значення набуває проблема отримання достовірної інформації про перебіг зовнішніх (міжде ржа в них) міграцій.

Література

1. Населення України. Трудова еміграція в Україні / Є. Лібанова, О. Позняк //Є.М. Лібанова - К: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, 2010, 265 с.
2. Романюк М. Д. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання /М.Д. Романюк - Демографія та соціальна економіка, 2015 - Електронний ресурс, режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua

9

В

**М
О**

*Інтелектуальні
інформаційні системи
і технології є економіці*

Бандоріна Л.М.

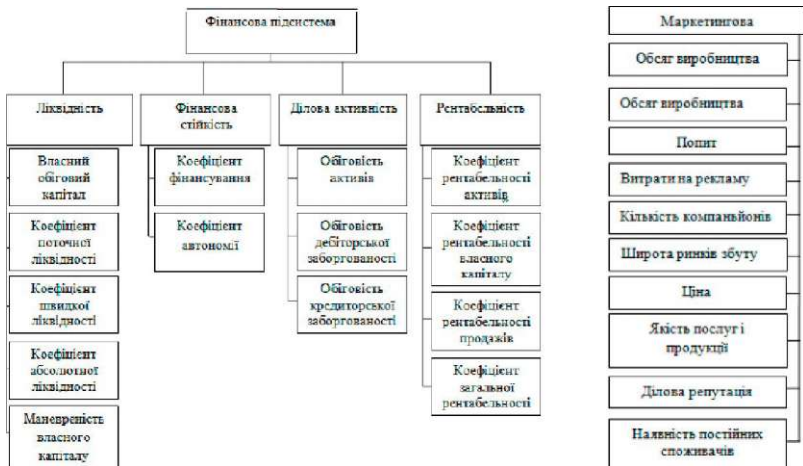
Національна металургійна академія,
завідувач кафедри економічної інформатики,
кандидат економічних наук, доцент
У дичина К.О.

Національна металургійна академія,
асистент кафедри економічної інформатики

ВИБІР ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сьогодні актуальною залишається проблема вибору оптимальної кількості показників, які найбільше впливають на результати діяльності підприємства. Оскільки індикатори (критерії, показники) оцінювання для кожної стадії розвитку можуть відрізнятися, то існує потреба в обґрунтуванні вибору універсальних, структурованих та збалансованих критеріїв, які б дозволили визначити стадію розвитку підприємства. На основі аналізу літературних джерел ([1], [2]) оцінювати стадію розвитку пропонується на основі фінансової та маркетингової діяльності (рис. 1).

Система показників для оцінки стадії розвитку підприємства

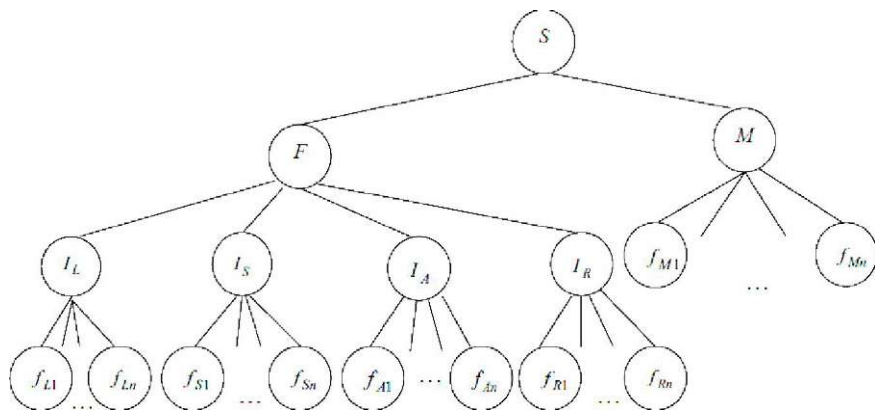

Рис. 1 - Показники фінансової та маркетингової діяльності підприємства

Визначення стадії розвитку можна зобразити у вигляді ієрархії (рис. 2):

$\cdot n^{\wedge} \cdot 'i_{ii} \_ 'Ai, 'u$ — критерії фінансової підсистеми групи ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності відповідно; Γ_{Mi} — критерії маркетингової підсистеми; $\backslash = \backslash_n$ — індекс критерію у межах підсистеми або групи підсистеми; n — кількість критеріїв у межах підсистеми або групи підсистеми; $i \ i \ i \ i$ — інтегральні показники групи ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності фінансової підсистеми

відповідно; p , M —інтегральні показники фінансового стану та маркетингової діяльності підприємства відповідно; B — стадія життєвого розвитку підприємства.

Рис. 2 - Ієрархічне дерево моделі визначення стадії життєвого циклу

Вибір та обґрунтування показників діяльності підприємства - це один з етапів моделювання економічної поведінки суб'єкта господарювання.

Література

1. Вишнева О. В. Взаємозв'язь фінансових показателів / О. В. Вишнева // *Управління фінансами підприємства*. - 2004. - №6. - С.43 - 52.
2. Браун Марк Г. Сбалансована Система Показателів: на маршруті впровадження / Марк Грем Браун; [Пер. с англ. - М.: Альпіна Биз нес Букс, 2005. - 228 с.

Вальков О.Б.

*Хмельницький національний університет,
старший викладач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних соціальних та економічних умовах важливого значення набуває функціонування підприємства в рамках інформаційного середовища, як зовнішнього так і внутрішнього. В розрізі економічної безпеки підприємства прийнято розуміти загрози інформаційній безпеці, як небезпеку для технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації у вигляді: несанкціонованого втручання, псування та крадіжок інформації; стороннього доступу до конфіденційної інформації або до інформації, що носить характер комерційної таємниці; ВВОб та хакерські атаки, тощо. Класифікація загроз та розробка шляхів запобігання таким елементам небезпеки є темою багатьох наукових праць вітчизняних та закордонних вчених.

Але існує інший підхід до трактування поняття інформаційного поля або інформаційного середовища підприємства, як сфери діяльності суб'єктів, що пов'язана зі створенням, перетворенням, споживанням інформації. «Інформаційне середовище — це середовище, в якому постійно відбуваються

різноманітні комунікативні процеси між зацікавленими сторонами»[1]. Такі зацікавлені сторони прийнято називати узагальнюючим поняттям стейкхолдер.

Стейкхолдер - ринковий суб'єкт, який має інтерес до діяльності підприємства чи до деяких напрямів його діяльності, але цей інтерес не базується на бажанні отримати чистий дохід. Прийнято поділяти усіх стейкхолдерів на внутрішніх (керівництво, працівники, власники, спонсори) та зовнішніх (державні регулятивні, законодавчі органи, правові, судові та політичні установи, а також конкуренти, місцеве населення, ЗМІ).[2]

Загрозу для економічної безпеки може нести створення та розповсюдження негативної інформації про підприємства стейкхолдерами негативного інтересу, тобто конкурентами, незадоволеними клієнтами, заангажованими засобами масової інформації, сторонніми особами, які не володіють достовірною інформацією.

Таку загрозу можна розділити на два види:

1. Випадкове спотворення інформації внаслідок недостатньої інформованості;

2. Спланована інформаційна атака, інформаційна війна спрямована на погіршення іміджу організації.

Пропонуються наступні шляхи запобігання таким видам загроз:

- постійний моніторинг зовнішнього та внутрішнього інформаційного середовища підприємства, що дозволить вчасно виявити небезпеку та відреагувати на неї; - підвищення рівня свідомості працівників відносно іміджу фірми, що унеможливить розповсюдження негативної інформації про підприємство з боку співробітників і забезпечить оперативне і ефективне реагування на появу негативної та неправдивої інформації; - локалізація виявленої інформаційної загрози з метою недопущення розповсюдження її на інші сфери інтересів підприємства; - розробка стратегії реагування на зовнішні інформаційні атаки з метою запобігання погіршення іміджу організації; - розробка стратегії "удару у відповідь" з метою недопущення появи подібних загроз у майбутньому.

Література

1. Тишевська-Шапошнік О.В. Інформаційне середовище, як чинник формування комунікативних стратегій розвитку туристичної діяльності. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/v37/v37-2-18.pdf>

2. Безручко О.О. Значення інтересів стейкхолдерів у процесі управління діяльністю підприємства. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rasnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69677.doc.htm

Волосович С.В.

*Київський національний торговельно-економічний університет,
професор кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор*

ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В ЕКОНОМІЦІ

На виникнення та розвиток криптовалютних ринків значною мірою вплинули глобальні фінансові кризи, еволюція фінансових технологій та потреби споживачів у візуалізації інформації, здешевленні послуг. Криптовалюта являє собою початок нового етапу ринку, де правлять технології.

Вона має потенціал щодо зміни традиційних ринкових стратегій, ділових практик, що забезпечить вигоди споживачам і макроекономічну ефективність Ш. Підґрунтям функціонування криптовалютних ринків є фінансові та технологічні інновації. Серед технологічних інновацій вагоме місце займають так звані «блокчейни» (blockchain), які є невід'ємним механізмом, що забезпечує передачу вартості у «схемах віртуальної валюти» (virtual currency scheme(s) - VCS).

Нині спостерігається зростання рівня довіри до технології «блокчейн». Згідно із дослідженням, проведеним Greenwich Associates серед 55 професіоналів Wall Street, 73% респондентів підтвердили можливість функціонування blockchain без біткоїн [2]. Це здійснюватиметься як у фінансовій сфері, так і поза її межами. Існують прогнози щодо використання blockchain-технологій для відстеження синдикованих кредитів у другому кварталі 2016 р. Водночас їх застосування у сфері торгівлі акціями та похідними цінними паперами стане можливим через 5-10 років.

У листопаді 2015 р. Факультет інформатики та управління Пауліста (FIAP) університету в Сан-Паулу почав приймати біткоїни в якості оплати за окремі курси. FIAP почне приймати біткоїни для оплати навчання у групах в рамках програми змін, яка пропонує коротші курси з підприємництва, інновацій, управління проектами та технологіями. Як частину цієї програми, FIAP пропонує шести-модульний курс під назвою «Bitcoin - A Revolucao do Dinheiro» і відкриває Bitcoin-банкомат на території кампуса. Visa і DocuSign впровадили технологію blockchain Bitcoin у лізинг автомобілів. Проект передбачає присвоєння автомобілю унікального цифрового ідентифікатора, який зареєстрований на blockchain - в захищеній базі даних бухгалтерської книги, що використовується для запису транзакцій більш широко розподілених комп'ютерних мереж. Ця технологія пов'язана з DocuSign's eSignature споживача і інтегрована у технологію оплати Visa, що дає змогу заплатити за лізинг, страхування, послуги з технічного обслуговування автомобіля та ін.

Європейський постачальник Viteoin-послуг Cashila запустив нову систему виплати заробітної плати, яка полягає в тому, що співробітник створюватиме запит з включенням необхідних банківських реквізитів, який передається у форматі PDF або електронною поштою своїм роботодавцем та обробляється банком і Cashila. Користувачі платформи можуть також отримати Bitcoin через європейський банківський рахунок, шляхом передачі Bitcoin євро гаманець (EUR Wallet) платформи з негайним перетворенням у євро.

Таким чином, використання blockchain-технологій сприятиме побудові ефективних і прозорих систем для відстеження та реєстрації фінансових операцій або поліпшенню вже існуючих системи, що використовуються банками.

Література

1. Money is no object: Understanding the evolving cryptocurrency market [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://www.pwc.com/us/en/financial-services/publications/assets/pwc-cryptocurrency-evolution.pdf>

2. Finance pros believe blockchain will survive and thrive without Bitcoin [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <http://www.thepayers.com/cryptocurrencies-bitcoin-virtual-currencies/finance-pros-believe-blockchain-will-survive-and-thrive-without-bitcoin/761636-39>

Ліман В.В.

*Вінницький фінансово - економічний університет ,
кафедра економіки, кандидат технічних наук, доцент*

Головенько С.В.

*Вінницький фінансово - економічний університет,
магістрант*

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ

В сучасному суспільстві відбувається стрімкий розвиток ІТ-технологій, наслідком цього є такий ж швидкий розвиток електронної комерції. Одним із популярних онлайн бізнесів є інтернет-магазин. Навіть у часи світової фінансової кризи, за дослідницькими даними, зростання склало в середньому в 2009 році від 20 до 35%, а кількість покупок, що здійснюються через Інтернет, щорічно зростає в середньому на 20%. Таким чином, інтернет-магазин є прибутковим напрямком бізнесу.

Однак на даному ринку помічений досить високий ступінь конкуренції і далеко не всі проекти можуть вижити. Це відбувається через те, що часто підприємці, які починають свою інтернет-справу, не мають чіткого уявлення про інтернет-ринку і про ті труднощі, з якими вони зіткнуться в майбутньому.

Оптимізація Інтернет Магазину для пошукових систем складається з декількох етапів. Спочатку складається семантичне ядро сайту, згідно з яким і проводиться оптимізація інтернет магазину, а також проводиться технічний аудит і технічна оптимізація інтернет магазину.

Складання семантичного ядра магазину. Коли користувач шукає інформацію в Інтернет, він рідко використовує складні наукові формулювання. Щоб максимально ефективно провести оптимізацію сайту магазину, потрібно розуміти за допомогою яких слів і словосполучень користувач шукає передбачуваний товар.

При складанні семантичного ядра проводяться наступні роботи:

- аналіз галузі в цілому і товарів сайту з метою складання первинного переліку словосполучень;
- розширення списку за допомогою синонімів.

Контентна оптимізація Інтернет магазину. Роботи над текстовою частиною сайту - оптимізація існуючих текстів та написання нових з урахуванням вимог пошукових систем. Оптимізувати інформаційну частину сайту, ми намагаємося зробити так, щоб в результаті оптимізації до вас заглядали не тільки разові клієнти, але і щоб ваш сайт став цікавим для користувача.

Один із секретів електронної комерції полягає в тому, що магазин заробляє не на першій продажі. Тільки з другого, а іноді навіть з третього чека ви починаєте отримувати прибуток. Тому критично важливо зробити так, щоб клієнт купив у вас не один раз.

Література

1. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы. — М.: Финансы и статистика, 1998.
2. Годин В.В., Корнеев И.К. Информационное обеспечение управленческой деятельности.. — М.: Мастерство. Высшая школа, 2001.
3. Учебно-практическое пособие. /Под ред. Ю.М. Черкасова. Информационные технологии управления. — М.: ИНФРА-М, 2001.

СТАРТАПИ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Підприємницька діяльність є важливим двигуном економічного зростання країни. Підприємства створюють продуктивність праці, нові робочі місця та інновації. Підприємницький успіх формується в певному географічному просторі (місцева, національна та наднаціональна економіка та суспільство). Як показують дослідження, в світі використано лише 50% можливих підприємницьких ініціатив [1]. Більше 1 млрд. робочих місць будуть саме створенні в країнах що розвиваються, особливо в найменш розвинених. Лише взаємозв'язок інновацій і підприємництва дасть можливість такому поштовху.

Актуальність проблеми, яка розглядається, визначається необхідністю якнайшвидшої зміни існуючих засад економічного розвитку та створення умов для активного використання можливостей вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалів.

Дослідження економічного зростання підприємницької діяльності за останні 30 років свідчать, що швидко створювані робочі місця, можливі лише в компаніях зі стрімким розвитком [3]. Тому в країнах що розвиваються, населення можна забезпечити необхідною кількістю робочих місць лише створенням нових підприємств, стимулюючи розробку нових товарів та послуг. Досвід зарубіжних країн свідчить, що держави які займаються інноваційним розвитком займають лідируючі позиції на світовому ринку. Такі підприємства створюються завдяки використанню нових ніш на ринку і пропозиції нових товарів, послуг або процесів, які не мають конкурентів та заміників. Завдяки цим умовам вони зможуть утримувати високий рівень прибутковості, який забезпечить швидкий ріст виробництва та зайнятості. Відповідно до GlobalInnovation Index 2016 Україна займає 56 місце в рейтингу із 128 країн світу по рівню розвитку інновацій [2].

Існуючі підходи та методи розвитку високих технологій в Україні показують низьку ефективність, а відповідно модель розвитку інноваційної діяльності потребує змін. Кардинально новий підхід до ведення інноваційної підприємницької діяльності є «стартап» Основний принцип даного підходу: продукт необхідно виробляти швидко, якісно і з найменшими втратами. Але варто зауважити, що стартап - це не суто виробництво продукції та їх виведення на ринки - стартап - це також підхід, концепція розвитку інновацій [3].

Значна частина світових бізнес-ідей запропонована сама українцями спільно з іноземними компаніями. Прикладом ефективних стартапів можуть бути: QROK, Pectube, Branto, Augmented Pixels, Ajax, Settle, Kwambio, Gitlab. Prctli та інші вдомі проекти які залучили значні іноземні інвестиції. Головними принципами формування основних напрямів інноваційного розвитку інформаційної економіки України це зниження інертності економічних процесів шляхом активізації електронної комерції на підґрунті розширення доступу економічних агентів до світових інформаційних мереж, розвитку телекомунікаційних технологій, орієнтації інноваційного виробництва на масового споживача, зростання продуктивності функціонування інформаційних систем, поширення сфер застосування комп'ютерної техніки.

Дослідження показали, що Україна лише починає розвиток в області економічних та технологічних старіапів. Тому стимулювання організаційних, економічних, фінансових, нормативних аспектів сприятимуть ефективним результатам їх інноваційної діяльності

Література

1. Global Entrepreneurship and Development Institute [Electronic resource] - Available ar: <https://tlcgcdi.org/11.09.2016>.
2. Global Innovation Index 2016 [Electronic resource] - Available ar: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report> 11.09.2016.
3. Рис Э. Бизнес с нуля: Метод Lean Startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / Э. Рис; пер. с англ. - 2-е изд. - М.: Альпина Паблишер, 2013. - 253 с.
4. 24 успішних українських стартапи, на яких найбільше заробили [Електронний ресурс]- Режим доступа : http://24tv.ua/24_uspishmh_ulaayinskih_startapi_m_yaHh_naybilshe_zarobili_n603784

Уринцов А.И.

*Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова,
зав. кафедрой управления информационными системами и программирования,
доктор экономических наук, профессор*

Нефедов Ю.В.

*Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова,
доцент кафедры управления информационными системами и
программирования, кандидат экономических наук*

Староверова О.В.

*Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова,
профессор, доктор юридических наук, кандидат экономических наук*

О ВЫБОРЕ ПОДХОДА К АНАЛИЗУ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Анализ информатизации общества требует выбора подхода, который позволяет находить общее в разнообразных тенденциях и прогнозировать их. На наш взгляд, необходимость информатизации общества следует из закона необходимого разнообразия сформулированного У.Р. Эшби.

Отталкиваясь от того, что целью управления является снижение энтропии системы, Эшби формально доказал, что управление тем лучше, чем больше разнообразие управляющего воздействия и чем меньше потери от неоднозначности управления. Иными словами, только разнообразие может победить разнообразие (энтропию).

Глобализация и растущее население Земли сделали человечество к концу XX в. единой системой, энтропия которой растет. Всем очевидны такие глобальные проблемы цивилизации как грозящая экологическая катастрофа, изменение климата, дефицит энергоносителей, питьевой воды, миграция населения и т.д. И, в соответствии с законом Эшби, информационные возможности человечества также увеличивают свое разнообразие. Здесь уместно говорить о продолжении тезиса В. И. Вернадского: «...под влиянием научной мысли и человеческого труда биосфера переходит в новое состояние...» - ноосферу.

В связи этим нам видятся два важнейших аспекта информатизации общества, особенно значимые для «уменьшения потерь от неоднозначности управления»: адекватности и открытости.

Проблема адекватности существовала с того момента, как человек понял, что находится в мире моделей, которые сам же и создает ежеминутно в соответствии с потребностями своего существования. Сущность проблемы состоит в том, чтобы «коллективный» разум, воплощаемый в форму искусственного интеллекта, как можно более точно отражал всю совокупность индивидуальных знаний. Уровню адекватности, который объективно всегда субъективен, посвящены теоремы Геделя, Тарского, Черча, постулаты Вернадского, Винера, Минского, принципы Витгенштейна. Прикладные проблемы касаются конкретных сложностей, возникающих в процессе создания информационных технологий всех уровней.

Аспект открытости заметен, в частности, на уровне требований к современному программному обеспечению:

- способность унифицированного обмена данными с другими программными продуктами, расположенными на различных компьютерах (универсальный интерфейс);
- способность переносимости прикладных программ на различные платформы (мобильность);
- возможность смены одного компьютера на другой без каких-либо изменений программного продукта (многоплатформенность).

Открытость систем достигается путем разработки стандартов их взаимодействия. Этим занимаются более 250 подкомитетов различных международных организаций, опубликовавших более 1000 стандартов. Малоизвестным для обычного пользователя образом, стандарты управляют например, всемирной энциклопедией Wikipedia: VIAF - Virtual International Authority File - Виртуальный международный авторитетный файл (2003), ISNI - International Standard Name Identifier - Международный стандартный идентификатор имени (2012), и многие другие.

Ясинська Н.А.

*Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, доцент*

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА ПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТИХ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

Використовуючи успішний світовий досвід функціонування комерційних кредитно-банківських установ та діяльності роздрібних мереж, з однієї сторони, а також наявність тривалої соціально-економічної кризи в Україні, з іншої, застосування системи підтримки прийняття рішень (C11 IP) в сфері управління фінансами (зокрема особистими фінансами) позитивно вплине на динаміку узагальнених та індивідуальних економічних показників, соціально-економічний розвиток країни у цілому. Наразі СППР передбачає завдання оптимізації та ранжування за усунення суб'єктивності в процесах прийняття рішень. Відповідно формалізація, яка серед іншого супроводжує розробку та навчання інтелектуальної системи, знижує ризики прийняття невправлінського рішення за збільшення масиву даних, факторів впливу тощо, які доцільно

опрацьовувати та враховувати в кожний момент часу та одиницю прийняття рішення. Сучасна СППР передбачає використання методу змінної середньої, перевірки точності прогнозу, системи стимулювання, прогнозування споживчої поведінки, регіональних особливостей за можливостей виявлення шахрайства тощо.

Інтелектуальна система прийняття особистих фінансових рішень вміщує такі складові:

- інформаційний пошук фінансово-економічних індикаторів впливу зовнішнього середовища на систему особистих фінансових рішень;
- інтелектуальний аналіз даних, у т.ч. аналіз фінансової поведінки, фінансової культури, фінансової обізнаності фізичної особи - учасника фінансової системи України;
- навчання інтелектуальної системи на основі існуючих прецедентів практики особистих фінансів із врахуванням циклічності доходів та витрат населення;
- імітаційне моделювання;
- еволюційне обчислення та генетичні алгоритми;
- нейронні мережі;
- ситуаційний аналіз прийняття особистих фінансових рішень;
- когнітивне моделювання;
- фінансово-економічне обґрунтування отриманого результату як визначеного соціально-економічного ефекту для особистості, територіальної громади, регіону, країни.

Завдяки використанню СППР в системі прийняття особистих фінансових рішень будуть відкриті нові підходи до вирішення нестандартних управлінських задач. Наразі поточна соціально-економічна політики описана як низько-ефективна за існуючої тривалої кризи в соціально-орієнтованому суспільстві, бюджетній та фінансовій системах України [2].

Автором вбачається подальший розвиток тектології за рахунок наукового опису поточних тенденцій розвитку еволюційної економіки, приклади якої існують у вітчизняній господарській системі. Сферу інтересів еволюційної економіки розкрито в [1].

Література

1. Ясинська Н. А. Генетика еволюційної економіки ГЕлектронний ресурс / Н. А. Ясинська. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&g=4943>.
2. Ясинська Н. А. Інституційна інфраструктура особистих фінансів : антикризовий аспект : моногр. / Н. А. Ясинська. - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 496 с.

10

З

*Сучасні проблеми
модернізації
підготовки фахівців
та адаптації*

**М
О**

*освітньої діяльності
до вимог європейського
освітнього простору*

Глушаниця Н.В.

*Національний авіаційний університет,
доцент кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики,
кандидат педагогічних наук*

КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА В ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Професійна освіта спрямована на забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально активного, морально і фізично здорового національного виробничого потенціалу, оскільки сучасний ринок потребує всебічно освічених, висококультурних, відповідальних, ініціативних фахівців, здатних мислити творчо, оволодівати принципово новою технікою і технологією, які б прагнули стати інтелігенцією.

Отже, перед педагогічною наукою постає нова проблема - формування національної технічної інтелігенції, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства. Відновити престиж технічної освіти та відтворити національну технічну інтелігенцію є важливим завданням закладів вищої технічної освіти.

Формування національної технічної інтелігенції можливо лише в умовах вищих технічних закладів, оснащених сучасною матеріально-технічною базою та забезпечених висококваліфікованими інженерно-педагогічними кадрами. У процесі оволодіння фахом основна увага має приділятися вивченню спеціальних технічних дисциплін, але для того щоб стати кваліфікованим інженером, одних лише знань зі спеціалізації замало. Інженер має бути всебічно розвиненою особистістю, здатною самостійно мислити, робити висновки, приймати рішення.

Отже, постає питання про необхідність гуманізації системи вищої технічної освіти, коли студент з об'єкта навчання перетворюється у суб'єкт навчально-виховної діяльності. А тому дисципліни гуманітарного циклу, зокрема й іноземна мова покликані внести гуманістичне начало у цей процес. Актуальність даної проблеми підтверджена й тим, що до неї у своїх дослідженнях звертаються В.П. Андрущенко, А.В. Кочубей, В.М. Олексенко, О.С. Пономарьова, О.Г. Романовський, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та інші вчені.

У процесі професійного розвитку та професійної підготовки студентів виникають також проблеми, які обумовлені непрофесіоналізмом, психологічною втомою та професійною пасивністю, а саме професійною деформацією особистості, яка може бути як позитивною так і негативною.

Саме цим пояснюємо наявність нагальної потреби в розробці нової інтегративної теорії розвитку професійної компетентності та теорії професіоналізму в цілому.

З метою поліпшення ситуації в даному аспекті вітчизняні та зарубіжні науковці у своїх дослідженнях намагаються розробити різні моделі інженерних фахівців з позицій різних методологічних підходів. Найчастіше їхня увага акцентована на компетентісному підході щодо формування майбутнього інженера, оскільки проблема невідповідності між компетенціями фахівців та вимогами роботодавців може бути вирішена у рамках реалізації компетентісного підходу, суть якого полягає у підтриманні та розвитку у фахівця набору ключових компетенцій, які визначають його конкурентоздатність на ринку праці.

Важливою проблемою сьогодні є перенесення ознак професіоналізму на модель інженерно-технічних працівників шляхом програмування змісту освіти, який має відповідати вимогам їхньої майбутньої професійної діяльності. Інженерна освіта на сучасному етапі має орієнтуватись на відповідність існуючим вимогам економіки та визначати напрям розвитку суспільного виробництва.

Узагальнюючи викладене, зазначимо: шляхи підвищення ефективності вищої технічної освіти мають базуватись на гуманістичних засадах, відкриваючи перспективу розвитку⁷ особистості майбутнього фахівця.

The problem of quality assurance in accordance with the new paradigm of organization of educational process is crucial in EHEA and accordingly reflected in communiqués and declarations conference of European Ministers responsible for higher education.

Hrylioruk P.M.

Khmelnytskyi National University

Head of Department of Automated Systems and Modeling of Economics,

Doctor in Economics, professor

SOME ISSUES OF QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN ACCORDANCE TO TEQUIREMENTS OF EHEA

The quality assurance system for higher education in Europe outlined in «Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area» (ESG, 2005), which came into force in 2005 and has been revised and approved by the Ministerial Conference in Yerevan, on 14-15 May 2015 [1]. This document contains a list of European standards for quality assurance, consisting of: external quality assurance of higher education; quality assurance activities (independent or state) agencies external quality assurance; internal quality assurance in higher education.

The рифове of these standards and guidelines is to provide a source of assistance and guidance to both higher education institutions in developing their own quality assurance systems and agencies undertaking external quality assurance, as well as to contribute to a common frame of reference, which can be used by institutions and agencies alike. It is not the intention that these standards and guidelines should dictate practice or be interpreted as prescriptive or unchangeable.

The ESG have the following purposes:

- They set a common framework for quality assurance systems for learning and teaching at European, national and institutional level;
- They enable the assurance and improvement of quality of higher education in the European higher education area;
- They support mutual trust, thus facilitating recognition and mobility within and across national borders;
- They provide information on quality assurance in the EHEA.

The standards and guidelines are based on a number of basic principles about quality assurance, both internal in and external to higher education in the EHEA. These include:

- Providers of higher education have the primary responsibility for the quality of their provision and its assurance;
- The interests of society in the quality and standards of higher education need to be safeguarded;
- The quality of academic programmes needs to be developed and improved for students and other beneficiaries of higher education across the EHEA;
- There need to be efficient and effective organisational structures within which those academic programmes can be provided and supported;
- Transparency and the use of external expertise in quality assurance processes are important;
- There should be encouragement of a culture of quality within higher education institutions;
- Processes should be developed through which higher education institutions can demonstrate their accountability, including accountability for the investment of public and private money;
- Quality assurance for accountability purposes is fully compatible with quality assurance for enhancement purposes;
- Institutions should be able to demonstrate their quality at home and internationally;
- Processes used should not stifle diversity and innovation.

References

1. Revised Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (Approved by the Ministerial Conference in May 2015).-URL: https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/e4/ESG_endorsedMay2015.pdf

Григорук С.С.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри прикладної математики і соціальної інформатики,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ПРИНЦИПИ РОЗРОБКИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ В КОНТЕКСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Європейська модернізація вищої освіти в Україні зумовлена, насамперед, цивілізаційними змінами: глобалізація економіки, інноваційний розвиток, інформатизація.. Приєднання України до Болонської декларації у травні 2005 року та зміни державної політики у галузі вищої освіти, зокрема, затвердження Національної рамки кваліфікацій [1] та прийняття Закону України «Про вищу освіту» [2] свідчать про позитивні зміни в цій сфері.

Як зазначено в Єреванському комюніке [3], підвищення якості та актуальності навчання та викладання є головною місією Європейського простору вищої освіти, яка повинна забезпечити стимули для установ, викладачів і студентів, щоб активізувати навчально-пізнавальну діяльність, сприяти розвитку творчості та інноваційності. Освітні програми повинні дозволити студентам розвивати компетенції, які можуть найкращим чином задовольнити особисті прагнення і потреби суспільства, за допомогою ефективних навчальних заходів. Вони повинні підтримувати прозорий опис

результатів навчання і навчального навантаження, гнучкі шляхи навчання і відповідні навчальні та оціночні методи. Важливо визнати і підтримати якісне підтримки викладання, і забезпечити можливості для зміцнення викладання компетенції вчених. Крім того, студенти, як повноправні члени академічної спільноти, а також інші стейкхолдери, будуть активно залучатись до розробки навчальних програм і в забезпеченні якості.

Для консолідації Європейського простору вищої освіти необхідне свідоме запровадження результатів навчання. Розвиток, розуміння та практичне використання результатів навчання є вирішальним для успіху ЕСТ8, Додатку до диплому, визнання, рамок кваліфікації та забезпечення якості, які є взаємозалежними. Це зумовлює необхідність узгодження навчальних кредитів як з результатами навчання, так і з навантаженням студентів, а також включення досягнення результатів навчання до процедур оцінювання.

Розробка освітньої програми, що орієнтована на результати навчання, базується на таких принципах.

1. ВНЗ повинні мати автономію та відповідальність для визначення своїх цілей і чітко визначених характеристик випускників. Освітні програми розробляються і впроваджуються через визначення результатів навчання, які повинні відповідати місії і профілю ВНЗ з урахуванням регіональних особливостей.

2. Внутрішнє управління якістю ВНЗ повинно бути розроблено для підтримки результатів-орієнтованого навчання до навчання освітніх послуг.

3. Орієнтація на управління якістю в результатів-орієнтованому підході надає можливість узгодження результатів навчання освітньої програми з результатами, визначеними в Національній рамці кваліфікації. Національна рамка кваліфікації - це інструмент, який здійснює прив'язку системи освіти до ринку праці та допомагає зрозуміти як людина буде просуватися у своєму навчанні упродовж життя.

4. Досягнення навчальних результатів займає центральне місце в сучасному підході щодо якості; викладання і навчальне середовище повинні бути студенте-центрованими.

5. Навчальні результати освітньої програми повинні узгоджуватись з національними особливостями, відповідають вимогам професійних, регуляторних та законодавчих органів на національному та міжнародному рівні.

6. Використання результатів навчання надає можливість визначити чіткі відмінності у кваліфікаціях освітніх програм, що розробляються.

7. Включення результатів навчання до освітньої програми може допомогти процесу зіставлення програм на міжнародному рівні.

8. Доцільна кількість навчальних результатів освітньої програми повинна бути в межах від 8 до 15.

9. Кожен модуль освітньої програми також повинен мати результати навчання, які узгоджуються з Національною рамкою кваліфікації.

10. Кожен модуль і кожна програма повинні мати певну кількість кредитів, що відображають навантаження як в аудиторних годинах, так і в годинах самостійної роботи.

11. Кожна навчальна програма і кожен модуль вимагають використання відповідної стратегії оцінювання, яка повинна бути справедливою, достовірною і надійною, використовувати поточне та підсумкове оцінювання, зберігаючи довіру до оцінювання навчальних досягнень.

12. Потенціал студента для досягнення намічених результатів навчання реалізується опосередковано через забезпечення навчальної програми, тобто методами навчання, навчально-освітнім середовищем, людськими та матеріальними ресурсами, навчальними планами і особливо оцінюванням.

13. Навчальні результати і відповідний навчальний план повинні узгоджуватись з вимогами Національної рамки кваліфікацій, більше уваги приділяти головним компетентностям, науково-дослідній діяльності (випускній роботі) та інтернаціоналізації, що зазвичай має місце для більшості традиційних закордонних освітніх програм.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс]. - Режим доступу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. - Режим доступу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Yerevan communiqué [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.05.15_Ministerial_Conferen ce/Yerevan%20Communique.pdf

Ивашко Л.М.

*Одесский национальный университет имени П.П. Мечникова,
доцент кафедры экономической кибернетики и информационных технологий,
кандидат экономических наук, доцент*

Торопцов В.С.

*Общество с ограниченной ответственностью «Контур Автоматизация»,
научный консультант, доктор технических наук, профессор*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕРЕДОВОЙ МЕТОДОЛОГИИ ГЕЙМИФИКАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ И БИЗНЕСЕ

Самое широкое использование компьютеров в процессе обучения и профессиональной деятельности в условиях информационного общества неизбежно. При этом необходимо оптимальное применение передовых информационных технологий во избежание ущерба бизнесу, а в учебном процессе - для повышения качества образования. И при решении этих задач в настоящее время вполне закономерно в процесс обучения и в бизнес уверенно внедряется игровая компьютерная технология, получившая название геймификации [1]. В настоящем докладе рассмотрены два конкретных примера эффективного использования методологии геймификации: один из области повышения качества обучения студентов с помощью информационно-коммуникационных технологий [2], а другой из области бизнеса, определены особенности решения этих задач, в том числе, с точки зрения экономической целесообразности принятых решений. Начнем с процесса обучения. Так, несмотря на существование множества престижных специальностей, значительный карьерный рост большинства специалистов связан с переходом на работу по управлению тем или иным коллективом. При этом назначенный

руководителем специалист должен твердо знать, что одним из основных регуляторов поведения на работе его сотрудников и повышения эффективности деятельности являются их *потребности*. Научной основой для формирования правильных представлений руководителя о потребностях сотрудников является теория А. Маслоу. К сожалению, индивидуальная проверка компетенции студентов правильности практической оценки соответствия особенностей поведения людей уровням иерархии пирамиды А. Маслоу дает, как правило, неудовлетворительный результат. Поэтому рационально, в соответствии с методологией *геймификации*, применить подход, характерный для компьютерных игр. Он заключается в том, что, используя имеющийся программный продукт для неигровых процессов, с целью повышения вовлеченности студентов в решение задачи формирования их компетентности по оценке особенностей поведения людей в соответствии с доминирующим уровнем потребностей по теории А. Маслоу, создают командную деловую игру. Это может сделать сам преподаватель. Такая деловая игра была нами создана. Она полностью решила задачу формирования компетенций. Что касается применения технологии геймификации в бизнесе, то предметом нашего рассмотрения являлся бизнес-процесс (аукцион), предложенный профессором Максом Базерманом [3]. При его проведении он, получал 10-кратный доход от первоначально выставленной на аукцион суммы. Разработанная нами бизнес-симуляция позволила раскрыть этот феномен профессора Макса Базермана. Он заключался во введении в алгоритм проведения аукциона дополнительной положительной обратной связи.

Литература

1. Ребус Н.А., Алексеева Т.В., Шайтура С.В., Дик В.В. Использование последствий информатизации образования и бизнесе в условиях информационного общества. - Вісник ХНУ. - Хмельницький, 2015, № 3, Т. 3 (224). - С.218-222.
2. Диордица С.Г., Торопцов В.С., Ивашко Л.М. Инновационные информационно-коммуникационные технологии обеспечения качества высшего экономического образования. Монография,- Одесса: «Атлант», 2012. - 231 с.
3. Loss aversion по-українськи - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://professional.ru/Soobschestva/biznes-klub/loss-aversion-po-ukrainski>

Лахижа М.І.

*Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги
у Полтавській області, перший заступник директора
доктор наук з державного управління, професор*

ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ

Проблематика підготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців у посткомуністичних країнах належить до особливо актуальних й висвітлена у працях вчених багатьох країн: болгарських (Н. Арабаджийський, И. Кузманова, Т. Христова та ін.), польських (Т. Гросе, М. Дебіцький, И. Чапутович та ін.), українських (Н. Гончарук, Т. Мотренко, В. Луговий, В. Олуйко, Г. Опанасюк, Л. Пашко, Л. Прокопенко, М. Рудакевич та ін.) тощо.

Варто виділити теоретичні дослідження Н. Арабаджийського [1] та публікації Г. Опанасюк, присвячені тенденціям підготовки державних службовців у країнах Центральної та Східної Європи [2].

Нами ці питання вивчалися в рамках дослідження модернізації публічного управління та публічної служби у посткомуністичних країнах, передусім під час роботи автора в Управлінні державної служби ГУДСУ в Полтавській області у 2005-2015 роках в рамках реалізації проекту «Розвиток спроможності державної служби у сфері європейської інтеграції».

Було вивчено публікації українських та зарубіжних авторів, документальні матеріали органів влади, передусім спеціальних інституцій з управління публічною службою, навчальних закладів та громадських організацій. Переважна кількість матеріалів міститься на офіційних сайтах цих установ та організацій та у електронних виданнях. Значну кількість цікавих даних було отримано під час навчальних закордонних поїздок та від зарубіжних колег. Суттєве значення мало спілкування з керівниками та працівниками спеціальних інституцій з управління публічною службою і регіональних та місцевих органів влади.

Результати дослідження було опубліковано у монографіях, статтях у фахових виданнях [3], висвітлено у виступах на наукових конференціях та запропоновано для впровадження в системі державної служби України та використано для підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та громадських активістів у Полтавській області. Наприклад, з нашої ініціативи до програми підвищення кваліфікації для слухачів Полтавського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій включено лекцію з питань європейської інтеграції, а для голів райдержадміністрацій та їх заступників - тематичні семінари на цю тему. Курс «Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека» з урахуванням зарубіжного досвіду читається в магістратурі ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. Важливим інструментом узагальнення та апробації наукових досліджень стала міжнародна науково-практична конференція «Вивчення та впровадження в Україні зарубіжного досвіду удосконалення діяльності органів влади».

Порівняльний аналіз реформування освітніх систем посткомуністичних країн свідчить про наявність як спільних рис, зумовлених процесами глобалізації та європеїзації, так і національних особливостей, викликаних національними традиціями та рівнем інтеграції держав до ЄС. Відсутність потрібної кількості належно підготовлених кадрів для проведення реформ відчувалася у всіх посткомуністичних країнах. Існувало протиріччя щодо надання переваги фаховості державних службовців чи їх політичній лояльності.

Нами виявлено такі тенденції розвитку системи підготовки публічних службовців: забезпечення адекватності підготовки кадрів змінам перехідного періоду; зближення національних освітніх систем; застосування зарубіжного досвіду; використання допомоги зарубіжних недержавних інституцій в рамках грантових програм з одночасним зростанням внутрішнього фінансування; врахування рекомендацій ЄС; забезпечення перепідготовки викладачів; сприяння мобільності викладачів та студентів; наближеність до робочих місць слухачів; поєднання фахової підготовки з поглибленим вивченням сучасних інформаційних технологій та іноземних мов.

Значна увага відводилася підготовці фахівців для роботи з фондами ЄС.

Необхідними виявилися врахування регіональної та галузевої специфіки, розробка та впровадження сучасних форм навчання, що сприяло гнучкості системи підготовки кадрів.

Важливим стало вирішення проблеми мотивації викладачів та слухачів до постійного підвищення рівня своєї компетентності [4]. На наш погляд, ця проблема залишається недооціненою і вимагає підвищеної уваги.

Література

1. Арабаджийски Н. Новая образовательная парадигма теории государственного управления / Н. Арабаджийски // Государственное управление. 2008. - Вып. 17. - Режим доступа: http://e-journal.spa.msu.ru/17_2008Arabadzhijski.html

2. Опанасюк Г. Тенденції підготовки державних службовців у країнах Центральної та Східної Європи: монографія / Г. Опанасюк. - К.: Вид. УАДУ, 2001. - 284 с.

3. Лахижа М. Підготовка фахівців з європейської інтеграції: досвід Болгарії та Польщі / М. Лахижа // Вісник державної служби України. - 2008. - №3. - С.52-56; Лахижа М.І. Правові та організаційні аспекти підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції в посткомуністичних країнах / М.І. Лахижа, Г.П. Трегубенко // Публічне адміністрування: теорія та практика. - 2013. - №2. - Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/22.pc1r](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/22.pc1r)

4. Лахижа М. Проблеми мотивації державних службовців до підвищення рівня їх професійної компетентності / М. Лахижа // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2015. - №1. - С. 196-207.

Мілевська Т.С.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
старший викладач кафедри статистики та економічного прогнозування*

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

Однією з важливих задач вищої освіти є підготовка нової генерації інтелектуальної, управлінської, культурної еліти суспільства, орієнтовану на послідовну реалізацію демократичних цінностей у своєму приватному житті та професійній діяльності.

Завданням ВНЗ виступає допомога студенту «усвідомити сутність обраної професії, її вимоги до виконавця, цілі, зміст і функції професійної діяльності, можливі індивідуальні стратегії виконання професійних обов'язків, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею, прийоми творчої адаптації до змісту та структури професійної діяльності» [1].

Особистісно-орієнтований підхід відображає прогресивні тенденції в розвитку освітнього процесу. Цільовою домінантою його є розвиток особистості. Особистісно-орієнтований підхід являє собою практичне втілення гуманістичної методології освіти. Сучасний випускник ВНЗ найчастіше не може самостійно діяти в нестандартній обстановці, висувати гіпотези, відстоювати свою точку зору, вільно вести діалог, творити, критично ставиться до пропонованого ззовні цінностям, самореалізації. [2]

Тому особистісно-орієнтоване навчання має на меті: визначити життєвий досвід кожного студента, рівень інтелекту, пізнавальні здібності, інтереси, якісні характеристики, які спочатку потрібно розкрити, а потім узгодити зі змістом освіти та розвинути в навчальному процесі; формувати позитивну мотивацію студентів до пізнавальної діяльності, потребу в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні їх в межах соціокультурних і моральних цінностей нації; озброїти студентів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для становлення самобутньої сучасної людини, здатної вести конструктивний діалог з іншими людьми, природою, культурою та цивілізацією в цілому.

Перед вищою школою наразі постало завдання підготовки високоосвічених фахівців, здатних до самовдосконалення і самореалізації, готових здобувати і застосовувати на практиці знання, приймати креативні і нестандартні рішення. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває проблема визначення умов ефективного і повноцінного функціонування особистісно-орієнтованого підходу в навчанні студентів вищих навчальних закладів як цілісного процесу становлення їхньої індивідуальності, життєвого самовизначення, розвитку талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей.

У контексті забезпечення умов успішного функціонування системи особистісно-орієнтованого навчання студентів вищих навчальних закладів нам видається особливо актуальним визначення кінцевим результатом освіти не власне навченості студентів як оволодіння ними знаннями, уміннями, навичками, а становлення особистості - самобутньої, унікальної, творчої, що має власні цілі і цінності у житті.

Зміна традиційної освітньої парадигми на особистісно-орієнтований підхід передбачає розкриття й розвиток задатків і здатностей особистості, її сутнісних чинностей і покликання. У рамках цієї концепції модель випускника являє собою сукупність компетенцій, що ставляться до тієї або іншої сторони розвитку особистості.

Література

1. Авдеева Н. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования / Н. Авдеева // Педагогика. - 2003. - № 5. - С. 34-39.
2. Мельниченко Я.І. Личностно-ориентированный подход к организации самостоятельной работы студентов с использованием интернет-ресурсов Научная библиотека диссертаций и авторефератов www.disserscat.com/.../lichnostno-orientirovanniy-podkhod-k-organizatsi.

Мілевський С.В.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
доцент кафедри економічної кібернетики, кандидат економічних наук, доцент*

СТВОРЕННЯ ПІДРОЗДІЛУ ІМІДЖЕВОЇ ПОЛІТИКИ ВНЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЖЛИВОСТЕЙ АВТОНОМІЇ

В сучасних складних умовах, що склалися в економіці України, кожен економічний агент має максимально використовувати всі наявні можливості для забезпечення сталого розвитку. Для вищих навчальних закладів (далі ВНЗ) основним напрямком укріплення своїх позицій є поглиблене використання

можливостей автономії. Загалом основні принципи автономії університетів закладені в Magna Charta Universitāten [1] та Болонській Декларації [2]. Фундаментальні принципи університетського життя, викладені в Magna Charta Universitāten декларують наступне: 1. Університет є самостійною установою. Його дослідницька і викладацька діяльність повинна бути незалежною від будь-якої влади. 2. Викладання і дослідницька робота в університетах повинні бути нероздільні. 3. Свобода у дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя. [1]

Можливість реалізації принципів автономізації діяльності ВНЗ закладено деякою мірою в Законі України «Про вищу освіту» [3]. В ньому автономію ВНЗ визначено як самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів. До компонентів автономії ВНЗ відносять адміністративно-організаційну, фінансово-економічну, наукову та академічну незалежність.

Успішне поєднання заходів щодо розвитку зазначених вище компонентів автономії ВНЗ можливе в напрямку покращення його іміджу, як одного з основних інструментів залучення інвестицій в наукові розробки та більшої кількості абітурієнтів.

Одним з найскладніших завдань в роботі з формування іміджевої політики університету є створення системи забезпечення реалізації її складових. В роботі [4] виділено дві групи заходів, які передбачають визначення основних напрямів розвитку іміджевої політики ВНЗ. І до другої групи автори відносять організаційно-економічні заходи, серед яких є визначення структури менеджменту іміджу навчального закладу та системи її функціонування, що включає створення спеціалізованих підрозділів і розподіл відповідальності за забезпечення іміджу між усіма службами навчального закладу. [4]

І саме створення спеціалізованих підрозділів, які безпосередньо займатимуться створенням та підтримкою позитивного іміджу університету є найбільш реальним та доступним засобом активізації комплексу заходів впровадження та підтримки іміджевої політики ВНЗ. Подібна реструктуризація дозволить розвантажити функціональні підрозділи ВНЗ, прибрати дублюючі функції та активізувати розвиток іміджевої політики. Таким чином, через розвиток іміджу ВНЗ та часткову реструктуризацію можна реалізовувати елементи автономності з високими показниками співвідношення затрачених зусиль та отриманих результатів.

Література

1. Magna Charta Universitāten <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/english>.
2. Болонська декларація http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_525
3. Закон України «Про вищу освіту» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Раєвська О. В. Формування іміджевої політики університету: методичне підґрунтя / О.В. Раєвська, Л.В. Гриневич // Соціальна відповідальність бізнесу і адміністрації - створення інноваційного управління: монографія / За заг. ред. В. Дучмала, Т.П. Нестеренко, Т. Покуси. - Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. - С. 93-103.

Мірко Н.В.

*Інституту державного управління у сфері цивільного захисту,
старший науковий співробітник, кандидат наук з державного управління*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШЛЯХОМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нормативними документами, що визначають освітню діяльність в Україні є: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період 2012-2021 рр. [1] та Закон «Про освіту» [2], в яких наголошується на необхідності запровадження інноваційних підходів в освіті, підвищенні якості освіти на інноваційній основі. У зв'язку з цим нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчого потенціалу людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань. Реалізація сучасних освітніх інновацій відбувається через їх структурні складові у змісті виховання, у формах та методах навчання, у технологіях навчання, у змісті, формах і методах управління. Інновації, які якісно змінюють мету, підхід, принципи, завдання, структуру навчального процесу є більш життєздатні і конкурентноспроможні. Інновації в освіті це процес створення, впровадження та поширення в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, в результаті яких підвищуються рівні досягнень компонентів освіти, відбувається перехід системи навчання до якісно іншого, більш досконалого стану. Сутнісною ознакою інновації є здатність позитивно впливати на якість професійної діяльності викладача, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі.

Підготовка до впровадження систем інноваційних освітніх технологій передбачала також вивчення інноваційного потенціалу освітнього середовища закладу освіти, спрямованості викладачів до інноваційної діяльності щодо розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій, перспективних можливостей широкого використання інформаційних технологій в організації навчально-виховного процесу. Таким чином під освітньою (педагогічною) технологією розуміємо систему педагогічних дій і засобів, які застосовуються для досягнення педагогічної мети, що здійснюється згідно з визначеною логікою і принципами, достатньо легко відтворюється будь-яким педагогом, підготовленим до роботи. Останнім часом у педагогічній практиці пріоритетного значення набувають технології навчання, побудовані на інтеракції (взаємодії) основних суб'єктів. Дослідники сходяться на думці, що інтерактивне навчання становить собою співнавчання, взаємонавчання, де і ті, хто навчаються, і викладачі є рівноправними, рівнозначними суб'єктами.

Педагогічна технологія повинна відповідати таким вимогам: системність, концептуальність і науковість, структурованість, керованість, відтворюваність, запланована ефективність, алгоритмічність, оптимальність витрат, можливість тиражування та перенесення в нові умови. Основні методичні інновації пов'язані з використанням активних або, як їх ще називають інтерактивних методів навчання (презентація, мозковий штурм, кейс-метод, метод критичного мислення, вікторина, бліцопитування). Суть їх полягає у тому, що навчальний процес організовується на основі взаємодії, діалогу, в ході якого слухачі навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, враховувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватись з іншими людьми.

Впровадження інтерактивних методів навчання є найбільш актуальною проблемою організації навчального процесу в Україні. На наш погляд, при впровадженні інноваційних методів навчання в практику потрібно вирішити найважливіші задачі, такі як: підвищення професійної компетентності викладачів, забезпечення навчально-методичною літературою, формування банку ситуаційних завдань.

Література

1. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 "Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року" / Офіційний вісник України. - 2013. - № 50, ст. 1783.

2. Закон України № 1060-ХІІ. «Про освіту» / Відомості Верховної Ради України. -1991. -№ 34, ст. 451.

Ніколаєв І.В.

*Кіровоградський національний технічний університет,
доцент кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики,
кандидат економічних наук, доцент*

Чаговець Л.О.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
доцент кафедри економічної кібернетики, кандидат економічних наук, доцент*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ

Останні роки показали, що основну роль в удосконаленні та осучасненні освіти в Україні мають нові інформаційні технології, та в першу чергу, системи дистанційного навчання. Сучасні комп'ютерні системи дистанційного навчання достатньо ефективні й дозволяють забезпечити сам процес навчання, перевірку якості знань та самовдосконалення студентів.

Переваги та недоліки систем дистанційного навчання достатньо вивчені, завдяки багаторічному зарубіжному досвіду та вітчизняним дослідникам [1-3]. Вони відзначають, що в Україні дистанційна освіта буде конкурентоздатною, якщо забезпечити необхідний рівень якості знань, відпрацювати технологію їх дистанційного контролю та підвищити рівень самоорганізації з боку користувачів. Цього можна досягнути впроваджуючи інтерактивні елементи.

Саме тому метою даної публікації є аналіз досвіду застосування інтерактивних елементів дистанційного навчання в самостійній роботі студентів.

Проблему відсутності високого рівня самоорганізації, нездатності деяких студентів до виключно самостійного вивчення навчального матеріалу (наприклад із складних дисциплін, та таких, що потребують природно закладених здатностей до аналітичного мислення) можна вирішити, завдяки доданню до систем дистанційного навчання якісних відео-лекцій.

При цьому важливо забезпечити розбиття лекційного матеріалу на невеликі, логічно завершені відео-фрагменти (15-20 хв.), що дозволить засвоювати знання невеликими "порціями", займатися у зручний для студента час, і у разі потреби, швидко повернутися до пройденого матеріалу.

Такий підхід до побудови системи дозволить частково подолати відсутність емоційності спілкування "викладач - студент", покращить сприйняття, дозволить лектору докладно розглянути додаткові матеріали (презентації, слайди, таблиці тощо) та навчити користуватися ними.

Необхідний рівень якості знань можна забезпечити завдяки впровадженню

блоків інтерактивних завдань. Такі завдання стають доступними тільки після перегляду відповідного відео-фрагменту лекції, і виконуються студентом в он-лайн режимі з обов'язковою миттєвою перевіркою та відображенням вірної відповіді. Під час виконання завдань студент може користуватися додатковими матеріалами та отримувати консультації від викладача за допомогою чату або вебінару. Це дозволяє оперативно перевіряти рівень засвоєння матеріалу та отримувати консультації при виникненні запитань або неоднозначних ситуацій.

Отже, застосування інтерактивних елементів дистанційного навчання в самостійній роботі студентів здатне нівелювати суттєві недоліки означених систем.

Література

1. Мась Н.М. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду використання дистанційного навчання в освіті та його ефективність / Н.М. Мась, Н.А. Сторожук, Л.О. Ряба, Л.В. Солодєва. - [Електронний ресурс] Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpviknu_2013_41_33.pdf

2. Мазур М.П. Розвиток дистанційного навчання в Україні як складової інформатизації сучасного суспільства / М.П. Мазур // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. - №1, 2014. - С. 71-75.

3. Бекеш Ю.Р. Огляд систем дистанційного навчання популярних ВНЗ України / Ю.Р. Бекеш, Л.М. Матієшин, Ю.О. Серов // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 5-ї наук.-практ. конф., 19-21 листопада 2013 р, м. Львів. - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. - С. 44-48.

Пірус В. О.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Інноваційний розвиток вищих навчальних закладів являє собою цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на кардинальні організаційно-структурні і змістовно освітні перетворення вузів, що сприяють значному зростанню ефективності їх освітньої, науково-технічної та підприємницької діяльності та дозволяють досягати значних науково-технічних і освітніх результатів, суттєво впливати на стан і якісний розвиток інноваційної економіки в країні, а також забезпечувати високу ступінь конкурентоспроможності та професійної компетентності випускників вузів.

За сучасних умов для університетів більшості держав Європи, Америки, Японії, Китаю, Сінгапуру, Ізраїлю, Австралії і цілого ряду інших країн характерним є інноваційний розвиток освіти. Вища освіта для країн Заходу є «секретною зброєю», в яку вони інвестують величезні кошти, ретельно розробляють і постійно впроваджують нові технології, а також визначають його конкурентоспроможність. Результатом цього є ефективне функціонування інноваційної економіки в цих країнах, створення національних інноваційних систем і високий рівень життя.

При цьому ВНЗ використовують різноманітні моделі інноваційного розвитку: підприємницький університет, університет-технополіс, університетський кластер, вертикальний і матричний університети, французька, шведська, датська, китайська, південно-корейська і інші моделі інноваційного розвитку університетів і т.д. [1].

Інноваційний розвиток вузів має єдину концептуальну основу, що складається з п'яти принципів: 1) підприємництва; 2) сильного адміністративного ядра; 3) посилено розвиваються периферії; 4) фандрайзингу та диверсифікаційній бази фінансування; 5) зацікавленості в перетвореннях основних підрозділів університету тощо.

Зарубіжні університети мають величезні досягнення в області інноваційного розвитку, серед яких:

1. Високий освітній рівень, що дозволяє їм випускати конкурентоспроможних і висококваліфікованих фахівців-професіоналів в різних сферах науки, техніки, високих технологій, економіки, виробництва, бізнесу, політики, права, медицини, біології, фармацевтики та ін.

2. Стан людського капіталу в результаті високого рівня освіти дає можливість ефективного функціонування інноваційної економіки в цих країнах.

3. Науково-практичні дослідження, що проводяться в зарубіжних університетах, знаходять безпосередню реалізацію і актуальне застосування в відповідних областях і сферах життєдіяльності, що просуває ці країни в економічному і соціально-продуктивному напрямках [2].

Зарубіжний досвід інноваційного розвитку вузів має в кожній країні свою специфіку, про те роботу по вивченню, узагальненню, аналізу, оцінці і використанню зарубіжного досвіду інноваційного розвитку ВНЗ потрібно розглядати як одну зі складових комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності та конкурентоспроможності українських вузів.

Література

1. Калятин В. О., Наумов В. Б., Никифорова Т. С. Опыт Европы, США и Индии в сфере государственной поддержки инноваций // Российский юридический журнал. -2011.-№ 1 (76).- С. 8-9.

2. Кондрашова О. И.. Зарубежный опыт инновационного развития вузов / Кондрашова О. И., Колонтаевская И. Ф. //Альманах современной науки и образования.-2013,-№ 11 (78) -с. 91-93

Прокопович С.В.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
доцент кафедри економічної кібернетики, кандидат економічних наук, доцент*

ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ МЕТОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАУКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проблема кількісної оцінки якості в системі освіти існує давно і є актуальною і на сьогоднішній день. Серед компонент діяльності вузів, поряд з освітньою, однією з основних є наукова. Ця компонента передбачає оцінку науково-дослідницької, публікаційної й винахідницької діяльності. Поряд з кількісними показниками, як витрати на проведення наукових експериментів, кількість публікацій на одного співробітника і т. ін., існують якісні показники [1]. Необхідно оцінити вплив множини вихідних показників на підсумковий показник якості наукової (дослідницької) діяльності (НДВ) вищого навчального закладу (ВНЗ).

Оцінювання та аналіз якості НДВ пропонується проводити в наступній послідовності:

1. Формування матриці вихідних даних (A^* де $x\#$ - значення кількісного або якісного i -го показника для i -го ВНЗ).

2. Видалення квазіпостійних показників.

3. Побудова інтегрального показника якості НДВ на основі методу таксономії.

4. Аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх (кількісних і якісних) керованих і формально контрольованих факторів на інтегральний показник якості.

В ході реалізації етапу 4 передбачається виконання таких кроків:

1) перевірка гіпотези про нормальний закон розподілу (НЗР) кількісних факторів за допомогою критеріїв Пірсона і Колмогорова - Смірнова;

2) вибір аналітичного методу. Вибір методу здійснюється виходячи з таких моментів [2]: вихідний показник кількісний або якісний; якщо показник кількісний, то для нього виконується гіпотеза про НЗР чи ні; якщо показник якісний, то він має 2 градації або більше.

У разі якщо вихідний показник кількісний і для нього виконується гіпотеза про НЗР, то для оцінювання та аналізу його впливу на інтегральний (кількісний) показник якості необхідно застосовувати коефіцієнт кореляції Пірсона, якщо ж не виконується - то коефіцієнт кореляції Спірмена або Кендалла.

У разі, якщо вихідний показник якісний і має 2 градації, то необхідно застосовувати t -критерій Стюдента або U -критерій Манна - Уїтні, а якщо він має більше двох градацій - то дисперсійний аналіз (ANOVA) або H -критерій Краскелла - Уолліса.

3) інтерпретація результатів за показником статистичної значущості використаного критерію.

Таким чином, перевагою застосування аналітичних методів до оцінювання якості НДВ, в порівнянні з експертними методами, є відносно мала похибка і велика надійність підсумкових результатів. Використання інструментарію достовірного кількісного оцінювання якості наукової діяльності дозволить підвищити ефективність управлінських рішень, що приймаються, як на рівні ВНЗ, так і на рівні міністерств та відомств.

Література

1. Азгальдов Г.Г. К вопросу об исследовательской компоненте качества вуза / Г.Г. Азгальдов, А.В. Костин [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.akvobr.ru/issledovatelskaja_komponenta_kachestva.html

2. Егоров А. М. Аналитические методы оценки влияния факторов на качество продукции / А.М. Егоров [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.nickart.spb.ru/clause/text_22.php

Солойд О.В.

*Вінницький кооперативний інститут,
доцент кафедри фундаментально-економічних дисциплін,
кандидат економічних наук*

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день проблема якісної підготовки фахівців у вищій школі набуває важливого ідеологічного, соціального та економічного значення. Модернізація вищої освіти в Україні вимагає подолання низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: невідповідність структури підготовки спеціалістів

реальним потребам економіки, зниження якості освіти, відірваність від наукових досліджень, повільні темпи інтеграції в європейський і світовий освітній простір.

Перехід від індустріальної епохи до епохи знань зумовив появу не тільки нових професій, але й визначив принципово нові вимоги до вмінь та навичок сучасних працівників. Сьогодні акценти змістилися в напрямку критичного мислення, здатності до взаємодії та комунікацій, креативного підходу до справи. Система освіти багатьох країн світу передбачає навчання з метою накопичення знань, проте такий підхід характерний для підготовки фахівців до конвеєрної праці та не задовольняє сучасних вимог роботодавців. Заміна виконання рутинних операцій сучасними автоматизованими технологіями вимагає зміни підходів до викладання з метою підготовки фахівців для інноваційної економіки та інформаційного суспільства. Накопичення та запам'ятовування інформації вже не є актуальним, натомість навчальні програми мають бути направлені на формування та побудову міжособистісних відносин.

При складанні навчальних програм потрібно орієнтуватися на ширші професійні компетенції - формувати навички, які допоможуть молодим людям максимально реалізувати власний потенціал і досягнути високих результатів.

Конкурентоспроможна вища школа має орієнтуватися на підготовку фахівця нової якості, здатного до активних самостійних дій, творчого мислення, здатного швидко орієнтуватися в сучасному перенасиченому інформаційному просторі, приймати ефективні нестандартні рішення, готового постійно вчитися і розвиватися.

В сучасних умовах збереження централізованої застарілої системи освіти, втрати, які зумовлені тим, що випускники, не затребувані на ринку праці, будуть накладатися на інтелектуальний потенціал країни.

У постіндустріальному, інформаційному суспільстві лідерами прогресу є наука та освіта. Головним ресурсом будь-якої країни є працівники, які володіють сучасними технологіями, передовсім інформаційними. Такий людський капітал - головне багатство країни, і його необхідно готувати, не втрачаючи часу.

Інформаційному суспільству необхідна передова система освіти, продуктом якої стануть високоосвічені фахівці, готові до використання та створення високих технологій і інформаційних послуг, здатні розвивати, примножувати їх, спроможні нестандартно мислити, знаходити нові ідеї, що задовільнять потреби суспільства.

Суспільство усвідомлює необхідність забезпечення розвитку освіти й науки, адекватного використання модернізаційного потенціалу національної освітньої системи, виведення її на рівень європейської і світової конкурентоздатності. Українське суспільство має перетворитися на суспільство, що постійно вчиться, ефективно використовує нові знання задля розвитку національної економіки.

Література

1. Лебідь С. Концепція національної системи кваліфікацій в Україні та світі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.europexxi.kiev.ua/index2.php?option=com_content&task=view&id=60&pop=1&page=0

2. Мельничук Т.І., Карапка Г.П. Модернізація освіти як чинника людського капіталу у контексті розбудови «нової економіки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/melnichuk-ti-ta-karapka-gr-modernizatsiya-osviti-yak-clinnika-lyudskogo-kapitalu-u-konteksti-rozbudovi-po\ouyi-ekoportiki>

В

*Актуальні питання
розвитку економіки
держав у*

**М
О**

*міжнародному
співтоваристві*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ТА МАРГІНАЛІЗАЦІЇ СВІТУ В ХХІ СТОЛІТТІ

Численні дослідження, зокрема здійснені фахівцями Світового банку і Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), доводять, що основна з цілей тисячоліття - зменшення вдвічі кількості людей, які живуть за межею бідності (менше від 1 дол. США на день) - буде досягнута найближчим часом (за винятком країн на південь від Сахари). Оскільки більшість країн, що потерпають від високого рівня бідності, досягнути цих цілей самостійно неспроможні, актуалізується роль міжнародної допомоги, спрямованої на подолання економічної маргіналізації світу.

Для України характерна сьогодні складна економічна ситуація, обтяжена збройним конфліктом на сході країни та анексією Криму, що призводить до зростання бідності та соціального відчуження серед населення, особливо серед вразливих груп (внутрішньо переміщені особи, багатодітні сім'ї, люди з інвалідністю, представники сільських громад, діти-сироти та ін.). За даними Міністерства соціальної політики України, бідними є 20-25% українських домогосподарств [1].

Найбільш вразливою соціально-демографічною групою населення є діти до 18 років, рівень бідності серед яких становить 33,4%. Однією з причин такої ситуації є низькі рівні оплати праці батьків. Наявні розміри мінімальних стандартів оплати праці спричиняють ситуацію, при якій кожен п'ятий працюючий громадянин є офіційно бідним. У зв'язку з девальвацією національної валюти відносно долара США (на 97,3% на кінець 2015р.) й зростанням інфляції (52,8% в серпні 2016-го у порівнянні з попереднім роком), рівень реальних доходів населення значно знизився, а рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) склав 10,0% економічно активного населення 2015 року. Але у вересні цього року після новин про надання Україні чергового, третього траншу від Міжнародного валютного фонду на загальну суму 1 мільярд доларів, курс гривні щодо долара США на міжбанківському ринку відчутно укріпився. На цьому фоні характерним є те, що високі показники бідності в Україні супроводжуються посиленням регіональної неоднорідності цього соціально-економічного явища [2].

Емпіричний аналіз, проведений у країнах, що розвиваються, з 2005 до 2015 р. показав, що країни з рівномірним розподілом доходів демонструють більший процент зміни бідності на кожен процент зростання ВВП. Так, якщо коефіцієнт Джині становить у середньому 0,34 (незначна нерівність), то 10 % економічного зростання призводить до зменшення кількості населення за межею бідності на 9 %. У країнах з високою нерівністю (коефіцієнт Джині — 0,55) аналогічні темпи зростання ВВП асоціюються лише з 3 % зменшення бідності [3]

Завдання боротьби з бідністю - не повне усунення нерівності, але його, так би мовити, оптимізація, приведення до рівня, що не виходить за прийнятні в даному суспільстві межі і, разом з тим, не підриває стимули соціально-економічної активності. Основна зброя проти бідності - політика направлена на економічне зростання. У політичній сфері необхідно усунути з влади олігархів

та їхніх маріонеток, а в економічній сфері - базовою політикою зробити інноваційну протекціоністську. Отже, стратегією прогресивного розвитку, яка виведе Україну зі злиднів, є пріоритет національних інтересів і розвитку власного виробництва, завдяки якій буде досягнуто в країні європейського рівня демократії та соціального стандарту життя.

Література

1. Бідність як соціальна категорія та серйозна соціальна проблема [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3483-bdnst-yak-socalna-kategorya-ta-seryozna-socalna-problema.html>
2. Критерії та показники бідності [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.novaecologia.org/voccos-1005-1.html>
3. Бідність в Україні у показниках соціальної статистики // Режим доступу: <http://esnuir.eunu.edu.Ua/bitstream/123456789/3941/1/Khomyak.pdf>

Більовська Г.С.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці*

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ МЕТОДИК УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ ТОРГІВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

У сучасних умовах жорсткої конкуренції, вкрай мінливого попиту споживачів, розгортання кризових процесів в економіці сфера обігу стала однією із найбільш нестабільних сфер народного господарства. У такій ситуації значну перевагу на ринку мають саме торгівельні мережі, котрі за умов грамотного управління логістикою мають можливість забезпечити більш гнучку реакцію на виклики ринкового середовища. Надзвичайно важливим при цьому є саме грамотне управління логістикою таких мереж, що обумовлює актуальність дослідження вітчизняних методів такого управління.

Управління логістикою - це частина діяльності, яка планує, впроваджує і контролює продуктивні та ефективні прямий і зворотний потік та зберігання товарів, послуг та пов'язаної з ними інформації між точкою походження та точкою споживання для задоволення потреб споживачів [1].

При дослідженні методів управління логістикою як загалом, так і торговельної мережі зокрема більшість авторів зупиняються лише на визначенні різноманітних стратегій управління, не заглиблюючись у суть питання - яким саме чином приймається те чи інше логістичне рішення, на основі якої інформації та за яким принципом.

Т. Григоренко та Д. Кочубей [2], досліджуючи франчайзингові роздрібні торговельні мережі, виділяють жорстку, м'яку та гібридну моделі управління логістикою. При цьому для оцінки логістичних систем автори пропонують використання ЗСОЯ-моделей.

С. Лиса [3], описує основні критерії формування логістичних стратегій, наводить перелік основних індикаторів ефективності управління логістичними ланцюгами торговельних мереж.

М. Талан [4] у своїх дослідженнях описує чотирьох етапний алгоритм побудови логістичної стратегії торговельного підприємства, виділяє зовнішні, внутрішні та похідні чинники, що впливають на процес моделювання

логістичних стратегій, описує офенсивні (покращення рівня логістичного обслуговування) та дефенсивні (скорочення сукупних витрат за існуючого рівня обслуговування) види логістичних стратегій.

Аналіз вітчизняних наукових доробок у сфері управління логістикою торговельних мереж свідчить про недостатнє розкриття даної теми. В основному вітчизняні науковці зосереджують свої дослідження проблем логістики у сфері виробництва, або ж на рівні окремих торговельних підприємств. В той же час, нечисленні вітчизняні дослідження у сфері управління логістикою торговельних мереж як правило обмежуються описом загальних принципів побудови логістичної стратегії мережі, або ж формуванням організаційної логістичної структури мережі.

Найбільш перспективним є дослідження можливостей застосування ABC-аналізу для вирішення завдань управління асортиментом товарів та торгових площ магазину [5], однак це лише одне із багатьох важливих завдань, які постають перед управліннями торговельних мереж. Комплексних моделей або хоча б достатнього математичного апарату для прийняття логістичних рішень при управлінні торговельними мережами у вітчизняній літературі все ще не розроблено. Це обумовлює актуальність подальших досліджень у даній сфері, а також важливість детального аналізу зарубіжного досвіду управління логістикою торговельних мереж, можливостей та перспектив використання цього досвіду у торговельних мережах України.

Література

1. CSCMP Supply Chain Management Definitions and Glossary/ Council of Supply Chain Management Professionals [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cscmp.org/supply-chain-management-definitions>.
2. Григоренко Т.Н. Управління логістичними процесами у франчайзингових роздрібних торговельних мережах /Т.Н. Григоренко, Д.В. Кочубей // Проблеми економіки. - 2013. - №2. - с.46-52.
3. Лиса С. Методичні підходи до оцінювання логістичних ланцюгів торговельних мереж/ С. Лиса // Вісник КНТЕУ. - 2010. - №4. - с. 56-63.
4. Талан М. В. Моделювання логістичних стратегій торговельних підприємств / М. В. Талан // Вісн. Ін-ту підприємництва та перспективних технологій при Нац. ун-ті "Львівська політехніка". - 2008. - № 633. - с. 696-701
5. Кіндій М. В. Управління ланцюгами поставок торгових мереж на засадах категорійного менеджменту/ М. В. Кіндій, Я. В. Малині, Л. П. Прийма // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Логістика. - 2015. - № 833. -С. 143-152

Більовський К.Е.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці,
кандидат економічних наук, доцент*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Глобалізація світового ринку, зростання обсягів транзитних перевезень, геостратегічне положення України та розвиток сфери електронної комерції стимулюють розвиток ринку логістики. Український логістичний ринок

поступово розвивається, однак темпи його розвитку значно менші, порівняно із розвитком світового ринку логістики, саме тому дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку логістичних послуг України є надзвичайно актуальним.

З точки зору світового досвіду та сучасних тенденцій розвитку глобального ринку логістичних послуг Україна знаходиться на етапі формування та консолідації галузі, значно поступаючись західним країнам, як з якості, так і за комплексністю послуг, які надаються національними транспортно-логістичними компаніями. На сьогодні Україна за рівнем розвитку логістики значно відстає від східноєвропейських країн. Сфера логістики фінансує близько 15% надходжень до бюджету від виробничої сфери, займаючи на ринку послуг близько 40% ринку [1].

Згідно із висновками 15-ої Всеукраїнської практичної конференції «Прорив в логістиці: досягнення максимальної гнучкості, швидкості, надійності в ланцюгу поставок і скорочення витрат» організованої B2B Медіа-Групою TradeMasterGroup 27 травня 2016 року, для сучасної вітчизняної логістики характерні тенденції [2]:

1) Підприємства все активніше впроваджують принципи Lean (безвідходної) логістики, скорочуючи вартість та підвищуючи рівень обслуговування клієнтів шляхом ліквідації процесів, які не додають цінності продукту. При цьому Lean-технології стають частиною менеджменту керівництва підприємства, його філософією управління.

2) На ринку все більшим попитом користується послуга передачі виробничими та торговельними компаніями бізнес-процесів на аутсорсинг з метою зниження власних логістичних витрат.

3) Автоматизація стає невід'ємною частиною логістики, дозволяючи логістичним компаніям оптимізувати бізнес-процеси і підвищувати тим самим свою конкурентоспроможність.

4) Досвід зарубіжних компаній показує, що все більшого значення набуває управління ланцюгами поставок (так звані «інтегровані ланцюги поставок»), завдяки яким компанія може підвищити ефективність бізнесу на 20-30% (компанія TESCO KIP A).

5) Логістичні компанії все більш активно шукають і застосовують нові прийоми і способи оптимізації бізнесу, впроваджуючи самі сучасні розробки.

За інформацією Світового Банку [3], у 2016 році Україна посіла 80 місце серед 160 країн світу відповідно до індексу ефективності логістики (LPI - Logistics Performance Index). Найбільш проблемними оцінками є ефективність процесу оформлення прикордонними службами та якість інфраструктури.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що ринок логістичних послуг в Україні знаходиться на стадії розвитку і становлення, з кожним роком підвищуючи свою ефективність. Динаміка індексу ефективності логістики (LPI) нашої країни свідчить про поступовий розвиток ринку логістичних послуг, однак темпи такого розвитку залишаються нижчими, порівняно із іншими країнами. І не зважаючи на кризові процеси на ринку, які спостерігаються сьогодні, експерти прогнозують подальше його зростання.

Україна має значні перспективи для розвитку ринку логістики, однак слід приділити особливу увагу забезпеченню простоти організації поставок за конкурентоспроможними цінами та прозорості митних служб, покращенню якості інфраструктури пов'язаної з торгівлею і транспортом. Підвищення

ефективності ринку логістики призведе до появи на ринку більшої кількості компетентних провайдерів комплексних логістичних послуг, приваблення на ринок закордонних гравців, що матиме позитивний вплив на господарство країни в цілому.

Література

1. Глушенко Т.М. Аналіз розвитку логістичних послуг на сучасному світовому ринку/ Т.М. Глушенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - Вип.6, 4.1. - с.169-171.
2. Прорыв в логистике: достижение максимальной гибкости, скорости, надежности в цепочке поставок и сокращение издержек/ Информационное агентство All Retail [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://allretail.ua/news/45442>
3. International LPI global ranking/ The World Bank Web site [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://lpi.worldbank.org/international/global/2016>

Ваганова Л.В.

*ГУДФС у Хмельницькій області, ГДПІ відділу перевірок у сфері матеріального виробництва, у сфері послуг управління аудиту
Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита
Київського і всієї України ПАТ "ВНЗ "МАУП",
викладач кафедри економіки та управління, кандидат економічних наук*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПЛАНУ BEPS У СФЕРУ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ТРАНСФЕРТНИМ ЦІНОУТВОРЕННЯМ УКРАЇНИ

Нещодавня поява Panama Papers спричинила заяви урядовців та інституцій міжнародного співтовариства про боротьбу з несплатою податків та початку деофшоризації.

Слід зазначити, що ще 16 вересня 2014 р. міжнародна ОЕСР опублікувала перші роз'яснення і рекомендації щодо заходів, присвяченим Плану дій по боротьбі з мінімізацією оподаткування та виведенням прибутку (BEPS). BEPS - це проект ОЕСР з розробки заходів протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку. Він передбачає 15 кроків, над якими працюють шість робочих груп у комітеті ОЕСР з фіскальних питань. Очікується, що вже у 2016-2017 роках будуть напрацьовані рекомендації щодо внесення змін до національного законодавства і трансфертного ціноутворення, а також проект змін до модельної конвенції ОЕСР.

У 2015 році Міністерство фінансів розробило податкову реформу (законопроект 3630), в якому частково передбачило імплементацію заходів BEPS до національного законодавства в частині трансфертного ціноутворення. З метою імплементації Плану BEPS у сфері податкового контролю за трансфертним ціноутворенням в Україні Президентом України підписано Указ № 180/2016 від 28 квітня 2016 року «Про заходи щодо протидії Зменшення податкової бази і переміщенню прибутків за кордон» [1]. Його основною метою є протидія зменшенню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон, посилення контролю за агресивним податковим плануванням вітчизняними компаніями, забезпечення прозорості ведення бізнесу в Україні.

З урахуванням вище наведеного, та враховуючи міжнародні ініціативи ОЕСР, ДФС України протягом травня-червня 2016 року видано низку

законопроектів, що спрямовані на удосконалення процедур контролю за трансфертним ціноутворенням та виведенням доходів за кордон, запровадження правил стосовно контрольованих іноземних компаній, протидії агресивному податковому плануванню, а також щодо лібералізації валютного законодавства України, а саме: 1) *щодо визнання операцій контрольованими*: розрахунок вартісного критерію для операцій з надання (отримання) кредитів; визнання контрольованою операції з передачі права користування нематеріальними активами в обмін на корпоративні права (у тому числі отримання дивідендів від володіння такими правами); якщо контрагент зареєстрований на території ВЕЗ «Крим»; урахування курсових різниць; якщо контрагент зареєстрований в юрисдикції, яка не входить до Переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України; якщо контрагент зареєстрований в юрисдикції, яка не входить до Переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України (2014 рік); якщо за тристороннім договором право власності на товар переходить до суб'єкта, який не зареєстрований в юрисдикції з Переліку, а оплату здійснює суб'єкт, зареєстрований в юрисдикції з Переліку; врахування суми інвестицій для обсягу операцій; врахування розміру знижки для визначення обсягу операцій; сукупне застосування вартісних критеріїв; визначення річного доходу; 2) *щодо визначення дати здійснення контрольованих операцій*; 3) *щодо повноважень контролюючого органу*; 4) *щодо методів, передбачених п. 39.3 Податкового кодексу України*; 5) *щодо джерел інформації для визначення умов операції такими, що відповідають принципу «втягнутої руки»*; б) *щодо документації з трансфертного ціноутворення*.

Отже, дотримання правил ВЕР8 для України має стати зваженим кроком, який не спричинить втрати для держави ні в іміджевому, ні в економічному плані.

Література

1. Про заходи щодо протидії Зменшення податкової бази і переміщенню прибутків за кордон: Закон України від 28.04.2016 р. № 180/2016 [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://www.president.gov.ua/documents/1802016-19966>

Вдовенко Н.М.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри глобальної економіки, доктор економічних наук, професор

РИБНА ПОЛІТИКА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасні продовольчі проблеми спонукають людство задуматися над необхідністю створення умов для доступу до якісних харчових продуктів у необхідній кількості. Зростання населення планети значно випереджає приріст продовольства, а голод і недоїдання стають ризиком для здоров'я людини. Досягнення збалансованого харчування забезпечується зміцненням продовольчої безпеки за рахунок повного самозабезпечення країни продукцією аграрного сектору, зокрема продуктами тваринного походження. Серед основних сегментів продукції тваринництва суттєву роль відіграє виробництво риби з усією інфраструктурою переробки, зберігання та реалізації продукції. Необхідність забезпечення населення екологічно безпечною і доступною за

ціною рибою в умовах скорочення промислу в морях і океанах спонукають до втручання у виробництво риби та інших водних біоресурсів у штучно створених, повністю контрольованих умовах аквакультури. Тому основними питаннями сучасного етапу державного регулювання аквакультури є ефективне застосування необхідної сукупності інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до рибницьких підприємств, установ, організацій, сфери рибного господарства і громадян.

Державне регулювання галузі аквакультури, як перспективної складової аграрного сектору економіки включає закони, розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження. Доцільно наголосити, що мова йде про заходи державних структур, направлених на контроль за поведінкою індивідів або груп, які знаходяться у сфері контролю цих структур. Включаючи закони і допоміжні інструменти, що визначені державою, а також правила, встановлені Міністерством аграрної політики та продовольства України, Державним агентством рибного господарства України в рамках делегованих повноважень. Слід відмітити, що розроблення такої документації належить до завдань Мінагрополітики України, який є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування державної політики в галузях рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних живих ресурсів, регулювання рибальства та безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства відповідно до Указу Президента України від 23 квітня 2011 року № 500/2011. Можна виділити дві базові сфери державного регулювання в аграрному секторі і в рибному господарстві зокрема: 1) тарифне (цінове) регулювання, що охоплює економічні аспекти, які впливають безпосередньо на ринкові рішення; 2) нетарифне (нецінове) регулювання, що охоплює соціальні та адміністративні аспекти. Дослідження підтверджують, що тарифне регулювання в галузі спрямовано на створення економічних механізмів, які застосовують переважно як реакцію на зовнішні фактори, що впливають на ринкову ситуацію. Ці механізми є засобом «інтернаціоналізації» пов'язаних з ними витрат, урахованих під час прийняття рішень із проблем виробництва і споживання риби та рибної продукції. На наш погляд, основною метою тарифного регулювання в рибному господарстві є створення економічного механізму, що впливає на поведінку ринку за допомогою зміни співвідношення цін на рибу. Можна зробити висновок, що в рибному господарстві України, тарифне регулювання реалізується через системи оподаткування і ціноутворення, митні збори.

Крім того, слід урахувати, що нетарифне регулювання спрямовано на захист життя, здоров'я, майна, охорону довкілля, а також на встановлення способів організації чи ведення діяльності, правил ліцензування, встановлення квот на вилов риби та інших водних біоресурсів, місця і часу здійснення рибогосподарської діяльності, обсягу випуску продукції чи надання послуг. Важливим елементом нетарифного регулювання є також контрольні та наглядові функції. У сфері технічного нормування нетарифне регулювання охоплює як аспекти встановлення обов'язкових вимог до продукції та процесів, так і правила здійснення, перевірок і вживання заходів у разі встановлення фактів порушення.

Законодавчо-правова база розвитку аквакультури через заходи її підтримки та державне регулювання, застосування відповідних інструментів, нині

формується з низки нормативно-правових актів. Серед них Закони України "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" від 08.07.2011 № 3677-VI; «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI; "Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них" від 06.02.2003 № 486-IV; Указ Президента України "Концепція вдосконалення державного регулювання господарської діяльності" від 03.09.2007 № 816/2007; Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів" від 11.08.2010 № 794; Постанова Кабінету Міністрів України "Державній цільовій економічній програмі розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки" від 23.11.2011 № 1245. Прийняті Закони визначають основні засади діяльності та державного управління та регулювання в галузі, збереження та раціонального використання водних біоресурсів, порядок взаємовідносин між органами державної влади, місцевого самоврядування і суб'єктами господарювання. З цією метою першочерговою задачею є розроблення, затвердження Порядку ведення державного реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин)» і реалізація механізму його дії у практичній діяльності.

Для того, щоб повністю використати цю перевагу і надати державну підтримку на розвиток даного виду економічної діяльності, постало питання забезпечення підвищення зростання рибопродуктивності водних об'єктів з 3,0 ц/га до 15,0 ц/га; повна і всеохоплююча паспортизація водних об'єктів / рибогосподарських технологічних водойм, які знаходяться у користуванні на умовах оренди. Тож, аквакультура повинна сприйматися як рівноправний партнер аграрного сектора, а не як другорядна і підпорядкована йому галузь чи виробництво, відношення до якої здійснюється за залишковим принципом. Отже, з огляду на перспективність галузі та відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства України, затвердженого Указом Президента та в рамках Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1245, обрані на сьогодні форми, методи, засоби регулювання розвитку аквакультури є основою для реалізації державної політики згідно з міжнародними стандартами та нормами. Важливою складовою частиною тез доповіді є наукове обґрунтування досягнення індикаторів розвитку галузі, визначених у чинній Постанові Кабінету Міністрів України "Державній цільовій економічній програмі розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки". У рамках проведених досліджень встановлено, що протягом 1986-1996 рр. в Україні виробляли 90 тис. тонн прісноводної риби. Дані обсяги виробництва були досягнуті внаслідок стабільного розвитку рибного господарства, який базувався на основі дотримання технологій вирощування риби та відтворення рибних запасів. Тож, у програмних документах щодо розвитку галузі в сучасних умовах, передбачається збільшити обсяг виробництва цінних видів риб до 80 тис. тонн на рік, відновити 16,05 тис. га природних нерестовищ у рибогосподарських водних об'єктах, побудувати та встановити у водоймах не менше 1850 одиниць модулів штучних нерестовищ (для відтворення напівпрохідних і морських риб), випустити в природні водойми 37 млн шт. молоді цінних видів риб. Водночас, правильно обрані заходи регулювання, в цілому, є базовою платформою для досягнення країною

запланованих показників вилову риби та інших живих водних біологічних ресурсів загальним обсягом 375 тис. тонн.

Відповідно до завдань регулювання, зроблено висновок про те, що в Україні закладені можливості формування цілісної системи державного регулювання аквакультури з метою стабілізації та нарощування виробництва конкурентоспроможної рибної продукції для гарантування продовольчої безпеки. Очевидно, що зазначене сприяє вдосконаленню державного галузевого регулювання і позитивно впливає на його результативність з урахуванням сучасних євроінтеграційних та глобальних трансформаційних процесів.

Дмитришин Л.І.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
професор кафедри економічної кібернетики, доктор економічних наук, професор*

Нодь М.Й.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
аспірант кафедри економічної кібернетики*

ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙ В ТУРИЗМІ

Інновації - явище зовсім не нове, але не завжди отримує належної уваги. Дослідження змін в економіці зосереджені головним чином на питаннях, пов'язаних з накопиченням капіталу або кон'юктурою ринку, а не інноваціями. Проте, ця ситуація покращується останніми роками, так як інновації стають профілюючими темами досліджень, зокрема в рамках соціальних наук.

Деякі автори, такі як Абернасі, Кларк, Роджерс, Люндвал вважають, що в усьому світі індустрія туризму має низький рівень інновацій через те, що радикальні інновації (які є більш відчутними) є незвичайними в порівнянні з інкрементними [1].

Дана проблема тісно пов'язана з розміром туристичних підприємств. В основному - це малі підприємства, для яких витрати і ризики нововведень є занадто високими, що спричиняє позитивну кореляцію схильності до інновацій з розміром підприємства.

Важливим чинником також є характеристика людських ресурсів, зайнятих в туристичній сфері. Керівники і співробітники часто мають вчені звання в галузях, не пов'язаних з туризмом. Це може привести до відсутності потенціалу і навичок для створення і використання інновацій в сфері туризму.

Багато туристичних підприємств не кооперують між собою. Це перешкоджає необхідним умовам для розвитку інноваційних процесів, а саме: передачі знань і колективному навчанню.

Більшість інновацій, які впроваджують в туризмі не можуть бути запатентованими [2]. Це робить конкурентів обізнаними про нові ідеї, реалізовані в рамках галузі. Те, що спочатку розглядається як інвестиції, зроблені в туристичний бізнес, може бути швидко перетворене у високу вартість. Сфера туризму характеризується інтенсивною конкуренцією, яка змушує підприємців постійно впроваджувати інновації. Проте, вони співпрацюють тільки з метою отримання конкурентних переваг. У цьому контексті співпраця з іншими галузями також позитивно впливає на конкурентоспроможність.

Існує низка різних теорій, що пояснюють рушійні сили інновацій в туристичних фірмах. Перша з них заснована на моделі Шумпетера і базується на ролі підприємництва. Підприємці є рушійною силою «хаосу»: вони своїми новими концепціями, продуктами та ідеями встановлюють нові стандарти і таким чином впливають на вподобання та смаки покупців. Наука і технології також відіграють ключову роль в якості рушійної сили інновацій. Постійно з'являються нові дослідження, що пояснюють вплив технологій на виробничі процеси, сервіс, механізми доставки послуг до споживачів. Проте, ринкові сили слід розглядати разом з глобальними економічними та політичними проблемами, що впливають на інноваційну поведінку. В цьому контексті, клієнти постають найбільш важливими стимулом впровадження інновацій.

Інновації та розвиток нових сервісів є важливою стратегічною особливістю забезпечення зростання і сталого розвитку кожної галузі, а особливо для тих галузей, де ринки перенасичені і клієнти обирають послуги з всього світу, як у випадку сфери туризму.

Література

1. Hjalager A.-M. Repairing Innovation Defectiveness in Tourism / A.-M. Hjalager. - 2002. - №23 (5). - P. 465-474.
2. Poon A. Tourism, technology and competitive strategies / Auliana Poon. - Minneapolis: C.A.V. International, 1993. - 370 p.

Доценко І. О.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент*

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобальної світової економіки та інтеграції України в світовий простір, залучення прямих іноземних інвестицій є однією з форм розвитку економіки. Проблема залучення іноземних інвестицій актуальна як на рівні окремого підприємства, так і на рівні господарського комплексу країни в цілому. Оскільки іноземні інвестиції є одним з джерел фінансування розвитку технологій та впровадження інновацій на підприємстві, покращення якості продукції та збільшення попиту на товари та послуги.

Прямі іноземні інвестиції мають суттєве значення для економіки країни, що їх одержує. По-перше, завдяки виробничій та науково-технічній кооперації прямі іноземні інвестиції забезпечують ефективну інтеграцію національної економіки у світову. По-друге, прямі іноземні інвестиції служать джерелом капіталовкладень, причому у формі сучасних засобів виробництва. Крім того, прямі іноземні інвестиції залучають вітчизняних підприємців до передового господарчого досвіду, сприяють поширенню інновацій, збільшенню продуктивності праці та підвищенню добробуту населення.

За оцінками науковців Інституту економіки та прогнозування, основними інвесторами в економіку України, залишаються країни Європи — Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Франція і Швейцарія [4].

На сьогоднішній день іноземні інвестори оцінюють український інвестиційний клімат негативно через військові дії, які тривають на території

держави, високий рівень корупції, завуальовані правила ведення бізнесу та сплати податків, нестабільність законодавчої бази, незахищеність права власності.

Проте в Україні є ряд стратегічних передумов для зростання іноземних інвестицій, а саме: зростання конкурентоспроможності українських товаровиробників у зв'язку з набуттям чинності угоди про вільну торгівлю з ЄС; дешева і водночас кваліфікована робоча сила; багаті природні ресурси, насамперед земельні.

Аналізуючи публікації [2], можна зазначити, що серед дослідників впливу прями іноземні інвестиції існує думка про те, що підприємства з участю прямих іноземних інвестицій є більш ефективними, ніж інші вітчизняні виробники, оскільки вони мають можливість вдосконалювати виробничий процес і технології, використовуючи зарубіжний досвід та фінансові ресурси, яких бракує вітчизняним підприємствам.

Крім того, прагнення максимізувати прибуток стимулює прями іноземні інвестиції - підприємства до більш раціональної поведінки на ринку, а також можуть існувати істотні відмінності в ефективності між підприємствами з прямими іноземними інвестиціями та вітчизняними компаніями.

З іншого боку, деякі дослідники [3] відзначають, що іноземні фірми погано орієнтуються в особливостях внутрішнього ринку, а тому можуть бути не більш або навіть менше ефективними, ніж вітчизняні.

Отже, прями іноземні інвестиції є сьогодні тим ресурсом, який, в найближчій перспективі, може сприяти підвищенню ефективності функціонування українських підприємств, а відтак і розвиткові відповідних галузей економіки.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Вірбулевська О. Прями іноземні інвестиції та їх вплив на діяльність українських підприємств / О.В. Вірбулевська, О.А. Малік. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rasnauka.com/13_EISN_2013/Economics/2_137014.doc.htm.
3. Полковниченко С. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки України / С.О. Полковниченко, Н.В. Аркадьєва // Науковий вісник ЧДІЕУ. - 2010. - № 3 (7). - С. 79-85.

Жарова Л.В.

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ»,

The University of Economics and Humanities (Poland)

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

ЕКОЛОГІЧНЕ МИРОБУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ

Сучасний світ змінюється. Змінюється і розуміння сталого розвитку, сприйняття екологічних проблем, використання ресурсів та довкілля. Останні роки у науковому та міжнародному середовищі загальний дискурс зміщується із обговорення природних ресурсів та навколишнього середовища, як причини конфліктів та війн, а також «ресурсного прокляття» країн, до використання

ресурсів, охорони довкілля та сталого розвитку, як основи для діалогу та трансформації конфліктів на основі покращення соціально-економічного становища країн. З'являється потреба у кооперації з використання та охорони довкілля у рамках миротворчої діяльності. Одним з прикладів такої кооперації є *екологічне миробудівництво*. Термін миробудівництво (*peacebuilding*) був введений у 1975р. Дж. Галтингом у роботі «Три підходи до миру: підтримка миру, миротворча діяльність та миробудівництво» (*Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking, and Peacebuilding*). У 1990 рр. вперше до процесу миро будування було включено екологічно-ресурсну складову. Екологічне миробудівництво (*Ecological / Environmental peacebuilding*) передбачає кооперацію та співпрацю задля збереження довкілля, охорони навколишнього середовища та сталого використання ресурсів, як фактору налагодження миротворчих та миро утворюючих комунікацій та співпраці. У більш прикладному розумінні екологічне миробудівництво є поєднанням заходів з природокористування та охорони довкілля для попередження, пом'якшення, розв'язання та відновлення стану довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час конфлікту з метою сприяння соціально-економічного зростання сторін-учасниць конфлікту.

До основних підходів щодо екологічного миробудівництва у світовій практиці можна виділити: ініціативи з попередження конфліктів, що напряду стосуються довкілля; спроби ініціювання та підтримки діалогу з кооперації конфліктуючих сторін на основі розв'язання транскордонних проблем використання природних ресурсів та охорони довкілля; ініціативи спрямовані на підтримку миру на засадах сталого розвитку.

Наразі існує широко коло ініціатив з співпраці та екологічного миробудівництва, Україна має досвід співпраці з деякими з них, зокрема з питань використання, відновлення та збереження ресурсів Донецької області.

Екологічне миробудівництво потребує залучення на довгострокових основах місцевих та недержавних організацій для допомоги у відновленні або створенні адміністративних та соціально-економічних засад для виникнення спільнот здатних подолати поляризацію, що викликано падінням економіки, що зазвичай є однією з причин чи наслідком конфлікту. Обмеженнями щодо побудови миру на засадах сталого природокористування та охорони довкілля є комплексність та складність проблем, що лежать в основі конфлікту. Проте у довгостроковій перспективі миробудівництва та трансформації конфлікту охорона довкілля стає все більш та більш важливою, зокрема як і платформа для постійної неоголошеної всіх зацікавлених сторін (від локальних до глобальних).

Україна може скористатись практиками, щодо трансформації конфліктів та залучити до цього фінансові ресурси, що можна отримати у міжнародних фондів, зокрема «Інтеррег». «Інтеррег» («Interreg») - серія програм, що стимулює кооперацію та співпрацю регіонів Європейського Співтовариства, заснована Європейським фондом регіонального розвитку (European Regional Development Fund) у 1989 р. Наразі запущено V етап програми (2014-2020 рр.) для 28 країн-членів ЄС та 3 члена Європейської асоціації вільної торгівлі (The European Free Trade Association (EFTA) - Норвегія, Швейцарія та Ліхтенштейн, 6 країн, що підписали угоду про асоціацію та 18 прикордонних країн. Однак ця можливість має реалізуватися через інституційний потенціал екологічної політики, який повинен, нарешті, завершити період нескінчених трансформацій та набути усталений форм та визначеної управлінської відповідальності.

РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Під впливом глобалізації система землекористування буде суттєво змінюватися, що не в останню чергу пов'язано із розвитком логістичної інфраструктури аграрного бізнесу.

В умовах глобалізованої торгівлі багатьма розвинутими країнами практикується за рахунок розвиненої логістики одержувати значні прибутки на реекспорті товарів, які виробляють країни, що розвиваються.

Актуальність проблеми ефективної та конкурентоспроможної логістичної системи посилюється тим, що логістична складова у вартості, наприклад, зерна в європейських країнах становить 12-14%, у СІЛА - 9, а в Україні цей показник дорівнює близько 35%. Крім того в українських портах вартість логістичних витрат приблизно на 40% більше, ніж на такі ж послуги в Німеччині, і на 30% більше, ніж витрати в СІЛА [2, 3]. В той же час обмежені можливості логістики в Україні, за прогнозами, можуть стати перепоною для подальшого збільшення експорту. При цьому причорноморське зерно на поточний момент є найбільш конкурентоспроможним на зовнішніх ринках [1,4].

Такі диспропорції призвели до того, що в Україні вигідно експортувати самостійно, наприклад, кукурудзу, тільки при обсягах виробництва на рівні не менше 1 млн. т. Тобто навіть при урожайності 100 ц/га, треба сконцентрувати валовий збір з 100000 га, що знов-таки ускладнюється необхідністю потрібного збільшення елеваторних потужностей України.

Тому зернотрейдери здійснили найзначніший вплив на виробництво та реалізацію зернових. Орієнтуючись на експорт, вони активно розвивали свою торгівлю інфраструктуру через створення регіональних мереж елеваторів та інвестування в потужності вітчизняних портів.

В той же час плани держави і агрохолдингів на ринку логістичних послуг є дуже амбітними. Так, Індустріальна молочна компанія створила центр наукових досліджень і апробацій, в під час кризи сконцентрувалася на розвитку логістичної інфраструктури (елеватори). На сьогодні в Україні будуються мультизаводи з переробки декількох культур на олію, що обумовлено авангардною позицією агрохолдингів щодо технологій, впровадженню інновацій, кваліфікації персоналу.

Яскравим прикладом державного приватного партнерства в контексті зазначеної проблеми є поглиблення дна портів за рахунок держави при умові будівництва потужностей для зберігання зерна в портах України за приватний рахунок. Як наслідок це робить Україну більш значним гравцем на світовому ринку продовольства.

Література

1. В сельское хозяйство Украины привлекут инвестиции на сумму \$8 млрд. [Электронный ресурс] // Медиавектор. Независимое информационное издание : веб-сайт. - Режим доступа: <http://mediavektor.org/6210-v-selskoe-hozyaystvo-ukrainy-privleku-t-investicii-na-summu-8-mlrd.html>.

2. Власенко Ю. Г. Роль зернотрейдерів в експорті вітчизняної пшениці / Власенко Ю. Г., Нам'ясенко Ю. О. // Агросвіт. - 2015. - № 5. - С. 41-45.

3. Рутицька В. В українських портах вартість логістичних витрат приблизно на 40% більше, ніж на такі ж послуги в Німеччині [Електронний ресурс] / В. Рутицька // М-во аграрної політики та продовольства України : урядовий портал. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/18842>.

4. Рутицька В. Невдовзі закінчиться будівництво двох зернових терміналів в Одеській та Миколаївській областях [Електронний ресурс] / В. Рутицька // Міністерство аграрної політики та продовольства України : урядовий портал. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/18869>.

Капінос Г.І.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
кандидат економічних наук, доцент*

УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

В умовах ринкових механізмів господарювання підприємство завдяки власним резервам підвищує ефективність виробництва і, тим самим, розвиває власні можливості щодо досягнення поставленим цілей стратегічного і тактичного планування, входження в обмінні процеси із зовнішнім середовищем. Формування надійної основи ефективної діяльності підприємства, збільшення застосовуваних методів управління виробничою системою вимагає включення до неї системи управління продуктивністю праці. Показник продуктивності праці виступає найкращим індикатором прогресивності управлінських методів.

Проблема підвищення продуктивності праці у виробничій сфері економіки була і залишається актуальною, оскільки від результатів діяльності виробничих підприємств залежать як рівень розвитку всієї держави в цілому, так і задоволення суспільних потреб в продукції та послугах. На жаль в Україні з 1993 року показник суспільної продуктивності праці не визначається і не застосовується як критерій економічного зростання, а кількість наукових публікацій з проблем продуктивності праці є досить незначною.

Ще одна проблема пов'язана з безпосереднім вимірюванням даного показника. Його визначення ускладнюється відсутністю необхідних статистичних показників за потрібними для розрахунку рівнями деталізації. В дослідженні щодо оцінки рівня та динаміки продуктивності праці на макро- і мезоекономічному рівнях [1] з'ясовано, що продуктивність праці в Україні з 2000 по 2008 рр. характеризувалася позитивною динамікою, однак носила нестійкий характер і в 2009 р. відзначалася спадом на фоні глобальної фінансово-економічної кризи. Поряд з цим варто зазначити, що за іншими даними, продуктивність праці в Україні не перевищує 30% продуктивності праці в країнах Євросоюзу [2].

Основні причини низької продуктивності праці в Україні породжують наслідки, що діють негативно та одночасно. Серед цих причин варто виділити: зношені основні фонди; застарілі технології; неефективну організацію праці; низкоефективний операційний менеджмент і, як наслідок, неефективні та

непродуктивні бізнес-процеси, неефективну діяльність персоналу; практичну відсутність стимулів до побудови інноваційного виробництва.

Управління продуктивністю має здійснюватися на державному рівні й на рівні окремих підприємств. Основний інтерес в даний час займає проблема отримання найточніших оцінок сукупної праці. Вимірювання продуктивності на державному рівні необхідне для вибору пріоритетних напрямів розвитку технологій, організації виробництва. Для управління продуктивністю праці важливим є залучення соціального партнерства. В основу соціального діалогу на всіх рівнях може бути покладена програма підвищення продуктивності праці, до якої доцільно включити розділи: вдосконалення оцінки кількості та якості праці, що передбачає відновлення ролі нормування праці; модернізація робочих місць; стимулювання трудової та інноваційної активності; регулювання оплати праці залежно від зростання продуктивності праці; гармонізація соціально-трудова відносин; гуманізація умов праці; участь працівників в управлінні та власності; формування соціальної культури.

Реалізація сформованої програми управління продуктивністю праці буде починатись з вимірювання та оцінки досягнутого рівня продуктивності на підприємстві в цілому і за окремими видами праці зокрема. Вирішальна роль при цьому буде відводитись відродженню нормування праці в першу чергу.

Література

1. Грішнова О.А. Трудовий потенціал України: оцінка стану, ефективність використання, стратегічні напрями розвитку : монографія. / О.А. Грішнова, С.Р. Пасека, А.С. Пасека; за наук. ред. д-ра економічних наук, проф. О.А. Грішнкової. - Черкаси : видавництво ТОВ „МАКЛАУТ", 2011 - 360 с.

2. Ревенко А. Забытая производительность труда / Зеркало недели. - 2008. - № 10, - С. 7.

Кібік О.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри національної економіки,
доктор економічних наук, професор*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Проблемою сучасного етапу економічного розвитку України є забезпечення необхідного рівня економічної безпеки. Серед складових економічної безпеки важливою є зовнішньоекономічна, зокрема експортна, безпека.

Рівень експортної безпеки обумовлюють ефективність використання наявного потенціалу і перспективи його розвитку в умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічної діяльності. Перспективи визначаються внутрішніми та зовнішніми чинниками. До найбільш важливих чинників відноситься наявність у експортерів на всіх етапах виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг достатніх фінансових ресурсів. Виходячи з обсягів та специфіки діяльності більшості експортоорієнтованих суб'єктів господарювання, багатьом з них власних фінансових ресурсів не вистачає. Крім того, інструменти валютного регулювання, що застосовуються нині в Україні, суттєво ускладнюють фінансову діяльність та додатково зменшують фінансові можливості національних експортоорієнтованих підприємств. У таких умовах

виникає необхідність залучення зовнішніх інвестицій. Особливо це є актуальним для експортерів, що планують збільшення обсягів виробництва, впровадження інноваційних розробок, підвищення якості експортних товарів тощо. У сучасних умовах експортоорієнтованим суб'єктам господарювання без підтримки держави вирішити назване завдання досить складно, оскільки вітчизняні банки в умовах фінансово-економічної кризи переважно не зацікавлені у наданні кредитів експортерам. В багатьох випадках умови кредитування не є прийнятними для експортерів, зокрема внаслідок завищених відсотків, що обумовлені численними ризиками в сфері банківської діяльності, особливо пов'язаної з кредитними операціям, та бажанням банків у будь-якій ситуації отримати значні прибутки.

Пряме субсидування національного експортоорієнтованого товаровиробника після приєднання України до СОТ є неприпустимим у багатьох випадках. Тому основними фінансовими заходами підтримки експорту визнані страхування та/або кредитування експортних поставок, обслуговування зовнішньоторговельних операцій експортним кредитним агентством або іншими фінансово-кредитними установами [1], відповідна діяльність яких повинна стимулюватися державою, коли ринкові стимули не достатні для сприяння експорту. У розвинених країнах експортні кредитні агентства створюються державою з метою надання послуг, які не є привабливими для приватних бізнес-структур фінансового сектора [2]. Експортні кредитні агентства можуть одночасно надавати інформаційно-аналітичну підтримку в сфері фінансового забезпечення розширення експортоорієнтованого бізнесу [3].

Для подолання визначених проблем у сфері фінансування розвитку експортного потенціалу України необхідною є розробка дієвої національної експортної стратегії. Передумовою ефективного реалізації положень стратегії є подальше удосконалення вітчизняного законодавства з врахуванням необхідності його адаптації до законодавства ЄС, гармонізації нормативно-правової бази з відповідними міжнародно-правовими нормами та вимогами СОТ.

Література

1. Кібік О.М. Організаційно-правові передумови інтенсифікації експортної діяльності в Україні / О.М. Кібік, О.П. Подцерковний та ін. // Наукові праці НУ «Одеська юридична академія»: зб. наук, праць. - Одеса, 2015. - № 17. - С. 62-96.
2. Інтернаціоналізація бізнесу та вихід на ринки Європейського Союзу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://export-ua.blogspot.com/>
3. Пріоритетні напрями реалізації експортного потенціалу економіки України: науково-аналітична доповідь / А.І. Зубрицький, Д.М. Серебрянський. - Ірпінь: НДІ фінансового права, 2015. - 59 с.

Любохинець Л.С.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІЙ КОЛИВАНЬ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ В НЕФОРМАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На національному ринку робочої сили чітко простежуються негативні тенденції структурних дисбалансів між попитом та пропозицією праці, зростанням безробіття та бідності населення, зниження економічної активності

працевдатного населення, а також зростання розбалансованості ринку праці та ринку ІТ-зайнятості. В сучасних кризових умовах необхідно здійснити пошук шляхів підвищення рівня соціального розвитку країни та її регіонів, визначення поточного стану та перспектив розвитку неформальної зайнятості, її різних форм, в тому числі ІТ-зайнятості, які потребують ефективного державного регулювання.

На думку ряду експертів, неформальний сектор економіки України зростає і складає не менше 50% ВВП держави. До 1990 року зайнятістю у неформальному було охоплено 2-6% населення України, при чому в наступні десятиліття кількість неформально зайнятих суттєво зросла у 2014 році і становила 4,5 млн., або 25,1% від загальної кількості зайнятого населення [1].

Кризові явища розвитку⁷ національної економіки негативно відбилися і на соціально-економічних очікуваннях інвесторів, засновників, ІТ-фахівців, що суттєво вплинуло на посилення міграції ІТ-фахівців в Україні. Так, в 2015 році українською економікою було втрачено більше 5 тисяч висококваліфікованих ІТ-фахівців з великим досвідом та високим професійним рівнем [2].

R&D-аутсорсінг як вираз офшорного аутсорсінгу передбачає передачу ряду бізнес-процесів географічно віддаленим компаніям. Особливо це актуально для ІТ-галузей, розробки програмного забезпечення на замовлення (Software R&D, Application Development). На сьогоднішній день об'єм щорічного обігу ринку офшорного аутсорсінгу становить приблизно 315 млрд. доларів (ІТО - 160 млрд. дол., ВРО - 140 млрд. дол., Software R&D - 15 млрд. дол.). Найсильнішу позицію на ринку офшорного аутсорсінгу займають Індія (офшорний аутсорсінг послуг) і Китай (офшорний аутсорсінг промислового виробництва). Крім того, сильні позиції у Пакистані (розробка ПЗ, аутсорсінг послуг), Бангладеш (ІТ та розробка послуг), Болгарії (розробка ПЗ), Україні (розробка ПЗ), Республіки Білорусь (розробка ПЗ), Румунії (розробка ПЗ), Філіппін (офшорний аутсорсінг послуг), Єгипту (офшорний аутсорсінг послуг і розробка ПЗ) [3].

Порівняльний аналіз позитивних тенденцій для ІТ-галузі та R&D-аутсорсінгу в 2015 році в порівнянні з 2014 роком показує зниження ризиків пов'язаних з конфліктом на сході, покращення соціально-психологічного клімату іноземних клієнтів щодо перспектив розвитку України, що відповідно вплинуло на економічне зростання, збільшення замовлень в ІТ-галузі, при чому від американських суб'єктів було отримано більше замовлень, ніж європейських. На думку більшості аналітиків, щоб зробити успішною ІТ-галузь в 2016 році та в довгостроковій перспективі, необхідні зрушення в освіті для підвищення якості знань та професійних навиків ІТ-фахівців.

Отже, важливе значення для подолання негативних тенденцій коливань рівня зайнятості в неформальному секторі має підтримка діалогу бізнесу з державою, поширення іміджу України на міжнародній арені, підвищення конкурентоспроможного рівня на світовому рівні.

Література

1. Струченко О. Неформальна зайнятість населення України: кількісний та якісний виміри // Спільне: журнал соціальної критики - 13.05.2015. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://commons.com.ua/neformalna-zajnyatist-naselennya/#more-20575>

2. ІТ-галузь України: підсумки 2015-го і перспективи 2016-го року від керівників провідних ІТ-компаній України [Електронний ресурс] - Режим

доступу: <http://news.finance.ua/sh/news/-/367379/it-galuz-ukrayiny-pidsipnky-2015-go-i-perspektyvu-2016-go-roku-vid-kerivnykiv-providnyh-it-kompanij-ukrayiny>

3. Офшорний аутсорсинг. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Офшорнийаутсорсинг>

Мандри В.В.

Державне підприємство "Маріупольський морський торговельний порт", заступник директора з економіки та фінансів, кандидат економічних наук

СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ МОРСЬКОГО ПОРТУ В ЛАНЦЮГ ПОСТАЧАЇ

Фінансова криза 2008 р. скоротила ринкову капіталізацію головних гравців індустрії логістики в світі з близько \$700 млрд. до приблизно \$400 млрд., що дорівнювало величині в 2004 р. Після 2008 р. капіталізація лідерів логістики зростала протягом 2009-2014 рр. в середньому на 15% за рік. Проте, різні сектори індустрії логістики продемонстрували різні темпи зростання. Найменше зростання припадає на морських перевізників і кур'єрські служби. Встановлено, що логістичні оператори стикаються з загрозами недостатнього та мінливого попиту, зменшення фінансових надходжень, втрати ринкової позиції через "агресивне" придбання певними компаніями існуючого бізнесу та розростання декількох стратегічних альянсів. Разом з тим ці оператори знаходяться в постійному пошуку та впровадженні стратегій вертикальної інтеграції задля забезпечення комплексного й ефективного логістичного сервісу [2]. Найбільш гостро постають питання інтеграції з морськими портами.

Морський порт (МП) відіграє важливу роль в забезпеченні соціально-економічної та екологічної безпеки регіону. Концепція управління ланцюгами постачань (8СМ) вказує на МП, як на одну з основних ланок ланцюга постачань (ЛП), що забезпечують пересування продукції. Але категорії з цієї концепції не можуть бути прямо застосовані в коригуванні управлінських функцій МП через конфлікти між компаніями, задіяними у наданні логістичних послуг [3].

Усунення конфліктів між керівною компанією МП та іншими компаніями можливе за рахунок посилення їх кооперації щодо забезпечення "наскрізного" вантажопотоку, спільного планування та контролю процесів, прозорого інформаційного обміну. При цьому порти не просто обираються суб'єктами, а впливають на їх рішення, стратегії, результати діяльності тощо. Вони конкурують між собою за можливість організувати конкурентоспроможний ЛП для низки товарів (вантажів). Отже, МП є активним актором, спроможним зробити позитивний внесок у результати діяльності багатьох підприємств і в забезпечення задоволеності споживачів продукції.

Стратегія інтеграції МП в ЛП - це один з напрямків його розвитку, що передбачає комплекс завдань і план дій з пристосування та реконфігурації операційних систем і процесів з метою підвищення результативності управління вантажопотоками, а також відповідні зміни в системі управління в контексті побудови інтегрованої взаємодії з учасниками ЛП задля підвищення ефективності й отримання конкурентних переваг.

Слід зазначити, що участь в утворенні інтегрованого ЛП може приймати не один, а декілька морських портів. Щоб втілити стратегію інтеграції МП з метою підвищення цінності та конкурентоспроможності ЛП, спираються на такі

категорії управління, як: умови, тенденції та механізми діяльності МП; структура макрологістичних систем і правові засади їх функціонування; об'єкти управління. Інтегрованість МП з іншими учасниками ЛП, як властивість і стан системи, зачіпає всі атрибути SCOR-моделі. Тому інтеграція ЛП за участю порту(ів) здійснюється з позиції покращення атрибутів діяльності як окремих ланок, так і ЛП в цілому. При цьому враховуються точки зору адміністрації порту й інших зацікавлених сторін. З огляду на ділові відносини МП з іншими учасниками ЛП, умови і механізми основної діяльності та цінності, які отримують зацікавлені сторони, пропонується використовувати схему категорій управління МП.

Література

1. De Souza Junior, G.A., Beresford, A.K.C. and Pettit, S. (2003), "Liner shipping companies and terminal operators: internationalisation or globalisation?", *Maritime Economics and Logistics*, Vol. 5 No. 4, pp. 393-412.
2. Ciasullo Maria V., Palumbo Rocco, Tortora Debora (2014), "Managerial issues in the seaport supply chain. An exploratory literature review", *ESPERIENZE D'IMPRESA*. Fascicolo: 2, Numero pagine: 24, pp. 9-32.

Миколюк О.А.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри менеджменту, кандидат економічних наук, доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО ЄС

Реалізація концепції сталого розвитку України неможлива без вирішення проблем енергетичної безпеки держави як невід'ємної складової економічної та національної безпеки, необхідної умови існування і розвитку будь-якої країни. Відповідно до Енергетичної стратегії України до 2030 року рівень енергетичної безпеки України перебуває у вкрай незадовільному стані. Це пояснюється рядом факторів, головними з яких є: надто висока енергоємність виробництва; залежність від імпорту енергоносіїв; нераціональна структура паливно-енергетичного балансу; неефективне виробництво та транспортування енергетичних ресурсів; негативний вплив енергетичних об'єктів на навколишнє середовище.

В аналітичній доповіді «Загрози енергетичній безпеці України в умовах посилення конкуренції на глобальному та регіональному ринках енергетичних ресурсів», колективом науковців Національного Інституту Стратегічних Досліджень відзначено пріоритети забезпечення енергетичної безпеки, які визначені Міжнародним енергетичним агентством, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими інституціями міжнародного характеру, які займаються дослідженнями у цій сфері.

Так, у Резолюції Парламентської Асамблеї ОБСЄ Вісімнадцятої щорічної сесії «Енергетична безпека» (м. Вільнюс, 29 червня - 3 липня 2009 р.) задекларовано [1-4]:

- зміцнення безпеки енергопостачання та вживання заходів щодо потенційних криз;
- диверсифікація джерел енергопостачання, ринків і транзитних маршрутів для забезпечення енергобезпеки;
- зміни клімату на глобальному рівні;

- відновлювані енергоресурси як один із найважливіших елементів стабільного енергопостачання;
- загальні правила у галузі міжнародного енергетичного співробітництва:
- зміцнення співпраці та встановленні балансу інтересів енерговиробників, споживачів і транзитних країн;
- налагодження міжнародного енергетичного діалогу на принципах прозорості, взаємної довіри та свободи доступу до транзитних маршрутів відповідно до положень Договору до Енергетичної Хартії;
- розроблення нових коридорів енергопостачання з метою диверсифікації безпечних енергоджерел;
- удосконалення технологій зрідження природного газу;
- здійснення інфраструктурних проектів у галузі енергетики;
- збільшення в енергобалансі частки кліматично безпечних енергоресурсів;
- розвиток ядерної енергетики в мирних цілях відповідно до встановлених міжнародних стандартів ядерної безпеки.

Оскільки, вказані напрями забезпечення енергетичної безпеки, є визнаними у всьому світі, в тому числі і в країнах ЄС, їх практична реалізація в межах нашої держави дасть можливість досягнути результатів міжнародного досвіду втілення заходів щодо забезпечення енергетичної безпеки.

Література

1. Загрози енергетичній безпеці України в умовах посилення конкуренції на глобальному та регіональному ринках енергетичних ресурсів: аналіт. доп. / А. Ю. Сменковський, С. Б. Воронцов, С. В. Бегун [та ін.]; упорядн. А. А. Білуха; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. - К. : НІСД, 2012. - 136 с.
2. Самборський В.О. Оцінка енергетичної безпеки підприємства як складова його стратегії енергетичної безпеки / В.О. Самборський // Вісник НТУ «ХП». - 2014. - № 34 (1077). - С. 163 - 168.
3. Забезпечення енергетичної безпеки / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки, - К, - НІПМБ, 2003 - 264 с.
4. Лойко В. В. Енергетична безпека в контексті економічної безпеки [Електронний ресурс] / В. В. Лойко // Ефективна економіка. - 2013. - Режим доступу: [http://du.ukepoit.gov.ua/cot.ua/?op=1&/=215\(\)&p=1](http://du.ukepoit.gov.ua/cot.ua/?op=1&/=215()&p=1).

Рудніченко Є.М.

*Хмельницький національний університет,
професор кафедри менеджменту, доктор економічних наук, доцент*

Кримчак Л.А.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри менеджменту*

АДАПТАЦІЙНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ

Актуалізація досліджень економічної безпеки макро- та мікрорівня пов'язана з надзвичайно складними процесами взаємодії відповідних суб'єктів. І, якщо питаннями економічної безпеки держави займаються державні інститути різного підпорядкування, то економічна безпека вітчизняних підприємств залишається одним з головних завдань менеджменту таких суб'єктів господарювання. Враховуючи достатньо велику кількість досліджень у сфері

безпекології, доцільно відмітити обмежену кількість наукових публікацій, пов'язаних із безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємств, що не відповідає вимогам сьогодення. Зазначимо, що головною передумовою здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності є, звичайно, можливість отримання більшого прибутку на зовнішніх ринках, ніж на внутрішньому. Також до важливих причин можна віднести: розширення ринку збуту продукції підприємства; залучення іноземних інвестицій; вищий попит на продукцію підприємства на зовнішніх ринках; участь в міжнародному поділі праці та спеціалізації виробництва; доступ до більш дешевої сировини, робочої сили чи новітніх технологій; уникнення сезонності попиту на продукцію підприємства; розвиток стратегічно важливих відносин із зарубіжними партнерами; тощо.

Підприємство, як головний суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, отримує певні переваги та можливості від співпраці з іноземними суб'єктами господарювання. З іншої сторони, завжди разом з новими можливостями з'являються нові загрози та ризики від здійснення такої діяльності. Це може бути високий рівень міжнародної конкуренції, який часто не витримують вітчизняні суб'єкти господарювання; зовнішньоекономічна політика країни-імпортера; відмінні від внутрішніх політичні, соціальні, правові умови господарювання; невідповідність комерційної практики в різних країнах; відмінності торгівельних і культурних звичаїв та ін..

Все більше науковців сьогодні зазначають, що одним з основних засобів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки є адаптація підприємства до динамічних та важко прогнозованих ринкових умов господарювання. Так, наприклад, Г.В. Козаченко та О.М. Кузьменко [1,с.215] розглядають адаптацію як "вимушені або випереджальні зміни в діяльності підприємства у відповідь на зміни, що відбулися або очікуються в зовнішньому або у внутрішньому середовищі". Саме адаптація, на думку авторів, відбувається за рахунок змін, метою яких є забезпечення такого тану діяльності підприємства, який буде відповідати стану зовнішнього середовища та забезпечить не лише стабільність та гнучкість діяльності підприємства, а також його економічну безпеку.

Враховуючи наведену вище інформацію, зазначимо, що адаптація, з точки зору зовнішньоекономічної безпеки, являє собою певний організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності з метою впровадження на підприємстві необхідних змін для забезпечення ефективного функціонування підприємства відповідно до сучасних ринкових умов господарювання. Адаптаційний механізм дозволяє у стислий термін забезпечити впровадження необхідних змін на макро- та мікрорівні, що може суттєво підвищити рівень економічної безпеки як окремих суб'єктів господарювання, так і суб'єктів макрорівня.

Література

1. Козаченко Г.В., Кузьменко О.М. Експлейнарний базис екосесента: принципівий підхід до змісту/ Г.В.Козаченко, О.М. Кузьменко//Економіка, менеджмент, підприємництво. - 2013. -№25(1). - С.209-217.

Osetskiy V.L.
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Doctor of Science (Economics), Professor

Novikova I.E.
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Ph.D., Senior Researcher

INNOVATIVE MODERNIZATION IS AN IMPERATIVE OF IMPLEMENTING THE STRATEGY OF ECONOMIC BREAKTHROUGH IN UKRAINE

Ukraine is facing the task of speedy formation of economy of innovative type, increased capability and focus on the European vector of development, which is possible only on condition of the creation and implementation of strategies that will ensure intensive use and reproduction of scientific and technological capacity and as a consequence - increase competitiveness at the global level. After a measure equivalent to participation in foreign trade exchange a significant impact on the socio-economic development, its economic and political situation in the world arena, the welfare and the possibility of personal realization. Currently determinant of economic growth is an innovative modernization. Ukrainian new model of economic development must be a high-tech, export-oriented and socially responsible and work to increase the degree of openness of the EU market and the world.

Ukrainian Eurointegration choice intended to include Ukraine in the political, economic and research component of the Eurosystem. In this regard, stated Ukraine's participation in the 7th and 8th Research Framework Programme in the following priority areas: information and communication technologies; bases of information and communication technologies; technology integration; use research; future technologies developing.

Progressive achievement of Europeans and other technologically advanced countries in the world became possible by the efficient organization of the innovation process at the macro level, which essentially provide a technological breakthrough. Socio-economic breakthroughs in historical practice has always been associated with changes in technology. The essence of technological breakthrough - a change of position in the world. The strategy of economic breakthrough is to strengthen the role of the domestic economy in the world economy. In Ukraine, its implementation involves the modernization of the economy based on technological innovation and the introduction of advanced European standards in all business areas.

The recognition of innovation an important tool of public policy involves:

- the integration of the domestic sector research and development in the global innovation system by harmonizing the legal framework in the field of science and innovation with the appropriate legal framework for Europe and the world;

- creating a system of institutions that promote the development of innovation sector, including fund promotion of innovative enterprises, venture capital funds, technology parks, business incubators, the introduction of free economic zones, etc.;

- the development of priority programs to support high-tech industries based on their compatibility with the WTO, which will include mechanisms that allow to attract significant funds from foreign investors for the development of technology transfer in Ukraine;

- stimulating the development environmentally safe resource and energy saving technologies;
- strengthening scientific and technological cooperation in science and business;
- formation of innovation infrastructure and technology transfer system;
- developing a System of public-private partnerships in the context of the implementation of innovative projects;
- promotion the development of bilateral and multilateral international scientific and technical cooperation;
- establishing an effective process of capitalization of innovative technology products;
- anchoring at the legislative level of privileges and preferences of innovation zones, technological and industrial parks in the sphere of high technologies, that is, the formation of tax policy, which will contribute to the real development of innovation sphere;
- improving the mechanism of regulation of export of innovative products;
- creation of Financial Institutions of innovative activity, provides for the formation of financial and credit support system for the creation and development of Start-up and Spin-off companies;
- develop mechanisms to encourage scientific activities, in particular the adoption and implementation of a law that would allow budgetary educational and research institutions to set up small innovative enterprises;
- increasing the status and prestige of researchers, the creation of effective material and moral incentives for the influx of the most qualified professionals in the sectors that determine its innovative development;
- providing access of domestic scientists to contemporary scientific information, in foreign print and electronic scientific publications, various databases.

Піщук О.В.

*Хмельницький національний університет,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Соціальна політика є необхідною умовою існування кожної соціальної держави. Соціально-економічні гарантії являють собою метод забезпечення державою задоволення різноманітних потреб громадян на рівні соціально визнаних норм і є мірилом цивілізованості держави, а активний характер соціальної політики є основою зростання економічної незалежності людини.

Значення соціальної політики визначається її впливом на процеси відтворювання робочої сили, підвищення продуктивності праці, освітнього і кваліфікаційного рівня трудових ресурсів, на рівень науково-технічного розвитку продуктивних сил, на культурне і духовне життя суспільства. Соціальна політика повинна бути спрямована на поліпшення умов праці й побуту, розвиток фізкультури і спорту, давати зниження захворюваності й тим самим відчутно впливати на скорочення економічних втрат у виробництві [1].

На сьогоднішній день забезпечення громадян житлом, отримання та підвищення благоустрою житлового фонду залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем України і повинно стати вищим пріоритетом державної соціальної політики. Житло є одним з головних інструментів

досягнення соціальних цілей найширшого спектра, безпомилковим індикатором успішності державної економічної політики. Чим нижчим є добробут населення, тим більшої ваги набуває житлове питання в усьому спектрі соціальних проблем [2].

Забезпечення населення житлом є важливим фактором, який характеризує розвиток суспільства. Будинок був, є та буде первинним осередком, що являє собою матеріальну оболонку, де протікає суспільне життя, складене з сімейних та сусідських контактів. Але, на сьогоднішній день, наявність гідних та комфортних умов проживання залишається недосяжною мрією для більшої частини громадян України. Існуюча житлова політика України не відповідає сучасним вимогам розвитку незалежної європейської держави, викликає обурювану критику з боку громадян та стримує загальний розвиток країни. Унаслідок відсутності в національній житловій політиці держави системи взаємопов'язаних послідовних дій, спрямованих на створення економічних, соціальних і правових умов для реалізації громадянами конституційного права щодо доступності житла відповідно до їх фінансових можливостей, більше 15% населення країни не мають окремого житла [3].

Забезпечення громадян достойними житлово-побутовими умовами приведе до покращення здоров'я нації, збільшенню тривалості життя, підвищенню працездатності населення, що, у свою чергу, призведе до зменшення соціально незахищених категорій громадян, а також збільшення доходів і видатків держави та органів місцевого самоврядування.

Соціальна політика в галузі житлового будівництва є недосконалою. Отже, для України першочерговим завданням є створення ринку, який дозволить державі найефективнішим чином впливати на розвиток житла і проводити політику соціального захисту.

Література

1. Сергієва Л. Формування соціальної політики на рівні національної держави //Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2008. - № 1. - С. 202-213.
2. Сафронова А. Про забезпечення громадян України доступним житлом //Нерухомість : Інформаційний бюлетень нерухомості. - 2011. - № 3. - С.4-5.
3. Правове регулювання державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства України: монографія/ І.І. Килимник, О.І. Міхно, А.В. Домбровська, Т.А. Коляда, А.М. Бровдій;- Харків: ХНУМГ ім. О.М.Бекетова, 2015. - 139 с.

Пономарьова Н.А.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри обліку та аудиту, кандидат економічних наук, доцент*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА КВАЗІРЕНТА ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР

В умовах сучасної інноваційної економіки, заснованої на знаннях, особливого значення набувають знання, інформація, інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал, закладені в суб'єктах економіки. Разом з тим, однією з важливих задач, що стоять перед економістами, є вивчення механізмів

функціонування інтелектуального капіталу та форм прибутковості від його використання, зокрема, інтелектуальної квазіренти.

У сучасній економічній літературі поняття "інтелектуальна квазірента" використовується в значенні надприбутку, який формується в обмежений період часу при використанні відтворюваних інтелектуальних факторів виробництва, і, в першу чергу, інтелектуального капіталу. Такий надприбуток є результатом творчої праці, таланту і ініціативи вчених, винахідників, інженерів, менеджерів, підприємців. Але і суспільство (держава) має підстави для присвоєння істотної частини цього надприбутку, який виникає в результаті розвитку суспільного поділу праці в умовах регулюючої ролі держави. Зазвичай це привласнення відбувається шляхом використання прогресивного доходу на прибуток або спеціального оподаткування надприбутку. Дана квазірента є одним з головних стимулів інноваційної активності [1, с. 84].

Інтелектуальна квазірента утворюється в наступних галузях інфраструктурного комплексу економіки: інформаційної, інноваційної та соціальної, провідне місце займає інноваційна інфраструктура, що представляє послуги з розробки та використання інтелектуальних продуктів. Вона включає науку, венчурний бізнес, інноватику.

Формування інтелектуального капіталу, який є основою інтелектуальної квазіренти, неможливо без збору потрібної інформації, організації баз даних, що впливає на комунікації і ментальні процеси на підприємстві. Такого роду ренти, пов'язану з ефективним використанням цих об'єктів, правомірно називати "когнітивною" рентою [2, с. 45].

Використання міжгалузевого характеру наукових зв'язків, сучасних інформаційно-технологічних можливостей, рівня освіти, сприяє утворенню кластерних структур, які зв'язані з освітою, венчурним фінансуванням, мережами просування нового товару на ринки збуту та інноваційними виробництвами. Використання в інноваційному пошуку потужного інтелектуального капіталу прискорює процес інтелектуального виробництва і дає можливість визначити обсяги і періоди отримання інтелектуальної квазіренти.

На нашу думку, для стимулювання інвестування в інновації в Україні має бути створена належна нормативно-правова база для захисту інтелектуального капіталу та квазіренти. Тільки в альянсі з грамотною підтримкою держави підприємства України отримають сильний поштовх для розвитку в сфері інновацій, що дозволить країні конкурувати з іншими країнами на міжнародному ринку інноваційних продуктів та послуг.

Література

1. Скоблякова И.В. Методология оценки интеллектуальной ренты как источника инновационных инвестиций // Интеллектуальные силы человечества и гармония мирового развития: Мат. международной интернет-конференции: Вып. II. Планетарная рента: Источники, виды, методология оценки (сентябрь 2006 - январь 2007 г.) - СПб., Орел: НЦ "Планетарный проект", ОрелГТУ, 2007. - С. 83-102.
2. Макаров В.Л. Микроэкономика знаний / В.Л. Макаров, Г.Б. Клейнер. - М. : Экономика, 2007. - 204 с.

Потапенко В.Г.

*Державна установа «Інститут зеленої економіки»,
директор, доктор економічних наук, старший науковий співробітник*

Хлобистов Є.В.

*Державна установа «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАНУ»,*

The University of Economics and Humanities (Poland),

доктор економічних наук, професор

«ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ТА «ЗЕЛЕНЕ ЗРОСТАННЯ» ЯК БАЗОВІ КАТЕГОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

«Зелена модернізація» сучасної економіки орієнтована на досягнення декількох складових економічного зростання за певних умов суспільної готовності сприймати модернізаційні зміни та модернізаційні виклики конкурентоздатності. Зелена модернізація являє собою систему взаємопов'язаних заходів та результатів реалізації планів, політик, програм, що орієнтовані на розвиток технологій, процесів та видів продуктивної діяльності, що є ощадливими для довкілля, безпечними для людини та ефективними для економіки.

«Зелена модернізація» спирається на чинний нормативно-правовий простір, який формується низкою законів, постанов, розпоряджень та регуляцій (інших нормативних документів), які прямо чи опосередковано задіяні у трансформаціях на засадах «зеленої економіки» (зелена економіка - більш розлога система знань, уявлень, управлінських та нормативно-правових засад, що забезпечують економічне зростання без втрат та загроз для довкілля та безпеки людства (суспільства)). «Зелена модернізація» є механізмом «зеленого зростання» економіки, яке передбачає: більшу суспільну та глобальну рівність і справедливість розподілу ресурсів; обмеження негативних соціальних наслідків і впливу на навколишнє середовище; розуміння високої цінності природного і соціального капіталу, зокрема, відповідальне ставлення до виробництва і споживання в межах життєвого циклу продукції; ефективність використання ресурсів; соціально-відповідальне, екологічно-безпечне та економічно-ефективне споживання та виробництво; створення «зелених» робочих місць.

Розглянемо категорію «зелене зростання». Як вище відзначено, це більш загальна категорія, ніж «зелена модернізація», але всі ці категорії є складовими категоріального апарату «зеленої економіки». Визначення «зеленої економіки» є достатньо усталеним (різноманіття визначень «зеленої економіки» детально висвітлено в монографії В.Потапенко [1]), однак, зазначимо, що ми надалі розуміємо під «зеленою економікою» суть прибуткової, ефективної, соціально-мотивованої продуктивної діяльності, що відповідає принципам сталого розвитку та спирається на інноваційне зростання результативності господарювання та життєдіяльності. Тому «зелене зростання» є частиною та важливою складовою категоріального апарату «зеленої економіки» та визначає собою процес економічного та соціального зростання (нарощування характеристик дієвості та ефективності праці, як у площині фінансових результатів, так і у натуральних показниках, з урахуванням соціальних ефектів від цілеспрямованої діяльності), яке спирається на стале використання

природних, людських та територіальних ресурсів для задоволення потреб окремої людини і суспільства в цілому.

Категорія «зелене зростання» застосовується переважно в науковій літературі, однак на часі спрямувати зусилля зацікавлених сторін та громадськості, щоб категоріальний апарат «зеленої економіки» став частиною державної нормативно-правової бази та регулятивної документації, зокрема, в частині державної стандартизації, нормування, регуляторної політики та міжнародних угод. Для цього доцільно поширити застосування категоріального апарату «зеленої економіки» і починати з засобів масової інформації. Саме на ЗМІ лежить велика відповідальність за просування більш безпечних для суспільства технологій та зміна орієнтирів вибору - між дешевим та ефективним та «зелене» та «безпечне».

Література

І.Потапенко В.Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої» економіки: монографія / В.Г. Потапенко; за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Хлобистова. - Київ: НІСД, 2012. - 360 с.

Сокирим І.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри менеджменту, кандидат економічних наук, доцент*

УПРАВЛІННЯ ЛОЯЛЬНІСТЮ СПОЖИВАЧІВ ПОСЛУГ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Висока конкуренція у сфері ресторанного бізнесу (РБ) , системна економічна криза в якій опинилися підприємства та споживачі, змушують власників та менеджерів приділяти значну увагу процесам та методам управління лояльністю клієнтів, що дозволяє не тільки покращити загальні фінансові результати діяльності, але й сформувати стратегічні конкурентні переваги закладу. В середньому прибуток рестораторів України в минулі два роки скоротився удвічі, хоча показник виручки і зріс на 15-30% через інфляцію. Задача управління лояльністю ускладнюється традиціями, звичками та ментальними моделями поведінки споживачів, оскільки лише 10% українців відвідує заклади громадського харчування 1-2 рази на тиждень , а 66% роблять це рідше 1 разу на місяць або взагалі ніколи [1]. Лояльність клієнтів ресторанного бізнесу - це складова споживчого капіталу організації, її «стратегічний актив», який позитивно впливає на її вартість та фінансовий добробут. Вплив лояльності споживачів на фінансові результати закладу зокрема здійснюється через формування сприятливого іміджу підприємства, розширення його частки на ринку, скорочення витрат на залучення нових споживачів та повернення втрачених. Лояльність базується на задоволенні споживача від отриманої послуги та залежить від якості страв, обслуговування,пропозиції послуг закладу. За результатами дослідження лояльності клієнтів ресторанів країн СНД, серед факторів, що визначають рішення не відвідувати заклад РБ наступного разу, найбільший вплив мають продукт ресторану (43%) та його ціна (29%) [2]. Враховуючи, що ресторанний бізнес надає послуги з високим рівнем контактності, можна виділити три характерних складові категорії лояльності споживачів - поведінкова, емоційна, раціональна (рішення про здійснення відвідування приймається із врахуванням характеристик страв та обслуговування). Задача управління лояльністю пов'язана із збільшенням

кількості клієнтів - «промоутерів» послуг закладу, що реалізується шляхом формування очікувань щодо послуг ресторану (модель Н.Кано), повного задоволення очікувань від отримання послуг та перевищення очікувань від використання послуг. Процес управління лояльністю споживачів ресторанних послуг має містити наступні складові - оцінка клієнтської лояльності (індекс NPS), складання моделі споживчої цінності послуги закладу РБ, аналіз факторів впливу на прийняття рішення в процесі етапів споживання послуги для даного закладу, визначення можливих точок провалів у здійсненні процесу надання послуги, визначення напрямків впливу на різні етапи процесу прийняття рішення про користування послугами (може бути застосована технологія Customer Journey Mapping (CJM)), вибір технологій формування лояльності відповідно за складовими споживчої цінності послуги та етапами процесу її споживання, розробка системи заходів щодо забезпечення очікувань клієнтів, оцінка ефективності заходів, налагоджування зворотного зв'язку. Серед широкого спектру управлінських технологій, для формування лояльної поведінки споживачів можна виділити такі основні групи - ІТ- технології, кулінарно-технологічні, маркетингові, сервісні. Так, застосування CRM-систем, які переважно використовують великі мережі ресторанного бізнесу, збільшує повторне споживання послуг на 66%, а втрати внаслідок незадоволення клієнтів скорочуються на 77% [3]. Щодо закладів малого та середнього форматів доцільним є використання технологій управління лояльністю, що не потребують значних фінансових витрат.

Література

1. Ритейлери почали активно конкурувати з общепитами в боротьбі за покупця - Nielsen [Електронний ресурс]- Режим доступу <http://rau.com.ua/news/>
2. Исследование индекса лояльности клиентов ресторанов [Електронний ресурс]- Режим доступу <http://4service-group.com/uk/edovanie-indeksa-loyalnosti-klientov>
3. CRM-система в ресторанном бизнесе. Плюсы и минусы [Електронний ресурс]- Режим доступу [://www.horeca.ru/rabrics/apropos/crm-sistema](http://www.horeca.ru/rabrics/apropos/crm-sistema)

Харічков С. К.

*Одеський національний політехнічний університет,
завідувач кафедри менеджменту, доктор економічних наук, професор*

Крутикова В. І.

*Інженерно-технологічний інститут «Біотехніка» НААН України,
директор*

ПРИНЦИПОВІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

На нинішньому етапі соціально-економічного розвитку України спостерігається тенденція зростання ролі фінансів у сфері державного регулювання національної економіки, розвитку її складових сегментів, поведінки економічних агентів тощо. Це обумовлюється наявністю особливих чинників, перш за все переходу економіки на ринкові засади господарювання. Зокрема, сьогодення та стратегічні орієнтири розвитку національної економіки України на принципах сталості (єдності та збалансованості економічного, соціального та економічного векторів розвитку) вимагають підвищеної уваги до

розбудови фінансового механізму природогосподарювання як складової компоненти його системного організаційно-економічного механізму, саме на підставі якого мають забезпечуватися взаємовідносини суб'єктів природогосподарювання із джерелом його природоресурсних активів.

Базовий акцент авторської гіпотези щодо позиціонування природогосподарювання як структурного сегменту національної економіки у такому: фундаментом будь якого розвитку є необхідна та достатня сукупність ресурсів і особливих взаємозв'язків між ними в загальній множині суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин системи, яка розглядається як цілісний інтегрований об'єкт розвитку; при цьому ресурсами мають бути визнані всі складові інтегрального капіталу (економічного, соціального, природно-ресурсного) системи, за умови використання якого саме і відбувається її розвиток, саморегулювання, підтримання збалансованості та сталості цих трансформацій.

Фінансовий механізм природогосподарювання має становити собою систему інституційних та організаційних елементів, пов'язаних із фінансовим забезпеченням ресурсної бази (в першу чергу - бази природно-ресурсних активів) природогосподарювання, її стійкого відтворення, посиленням соціальних та економічних функцій відповідно до вимог ефективної природозберігаючої економіки, якості навколишнього природного середовища та дотримання принципів загальноновизнаної цивілізаційної парадигми сталого розвитку.

Контури розбудови фінансового механізму природогосподарювання, які інтегрують накопичений світовий досвід та вітчизняні тенденції переходу від централізації та домінанти державного регулювання до управління на низовому рівні природогосподарювання (*побудовано з урахуванням напрацювань фахівців Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України [1,2]*) з поширеним використанням ринкових механізмів та інструментів ілюструє наведений рисунок.

Фінансовий механізм природогосподарювання

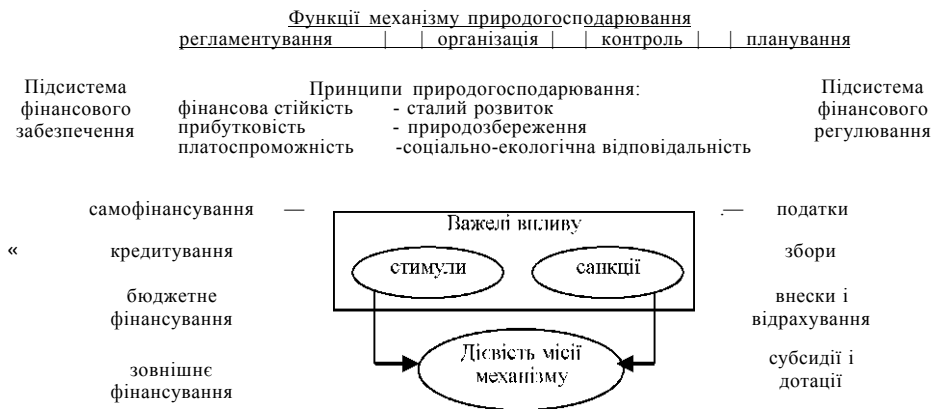

Рис. 1 - Контурна модель фінансового механізму природогосподарювання

Література

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України, [текст]/ за ред. академіка НАН України Є.М. Лібанової, академіка НАН України М.А. Хвесика. - К.:ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. - 776 с.
2. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: колективна монографія/ за ред. д.е.н., проф., академіка НАН України М.А. Хвесика. - К.:ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. - 400 с.

Хлобистов Є.В.

*Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ»,
The University of Economics and Humanities (Poland),
доктор економічних наук, професор*

Колмакова В.М.

*Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ»,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник*

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» (НА ПРИКЛАДІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ)

Розвиток «зеленої економіки» в Україні нерозривно пов'язаний з діяльністю з охорони та раціонального використання природних ресурсів, зокрема, атмосферного повітря. Нині охорона атмосферного повітря стала поза увагою активного піклування державних природоохоронних органів, це пов'язано з зі зменшенням викидів від стаціонарних джерел забруднення та переміщення цієї ваги та пересувні джерела. Однак Угода про асоціацію України з СС привертає увагу громадськості, уряду та міжнародного співтовариства до проблематики забруднення атмосферного повітря.

Згідно з Угодою про асоціацію України з СС, яка за напрямом «Навколишнє середовище» набрала чинності в листопаді 2014 року, наша держава має імплементувати 29 директив СС стосовно охорони навколишнього природного середовища. Із них, зокрема, сектор «Якість атмосферного повітря» включає такі директиви (їх шість): Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи; Директива 2004/107/ЄС про миш'як, кадмій, ртуть, нікель та поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі; Директива 98/70/ЄС про якість бензину та дизельного палива; Директива 1999/32/ЄС про зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива; Директива 94/63/ЄС про контроль викидів летких органічних сполук (ЛОС), що причиняються сховищами нафти та під час її транспортування з терміналів до сервісних станцій; Директива 2004/42/ЄС про обмеження викидів летких органічних сполук, зумовлених використанням органічних розчинників у певних фарбах і лаках та речовинах для обробки транспортних засобів. Основною метою директив є забезпечення охорони атмосферного повітря та уніфікування вимог в країнах-членах ЄС. Необхідність такої уніфікації зумовлена істотним впливом вимог з охорони атмосферного повітря на здійснення економічної діяльності. Попри те, що директиви цього сектору встановлюють мінімальні необхідні вимоги для членів ЄС, кожна держава має

право встановлювати більш жорсткі національні вимоги. Ці вимоги можна реалізувати тільки за умов відповідного фінансового забезпечення атмосфероохоронних заходів. Аналіз витрат на охорону атмосферного повітря довів, що в межах концептуальних положень «зеленої економіки», виявлено наступне:

1. Удосконалення фінансових механізмів регулювання у сфері охорони атмосферного повітря можливе як за рахунок оптимізації та пошуку резервів внутрішніх джерел фінансування (екологічного податку, природно-ресурсних платежів), так і шляхом залучення міжнародної технічної допомоги, позик міжнародних фінансових інститутів, передусім МБРР і ЄБРР, зокрема коштів, отриманих від продажу одиниць установленої кількості парникових газів за Кіотським протоколом, інших незаборонених законодавством джерел.

2. В економічному механізмі забезпечення охорони та якості атмосферного повітря існують важелі, які мають у фінансовій площині спонукати підприємства-забруднювачів до запобігання понадлімітним викидам шкідливих речовин згідно з чинними вимогами. Проте досі відсутні директиви щодо оновлення технологічних процесів і переходу до чистішого виробництва (cleaner production), як одного із чинників покращення якості атмосферного повітря.

Таким чином, пріоритетним напрямом реалізації екологічної політики щодо охорони атмосферного повітря має бути заохочення суб'єктів господарювання зменшити забруднення атмосферного повітря, з врахуванням стимулювання (податки, пільгові позики, цільове фінансування, гранти) можливостей трансферу інноваційних технологій, кращих практик та досягнень країн ЄС у сфері економіки чистого повітря.

Хруц Н.А.

*Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
доктор економічних наук, професор*

Форкун І.В.

*Хмельницький національний університет,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
кандидат технічних наук, доцент*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Державна підтримка є однією з необхідних умов ефективного розвитку підприємництва, важливим чинником його активізації в умовах ринкової економіки. З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законодавством України, забезпечують підтримку підприємництва шляхом: надання підприємцям земельних ділянок, передачі державного майна, необхідного для здійснення підприємницької діяльності; сприяння підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів; здійснення первісного облаштування неосвоєних

територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку; стимулювання модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг; надання підприємцям інших видів допомоги.

Аналіз бюджетних видатків показав, що державна підтримка в Україні надавалася суб'єктам господарювання у формах: податкових пільг; прямого фінансування (субсидій); компенсацій частини витрат підприємств за рахунок коштів відповідних бюджетів; державних гарантій за кредитами державних підприємств.

Хоч характер і принципи державної підтримки підприємництва в Україні реалізуються з врахуванням міжнародного досвіду, однак існує ряд важливих проблем, пов'язаних із політикою і порядком надання державної підтримки: відсутність стратегічного підходу, недостатня прозорість і непередбачуваність процесу прийняття рішень щодо заходів державної підтримки; брак інформації про чинні заходи державної підтримки, фактичні обсяги і форми державної підтримки, надаваної окремим підприємствам і галузям; відсутність упорядкованої інституційної інфраструктури для оцінювання, затвердження і моніторингу заходів із надання державної підтримки в усіх галузях економіки і регіонах України.

Зазначена проблематика свідчить про необхідність реформування непрозорої та дискримінаційної політики державної підтримки підприємництва в Україні і приведення її у відповідність до міжнародних стандартів.

Вважаємо, що дане дослідження можна розглядати як відправний пункт для подальшого вивчення проблем державної підтримки підприємництва в Україні в контексті різних національних стратегій та програм.

На даному етапі, основним пріоритетом державного управління як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях має стати створення умов для залучення інвестицій у відповідні проекти (програми) регіонального розвитку, що закладено в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [2].

Література

1. Господарський кодекс України: [Закон України від 16.01.2003р. №436-IV] - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: [Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

Черненко С.М.

*Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник*

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ВІДПРАВНА ТОЧКА ОНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Пріоритетним напрямком розвитку національної економіки в сучасних умовах є розвиток соціальних інновацій як способу досягнення стійкого економічного зростання.

Інтеграція України до Євросоюзу вимагає зближення та інтеграцію національної економічної системи до систем країн ЄС. Це ставить Україну перед

вибором запровадження тієї моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного соціального розвитку, яка б створила дійсно процвітаюче суспільство.

Спеціальну увагу соціальним інноваціям приділено, зокрема, у програмі ЄС «Горизонт -2020». Країни ЄС вважають, що саме соціальні інновації допоможуть вирішити гострі проблеми, що виникли у європейському суспільстві в останні роки. Соціальні інновації посилюють процеси соціальної мобільності, на що не здатні деякі традиційні форми і методи забезпечення соціальних гарантій.

Особливо нагальною потребою сьогодення є потреба в нових способах мислення. Фінансова нестабільність, а також повільне економічне зростання, що спостерігається протягом останніх років та проблеми політичних переворотів змушують усвідомити, що старі методи розв'язання проблем не працюють. Тому постає гостра необхідність у фундаментальній трансформації економічних та соціальних домовленостей, що сприяла б стійкому економічному зростанню, забезпеченню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності країни. Створення та успішне застосування різноманітних нововведень дозволяє істотно змінити обсяги та якість виробництва і споживання, різко підвищити продуктивність праці, знизити сукупні витрати на виробництво, випускати конкурентоспроможну продукцію.

За останні десять років у всьому світі спостерігається хвиля неабиякого інтересу до соціальних інновацій як способу досягнення стійкого економічного зростання. Зокрема такі важливі інноваційні рішення, як справедлива торгівля, дистанційне навчання, мобільний грошовий переказ, відновне правосуддя та безвуглецеве будівництво допомагають розв'язати низку найбільш нагальних проблем сучасності. При цьому соціальні інновації надають і унікальну можливість відійти від вузького способу мислення про соціальні проекти, демонструючи взаємопов'язаність різноманітних факторів та зацікавлених сторін [1].

На нашу думку, варто пам'ятати, що загальний успіх інноваційного соціального розвитку країни визначаються можливістю створення в межах моделі інноваційного розвитку синергетичної соціальної взаємодії, що включає поєднання людських цінностей, інновацій, партнерства, тісних зв'язків між якістю, продуктивністю, солідарністю, безпекою та добробутом. Тому вибір і впровадження СІ не можна вважати суто справою держави. Багато корисного можуть в цьому сенсі зробити підприємці, волонтери, громадські організації і фонди, і навіть ентузіасти. В контексті нашого дослідження вважаємо, що СІ принесуть найбільший ефект для підвищення конкурентоспроможності людського капіталу, якщо вони будуть адресними. Не менш важливо в умовах кризи передбачити економічність процедур впровадження соціальних інновацій [2].

Література

1. Соціальні інновації створюють процвітаючі суспільства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://biggggidea.com/practices/1355/>

2. Семикіна А.В. Підвищення конкурентоспроможності людського капіталу на основі соціальних інновацій: дис. на здобуття наукового ступеня канд. економ. наук за спеціалістю : 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / А.В. Семикіна // МОН, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана - Київ. - 2015 . - 296 с.

Зміст

<u>СЕКЦІЯ 1</u>	<i>РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ</i>
Kvasnitska R.S.	THE DEVELOPMENT OF APPROACHES TO THE CHOICE OF SPECIES AND TYPE OF INVESTMENT STRATEGY OF INSTITUTIONS-INVESTORS ON THE FINANCIAL MARKET.....6
Кізіма Т.О., Єлчієв В.С.	МОТИВАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ.....7
Ковтун О.А.	АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....8
Ксьондз С.М.	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....9
Стеценко Н.А.	РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....11
Щегельська М.В.	МІЖНАРОДНА БОРОТЬБА ІЗ ОФШОРНИМИ ЮРИСДИКЦІЯМИ.....12
<u>СЕКЦІЯ 2</u>	<i>ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА</i>
Алексеев І.В., Бондарчук М.К., Волошин О.П.	НАПРЯМИ РОЗРОБЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ САНАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В ОБ'ЄДНАННЯХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО БІЗНЕСУ.....15
Акулов М.Г., Загородний В.О.	ОПТИМІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....16
Антонюк П.П.	РАНЖУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....17
Благун І.С., Бушинська В.В.	СЕМАНТИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНАХ НА ОСНОВІ ЕКОНОМІКИ ЗНАЇЬ.....19
Васильківський К.В.	ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....20
Гранатуров В.М., Кораблинова І.А.	СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ РАЗВИТИЯ КОМПАНИЙ: PRO ET CONTRA.....21

Гудзь Т.П. РОЛЬ ТА МІСЦЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ РІВНОВАГОЮ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	23
Гудзь Ю.Ф. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК.....	24
Гуменюк А.Ф. ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ.....	25
Домбровська С.О. ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	27
Донченко Т.В. ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ САНАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	28
Декалюк О.В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ З ТОЧКИ ЗОРУ ЕКОЛОГІЧНОСТІ.....	29
Дупляк О.М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	31
Жерліцин Д.М., Берлін В.М. АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА БАЗІ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ.....	32
Іжевський П.Г. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ МЕРЕЖАХ.....	33
Ільїн В.Ю. ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	35
Ільчук П.Г. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ НА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЮ ТА ПЕРЕДУМОВ ЇХНЬОГО ЗДІЙСНЕННЯ.....	36
Квасницька Р.С., Тарасюк М.В. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	38
Колісник Г.М. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	39
Крамарець В.Р. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СПІЛЬНЕ ІНВЕСТИВАННЯ».....	41
Ларіонова К.Л. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	42

Пойда-Носик Н.Н., Лийзьо Н.В. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМПАНІЇ.....	44
Поплавська О.В. НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	45
Романюк А.І. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	46
Торб'як Б.М. ОЦІНКА МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ НА РЕГІОНАЛЬНИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ РИНКАХ.....	48
Форкун І.В., Зверєва Н.Г. ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	49
Хрущ В.О. СПІВПРАЦЯ ІЗ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	51
Khrushch N.A. AN APPROACH FOR ASSESSING FINANCIAL CAPACITY OF THE ENTERPRISE.....	52
Череп А.В., Линенко А.В. ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ФОРМІ СТРАТЕГІЧНОГО АЛЬЯНСУ.....	54
Чукурна Е.П. ОЦЕНКА УРОВНЯ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЗАТРАТ НА ЦИНОВУЮ ПОЛИТИКУ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	55
Чуняк О.В. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	57

СЕКЦІЯ 3   **СТРАХОВИЙ РИНОК: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

РОЗВИТКУ

Матвійчук Л.О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ ВІТЧИЗНЯНИМИ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ.....	60
Матвійчук Л.О., Ткач К.І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	61
Приступа Л.А. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ КАПІТАЛУ СТРАХОВИКІВ. . .	62
Салайчук О.М. СКЛАДОВІ ГАРАНТУВАННЯ СТРАХОВИХ ВИПЛАТ В АВТОТРАНСПОРТНОМУ СТРАХУВАННІ.....	64
Тюріна Н.М., Назарчук Т.В., Карвацка Н.С. ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	208 65

СЕКЦІЯ 4

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

ДЕРЖАВИ

Андрейків Т.Я.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ І ЗАВДАНЬ
БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ..... 68

Безвух С.В.

ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ..... 69

Вовчак О.Д.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ..... 71

Демчук Н.И.

КРИЗИСЫ И СИСТЕМНЫЕ РИСКИ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ..... 72

Ільїна О.В.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ..... 74

Кашпрук Ю.А.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ..... 75

Коваленко О.С.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО
КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ..... 76

Кожар В.В.

СТАБИЛЬНОСТЬ ДЕНЕЖНОЙ СИСТЕМЫ И КРЕДИТНО-ДЕПОЗИТНЫЙ
ПОРТФЕЛЬ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ..... 77

Кошунько О.В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 79

Олійник А.В.

ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ БАНКІВ..... 80

СЕКЦІЯ 5

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА МЕХАНІЗМ П РЕАЛІЗАЦІЇ ЦТВА

Баланда А.Л., Трофимов А.В.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН
В КОНТЕКСТІ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ..... 83

Бублик М.І., Рибицька О.М., Карп'як А.О.

ІТ-ІНДУСТРІЯ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 85

Gordeeva T.A.

DECREASE OF THE STATE BUDGET
ROLE AS AN INSTRUMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT..... 86

Єгоричева С.Б.

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД ЄС..... 87

Крупа О.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ...	89
Міщук М.Ю.	
ЮРИДИЧНА ТЕОРІЯ ПОДАТКОВОГО КОНФЛІКТУ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ.....	90
Олійник Л.Г.	
ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА БЮДЖЕТНУ ПОЛІТИКУ.....	91
Скоробогата Л.В.	
ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ.....	93
Шевченко І.Ю.	
ОБҐРУНТУЄ АННЯ НЕОБХІДНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІКРОЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ.....	94
Шкурихін А. О.	
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СКОРОЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРАЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ МОДЕЛІ ЗАГАЛЬНОЇ РІВНОВАГИ ІЗ УРАХУВАННЯМ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	95

[^]
СЕКЦІЯ б

**ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Бабенко В. О.	
ДИСКРИМІНАНТНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	98
Бабич Т.Ю.	
ПРОГНОЗУВАННЯ СВІТОВИХ ЦІН НА НАФТУ ОПТИМІЗОВАНИМ МЕТОДОМ КОВЗНОГО СЕРЕДНЬОГО.....	100
Проскурович О.В., Басе А.	
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	101
Gorbatiuk K.V.	
FUZZY FORECASTING APPROACHES IN ECONOMICS.....	102
Григорук П.М.	
ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ КОМПЛЕКСНОГО ПОКАЗНИКА ЛАТЕНТНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	104
Гурьянова Л.С., Трунова Т.Н.	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ДИАГНОСТИКИ СОСТОЯНИЯ ФИНАНСОВОЙ СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	106
Іщенко О.А.	
ЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ КОРПОРАТИВНИХ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ВЗАЄМИН ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРТИЗИ РІШЕНЬ.....	107

Коваль В.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ.....	109
Манталюк О.В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ.....	110
Оліскевич М.О., Козицький В.А.	
РЕАКЦІЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НА ЗМІНИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	111
Проскурович О.В., Горошак А.	
МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ ОСНОВНИХ ФОНДІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	112
Проскурович О.В., Ястремський М., Сорока Л.	
МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	113
Стадник В.В.	
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР.....	115

СЕКЦІЯ 7   *МОДЕЛЮВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЗА УМОВ НЕВИЗНА ЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ*

Балджи М.Д.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	118
Котляров И.Д.	
ВИБОР СТРАТЕГІЇ ЗАНЯТТЯ БІЗНЕСОМ: РАЗНИЦА В ПОДХОДАХ УВЕРЕННОГО І НЕУВЕРЕННОГО ПІДПРИНИМАТЕЛЯ.....	119
Кравченко В.М.	
МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ З ОГЛЯДУ НА БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА СТІЙКІСТЬ ДО ПОРУШЕНЬ.....	120
Лук'янова В.В.	
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ТА РИЗИК В ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩАХ.....	121
Мельник А.О., Скорятіна А.О.	
СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	122
Негрей М.В.	
РИЗИКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	124
Овчиннікова О.Р.	
МОДЕЛІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ДОСЛІДЖЕННІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	126
Онiкiєнко С.В.	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ БАНКАМИ РЕЗЕРВІВ ПІД АКТИВНІ ОПЕРАЦІЇ.....	127

Чайковська І.І.	
ЗАСТОСУВАННЯ НЕПАРАМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ СТАТИСТИКИ ТА НЕЧИСЛОВОЇ СТАТИСТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА	128
Янкова О.О.	
ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРНОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	130
Янковий В. О.	
ОПТИМАЛЬНА ФОНДООЗБРОЄНІСТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДВОФАКТОРНОЇ ВИРОБНИЧОЇ ФУНКЦІЇ ЛЕОНТ'ЄВА	131
Якимова Л.П.	
МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ПОВЕДІНКОВИХ ЕФЕКТИВ НА ПРИЙНЯТТЯ ПЕНСІЙНИХ РІШЕНЬ.....	132

**Г.КІЦЯ^О   МОДЕЛІ ОЦІНКИ І АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

Бобровник В.М.	
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІМПЕРАТИВУ НА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	135
Войнаренко М.П., Богатчик Л.А.	
АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ «ПОТРІЙНОЇ СПІРАЛІ» ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ В ЕКОНОМІЦІ.....	136
Завгородня Т.П.	
ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2010-2014 РР.....	138
Рига Д.О.	
ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ.....	139
Саврас С.А.	
ИНДИКАТОРЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ.....	140
Савчук О.П.	
СТАТИЧНІ МОДЕЛІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ СІМЕЙ.....	142
Хан О.О.	
ДО ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ.....	143

О ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Бандоріна Л.М., Удачина К.О. ВИБІР ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.	146
Вальков О.Б. ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.	147
Волосович С.В. ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ В ЕКОНОМІЦІ.	148
Ліман В.В., Головенько С.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ.	150
Маслій Н.Д. СТАРТАПИ ЯК НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ.	151
Уринцов А.И., Нефедов Ю.В., Староверова О.В. О ВЫБОРЕ ПОДХОДА К АНАЛИЗУ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА.	152
Ясинська Н.А. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА ПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТИХ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ.	153

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ТА АДАПТАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО ВИМОГ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

СЕКЦІЯ 10

Глушаниця Н.В. КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА В ТЕХНІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.	156
Нгуьорук Р.М. SOME ISSUES OF QUALITY ASSURANCE OF HIGHER EDUCATION IN ACCORDANCE TO TEQUIREMENTS OF ENEA.	157
Григорук С.С. ПРИНЦИПИ РОЗРОБКИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ В КОНТЕКСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ.	158
Ивашко Л.М., Торопцов В.С. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕРЕДОВОЙ МЕТОДОЛОГИИ ГЕЙМИФИКАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ И БИЗНЕСЕ.	160
Лахижа М.І. ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇНАХ.	161

Мілевська Т.С.	
ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ШКОЛІ Ж ЕЛЕМЕНТ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТА ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ	163
Мілевський С.В.	
СТВОРЕННЯ ПІДРОЗДІЛУ ІМІДЖЕВОЇ ПОЛІТИКИ ВНЗ ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЖЛИВОСТЕЙ АВТОНОМІЇ.....	164
Мірко Н.В.	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШЛЯХОМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	166
Ніколасв І.В., Чаговець Л.О.	
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ.....	167
Пірус В.О.	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	168
Прокопович С.В.	
ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ МЕТОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАУКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	169
Солоїд О.В.	
АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	170

СФКТТТН Ц — **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВ У
МІЖНАРОДНОМУ СПІВТОВАРИСТВІ**

Бабич Л.М.	
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ТА МАРГІНАЛІЗАЦІЇ СВІТУ В ХХІ СТОЛІТТІ.....	173
Більовська Г.С.	
АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ МЕТОДИК УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ ТОРГІВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ.....	174
Більовський К.Е.	
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	175
Ваганова Л.В.	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПЛАНУ ВЕРС У СФЕРУ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ТРАНСФЕРТНИМ ЦІНОУТВОРЕННЯМ УКРАЇНИ	177
Вдовенко Н.М.	
РИБНА ПОЛІТИКА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	178
Дмитришин Л.І., Нодь М.И.	
ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙ В ТУРИЗМІ.....	181
Доценко І. О.	
ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	182
Жарова Л.В.	
ЕКОЛОГІЧНЕ МИРОБУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ.....	183

Зось-Кіор М.В. РОЗВИТОК ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	185
Капінос ГЛ. УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ.....	186
Кібік О.М. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	187
Любохинець Л.С. ТЕНДЕНЦІЙ КОЛИВАНЬ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ В НЕФОРМАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	188
Мандра В.В. СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ МОРСЬКОГО ПОРТУ В ЛАНЦЮГ ПОСТАЧАЇНЬ.....	190
Миколюк О.А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СС.....	191
Рудніченко Є.М., Кримчак Л.А. АДАПТАЦІЙНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ.....	192
Osetskiy V.L., Novikova I.E. INNOVATIVE MODERNIZATION IS AN IMPERATIVE OF IMPLEMENTING THE STRATEGY OF ECONOMIC BREAKTHROUGH IN UKRAINE.....	194
Піщик О.В. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА.....	195
Пономарьова Н.А. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА КВАЗІРЕНТА ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР.....	196
Потапенко В.Г., Хлобистов Є.В. «ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА» ТА «ЗЕЛЕНЕ ЗРОСТАННЯ» ЯК БАЗОВІ КАТЕГОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	198
Сокирник І.В. УПРАВЛІННЯ ЛОЯЛЬНІСТЮ СПОЖИВАЧІВ ПОСЛУГ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	199
Харічков С.К., Крутякова В.І. ПРИНЦИПОВІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	200
Хлобистов Є.В., Колмакова В.М. ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА «ЗЕЛеної ЕКОНОМІКИ» (НА ПРИКЛАДІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ).....	202
Хрущ Н.А., Форкун І.В. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	203
Черненко С.М. СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ВІДПРАВНА ТОЧКА ОНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА НА ШЛЯХУ ДО СИРОП ІІІ ГРАЦІЇ.....	204

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«МЕХАНІЗМИ, СТРАТЕГИ, МОДЕЛІ ТА
ТЕХНОЛОГІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ
ЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА»

6-8 жовтня 2016 року
Хмельницький - Кам'янець-Подільський

Відповідальний за випуск: **Хрущ Н.А., Квасницька Р.С.**

Підписано до друку _____ Формат
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Ум. друк. арк.
Наклад 200 прим. Зам. №

Надруковано у друкарні ПП Мошак М. І.
32300, Хмельницька обл., м Кам'янець-Подільський
Бул. Іоанно-Предтечинська, 2. Тел./факс (03849)2-72-01
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 867 від 22.03.2002р.